

Az iparosodás hatása a népesedésre és a népmozgalomra.

L'effet de l'industrialisation au point de vue du mouvement de la population.

Résumé. L'industrialisation, augmentant la proportion de l'élément industriel et commerçant, semble avoir sur le mouvement de la population une influence supérieure à celle de beaucoup d'autres faits de la civilisation. Le développement des villes est, lui aussi, en étroit rapport avec l'industrialisation, les fabriques, établies pour la plupart en des agglomérations urbaines, employant nombre de travailleurs venus de campagnes. On sait combien la vie urbaine transforme la façon de vivre et la mentalité des gens; qu'elle augmente l'égoïsme; qu'elle amène une certaine démoralisation, due à des idées trop libres, etc. Il y a, entre l'industrialisation et l'allure du mouvement de la population, une corrélation bien considérable.

Avec les progrès de l'industrialisation, on voit baisser la proportion des gens mariés et s'accroître la baisse de la natalité. Si l'on classe les pays européens suivant la proportion des personnes actives de la production du sol, on constate que la natalité baisse parallèlement à la diminution de cette proportion. La natalité est favorable dans l'Est européen où aujourd'hui encore, plus de 80% des habitants se livrent à la production du sol (en Russie, il y a plus de 40 naissances pour 1.000 habitants). Plus on va en Europe de l'Est vers l'Ouest, plus on voit baisser la natalité et augmenter la proportion de la population industrielle et commerçante. En Angleterre, la natalité est de 15 pour 1.000 habitants et parmi les personnes actives, celles appartenant à la production du sol ne représentent que 5,6%. A ces deux points de vue, la Hongrie occupe le milieu entre les extrêmes européens.

Entre la proportion des personnes actives de la catégorie „production du sol“ et la natalité, on trouve, pour l'ensemble des pays européens, une corrélation d'un haut degré: $r = + 0,692 \pm 0,09746$.

En Hongrie, on voit à cet égard-là, pour la période de 1890 à 1931, un coefficient de corrélation encore plus haut: $r = 0,8284 \pm 0,08633$. Dans la population industrielle, la natalité, inférieure à la natalité moyenne de la Hongrie, baisse plus vite que dans la catégorie de la production du sol où elle a toujours été au XXe siècle au-dessus de la natalité moyenne du pays. D'après un tableau classant les localités de Hongrie suivant la proportion de la population industrielle et commerçante, la natalité baisse dans les villes parallèlement à l'industrialisation. La fécondité matrimo-

niale moyenne a, en Hongrie, une allure tout à fait pareille à la natalité. Avec les progrès de l'industrialisation, on y voit baisser cette moyenne, ainsi que la proportion des ménages ayant beaucoup d'enfants, et augmenter la proportion des ménages stériles. Quant au nombre proportionnel des enfants naturels et des divorces, il augmente avec l'industrialisation; on constate donc, à cet égard, le contraire de ce qu'on voit pour la natalité.

L'industrialisation contribue à améliorer l'hygiène publique et à diminuer la mortalité. Mais dans les temps où elle était peu développée, où l'on ne luttait pas encore suffisamment, au moyen de mesures sociales, contre les maladies professionnelles industrielles, la mortalité de l'élément industriel et commerçant n'était pas partout inférieure à celle de la catégorie de la production du sol; il en était ainsi surtout avant la création des caisses de secours aux malades.

Aujourd'hui, si l'on va en Europe de l'Est vers l'Ouest, on voit s'améliorer la mortalité générale et diminuer la proportion de la population active de la catégorie de la production du sol; à ces deux points de vue, l'Europe a maintenant un coefficient de corrélation représentant $+ 0,7587 \pm 0,0789$. Mais entre l'accroissement dit naturel et la proportion de la population active de cette catégorie-là, on y trouve un coefficient de corrélation moins fort: $+ 0,5824 \pm 0,0627$.

Quant à la Hongrie, on peut indiquer, pour le pays entier, ainsi que pour les localités classées suivant la proportion de l'élément industriel et commerçant, dans lesquelles la mortalité est en baisse, l'effet de l'industrialisation. Ce sont surtout la mortalité par tuberculose, pneumonie et pleurésie, ainsi que la mortalité par débilité congénitale ou sénile et la mortalité de nourrissons, qui y ont baissé parallèlement à l'industrialisation. Mais avec cette dernière on y a vu augmenter la mortalité par cancer et par maladies du cœur, et il en est de même de la mortalité pour causes violentes.

Dans les villes, avec l'industrialisation, l'accroissement naturel accuse une régression. Pour l'accroissement effectif, on constate le contraire: il progresse parallèlement à l'industrialisation. L'exode des campagnes se fait plutôt vers les villes industrielles que vers les villes où les agriculteurs forment la majorité de la population.

*

Az ipari forradalom korszaka már régén a történelemé, de az iparosodás, az ipar fejlődése az egyes országokban és ennek következtében a népességben az ipari főcsoportra eső hányad növekedése azóta is egyre tart. Az iparosodás előrehaladása Európa különböző részein ugyan eltérő mérvben és módon történik; keleten és délkeleten a még mindig 70—80%-ban agrár lakosság körében az ipari foglalkozások csak lassan-lassan nyernek teret. Ezzel szemben Nyugat-Európában a kereskedelem és ipar főcsoportjához tartozók már abszolút többségben vannak. A legiparosodottabb országban, ahol az iparosodás a legrégebbi keletű, Angliában pedig a kereső népességnek ma már csak 5·6%-a él östermelésből. Igen alacsony az östermelő népesség aránya azonkívül még Belgiumban (ahol a keresőknek már csak 19·1%-a östermelésbeli), a Németalföldön (20·6%) és Svájcban (21·7%) is. És egyre tovább tart még a fejlődés: az iparforgalmi népesség aránya a legkülönbözőbb európai államokban népszámlálásról népszámlálásra erősödik. Különösen nagy lehetőségei vannak e fejlődésnek a még túlnyomó többségben östermelő népességű közép- és keleteurópai államokban, amelyek napjainkban az autarkia hívei. A külkereskedelem központi állami ellenőrzése, sőt irányítása, a valutazárlat és az a rendszer, hogy az egyes országok saját iparuk pártolása céljából csak a nélkülözhetetlen és az egyes országokban nem termelt, ill. nem gyártott árúk bebocsátására szorítkoznak, az iparfejlődésnek eljövendő hosszú évtizedekre szóló, szinte beláthatatlan arányú lehetőségét tárja elénk.

Az ipar és pedig leginkább a városokban székelő ipar az, amely a mezőgazdasági, falusi nép feleslegét jórészt magába felszívja. Az iparforgalmi népesség az, amely népszámlálásról-népszámlálásra erősödik. Ez a folyamat hazánkban is több mint félszázad óta állandóan követhető a népszámlálásokban — amint azzal alább a régebbi magyar népszámlálások vonatkozó adatai alapján részletesebben foglalkozni fogunk — és ez a folyamat a legújabb nehéz külpolitikai és válságos gazdasági helyzet idejében sem szűnt meg teljesen. Hazánkban az 1930. évi népszámlálás eredményeiből kitűnik, hogy az 1920—1930-as évtized alatt is az ipar a tényleges (és egyszersmind a természetes) népszaporodásnak több mint felét abszorbeálta.

A hazánkban 1920—1930-ig mutatkozott 698.117 főnyi tényleges népszaporulatból egyedül az iparra 358.502 lélek, vagyis 51·4% esett.

Igaz ugyan, hogy az 1930—32. évi gazdasági válság során kétségesnek látszott, hogy a gyárpar az új jelentkezőket tovább fel tudja-e venni. Hiszen akkoriban a szakszervezetek kimutatásai szerint az egyes hónapok végén 30—40 ezer volt a gyáripari munkanélküliek száma. Bizonyos azonban, hogy az 1932-től napjainkig újból állandóan javuló gazdasági helyzet megerősíti a magyar ipart is népességfelszívó szerepének betöltéséhez. A fejlődő, művelt államok népességi többletének elhelyezése továbbra is változatlanul az ipar feladata marad. Bizonyos, hogy a gazdasági élet konjunktúra-hullámzásai révén évekig tartó hosszokat mindig besszek követik és hogy a technikai fejlődés jegyében álló mai kultúránkban az ipar és az iparforgalom jelzett feladatának nem tud minden évben egyforma intenzitással megfelelni. Az azonban, hogy az ipar erősen fejlődik, a mezőgazdaság pedig kevésbé, — sőt sok államban nemcsak relatíve, de mint Angliában a felhasznált területet tekintve abszolúte is visszafejlődik, — alapjelenség. Ezzel szemben csak múlónak s eddig mindig csupán alárendelt szerepűnek bizonyult a válságoknak a gyárak és a kisipar ezen népességfelszívó szerepét zavaró hatása. A golfárammal szemben járó hajók is vetnek kisebb erejű, ellenkező irányú hullámokat!

Bizonyos, hogy a munkapiac helyzete a konjunktúra változásoktól s ezek mellett a munkabíró-korúak számának hullámzásától függ. Erre figyelni kell akkor is, ha az egyes foglalkozási ágak népességfelszívó képességének alakulását vizsgáljuk. Az 1930. évet követő esztendőben azonban a munkabíró kor felső határán álló réteg lélekszáma évről-évre változatlan volt, sőt még kissé emelkedett is s így az mondható, hogy a munkafolyamatból ekkor évről-évre, nagyban-egészen, egyenlő számú munkaerő lépett ki s adta át helyét fiatal munkásoknak. Mint-hogy azonban a háborúban elmaradt születések utóhatásaként az újonnan jelentkező fiatal munkásoknak száma lényegesen megcsappant — pl. a 15—19 éves fiú és női népesség együttes lélekszáma, mely 1930-ban (kerek számban) 834.000 volt, 1931-ben 754.000-re, 1932-ben 657.000-re.

1933-ban 568.000-re és 1934-ben 544.000-re hanyatlott és 1935-ben is csak 604.000-et ért el, — azért a változatlan számú munkából kiválók helyébe, az évről-évre kb. egyenlő számban megüresedő munkahelyekre, 1931 óta, az életkorstatisztika szerint, lényegesen kevesebb új munkaerő jelentkezhett, mint régebben, pl. 1930 előtt. Így bármily kedvezőtlenül alakultak is a gazdasági viszonyok 1930 után az utóbb említett körülmény kétségtelenül enyhítette a munkapiac helyzetét, sőt hozzájárulhatott ahhoz is, hogy az iparnak népességfelvevő képessége még a legújabb válság idejében is ne nagyon módosuljon.

A további részletadatok közül ezek mellett figyelembe kell venni még azt is, hogy önálló iparosok (csak a keresők) és a kereső ipari segédszemélyzet együttes létszámából elhaltak száma a népmozgalmi statisztika szerint 1930 óta évenként kb. 10.000; tehát csak az elhalálozások következtében évente kb. ennyi munkahely üresedett meg. Az ipar ezen a módon még az ipari népesség volúmenének növekedése nélkül is a megcsappant lélekszámú új munkaerők tekintélyes részét vehette fel. Az, hogy az ipari fejlődés nem torpant meg és az ipari népességfelvevő képessége fennáll, hogy az 1930—32-es gazdasági válságban is csak kevéssel módosult és hogy ezen jelenség azóta újból és hazánkban is újult erővel mutatkozik, számos más statisztikából is igazolható. Így a betegsegélyező pénztárak taglétszámkimutatásaiból, amelyek a válság idején 800 ezerre is lecsökkent évi átlagos taglétszámhoz képest ma már ismét 1 millión felüli taglétszámot jeleznek és ez a szám még egyre tovább növekszik a mai gazdasági hosszban.

A gyáripari statisztika is arra mutat, hogy különösen 1932 óta erősödik az ipar terére való átáramlás, amelynek üteme megelőzőleg néhány évig a konjunktúra hullámzásának megfelelően némiképp gyengült volt. 1930—32 között a hivatalos gyáripari statisztika szerint a tényleg foglalkoztatott gyáripari alkalmazottak száma ugyan 44 ezer fővel csökkent. A kisipariaké azonban bizonyára ennél kevesebbel fogyott meg, nem szólva az önállók számának esetleges visszafejlődéséről, vagyis a csődstatisztika tanulságairól. Eszerint a tényleg dolgozó ipari keresők létszáma, 1930-tól 1932-ig, hazánkban legfeljebb kb. 65.000—50.000-el kevesebbedett meg. Azonban a nagy- és kisipari munkásság létszámcsökkenését még az 1931—32. években is legalább részben ki-

egyenlítette az a tény, hogy az elbocsátott munkásság ekkor tömegesen váltotta ki iparigazolványát arra a munkára, amelyet gyári elfoglaltsága mellett azelőtt, csak mint kontármunkát, mellesleg végzett. Ezt igazolja a Kereskedelmi- és Iparkamara jelentése s az OTI taglétszámkimutatása is, amelyek szerint az ipari munkanélküliek száma 1930-tól 1932-ig 114 ezer fővel nőtt meg, tehát mintegy 25—50 ezer fővel többel, mint amennyi az alkalmazottak létszámának kimutatásai alapján várható lett volna. Ez a 25—50 ezer főnyi különbség, vagyis az ipari kereső réteg terjedelmének ez a tágulása is igazolja az iparnak még a most elmúlt gazdasági világválság alatt is mutatkozott népességfelvevő erejét. 1933-tól kezdve azután a gyáripari statisztika is erősödő munkáslétszámról számol be; az iparosodás hazánkban ma is egyre tovább tartó előrehaladása hasonlóképpen még egyéb statisztikákból is kitűnik.

Erre mutat az is, hogy 1930—35-ben Budapest népességének fejlődése is valamivel nagyobb volt, mint 1920—30-ban, ami az ipari lélekszám változatlansága vagy hanyatlása esetében aligha következhetett volna be. Figyelemre méltó az 1930 óta jelentős mértékű — úgy Budapest, mint számos vidéki városunk, különösen a régi multú iparos városok körül mutatkozó — elővárosias fejlődésnek, a régi városokat, mint magot övező, városszéli településgyűrűnek erősödése is, amellyel szemben az újabb népösszeírási tapasztalatok, hazánkban legújabbban is, az agrár népességnek az iparforgalminál lassúbb fejlődését, sőt egyes vidékek falvaiban és tanyáin a mezőgazdaságbeliek számának mozdulatlanságát igazolják. Az alapfolyamat, az iparosodás, az ipari és általában iparforgalmi népesség fejlődése, összes jellegzetes népmozgalmi hatásaival együtt tehát napjainkban is csak tovább halad előre!

Az iparosodás pedig korántsem merül ki foglalkozásváltoztatásban. Az iparos nép a műveltségnek általában magasabb fokán áll, mint az őstermelő. Az iparosodás a technika vívmányainak terjedését jelenti, ami pedig a kultúra számos más vonatkozásában is fejlődést jelent. Az industrializálódással karöltve jár az urbanizáció, mert hiszen az ipar és a kereskedelem a városokban van központosítva. Míg vidéken az őstermelés a főfoglalkozás, addig a városokban az iparosok háromszor, a közlekedési alkalmazottak

négyszer, a kereskedelem és hitel körében foglalatostkodók ötször akkora arányszámmal fordulnak elő, mint a vidéken. Az ipari vállalatok, gyárak munkásszükséglete egyik főoka a vidéki munkáskezek városbátódu-lásának, a városok fejlődésének, amihez a kedvező természetes szaporodású vidék szolgálatat emberanyagot.

Így a városfejlődést és a műveltség terjedését már ezúton is tovább alátámasztó iparosodás mélyrehatóan átalakítja a népeséget, megváltoztatja annak demográfiai összetételét és már ezért is, de közvetlenül is, az iparos foglalkozás természete: az ipar közvetlen hatásai, egészségügyi kárai, a foglalkozási betegségek, a balesetek, a női és gyermekmunka terjedése, stb. révén szintén messzemenő és sokirányú hatással van a népmozgalomra is. Az ipari népesség házasodási és születési aránya alacsonyabb, mint a mezőgazdasággal foglalatostkodóé. Amíg az őstermelő nép foglalkozásának természete egyenesen megköveteli a házasodást (a földműves feleség nélkül nem boldogul gazdaságával), vagy azt legalább is nagyon előnyössé teszi, addig az iparosnál a városokban ez a szükségesség nem forog fenn. A városi gyárak és egyéb nagyvállalatok munkásainak hosszú évekig nincsen olyan keresetük, hogy nőülésre gondolhatnának. Az iparosok nagyobb arányban alkalmazottak, kevesebb körükben az önálló, már pedig az alkalmazottak házasodási hajlandósága is alacsonyabb, mint az önállóké. A városban lakó iparosnak, mint városi lakosnak, életmódja, foglalkozásának természete, a városi élet versenyében kifejlődött óvatossága s az egoizmusnak is talán valamivel nagyobb mértéke mind gyérbb házasságkötésekre és a házasodási hajlandóságnak csak előrehaladottabb korban való érvényesülésére vezetnek. A vidéki, őstermelő lakosságban a házasok arányát még az a körülmény is növeli, hogy a vidékről a városokba tódu-ló s ott az iparban foglalkozást nyerő, megelőzőleg őstermelő népesség legnagyobb része a mozgékonyabb nőtlenek és hajadonok sorából kerül ki, akiknek távozása emeli a vidéken az otthonmaradt házasok arányát. A vidékről a városokba katonának, házicselédnek és más, a házasságot szinte kizáró foglalkozásba való áttódu-lásnak is az a következménye, hogy a túlnyomó többségben mezőgazda foglalko-

zású falusi népességben a házasok aránya erősödik. Hazánkban az 1930. évi népszámlálás szerint a 15. éven felüli népességben a házasok aránya 59·4%, míg a leginkább eliparosodott s legnagyobb városunkban, Budapesten — ahol az iparforgalmi népesség 63·6%-os arányú az országos 32%-kal szemben — a házasok u. e. aránya csak 50·3%.

A házasságkötési (népmozgalmi) arányszám ellentétes irányban ható más körülmények hatása alatt is áll s nem mindig úgy alakul, mint a házasok népszámlálásbeli aránya. A műveltségnek magasabb fokán lévő és túlnyomó többségben városi lakos iparos népességben az elválások gyakoribbak, mint a mezőgazdasággal foglalkozók körében. Az iparosok és a városi lakosság körében az elváltak új házasságkötése, vagyis a házastárs cserélgetése gyakoribb, mint a falvak egyszerű népénél. Ez a körülmény és a városokban a nem városi lakos idegenek házasságkötéseinek gyakori volta emeli az iparos és városi lakos néprétegek házasságkötési nyers arányszámainak színvonalát. Az elsődleges — ú. n. protogam — házasságkötések aránya az iparos népességnél alacsonyabb, mint a mezőgazdaságinál. A palingám házasságkötések leszámítása nélkül a nyers házasságkötési arányszámok alakulása azonban néprétegenként, foglalkozási főcsoportonként, vidékenként vagy országonként való összehasonlításban éppen ezért, több oknál fogva is, igen eltérő színvonalon mozog s nagysága nem csupán annak a következménye, hogy az industrializáció minő fokon áll. Az iparos népesség különböző arányát felmutató államok házasságkötési nyers arányszámait vetve egybe azt látjuk például, hogy az eliparosodás legmagasabb fokán álló Angolországban a házasságkötési arány (1934-ben: 8·3) magasabb mint az agrár Jugoszláviában (6·8), az iparosodottabb Németországban is emelkedettebb (11·2%) mint ugyanakkor hazánkban (8·9%), vagy Romániában (9·2%).

Am a születési arány színvonala az iparosodás fokával ellentétesen alakul. E tekintetben irányító jelentőségű negatív korrelációról van szó, nem úgy, mint a házasságkötési arány alakulása tekintetében. Már az a körülmény is, hogy az iparosodás a házasok arányát csökkenti és hogy a családalapítást későbbre halasztó, későn

házasodó néprétegeket erősíti s legfeljebb csak az elválások gyarapítása s az ismételt házasságkötések révén hat oda, hogy magán a házasságkötési arányszámon is nem látszik meg az industrializációnak a családi életre való káros hatása, bizonyára egymaga is a születések számát és arányát *csökkentő* hatású. A születések oroszán-része ugyanis törvényes születés lévén, ha a házasok aránya csökken, akkor a születések nagyobb hányadát tevő törvényes születések fogynak meg, még változatlan házassági termékenység mellett is. A születések tekintetében a városi iparosházasságok több más szempontból is kedvezőtlenebbek, mint a többségben mezőgazda foglalkozású falusi népei. Így, mert később köttetnek s már fennállásuk rövidebb átlagos időtartama miatt sem lehetnek olyan termékenységuék, mint a túlnyomó többségben fiatal korban kötött őstermelésbeli házasságok. A városi lakos iparos életmódja is megváltozott, a gyermeknevelésben örömet látó családi érzés csökkent. A városban élő nők között a keresők aránya magas, a kereső nő anyai feladatának kelőképpen megfelelni pedig nem tud. Az iparosodás nem a házasságkötések száma és aránya tekintetében hoz végeredményben lényeges különbséget, hanem a házasságok tartamában és termékenységében. *Az industrializáció előrehaladása révén így a születési arány csökkenése fokozódik és pedig a törvényes születések gyérülése következményeként. A törvénytelen születések, valamint az elválások vagy az öngyilkosságok, az iparosodással karöltve, éppen ellenkezőleg, gyarapodnak.*

Széttekintve a mai európai államok körében a legutolsó népszámlálás adatai szerint a kereső népesség foglalkozásonként való megoszlásának százalékain és úgy az őstermelő, mint az iparforgalmi népesség hányadát a születési arány legújabb alakulásával vetve egybe, meglepődve látjuk e számsorok magasfokú pozitív korrelációit. Nevezetesen, ha az országokat az őstermelő népre a legutolsó (túlnyomóan az 1930. v. 1931. évi) népszámlálás szerint eső hányad csökkenő színvonalára alapján rendezzük, úgy e területi számsorral párhuzamosan látjuk, hogy a megfelelő (túlnyomóan 1934. évi) születési arányok is egyre kisebb-

bec, vagyis pozitív korrelációt mutatnak. Ugyane sorrendben az ú. e. időben az iparforgalmi népességre a népszámlálás szerint számítható százalékok területi számsora

1. Az őstermelő és az ipar-forgalmi kereső népesség hányadának, valamint a születési arányuknak egybevetése a főbb európai államokban.

Proportions de la population s'occupant de production du sol et de la population industrielle et commerciale, comparées avec la natalité de ces catégories, dans les principaux pays européens.

Ország Pays	A népszámlálás			
	Années de recensement éve	szerint az <i>Proportion, d'après les recensements exécutés dans les années indiquées, de la population active</i>		Az ezer lélekre eső születési arány (az élve-születések az évközepepi kiszámított népesség-hez viszonyítva) 1934-ben. — <i>Natalité pour 1000 personnes en 1934 (nombre des enfants nés vivants par rapp. au nombre, établi par calcul, de la population au milieu de ladite année)</i>
		ős- termelés s'occu- pant de producti- on du sol	ipar- forgalom indus- trielle et commer- çante	
Oroszország <i>Russie</i>	1920	86·7	9·1	³⁾ 44·2
Bulgária - <i>Bulgarie</i>	1928	81·0	13·3	30·0
Lengyelország <i>Pologne</i>	1921	76·0	15·0	26·5
Lettország <i>Lettonie</i>	1925	68·0	18·8	17·2
Litvánia - <i>Lithuanie</i>	1925	65·9	22·3	24·7
Esztország <i>Estonie</i>	1922	¹⁾ 65·6	¹⁾ 19·3	15·4
Finnország <i>Finlande</i>	1930	63·4	21·7	19·1
Spanyolország <i>Espagne</i>	1920	56·1	28·7	26·2
Magyarország <i>Hongrie</i>	1930	55·7	30·3	21·9
Görögország <i>Grèce</i>	1928	²⁾ 53·8	²⁾ 27·4	31·2
Ir szabad állam <i>Etat libre d'Irlande</i>	1928	52·1	28·2	19·2
Olaszország - <i>Italie</i>	1931	²⁾ 47·3	²⁾ 42·4	23·4
Svédország <i>Suède</i>	1920	40·7	45·3	13·7
Franciaország <i>France</i>	1931	35·6	51·7	16·1
Norvégia - <i>Norvège</i>	1930	35·3	48·3	14·8
Ausztria - <i>Autriche</i>	1934	31·9	51·6	13·5
Dánia - <i>Danemark</i>	1930	30·3	38·9	17·8
Németország <i>Allemagne</i>	1933	28·9	58·8	18·4
Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i> .	1930	28·2	55·8	18·6
Svájc — <i>Suisse</i> .	1930	21·7	63·6	16·2
Németalföld <i>Pays-Bas</i>	1930	20·6	61·5	20·7
Belgium - <i>Belgique</i>	1920	¹⁾ 19·1	¹⁾ 64·9	16·0
Nagy-Britannia <i>Grande-Bretagne</i> .	1931	²⁾ 5·6	²⁾ 73·1	15·3

¹⁾ A kereső népesség és a kereső népesség vállalataiban dolgozó hozzátartozók adatai. — ¹⁾ *En tenant compte des membres de famille travaillant dans l'établissement du chef de famille.* — ²⁾ A 10 éven felüli kereső népesség adatai. — ²⁾ *En prenant pour base la population totale de plus de 10 ans.* — ³⁾ 1927-ben. — ³⁾ *En 1927.*

pedig erőteljesen gyarapodó, tehát az élveszületések arányával nagyfokú negatív korrelációban áll. Az európai országok e területi számsorait az említett módon rendezve az 1. tábla tárja elénk. (L. az 1. táblázatot.)

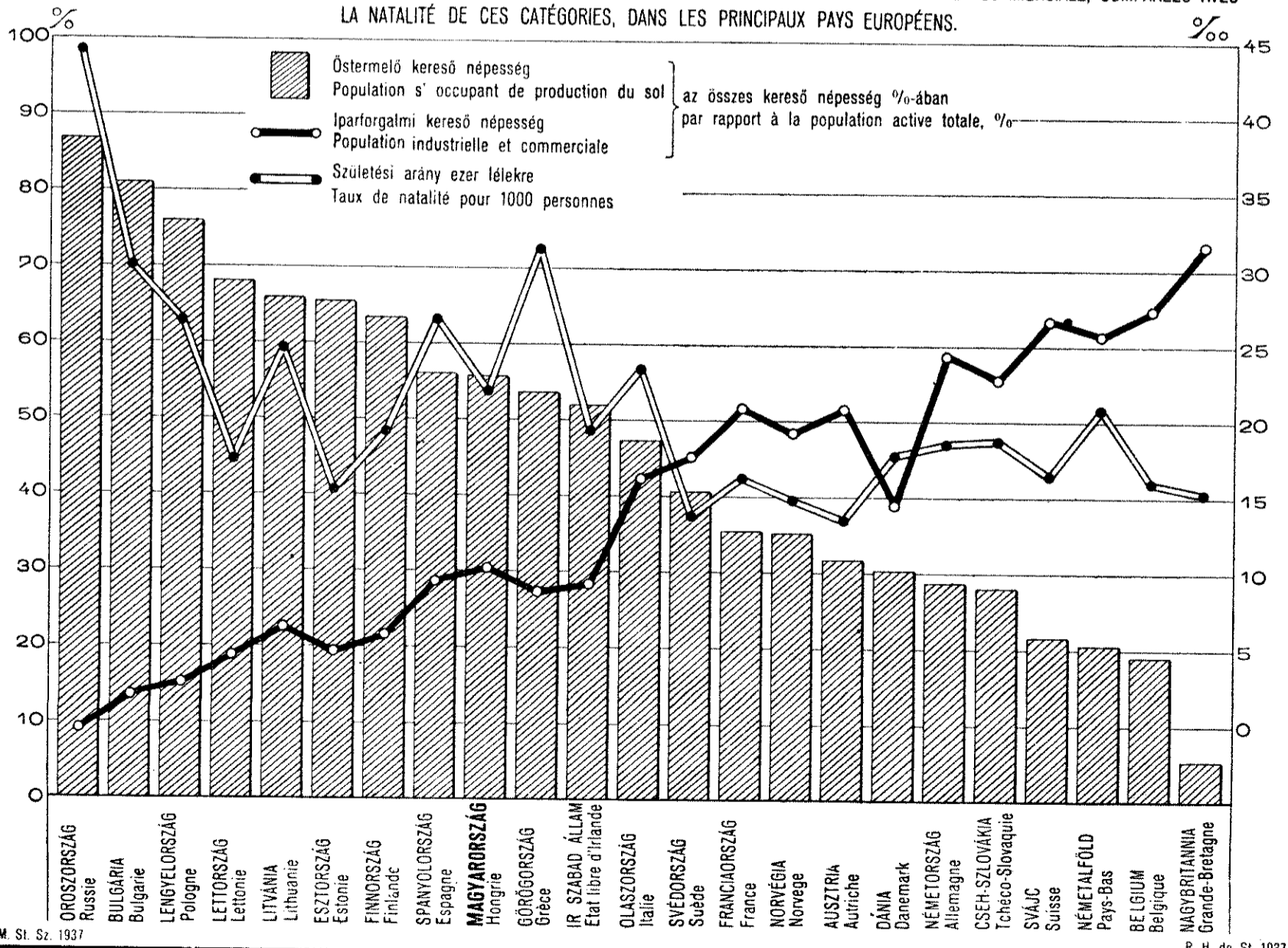
Látható, hogy Oroszországban 86·7% őstermelésbeli kereső mellett még 44·2⁰/₀₀-es születési arány mutatkozik. Azután látjuk a balkán államokat szintén igen magas arányú mezőgazdasággal foglalkozó falusi néppel és 30‰-es vagy azon is felül emelkedő születési aránnyal. Nyugat-Európában mutatkozik a másik szélsőség, magas arányú iparforgalmi népesség és igen kedvezőtlen, 13—16‰-es születési arány. Itt az élen Nagy-Britannia halad, ahol a keresőknek 73·1%-a iparforgalmi s a születési arány csak 15‰-es. Hazánk mindkét tekintetben a középhelyen áll: népességében — az 1930. évi népszámlálás szerint — a keresőknek 55·7%-a őstermelő és még csak 30·3%-ot tesznek az iparforgalmi fog-

lalkozáshoz tartozók; hazánknak az 1. táblázaton egybevetett születési aránya is még 21·9‰-es. (A megfelelő 1935. évi magyar élveszületési arányszám 21·2‰).

Az őstermelő népesség arányának csökkenésével Európában nyugatról kelet felé meglepően párhuzamosan hanyatló születési arányokat az I. grafikon is szemlélteti. Hasonlóképpen a matematikai statisztika módszereivel is igazolható, hogy igen figyelemreméltó a párhuzamosságnak az a foka, amely az industrializáció előrehaladtával fogyó arányú mezőgazdasági népesség és a születési arány csökkenése között van. Európában az e tekintetben az 1. táblázatban bemutatott területi számsorok között magasfokú (+0·5 és +1·0 között fekvő) korreláció mutatkozik. Ennek számszerű értéke (r) az említett táblázaton közölt 1930 körüli népszámlálásokban kimutatott kereső őstermelők arányára és az 1934. évi élveszületési arányokra támaszkodva

I. AZ ŐSTERMELŐ ÉS AZ IPARFORGALMI KERESŐ NÉPESÉG HÁNYADÁNAK, VALAMINT A SZÜLETÉSI ARÁNYUKNAK EGYBEVETÉSE A FŐBB EURÓPAI ÁLLAMOKBAN.

PROPORTION DE LA POPULATION S' OCCUPANT DE PRODUCTION DU SOL ET DE LA POPULATION INDUSTRIELLE ET COMMERCIALE, COMPARÉES AVEC LA NATALITÉ DE CES CATÉGORIES, DANS LES PRINCIPAUX PAYS EUROPÉENS.

+0.692, vagyis kereken +0.7. A valószínűségi hiba (ϵ) pedig csak ± 0.09746 .¹⁾

Az európai országok területi számsorainak alakulásához egészen hasonló jelenség mutatkozik az egyes országok vonatkozó történeti idősorainál is. Az industrializációnak napjainkban igen különböző fejlődési fokán lévő egyes európai államok ugyanis régebben mind az iparosodás alacsonyabb fokán állottak. Persze, az iparosodás mai mértékéhez hasonlóan az iparosodás állandóan előrehaladó folyamatának intenzitásában is nagy különbségek vannak. Ahol azonban az iparosodás gyorsabban halad előre, ott a születési arány csökkenése is rohamosabb, mint ott, ahol az ipar fejlődése kevésbé erőteljes s a csak lassan csökkenő színvonalú születési arány még ma is igen kedvező. A két regresszív számsor, az őstermelésbeli népesség arányának visszafejlődése és a születési arány csökkenése, így különböző országok történeti idősorai szerint is meg-

¹⁾ Ahol $r = \frac{\Sigma(x \cdot y)}{n \cdot \sigma_x \cdot \sigma_y}$ és amely képletben σ_x és σ_y az egybevetett számsorok standard deviációi. $\sigma_x = \sqrt{\frac{\Sigma x^2}{n}}$ és $\sigma_y = \sqrt{\frac{\Sigma y^2}{n}}$. A valószínű hiba (ϵ) pedig $= 0.6745 \frac{1-r^2}{\sqrt{n}}$, amennyiben az egybevetett számsorok között lévő stohasztikus viszony legalább megközelítőleg lineáris.

lepően párhuzamos; másszóval egymás között szintén magasfokú korrelációt mutat.

Hazánkban az 1890. évi népszámlálás szerint az ország lakosságának még 70.8%-a volt őstermelésbeli és csak 12.4%-a ipari. Akkor az ipar-forgalom egész főcsoportjára is csak 17.1% esett. Am e közel félszázaddal ezelőtt megejtett, régi magyar népszámlálás időpontját közrefogó két naptári év, 1890 és 1891, születési arányainak átlaga is még 41.3‰ volt. Azóta a magyar ipar sokat fejlődött, az őstermelő népesség aránya viszont visszaesett és a születési arány is csak félakkora, 1935-ben csak 21.2‰ volt. A legutolsó népszámlálás, az 1930. évi, a népességnek csupán 51.8%-át találta őstermelésbelinek és már 32.3%-ban állapította meg az iparforgalmiak arányát. A népesség átalakulása persze egészen hasonló irányúnak mutatkozik akkor is, ha csak a keresők körében vizsgáljuk a foglalkozásere ezen arányainak alakulását, mint azt fentebb az európai országok megfelelő területi számsorainak egybevetésénél tettük. A keresőknek 1890-ben 67.4%-a volt őstermelő és 16.5% esett a keresőkből ekkor az iparforgalmiakra. A trianoni békével és hazánk területének megkisebbedésével s vele a városi népesség arányának hirtelen megnövekedésével is elősegített átalakulás 1930-ig a keresők körében már odaért, hogy közü-

2. Az őstermelő és az iparforgalmi népesség hányadának, valamint a születési arányának egybevetése hazánkban 1890-től—1930-ig.

Proportions de la population s'occupant de production du sol et de la population industrielle et commerciale, comparées avec la natalité de ces catégories, en Hongrie, de 1890 à 1930.

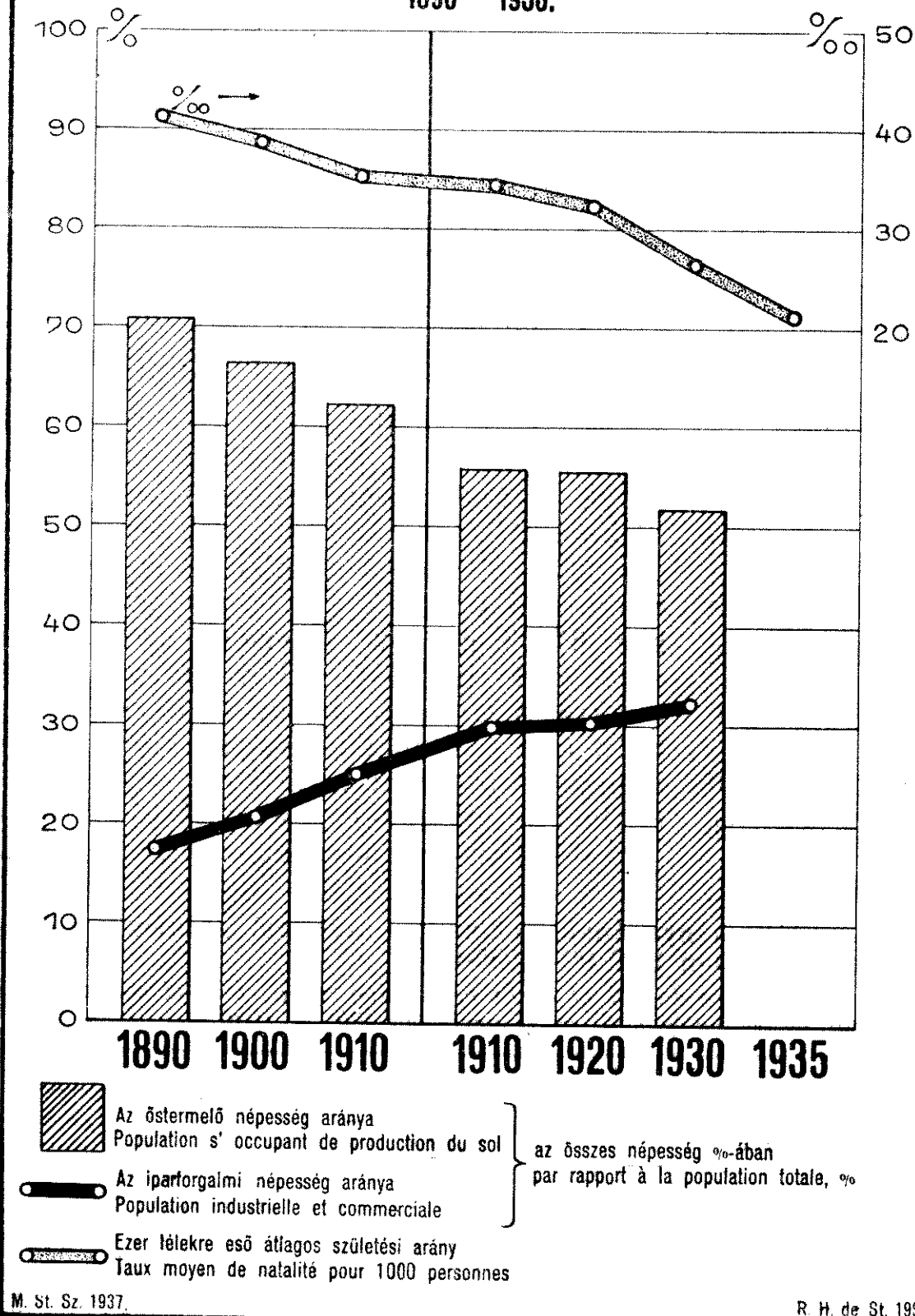
É v Années	T e r r i t o i r e T e r r i t o i r e T e r r i t o i r e	A z o l d a l t m e g n e v e z e t t						évet környező két esztendő ezer lélekre eső átlagos születési aránya (csak az élveszületések átlaga a népszámlálásbeli népességhez viszonyítva). Natalité moyenne, pour 1000 personnes, des 2 années voisines des années de recensement indiquées (en prenant pour base la moyenne des enfants nés vivants par rapport à la population recensée)		
		P r o p o r t i o n , év végén tartott népszámlálás szerint az — d'après les recensements exécutés à la fin des années indiquées, de la population								
		totale		active		totale			active	
		őstermelés — s'occupant de production du sol		ipar — industrielle		ipar-forgalom - industrielle et commerciale				
		k ö r é b e t a r t o z ó								
		összes	kereső	összes	kereső	összes	kereső			
népesség a (az) — par rapport à la population										
összes totale	kereső active	összes totale	kereső active	összes totale	kereső active					
d u p a y s — népesség százalékban ‰										
1890	történeti	70.8	67.4	12.4	12.3	17.1	16.5	41.3		
1900	terület	66.5	65.9	14.2	13.8	20.7	18.9	38.4		
1910	d'avant-guerre	62.4	60.1	17.0	17.4	25.1	24.3	35.1		
1910	mai	55.9	52.2	20.1	21.2	29.9	29.9	1) 34.2		
1920	terület	55.7	56.7	19.1	18.1	30.1	27.2	32.2		
1930	actuel	51.8	50.8	21.7	22.2	32.3	31.5	2) 26.4		

¹⁾ 1911. évi — 1911. — ²⁾ 1935-ig tovább csökkent 21.2‰-re. — Jusqu'en 1935, elle a continué à diminuer, baissant à 21.2‰.

II. AZ ŐSTERMELŐ ÉS AZ IPARFORGALMI NÉPESSÉG HÁNYADÁNAK, VALAMINT A SZÜLETÉSI ARÁNYNAK EGYBEVETÉSE HAZÁNKBAN

PROPORTION DE LA POPULATION S' OCCUPANT DE PRODUCTION DU SOL ET DE LA POPULATION INDUSTRIELLE ET COMMERCIALE, COMPARÉES AVEC LA NATALITÉ DE CES CATÉGORIES, EN HONGRIE

1890 — 1930.

lük addigra csak 50·8%¹⁾ maradt meg őstermeléssel foglalkozónak és 31·5% lett az iparforgalmi keresők aránya. Az 1890-es és 1930-as népszámlálás között tartott három népszámlálás pedig az előadott átalakulást egészen folytonosnak mutatja,

¹⁾ Az 1. sz. táblán közölt adat az őstermelőket nem az összes kereső népességhez, hanem a nyugdíjasok, tőkepénzesek stb. kategóriája nélkül számított kereső népességhez viszonyítja. Innen az eltérés.

amint azt a 2. táblázat tárja elénk és a II. grafikon is szemlélteti.

Hazánk vonatkozó történeti idősorait — az őstermelő népesség arányát és a születési arányt — 1890-től 1931-ig mutató párhuzamos alakulásuk tekintetében korrelációs számításal vizsgálva azt látjuk, hogy a történeti idősorok korrelációs koefficiense kevéssel még magasabb is, mint az e tömegjelenségek nemzetközi összehasonlítását nyújtó területi számsoroké. Nevezetesen a 2. táblázat első és utolsó oszlopának egybevetéséből származó

$$r = +0\cdot8284 \pm 0\cdot08633,$$

ami az egységhez kevéssel még közelebb is áll és így még kifejezettebb párhuzamosság, mint a fentebb említett

$$r = +0\cdot692 \pm 0\cdot09746.$$

Különböző országok egybevetésénél az industrializáció különböző fokán kívül a népjellem különbözősége, a vallás szerint való megoszlás eltérései, az éghajlat s vele a vérmérséklet eltérő volta és az egyes országok népe ezernyi színű változást mutató életviszonyai között lévő különbségek is bizonyára több hatással vannak a születési arány alakulására és az industrializáció mellett sokkal inkább érvényesülnek, mint egyazon ország időbeli változásainak vizsgálatakor.

A fejlődő iparosodás mellett — a vele párhuzamosan fejlődő kultúrán és a technikai haladáson kívül, — több más tényező, pl. éghajlat, népvérmérséklet, a népesség vallás szerint való megoszlása, sokkal kevésbé változik, állandóbb és így, egyazon ország fejlődését vizsgálva, az előrehaladó iparosodás sokkal irányítóbb, fontosabb hatással bír a születések és az egyéb népmozgalmi arányok alakulására is, mint nemzetközi területi számsorokról.

3. A foglalkozási főcsoportok születési arányai hazánkban 1900-tól 1935-ig.

Natalité dans les grandes catégories professionnelles en Hongrie, de 1900 à 1935.

Foglalkozási főcsoport <i>Grandes catégories professionnelles</i>	Esett az oldalt megnevezett főcsoportban ezer lélekre élveszületés az — <i>Proportion, pour 1000 personnes, du nombre des enfants nés vivants, en</i>					
	1900—01	1910—11	1921-ben	1930—31	1932—33	1934—35
	évek átlagában <i>en moyenne</i>			évek átlagában <i>en moyenne</i>		
	a régi — <i>dans la Hongrie d'avant-guerre</i>			a mai — <i>dans la Hongrie actuelle</i>		
M a g y a r o r s z á g o n						
I. Őstermelés — <i>Production du sol</i>	40·0	37·8	35·5	28·2	26·6	25·2
II. Bányászat, ipar és forgalom — <i>Mines, industrie et „circulation“</i> :						
a) Bányászat és kohászat — <i>Mines et hauts fourneaux</i>	57·0	44·5	46·6	30·9	30·0	28·3
b) Ipar — <i>Industrie</i>	40·3	34·0	31·9	23·7	21·5	20·6
c) Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	31·6	26·0	20·6	15·1	13·6	13·5
d) Közlekedés — <i>Transports et voies de communication</i>	45·6	38·3	30·9	24·4	19·3	18·4
II. Összesen — <i>Total</i>	40·4	33·9	30·5	26·6	20·2	19·4
III. Közszolg. és szab. fogl. — <i>Services publ. et professions lib.</i>	29·6	25·4	21·8	15·7	13·6	12·7
IV. Véderő — <i>Défense nationale</i>	11·4	13·6	18·3	23·8	17·7	15·0
V. K. ágb. és k. m. n. napszámosok — <i>Journaliers</i>	29·7	39·2	44·7	43·6	45·8	42·9
VI. Házi cselédek — <i>Domestiques</i>	42·1	35·3	26·4	23·5	21·8	19·5
VII. Egyéb és ismeretlen foglalkozás — <i>Autres professions et personnes de prof. inconnue</i>	11·6	7·8	10·4	6·9	7·3	6·8
Összesen — <i>Total général</i>	38·4	35·1	31·8	24·6	22·7	21·6

Érdekes megfigyelni a születési arány foglalkozás szerint mutatkozó különbségeit, amelyeket az egész ország népének foglalkozási főcsoportok szerint megkülönböztetett részeire a 3. táblázat tár elénk. (L. a 3. táblázatot.)

A 3. táblázaton szereplő legújabb, 1934—35. évi átlagok mutatják, hogy őstermelő népünk születési aránya (25·2‰) az országos átlag (21·6‰) felett áll, míg az iparforgalmi főcsoporté az országos átlagnál kedvezőtlenebb (19·4‰). Az őstermelő nép születési arányánál — csak a római számmal számozott főcsoportok országos adatait tekintve — mindössze a napszámosok születési aránya kedvezőbb (42·9), akiknek szegényes háza tája mindig gyermekzsivajtól hangos. Az iparforgalmi csoport egyes részei közül pedig igen alacsony a „kereskedelem és hitel“ születési aránya (13·5‰), ennél csak az értelmiség és az öreg tőkéseket és nyugdíjasokat — már koruknál fogva is terméketlenebb elemeket — magába foglaló főcsoport vonatkozó aránya alacsonyabb. Amíg azonban az őstermelő népesség népünknek ma is több, mint felére és az iparforgalmi is annak egyharmadára rúg, addig a többi foglalkozási főcsoport, e

kettő, — az őstermelés és az iparforgalom, — mellett sokkal kisebb jelentőséggel bír. E kisebb jelentőség miatt tehát az országos születési arány alakulására elsőrendű fontosságú, hogy minő arányt képvisel benne a magas születési aránnyal bíró őstermelés és az alacsony születési arányú iparforgalmi népesség, de a többi foglalkozások szerepe az országos születési arány színvonalának kialakulására ezekhez képest már alárendeltebb. Ha tehát az iparosodás előre halad, az ipar évtizedeken át állandó fejlődésben van — mint ahogy világszerte van is — a népesség összetételében mind nagyobb rész válván iparforgalmi foglalkozásúvá, már ez a foglalkozás változás is lényeges csökkentő hatást jelent — *ceteris paribus* — a születési arányra.

Érdekes azonban a 3. táblázat arányszámait atekintetben is megvizsgálni, hogy az egyes foglalkozási főcsoportok születési arányainak csökkenése minő különböző mérvű. Az iparforgalmi népesség születési aránya nemcsak alacsonyabb, mint az őstermelő népé, hanem csökkenése is rohamosabb. Az őstermelő nép 1934—35. évi átlagos születési aránya az 1900—01. évi ered-

mény 63%-ára esett le, az iparforgalmi népességé ugyanezen időben, megelőző színvonalának már 48%-ára fejlődött vissza. Persze, ez a körülmény aztán tovább hatványozza az iparosodásnak a születési arányra való hatását. Régen nem volt olyan nagy különbség az őstermelő és iparforgalmi népesség születési aránya között mint ma, sőt a kettő még a századfordulón is kb. egyszinten mozgott. Akkor csak a kereskedelem és hitel al csoportjához tartozók születési aránya volt az őstermelő népénél máris lényegesen alacsonyabb.

További különbségek mutatkoznak — amint azt a 4. táblázat szemlélteti — az egyes iparágak születési aránya között is. Így aztán az a körülmény, hogy az iparosodás előrehaladásával az ipari népesség iparágak szerint való megoszlása is megváltozik, aszerint van erősebb vagy kevésbé erős hatással a születési arány színvonalának alakulására, amint alacsonyabb vagy magasabb születési aránnyal bíró iparág népessége fejlődik inkább. Az igen alacsony születési aránnyal bíró könyv- és könyvmdászok (9·6‰), nemkülönben a szintén kedvezőtlen arányszámot mutató kocsmárosok és vendéglősök (11·0‰), amelyek gyenge szaporodását in-

toxikációs csiraártalmak, — az előbbinél ólom az utóbbinál alkoholhatás — nemkülönben a kedvezőtlen, éjszakázó életmód okozzák, hogy az ipari népességében kevésbé jelentős arányt képviselnek. Lényegesebb már a ruházati ipar, különösen a szabók, varrónók, stb. (13·2‰) alacsony születési arányának hatása. Igen rossz a szücsök születési aránya (16·0‰) is. Nevezetes azonban, hogy két igen nagy népességű iparág, a kőművesek (ált. építőipar) és a kovácsok és lakatosok (ált. nehézipar) születési aránya elég kedvező. Jól fejlett fizikumú, erős, robosztus egyének tartoznak ide, akiknek termékenységét egészséges szervezetük is kedvezőbbé teszi. Ám itt is lényeges a csökkenés a multhoz képest, hiszen a századfordulón a kőművesek születési aránya a régi országterületen még 56·8‰ volt! (L. részletesebben a 4. táblázatot.)

Az egyes országok határain belül is kimutatható, hogy minél inkább át iparosodott valamely vidék, annál inkább esik a natalitás. Hazánk 1931—34. évi születési statisztikájából a magyar városokra és a falvakra vonatkozólag végeztünk ilyen irányú számítást, olyképen, hogy városainkat — a tj. és a megyei városokat

4. Az egyes iparágak ezer megfelelő foglalkozású lakosra számított születési arányai hazánkban, 1900-tól 1931-ig.

Natalité en Hongrie, de 1900 à 1931, dans les industries indiquées, pour 1000 personnes appartenant, par leur profession, aux mêmes industries.

I p a r á g — I n d u s t r i e s	Esett ezer oldalt megnevezett ipari foglalkozású egyénre élveszületés a — <i>Enfants nés vivants pour 1000 personnes appartenant par leur profession aux industries indiquées</i>			
	történeli — dans la Hongrie d'avant-guerre		mai — dans la Hongrie actuelle	
	M a g y a r o r s z á g o n			
	1900—01 átlag - moy.	1910—11 átlag - moy.	1921	1930—31 átlag - moy.
Asztalos, ács, bognár stb. — <i>Menuisiers, charpentiers, char-</i> <i>rons, etc.</i>	43·2	37·9	37·3	28·7
Borbély és fodrász — <i>Coiffeurs</i>	42·1	39·9	32·8	20·2
Cipész és csizmadia — <i>Cordonniers et bottiers</i>	44·0	35·8	37·1	29·3
Kocsmáros, vendéglős stb. — <i>Aubergistes, restaurateurs, etc.</i>	24·8	19·9	17·0	11·0
Kovács, lakatos stb. — <i>Forgerons, serruriers, etc.</i>	48·9	41·3	41·6	32·7
Kőműves — <i>Maçons</i>	56·8	47·6	48·8	31·4
Könyv- és könyvmdász — <i>Imprimeurs et litho-</i> <i>graphes</i>	30·2	31·5	19·2	9·6
Mészáros és hentes — <i>Bouchers et charcutiers</i>	37·9	31·4	34·6	24·8
Molnár — <i>Meuniers</i>	37·9	32·3	28·6	21·3
Pék — <i>Boulangers</i>	33·2	30·4	31·2	22·7
Szabó, varrónó stb. — <i>Tailleurs, couturières, etc.</i>	32·8	26·1	21·5	13·2
Szücs — <i>Fourreurs</i>	35·8	29·0	23·0	16·0
Takács, posztószövő stb. — <i>Tisserands, etc.</i>	24·0	26·9	11·9	20·4
Egyéb iparágak — <i>Autres</i>	41·2	33·2	28·1	22·2
Összesen — <i>Total</i>	41·0	34·3	31·9	24·1

együtt, összesen 56-ot — az iparforgalmi népességnek legutolsó, (1930. évi), népszámlálásbeli aránya szerint csoportosítottuk s kiszámítottuk az egyes csoportokra vonatkozó közös születési arányokat. Azután az összes magyar városokra együttesen vonatkozó arányokat a falvakra és az országra vonatkozókkal vetettük egybe. Az egyes születési arányfajták közül minden város-, ill. területcsoportra, kiszámítottuk az ezer élöre eső általános vagy nyers születési arányt és pedig ezt is kétféleképpen, idegenekkel (a nem az illető településcsoportban lakos anyák szü-

léseivel) együtt és azok nélkül is. Majd kiszámítottuk, hasonlóképpen minden csoportban, a szülésre képes korban lévő, 15—49 éves nők számához viszonyító, ún. tiszta születési arányokat is és pedig külön, hogy hány születés esik ezer ilyenkorú nőre idegenekkel együtt és azok nélkül, aztán, hogy hány törvényes élveszületés esik ezer ilyenkorú férjes nőre, hány törvénytelen ezer nem férjesre és végül, hogy mekkora a születések közül a törvénytelenek aránya. Mindezen számításaink eredményeit az 5. táblázat foglalja magában.

5. A születési arányszámok alakulása városainknak az iparforgalmi népesség aránya szerint képzett csoportjaiban, 1931—34-ben.

Variations de la natalité dans les villes classées suivant la proportion de la population industrielle et commerciale, en Hongrie, en 1931—34.

A magyar városoknak (11 tj. + 45 m. város) az ipari népesség aránya szerint képezett csoportjai és egyéb településcsoportok <i>Villes (11 villes autonomes et 45 villes dites départementales), classées suivant la proportion de la population industrielle et commerciale, et autres catégories de localités</i>		Esett élveszületés az oldalt megnevezett településcsoportban 1931—34-ben évente átlag ezer <i>Proportion du nombre des enfants nés vivants, entre 1931 et 1934, en moyenne par an, pour 1000</i>						Száz születés közül törvénytelen volt <i>Naissances d'enfants illégitimes pour 100 naissances</i>
		élöre <i>habitans vivants</i>		15—49 éves — <i>femmes de 15 à 49 ans</i>				
		idegenekkel együtt <i>Y compris les personnes étrangères à la localité</i>	idegen (nem városi lakos) anyák születési nélkül — <i>non compr. les enfants nés de mères étrangères à la loc.</i>	nőre — <i>en général</i>		férjes nőre törvényes <i>mariées</i>	nem férjes nőre törvénytelen <i>non mariées</i>	
				idegenekkel együtt <i>Y compris les personnes étrangères à la localité</i>	idegen (nem városi lakos) anyák születési nélkül — <i>non compr. les enfants nés de mères étrangères à la loc.</i>			
Villes	A $\frac{2}{3}$ többséget meghaladó mezőgazda — <i>où l'élément agricole forme une majorité représentant plus des $\frac{2}{3}$ de la population</i>	25.0	24.3	93.2	90.7	142.5	23.9	10.9
	Az abszolút többségben mezőgazda — <i>où l'élément agricole est en majorité absolue</i>	22.5	21.9	81.0	78.6	127.5	18.0	9.5
	A relativ többségben mezőgazda — <i>où l'élément agricole est en majorité relative</i>	21.0	18.1	70.9	61.4	112.4	18.7	11.5
	A relativ többségben iparforgalmi — <i>où l'élément industriel et commerc. est en majorité relative</i>	22.1	19.2	73.7	64.1	120.9	21.2	13.7
	Az abszolút többségben iparforgalmi — <i>où l'élément industriel et commerc. est en majorité absolue</i>	20.5	16.5	66.1	53.3	112.3	20.2	15.3
	A $\frac{2}{3}$ többséget meghaladó iparforgalmi — <i>où l'élément industriel et commerc. forme une majorité représentant plus des $\frac{2}{3}$ de la population</i>	15.0	11.3	42.6	32.1	70.8	15.4	18.5
	Az összes magyar városok — <i>Ensemble des villes</i>	18.8	15.8	58.8	49.4	98.2	17.5	14.6
A falvak — <i>Villages</i>	24.8	¹⁾ 26.3	95.9	¹⁾ 101.7	137.1	20.3	7.5	
Az ország mindössze — <i>Hongrie entière</i>	22.8	22.3	81.6	81.7	124.3	19.2	9.5	

¹⁾ A falusi lakos anyák városokban született csecsemőivel együtt. — *Y compris les enfants nés dans les villes de mères résidant dans des villages.*

A leginkább eliparosodott magyar városok általános születési mutatója (15.0‰), a legalább $\frac{2}{3}$ többségben mezőgazda népességgel bíró városok megfelelő ará-

nyának (25·0‰) csak kétötöd része. Idegenek nélkül számítva, az utóbbi még felét sem éri el az előbbinek. Még nagyobb a tiszta születési arányok színvonala között lévő különbség. A legalább kétharmad többségben iparforgalmi népességű városok tiszta születési aránya (42·6‰) a még legnagyobb arányban őstermelő jellegű magyar városok megfelelő arányának még idegenekkel együtt számítva sem éri el a felét. Idegenek nélkül számítva, a szélsőségesen mezőgazda jellegű városok tiszta születési aránya (90·7‰) meg éppen háromszor akkora, mint a leginkább átindusztrializálódott magyar városok megfelelő módon számított, tiszta születési aránya (32·1‰). A legkevésbé iparos települések: a falvak, ezek születési aránya ezen időszakban ezer 15—49 éves nőre 95·9, a magyar városokra vonatkozó 58·8-es átlaggal szemben. Ha pedig a városi kórházak, klinikák és egyéb szülőotthonok hatását kiküszöböljük olyképen, hogy a nem városi lakos anyák szüléseit leszámítjuk s az idegen születéseket a falusiakhoz számítjuk hozzá, úgy 101·7‰-es falusi tiszta születési arány kerül a 49·4‰-es városival szembe.

A különböző területcsoportok születési arányait törvényesség szerint is részletezve azt látjuk, hogy csak a törvényes születéseket véve számba, az előrehaladó iparosodás foka szerint megkülönböztett magyar város csoportok között nagyobb különbségek mutatkoznak, mint az összes élveszületések megfelelő csoportbeli születési arányai között. Ez természetes, mert hiszen az iparosodás és a városiasodás előrehaladása emeli a törvénytelen születések arányát. A törvénytelen születések aránya tehát az iparosodás előrehaladásával gyarapodó, amint azt az 5. táblázat utolsó két oszlopa szemlélteti.

Minél nagyobb a város, aránylag annál több benne a házasságon kívül születettek aránya. A romlatlan erkölcsöt, az élet tisztaságát változatlanul a falvak népe őrzi. Tj. városaink körében a törvénytelen születések legmagasabb arányát (évről-évre 20% körül, 1931—34-ben 19·6%), a legnépesebb magyar városban, székesfővárosunkban találjuk. Itt pedig, az 1930. évi népszámlálás szerint, a népesség 63·6%-a iparforgalmi, ami magasabb

arány bármely más magyar tj. városban mutatkozónál. Budapesten mindig magasabb a törvénytelen születések aránya, mint átlag a többi tj. városban (14·2%), vagy a megyei városokban (11·8%). Az iparhoz és a forgalomhoz tartozó népesség aránya pedig, a fentemlített 63·6-es fővárosi százalékkal szemben a többi tj. városban 47·2%, míg a megyei városokban csak 44·8%. Azok a körülmények, amelyek — mint pl. a házasságban nem élők magas aránya, a házi cselédek és gyári munkások nagy száma, a nemi élet szabados felfogása, stb. — a városokban a törvénytelen születések arányát emelni képesek, az előrehaladó iparosodással erősödnek. Ha például tj. városainkat a törvénytelen születések 1931—34. évi aránya szerint szedjük rangsorba, úgy ez némiképp megfelel vagy az iparforgalmi népesség, vagy a házi cselédek és gyári munkások megfelelő városbeli aránya színvonalának.

Tj. város	A	Az ipar-	A házi cselé-
	törvénytelen születések	forgalmi népesség	dek és gyári munkások
s z á z a l é k a			
Budapest	19·6	65·6	8·5
Miskolc	18·2	56·6	¹⁾ 17·4
Debrecen	18·0	46·2	8·3
Pécs	16·7	57·8	6·9
Szeged	13·4	34·7	6·5
Győr	12·7	63·5	8·4
Sopron	12·7	50·0	4·5
Baja	11·8	43·7	5·3
Kecskemét	11·0	23·5	2·3
Hódmezővásárhely	10·9	26·8	7·3
Székesfehérvár . .	9·6	49·6	7·3

¹⁾ Ebben gyári munkásnő 14·9, házi cseléd 2·5, azaz összesen 17·4%.

Látható, hogy a legkevésbé iparos (23·5%) népességű Kecskeméten a házi cselédek aránya 2·2% s a gyári munkások itt mutatkozó (0·1%) arányával együtt is csak 2·3% és hogy ezért itt gyérek a törvénytelen születések (11·0%) is. Míg az ellenkező végletet a tj. városok közül székesfővárosunk és Miskolc mutatják, háromszor olyan arányú iparos népességgel, mint Kecskemét.

A megyei városok közül, 1931—34-ben, a törvénytelen születések aránya Magyar-óvárótt volt a legmagasabb: 19·9%; e város népességében az iparforgalmi foglalkozásúak abszolút többségben vannak és az 1930. évi népszámlálás szerint 53·4%-ot képviselnek. A legalacsonyabb

törvénytelen születési arányt viszont ugyanekkor a megyei városok közül Csongrád mutatta 4·4%-kal, ahol pedig a népességnek csak 29·3%-a iparforgalmi, vagyis, ahol a népesség kétharmad részét is meghaladja a mezőgazdaságbeliek aránya.

Az egyes városokban a multtal szemben mutatkozó fejlődést illetőleg érdemes megemlíteni, hogy a házasságon kívül történt születéseknek szélsőségesen magas székesfővárosi aránya visszafejlődésben van. Ma 26·9%-kal kisebb, mint az 1901—10. évek átlagában, amikor Budapesten az újszülötteknek még 26·8%-a volt törvénytelen. Ezzel szemben a törvénytelen születéseknek igen alacsony arányát mutató alföldi mezőgazda váro-

sokban ez az arányszám emelkedett. Így ugyanazon időszakban Hódmezővásárhelyt 88·0%-kal, Székesfehérvárott pedig 54·8%-kal. Az iparosodás tekintetében még elmaradott falusias jellegű városokban eszerint a városiasodásnak ez a métegye, a sok házi cseléddel és gyári munkásnővel együtt járóan gyakoribb törvénytelen születés, még csak most van fejlődőben.

Az előrehaladó iparosodással persze a házasságok átlagos termékenysége is csökken, véle párhuzamosan nő a teljesen terméketlenül maradt házasságok aránya és megkisebbedik a sokgyermekes családok hányada is. Ez természetes következménye az industrializáció születéscsökkentő hatásának, lévén a születések oroszlánrésze mindig törvényes születés.

6. A házasságok termékenységére vonatkozó statisztika főbb eredményei a magyar városoknak az iparforgalmi népesség aránya szerint képezett csoportjaiban.

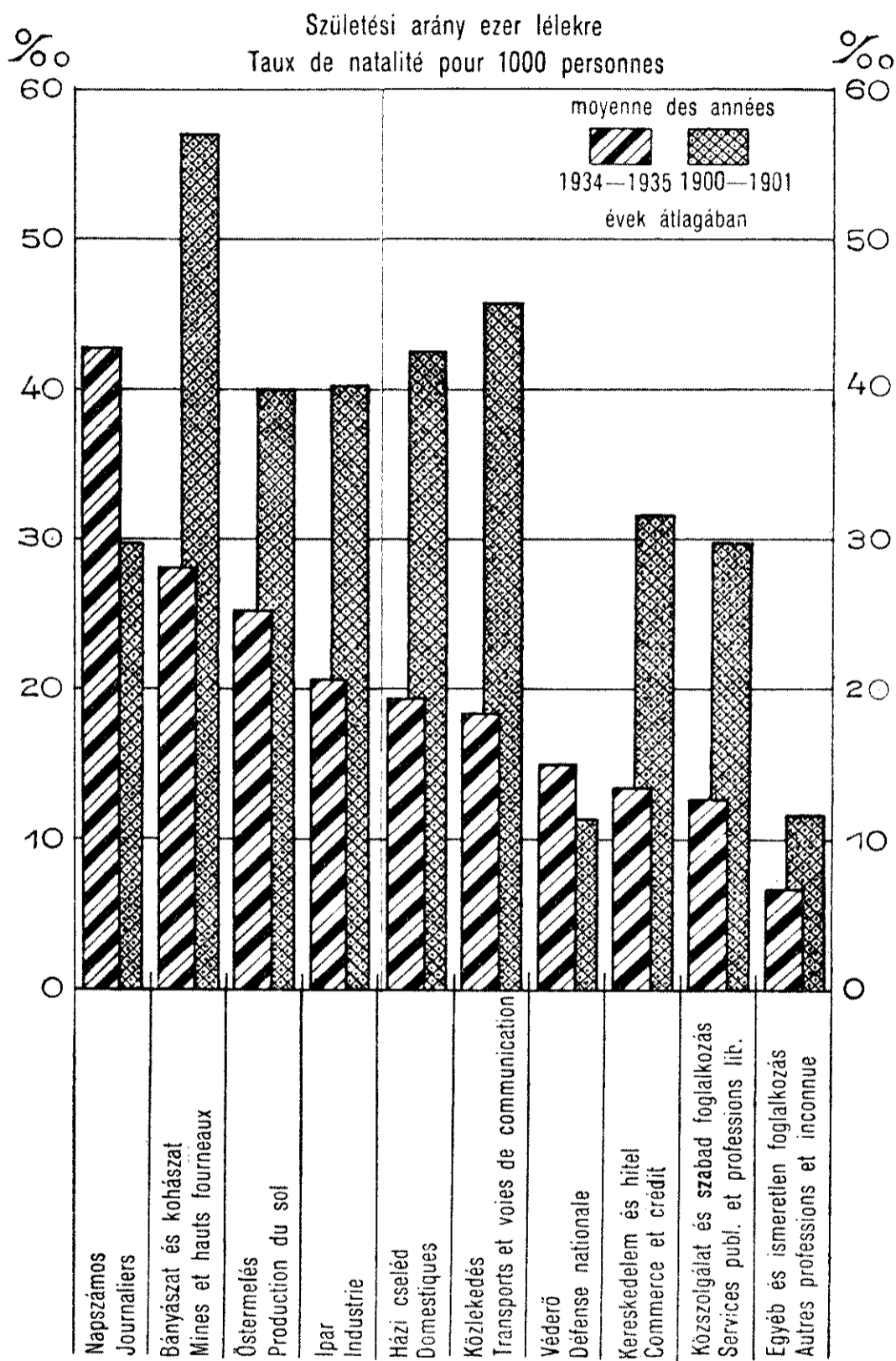
Résultats principaux des statistiques de la fécondité matrimoniale pour les villes de Hongrie, classées suivant la proportion de la population industrielle et commerçante.

Városcsoport ill. egyéb településforma: Catégories de villes et autres localités	Az 1930. évi népszámláláskor élő férjes nők Femmes mariées dénombrées par le recensement de 1930 :					
	fennálló házasságának átlagos termékenysége ¹⁾ leur fécondité moyenne, pour leur mariage durant en- core au moment du recensement)	közül — proportion de celles			fennálló házasságából született és a népszámlálás időpontjában még élő gyermekek az illető házasságából született összes gyermekek %-ában proportion de leurs enfants vivants, nés de leur mariage qui durait encore au moment du recensement, par rapport au nombre total des enfants qu'elles ont eu du dit mariage, %	
		teljesen terméketlen qui n'ont pas eu d'enfant	egy-kétgyermekesek ayant eu 1 enfant ou 2	6 vagy annál is több gyermekek ayant eu 6 enfants ou davantage		aránya a számbavett összes férjes nők %-ában — par rapport à toutes les femmes mariées dénombrées %
Vil- les } A $\frac{2}{3}$ többségben mezőgazda — où l'élément agricole forme une majorité représentant les $\frac{2}{3}$ de la population Az abszolút többségben mezőgazda — où l'élément agricole est en majorité absolue A relativ többségben mezőgazda — où l'élément agricole est en majorité relative A relativ többségben iparforgalmi — où l'élément industriel et commerc. est en majorité relative Az abszolút többségben iparforgalmi où l'élément industriel et commerc. est en majorité absolue A $\frac{2}{3}$ többségben iparforgalmi — où l'élément industriel et commerc. forme une majorité représentant les $\frac{2}{3}$ de la population	népességű városok	3·90	19·0	24·9	29·1	62·7
		3·94	19·0	25·6	29·7	61·2
		3·54	19·8	28·3	24·6	62·6
		3·41	21·5	28·9	23·5	64·1
		3·19	21·2	30·9	20·6	68·1
		2·40	28·7	35·6	12·3	70·2
A magyar városok összesen — Ensemble des villes		3·04	24·0	31·4	19·4	66·1
A falvak — Villages		3·87	15·1	28·0	28·3	62·3
Az ország — Hongrie entière		3·62	17·9	25·5	25·5	63·3

¹⁾ Az illető házasságából született összes gyermekeknek egy-egy házasságra eső átlaga. — Moyenne, pour 1 mariage, des enfants nés des mariages considérés.

III. A FOGLALKOZÁSI FŐCSPORTOK SZÜLETÉSI ARÁNYAI HAZÁNKBAN AZ 1900 ÉS 1935 ÉVBEN.

NATALITÉ DANS LES GRANDES CATÉGORIES PROFESSIONNELLES EN HONGRIE, DE 1900 A 1935.

M. St. Sz. 1937.

R. H. de St. 1937.

A házasságok termékenységére vonatkozó statisztika pedig tulajdonképpen nem is más, mint szintén csak a törvényes születések számbavétele; csak más viszonyításban, nem a népességhez, hanem a házasságok, a családok számához viszonyítva. Ez a jelenség is vizsgálható akár nemzetközi összehasonlításokkal, akár történeti idősorokkal, vagy más az egyes országokon belül képezett területi avagy

tárgyi statisztikai sorokkal. Szabatos nemzetközi összehasonlítást e tekintetben nehéz nyújtani, mert az egyes országok a házasságok termékenységét igen eltérő módon, részben pedig egyáltalán nem veszik számba. Graunt-Süssmilch megközelítő indexeivel vagy Cauderlier eljárásával az egyes országokra az 1. táblázatban közölt születési viszonyokhoz hasonló képhez jutnánk. Az, hogy a vonatkozó történeti idősorok hazánkban miképpen fejlődnek vissza, az alulírott által írt népmozgalmi kiadványokban részletesen ismertetve van¹⁾ és az iparforgalmi népesség magyarországi fejlődésének jelen értekezés 2. táblázatában közölt adataival párhuzamba állítható. Azt, hogy az ország mai határain belül, az ipari népesség különböző arányát mutató települési csoportokban, a házassági termékenységnek minő visszafejlődése mutatkozik, a 6. táblázat tárja elénk. Ugyanezt szemlélteti a III. grafikon is.

A városi iparos és általában az iparforgalmi népesség szabados élet- és világfelfogásával a családi életre háramló károk, a kultúra terjedésével egyre gyakoribb hosszú legény- és leányélet, a sok iskolázás, a késői elhelyezkedés és nősülés, a prostitúció, a nemi betegségek, a demoralizáció, intoxikációs csiraártalmak

(alkohol és nikotin) mind, mind kétségtelenül erőteljesebb hatásúak az iparosiasodás és városiasodás előrehaladásával és a nagyobb és nagyobb arányban átíparosodott városokban egyre nagyobb arányban vezetnek a házasságok terméketlenségére.

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Közlemények, 70. és 74. kötet, a házasságok termékenységére vonatkozó 4. pontban.

Az elválások arányára az industrializálódás és urbanizálódás előrehaladása gyarapító hatású, mert a kultúra terjedésével a házastárs cserélgetése gyakoribb, a családi élet kötelékei engednek régi szigorúságukból. Hazánkban 1929—32-ben az ezer új házasságkötésre eső elválások száma:

A vármegyékben	47·5
A tj. városokban Budapest nélkül	93·4
Székesfővárosunkban	134·3
Országszerte	62·8

Ha az eliparosodott városi népesség a mai területen is csak akkora arányt mutatna, mint mutatott a történeti területen a nagy háborút megelőzőleg, úgy a vonatkozó standardszámítás szerint

$$St_e = \frac{1000 \cdot St = 1000 \sum_{i=1}^{i=n} \frac{1000 \delta_i - e_i}{h_i}}{H \sum_{i=1}^{i=n} h_i} = \frac{1000 \cdot 16.826}{303.981} = 55.3\%$$

az (ezer új házasságkötésre eső) standard elválási arány, szemben az ekkor 62·8%-os nyers elválási aránnyal. A különbség az industrializációval járt urbanizáció hatásának mértéke lehet.

Az iparosodás a kultúra terjedésével járván, előmozdítja a közegészségügy fejlődését is és végeredményben a halandóságra is csökkentő hatású. Mégis kétségtelen, hogy éppen kezdetben, mikor az iparos foglalkozás hátrányait, különösen pedig a gyári tömegmunka ártalmait szociális gondoskodással a fejlettebb kultúrájú ország, kivált pedig az ipar székhelyeinek minősülő városok, kellőképpen ellensúlyozni még nem tudják, az ipari munkának a halandóságot emelő hatásai is voltak. Gondoljunk csak az irodákban, műhelyekben és gyárakban zsúfoltan végzett fárasztó munkára, a foglalkozási betegségekre, az ipari balesetekre, a munka után tisztátalan és sok utast szállító közlekedési eszközökön végzett, gyakran hosszú utazásokra, a nők és gyermekek ipari munkájára, a gyárak éjjeli perma-

nenciájára, stb. Az európai országok közül a nyugati művelt, magasfokban eliparosodott országok halandósága azonban ma, az iparos és szociális törvényhozásnak, valamint a betegsegélyező pénztárak-

7. Az östermelő keresők aránya szerint az 1. táblázatban bemutatott sorrendbe szedett európai államok 1934. évi halandósága és természetes szaporodása.

Mortalité et accroissement naturel de la population en 1934, dans les pays européens classés suivant l'ordre indiqué dans le tableau 1, établi d'après la proportion de la population s'occupant de production du sol.

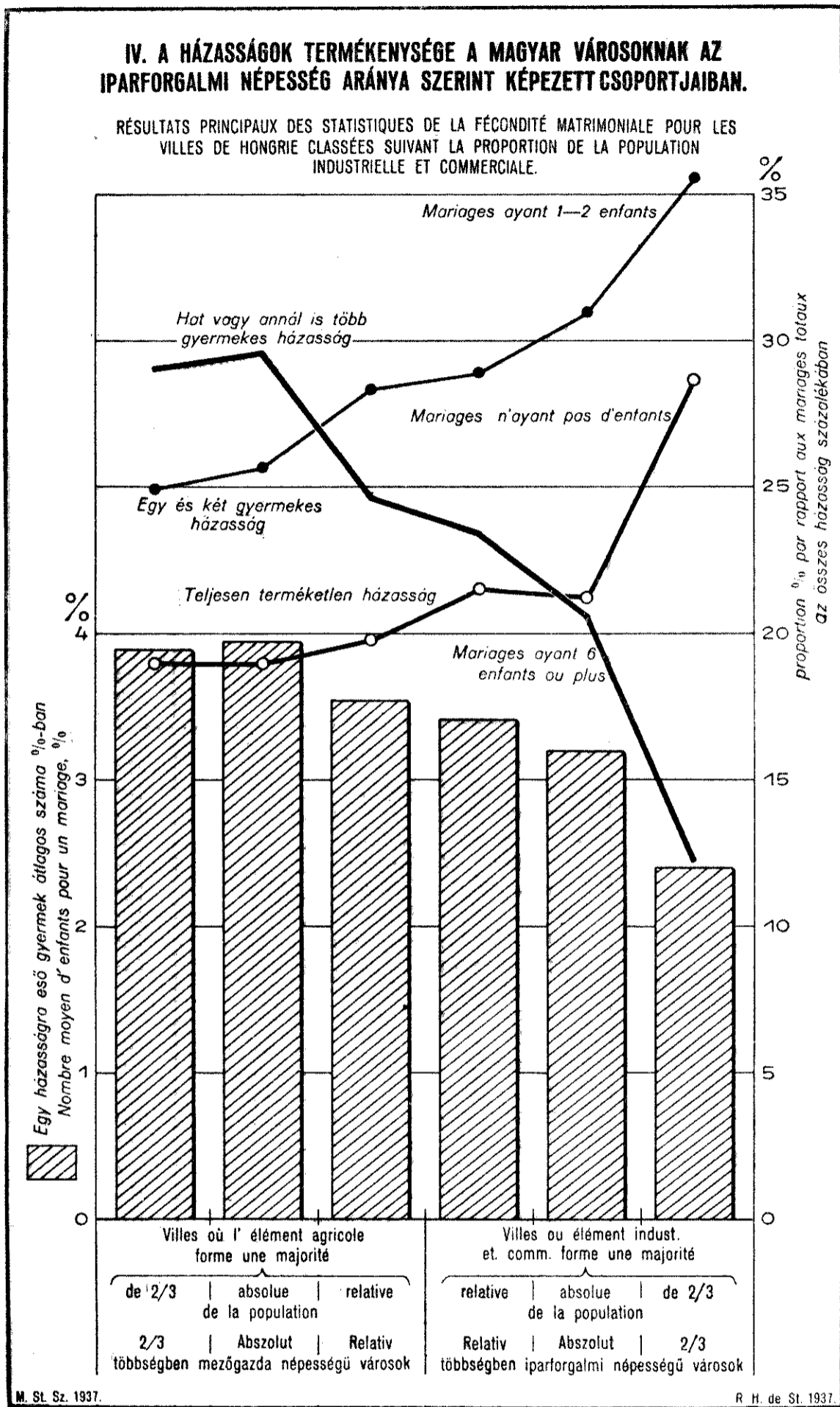
Ország — Pays	Az ezer lélekre eső	
	elhalalozások Mortalité	term. szaporodás - Accroiss. naturel de la population
	száma (‰) pour 1000 habitants	
Oroszország ¹⁾ — Russie ¹⁾	22·9	21·5
Bulgária — Bulgarie	13·9	16·1
Lengyelország — Pologne	14·4	12·1
Lettország — Lettonie	13·9	3·3
Litvánia — Lithuanie	14·5	10·2
Esztország — Estonie	14·1	2·3
Finnország — Finlande	13·1	6·0
Spanyolország — Espagne	15·9	10·3
Magyarország — Hongrie	14·5	7·4
Görögország — Grèce	15·0	16·2
Ir szabad állam — Etat libre d'Irlande	13·0	6·2
Olaszország — Italie	13·3	10·1
Svédország — Suède	11·2	2·5
Franciaország — France	15·1	1·0
Norvégia — Norvège	9·8	5·0
Ausztria — Autriche	12·7	0·8
Dánia — Danemark	10·4	7·4
Németország — Allemagne	10·9	7·5
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie	13·2	5·4
Svájc — Suisse	11·3	4·9
Németalföld — Pays-Bas	8·4	12·3
Belgium — Belgique	12·2	3·8
Nagy-Britannia — Grande-Bretagne	12·0	3·3

¹⁾ 1927-ben. — ¹⁾ 1927.

Korreláció: — *Corrélation:*

$$r \left(\begin{array}{l} \text{halandóság és mezőgazdasági keresők aránya} \\ \text{mortalité et prop. de la popul. agricole active} \end{array} \right) = \frac{\sum (x \cdot y)}{n \cdot \sqrt{\frac{\sum x^2}{n}} \cdot \sqrt{\frac{\sum y^2}{n}}} \pm 0.6745 \frac{1 - r^2}{\sqrt{n}} = + 0.7587 \pm 0.0789;$$

$$r \left(\begin{array}{l} \text{term. szap. és mezőgazdasági keresők aránya} \\ \text{accroiss. nat. et prop. de la pop. agricole active} \end{array} \right) = + 0.5824 \pm 0.1234$$

Korrelációs számításokkal dönthető el, hogy vajjon az östermelésbeli keresők arányának fogyása és így az iparforgalmi népesség arányának emelkedése tényleg mutat-e akár a halandóság, akár a természetes szaporodás arányának alakulásával számbavehető párhuzamosságot. A számítások szerint különösen a halandóság és az industrializáció korrelációja erős, az östermelő keresők arányával a halandóság korrelációs koefficiense

$$r = 0.7587 \pm 0.0789,$$

vagyis hasonló a születési aránynál mutatkozóhoz. A természetes szaporodással az östermelő keresők aránya már kevésbé párhuzamos, a vonatkozó

$$r = 0.5824 \pm 0.1234.$$

Egyes országok halandóságának és természetes szaporodásának időbeli visszafejlődése is egészen hasonlóan állítható párhuzamba az östermelő népesség hányadának csökkenésével, vagyis az iparosodás előrehaladásával. Halandósági arányaink csökkenésével a Statisztikai Közlemények 70. és 74. kötetében már részletesebben foglalkoztam; jelen munka 2. táblázata pedig szemlélteti az östermelőkre eső hányad visszafejlődését.

nak kifejlődésével, már lényegesen alacsonyabb, mint az egyre keletebbre fekvő, még nagy arányban östermelő néppel bíró és egyben a kultúrának alacsonyabb színvonalán álló országoké. A vonatkozó nemzetközi összehasonlítást és egyidejűleg a születési és halálozási arányok különbségét, a természetes szaporodást, az európai országoknak az östermelésbeli keresők fogyó aránya szerint rendezett sorrendjében a 7. táblázat tárja elénk.

Azt, hogy az ipari és általában az iparforgalmi népesség halandósági aránya hazánkban az östermelő népénél mennyivel kedvezőbb és amannál a századfordulótól napjainkig mennyivel rohamosabban csökkent, a 8. táblázat szemlélteti.

A halandóság 1934—35-ben 14.9‰-es országos átlagánál az iparforgalmi népesség alacsonyabb (11.7‰-es), az östermelő nép pedig magasabb (17.2‰-es) elhalálozási arányt mutat. Az östermelő-

8. A foglalkozási főcsoportok halandósági arányai 1900-tól 1935-ig.
Mortalité en Hongrie, de 1900 à 1935, suivant les grandes catégories de professions.

Foglalkozási főcsoport <i>Grandes catégories de professions</i>	Esett az oldalt megnevezett főcsoportban ezer lélekre évelés születés az = <i>Enfants nés vivants, pour 1000 personnes, dans les grandes catégories indiquées, en</i>					
	1900—01	1910—11	1921-ben	1930—31	1932—33	1934—35
	évek átlagában en moyenne, sur l'ancien			évek átlagában en moyenne		
	a régi — territoire			a mai — sur le territoire actuel		
Magyarországon — de la Hongrie						
I. Őstermelés — <i>Production du sol</i>	26·9	26·6	23·4	18·5	19·0	17·2
II. Bányászat, ipar és forgalom — <i>Mines, industrie et „circulation“</i> :						
a) Bányászat és kohászat — <i>Mines et hauts fourneaux</i>	31·5	25·0	24·9	13·4	13·4	10·0
b) Ipar — <i>Industrie</i>	23·5	19·1	17·9	12·6	12·7	11·6
c) Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	16·7	14·8	14·6	11·9	12·0	11·2
d) Közlekedés — <i>Transports et voies de communication</i>	21·5	18·0	18·0	14·6	14·5	13·5
II. Összesen — <i>Total</i>	22·6	18·6	17·7	12·7	12·8	11·7
III. Közszolg. és szab. fogl. — <i>Services publ. et professions lib.</i>	17·7	16·3	16·2	12·2	11·7	11·5
IV. Véderő — <i>Défense nationale</i>	7·1	7·6	7·4	11·4	12·0	10·8
V. K. ágb. és k. m. n. napszámosok — <i>Journaliers</i>	31·1	38·2	47·9	36·8	39·8	33·7
VI. Házi cselédek — <i>Domestiques</i>	25·4	18·8	14·5	10·7	10·8	9·7
VII. Egyéb és ismeretlen foglalkozás — <i>Autres professions et personnes de prof. inconnue</i>	42·9	26·0	23·7	14·0	15·1	14·2
Összesen — <i>Total général</i>	26·2	24·3	21·2	16·1	16·3	14·9

kénél csak a napszámosok, a városok kültelki nyomortanyáin élő, szegény proletárok elhalálozásának aránya magasabb. Látható, hogy 1900-tól 1935-ig az iparforgalmi nép halandósága rohamo-

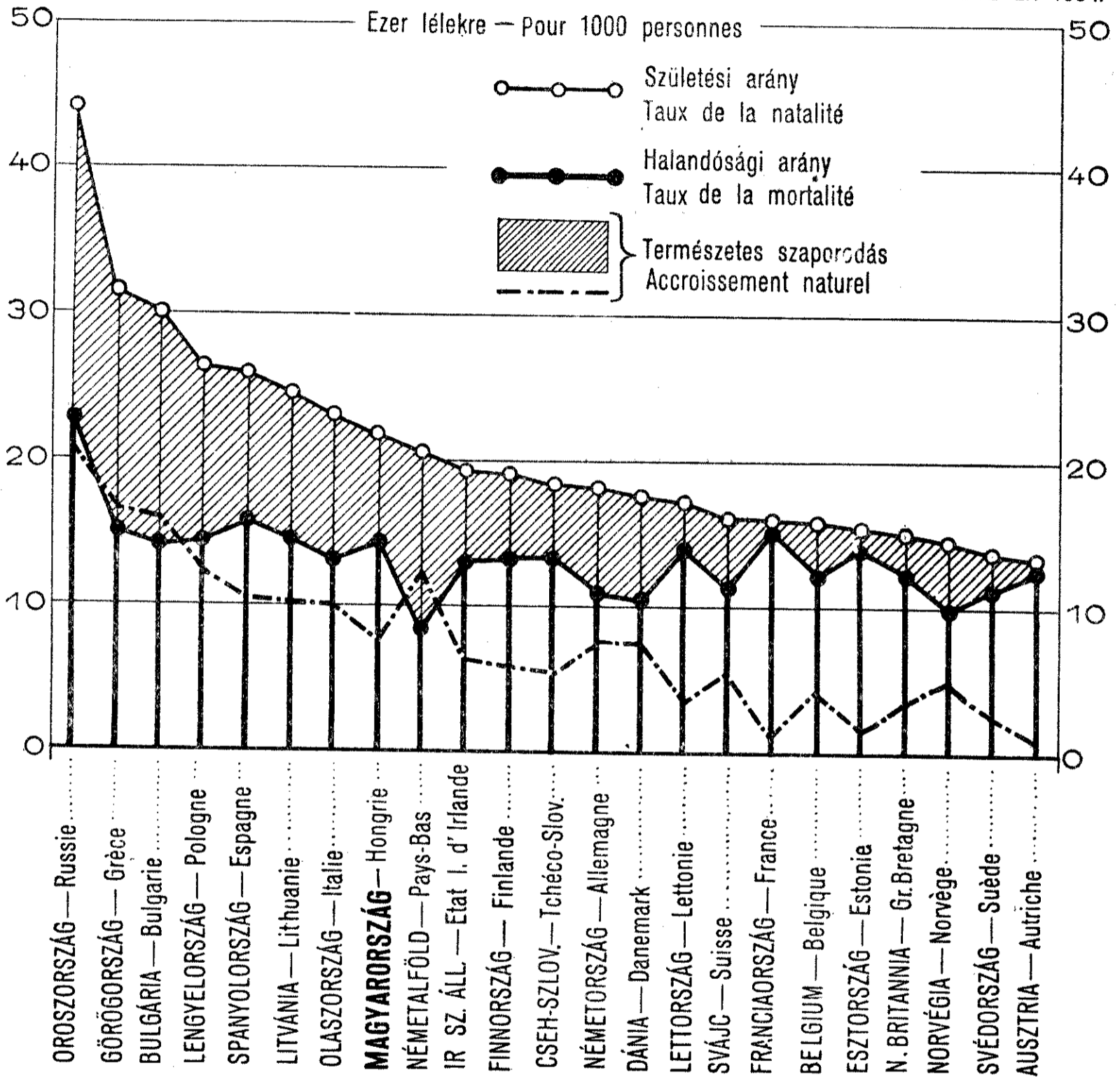
sabban is csökkent, mint az őstermelő népé. Így aztán az industrializáció előrehaladása két irányban is csökkent az országos halandósági arányt: 1. mert ezzel az alacsony halandóságú iparforgalmi

9. Az egyes iparágak halandósági arányai 1900-tól 1931-ig.
Mortalité dans les différentes industries en Hongrie, de 1900 à 1931.

Ipari alcsoport — <i>Groupes professionnels</i>	Esett ezer lélekre halálozás <i>Mortalité pour 1000 personnes</i>			
	a történelmi <i>dans la Hongrie d'avant-guerre</i>		a mai <i>dans la Hongrie actuelle</i>	
	M a g y a r o r s z á g o n			
	1900-01 átlag <i>moyennes</i>	1910-11 átlag <i>moyennes</i>	1921	1930-31 átlag <i>moyennes</i>
Asztalos, ács, bognár stb. — <i>Menuisiers, charpentiers, charrons, etc.</i>	25·7	20·7	19·9	14·6
Borbély és fodrász — <i>Coiffeurs</i>	23·3	21·1	17·0	11·2
Cipész és csizmadia — <i>Cordonniers et bottiers</i>	27·2	21·3	19·5	15·5
Kocsmáros, vendéglős stb. — <i>Aubergistes, restaurateurs, etc.</i>	17·2	15·4	16·1	12·3
Kovács, lakatos stb. — <i>Forgerons, serruriers, etc.</i>	25·4	20·1	18·7	14·2
Kőműves — <i>Maçons</i>	31·1	23·3	23·0	14·1
Könyv- és könyvnyomdász — <i>Imprimeurs et lithographes</i>	17·2	16·0	14·2	8·5
Mészáros és hentes — <i>Bouchers et charcutiers</i>	21·8	19·0	18·6	13·3
Molnár — <i>Meuniers</i>	22·7	17·7	16·9	11·4
Pék — <i>Boulangers</i>	19·1	18·1	17·3	12·0
Szabó, varrónő stb. — <i>Tailleurs, couturières, etc.</i>	22·7	17·9	15·3	11·0
Szűcs — <i>Fourreurs</i>	30·5	24·0	25·7	17·3
Takács, posztószövő stb. — <i>Tisserands, etc.</i>	21·0	17·2	16·7	10·5
Egyéb iparágak — <i>Autres</i>	22·2	18·8	17·3	11·7
Összesen — <i>Total</i>	23·7	19·4	18·2	12·7

V. AZ EURÓPAI ÁLLAMOK SZÜLETÉSI ÉS HALANDÓSÁGI ARÁNYA,
NEMKÜLÖNBEN TERMÉSZETES SZAPORODÁSA AZ 1934. ÉVI SZÜLETÉSI ARÁNY
NAGYSÁGSORRENDJE SZERINT.

TAUX DE LA NATALITÉ ET DE LA MORTALITÉ, ET ACCROISSEMENT NATUREL DE LA
POPULATION DES ÉTATS EUROPÉENS, D'APRÈS L'ORDRE D'IMPORTANCE DU TAUX DE NATALITÉ EN 1934.

M. St. Sz. 1937.

R. H. de St. 1937.

népesség aránya erősödik, 2. mert egyidejűleg olyan néprétegek gyarapodnak, amelyek halandósága rohamosabban csökken azokénál, amelyek háttérbe szorulnak (az őstermelésbeliek).

Az egyes iparágak közül — amint azt a 9. táblázat mutatja — különösen a művelt kő- és könyvnyomdászok halandósági aránya alacsony és rohamosan csökkenő. Ám kedvezőtlen még mindig a szücsöké, a cipészeké és a csizmadiáké.

Az egyes halálokok közül különösen a tuberkulózismortalitás mutatja az iparosodás hatásában lévő, már említett inverziót, t. i., hogy az industrializáció a halandóság alakulására határozottan kedvező hatást csak újabban fejt ki, amikor a vele járó hátrányokat szociális gondoskodásával a fejlettebb kultúrájú állam már nemcsak ellensúlyozni tudja, hanem betegpénztári szervezeteivel és szociális törvényeivel hovatovább már-már eléri azt

10. Az őstermeléssel foglalkozó és az iparos népesség gümőkórhalandósága hazánkban 1901-től 1934-ig.

Mortalité par tuberculose, en Hongrie, de 1901 à 1934, dans la population s'occupant de production du sol et dans la population industrielle.

Év Années	Esett tízezer lélekre gümőkór miatt elhalt Mortalité par tuberculose dans la population		A tuberkulózismortalitás visszafejlődésének indexei, ha az 1901—1905. évi tbc. mortalitás = 100. — <i>Indice de la régression de la mortalité p. tuberculose, ayant pour base 1901—1905 = 100, pour la population</i>	
	az őstermelés — s'occupant de product. du sol	az iparban industrielle	az őstermelésnél s'occupant de production du sol	az iparban industrielle
	főcsoportjába tartozók körében átlag évenként pour 10.000 person., moyennes ann.			
	a) A nőknél — <i>Sexe féminin</i>			
1901—05	44	44	100·0	100·0
1911—15	37	31	84·0	70·5
1930—31	22	18	50·0	40·8
1933—34	18	9	40·9	20·5
	b) A férfiaknál — <i>Sexe masculin</i>			
1901—05	34	51	100·0	100·0
1911—15	31	40	91·2	78·3
1930—31	18	26	53·0	51·0
1933—34	15	14	44·1	27·4
	c) Mindkét nembeliéknél együttesen <i>Les deux sexes</i>			
1901—05	39	47	100·0	100·0
1911—15	34	36	87·1	76·6
1930—31	20	22	51·2	46·8
1933—34	17	12	43·6	25·5

is, hogy az ipari nép halandósága válik a mezőgazdaságinál kedvezőbbé. Ezt az inverziót mutatja hazánkban a 10. táblázat.

Régebben az iparos népesség gümőkórhalandósága volt a magasabb, a kedvezőtlenebb, majd a rohamos javulása révén alacsonyabb színvonalúvá vált az őstermelő nép tuberkulózismortalitásánál is. A falvakban lakó népnek a szabad levegőn folytatott mezőgazdasági tevékenysége ugyanis a tbc. szempontjából bizonyára kedvezőbb életmód, mint a városi iparosoké. A falvakban a művelés alatt álló földek bacillusemésztő tevékenysége is pusztítja a kórokozókat. A gümőkór ellen való védekezés egyszerű természetes eszközei: a világosság, a napfény, a levegő és a víz, a vidéken sokkal inkább fejtik ki kedvező hatásukat, mint a városokban, az ipartelepeken és a gyárakban. Az emeletes városi építkezések, szűk uccák és zsúfolt lakások miatt e tényezők kedvező hatása az iparforgalmi népnél kellőképpen nem érvényesülhet. Az ala-

csony népműveltség s az orvosi kezelés elmulasztása viszont a falvak őstermelő népét terhelik inkább. A nem-orvos halottképek hibás tbc.-jelentései is a falvak tbc.-mortalitását emelik. Egyedül a kultúra tehát az a tényező, amely az iparosodás előrehaladásával szintén terjedvén, a városi iparos nép kedvezőtlen életkörülményeivel felveszi a harcot és egymagában képes elérni azt, hogy az iparosok gümőkórhalandósága az őstermelő népénél rohamosabban csökken és immár hazánkban is annál kedvezőbbé vált.

Az ország határain belül az iparforgalmi népesség aránya szerint megkülönböztetett településcsoportok is jellegzetesen alakuló halandósági arányokat mutatnak. Idegenek nélkül a magyar városok, 1931—34. évi halandósága (13·9‰) már alacsonyabb, mint a falvaké (17·1‰, országsszerte 16·0‰). Az előrehaladó iparosodással fejlődő hospitalizáció azonban idegenekkel együtt számítva takarja az iparindusztriális kultúra terjedésével járó csökkenő hatást. A csecsemőhalottaknál az idegeneknek kevés szerepük lévén, az iparforgalmi népesség növekvő aránya szerint csoportosított magyar városok jellegzetesen mutatják a csecsemőhalandóság csökkenését. Hazánkban az 1931—34. évi statisztika szerint száz élveszületett közül 1 éven alul elhalt:

A $\frac{2}{3}$ többséget meghaladó mezőgazdasági városokban	17·0 ‰	} 16·6 ‰
Az abszolút többségben mezőgazdasági városokban	16·7 „	
A relatív többségben mezőgazdasági városokban	16·2 „	
A relatív többségben iparforgalmi városokban	15·5 „	} 13·7 ‰
Az abszolút többségben iparforgalmi városokban	13·1 „	
A $\frac{2}{3}$ többséget meghaladó iparforgalmi városokban	13·0 „	

A rákhalandóságnak az industrializáció fokával való emelkedése nyilvánvalóan párhuzamos a megfelelő kórházi ellátottsági aránnyal. (Az összeállítását l. a köv. lapon.)

A halálokok közül az iparosodás előrehaladásával jellegzetesen emelkedik a szívbajos halandóság és a gyilkosságok aránya is; míg viszont ugyanakkor a tüdő- és mellhártyalob, az aggkori végkimerülés és a veleszületett gyengeség miatt elhaltnak jelentettek aránya csökken. Az 1931—34. évi magyar statisztika szerint

	Ráhalandóság 1931—34-ben tízezer lélekre	Kórházi ágy százezer lé- lekre 1934-ben
A $\frac{2}{3}$ többséget meghaladó mező- gazda népességű városokban . . .	12·1	121
Az abszolút többségben meghaladó mezőgazda népességű városokban	12·2	417
A relatív többségben meghaladó mezőgazda népességű városokban	13·6	748
A relatív többségben iparforgalmi népességű városokban	13·4	1.624
Az abszolút többségben iparfor- galmi népességű városokban . . .	14·5	1.167
A $\frac{2}{3}$ többséget meghaladó ipar- forgalmi népességű városokban . .	13·9	1.377

esett tízezer előre az alábbi halálokok miatt elhalt a következő számokban ill. arányokban:

	Szívbjaj	Gyilkosság	Tüdő- és mell- hártyalob	Aggkori végkimerülés	Veleszületett gyengeség ³
A $\frac{2}{3}$ többségben mezőgazda városokban	10·5	0·6	20·9	21·6	11·9
Az abszolút többségben mező- gazda városokban	15·5	0·7	17·6	17·7	10·3
A relatív többségben mező- gazda városokban	14·7	0·9	19·6	15·0	9·1
A relatív többségben iparfor- galmi városokban	14·0	1·0	21·3	17·5	9·5
Az abszolút többségben ipar- forgalmi városokban	14·6	0·8	18·0	15·7	8·4
A $\frac{2}{3}$ többségben iparforgalmi városokban	22·9	1·1	13·7	3·8	4·4

Az iparosodással párhuzamosan gyakoribbak a városokban a nemi és alkoholos kicsapongások; ennek és a kórházi halottak arányának gyarapodása révén jelentkezik az iparosodás szívbjajmortalitást emelő hatása. A gyilkosságoknak az iparosodással való gyarapodása a nagyvárosok morális viszonyait tükrözi vissza. Az, hogy a két takaró diagnózis: az aggkori végkimerülés és a veleszületett gyengeség aránya az iparosodással csökkenő irányzatú, tisztán az industrializációval fejlődő kultúra, jobb orvosellátottság és szabatosabb halottkémlés következményeinek fogható fel.

Az öngyilkosság a kultúra terjedésével szintén gyarapodó irányzatú lévén, látjuk, hogy 1931—34-ben, tízezer lélekre, a városokban 4·95, a falvakban, az östermelő népnél 2·55 öngyilkos esik (ország-

szerte ugyanekkor 3·35). Igen jellegzetes a modernebb öngyilkossági eljárásoknak az átíparosodottabb településformákban, pl. a tj. városokban, míg a régiesebb eljárásoknak (pl. az akasztásnak) a kevésbé kultúrált népű vármegyékben gyakoribb volta. Az 1931—34-ben halálosan végződött öngyilkosságok közül az alább megnevezett öngyilkossági módokra eső százalékok a következők:

	A tj. váro- sokban %	A vár- megyékben %	Ország- szerte %
Mérgezés szilárd v. folyé- kony méreggel	24·5	8·7	13·6
Lövés	16·6	10·9	12·5
Gázmérgezés	9·4	0·4	3·2
Leugrás	8·2	0·1	2·6
Akasztás	31·8	64·5	54·3

A különböző fokban átíparosodott településformák természetes szaporodása az industrializáció mérvével csökkenő, míg a tényleges szaporodás aránya meg éppen ellenkezőleg, növekedő irányzatú. A falusi nép városbatódulása inkább irányul az iparos, semmint a többségben mezőgazda népességű városok felé. Minél nagyobb valamely városban az iparforgalmi népesség aránya, annál kisebb saját természetes szaporodása s mégis annál nagyobb arányú tényleges fejlődése, még pedig a városbatódulás, az urbanizáció révén. Az iparos városok népességének saját vitalitása — ami alatt a születések és a halálozások hányadosát értjük —, csökkenő, de gyarapodó az a vonzó erő, amelyet az ily fejlődő város kultúrája a falusi népre gyakorol. Városainkat — mind az 56-ot, a 11. tj. és a 45 megyei várost együtt — az iparforgalmi népesség aránya szerint csoportosítva, e tekintetben 1920 és 1930 — a két népszámlálás — időpontja között évente átlag a következő ezer lélekre eső arányokhoz jutunk:

	A termé- szetes szaporodás	A tény- leges
A $\frac{2}{3}$ többségben iparforgalmi népes- ségű városokban	1·12	11·82
Az abszolút többségben iparforgalmi népességű városokban	4·59	10·25
A relatív többségben iparforgalmi népességű városokban	3·76	8·40
A relatív többségben mezőgazda népességű városokban	4·70	6·42
Az abszolút többségben mezőgazda népességű városokban	8·13	2·21
A $\frac{2}{3}$ többségben mezőgazda népes- ségű városokban	9·13	2·98

Meglepően érdekes ellentétesség! A városokban a kétféle szaporodás közül a természetes, a mezőgazdasági, a tényleges pedig az iparforgalmi jelleg erősödésével gyarapodik. A városokban, a népesség foglalkozásának jellege szerint két csoportot különböztetve meg, ugyancsak 1920 és 1930 között a következő ezrelékeket találjuk:

	Természetes szaporodás	Tényleges szaporodás
Iparforgalmi városok	2·28	10·81
Mezőgazda városok	6·99	3·98

A mezőgazda városok természetes szaporodásának eredményét tehát elvándorlás, a mezőgazda városokból az iparforgalmi városokba való tódulás apasztja. Ezért kisebb az e fajta városok népességének tényleges szaporodása a természetesnél. A városok egymásközi népcserének jellegzetessége, hogy az a mezőgazda városokból az iparforgalmiak felé irányul.

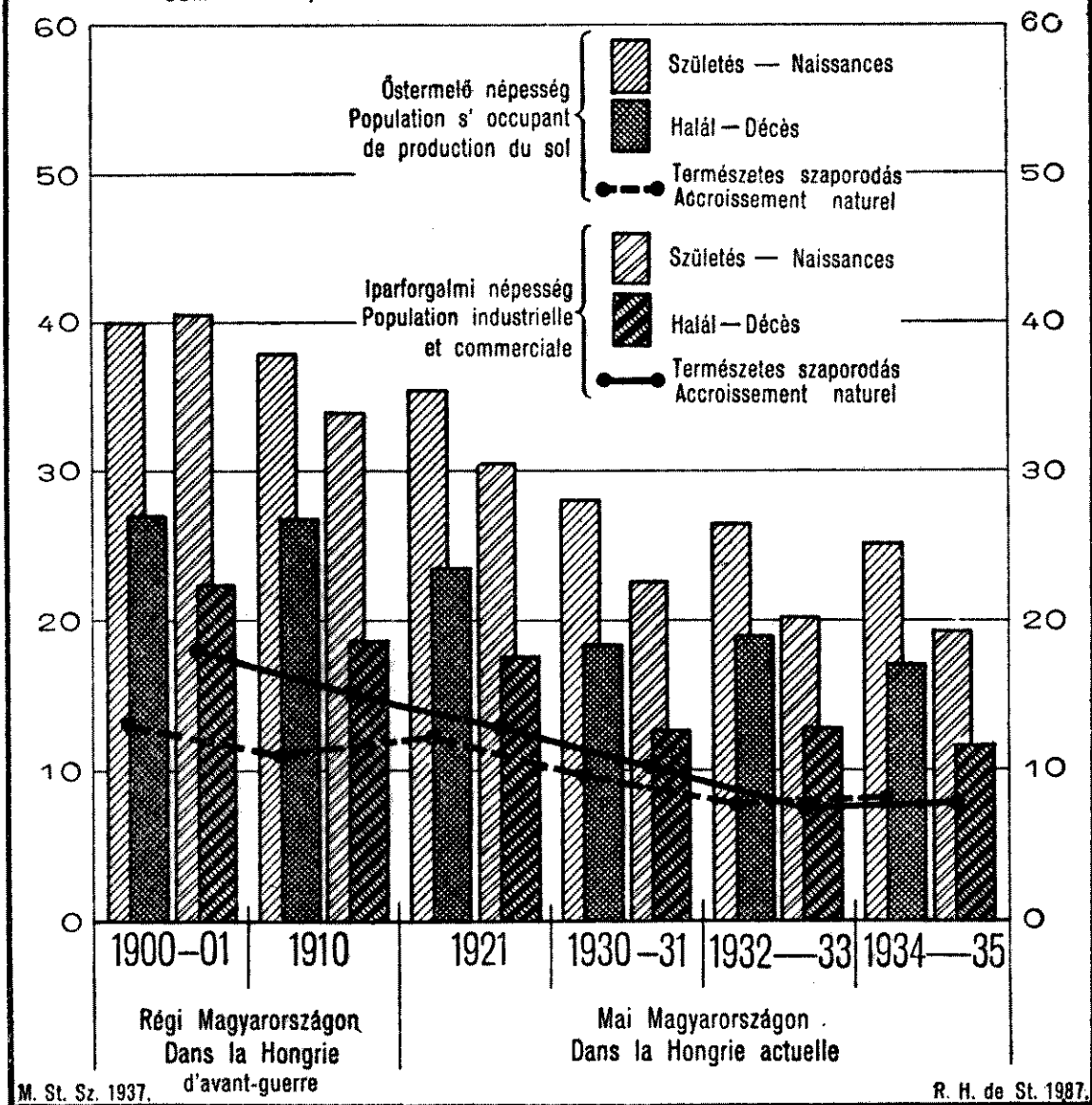
Mind az 56 magyar várost egybefoglalva s a városokra vonatkozó kétféle szaporodás arányát az industrializációnak még kezdeteit is alig mutató falvak megfelelő ezrelékes arányaival állítva szembe, 1920 és 1930 között a következő képhez jutunk:

	A természetes szaporodás	A tényleges szaporodás
A magyar városokban	3·8	9·3
Falvainkban	12·6	8·5
Országszerte	9·6	8·7

Látható, hogy falvainkban a természetes szaporodás aránya (12·6‰) több, mint háromszor olyan kedvezően alakul, mint az iparosodás tömörülési pontjait jelentő másik településformában, a városokban

VI. AZ ŐSTERMELÉSBELI ÉS AZ IPARFORGALMI NÉPESÉG TERMÉSZETES NÉPMOZGALMÁNAK EGYBEVETÉSE AZ 1900—1935. ÉVI MAGYAR ADATOK SZERINT.

COMPARAISON DU MOUVEMENT DÉMOGRAPHIQUE NATUREL DE LA POPULATION S' OCCUPANT DE PRODUCTION DU SOL ET DE LA POPULATION INDUSTRIELLE ET COMMERCIALE, D'APRÈS LES DONNÉES HONGROISES DE 1900—1935.

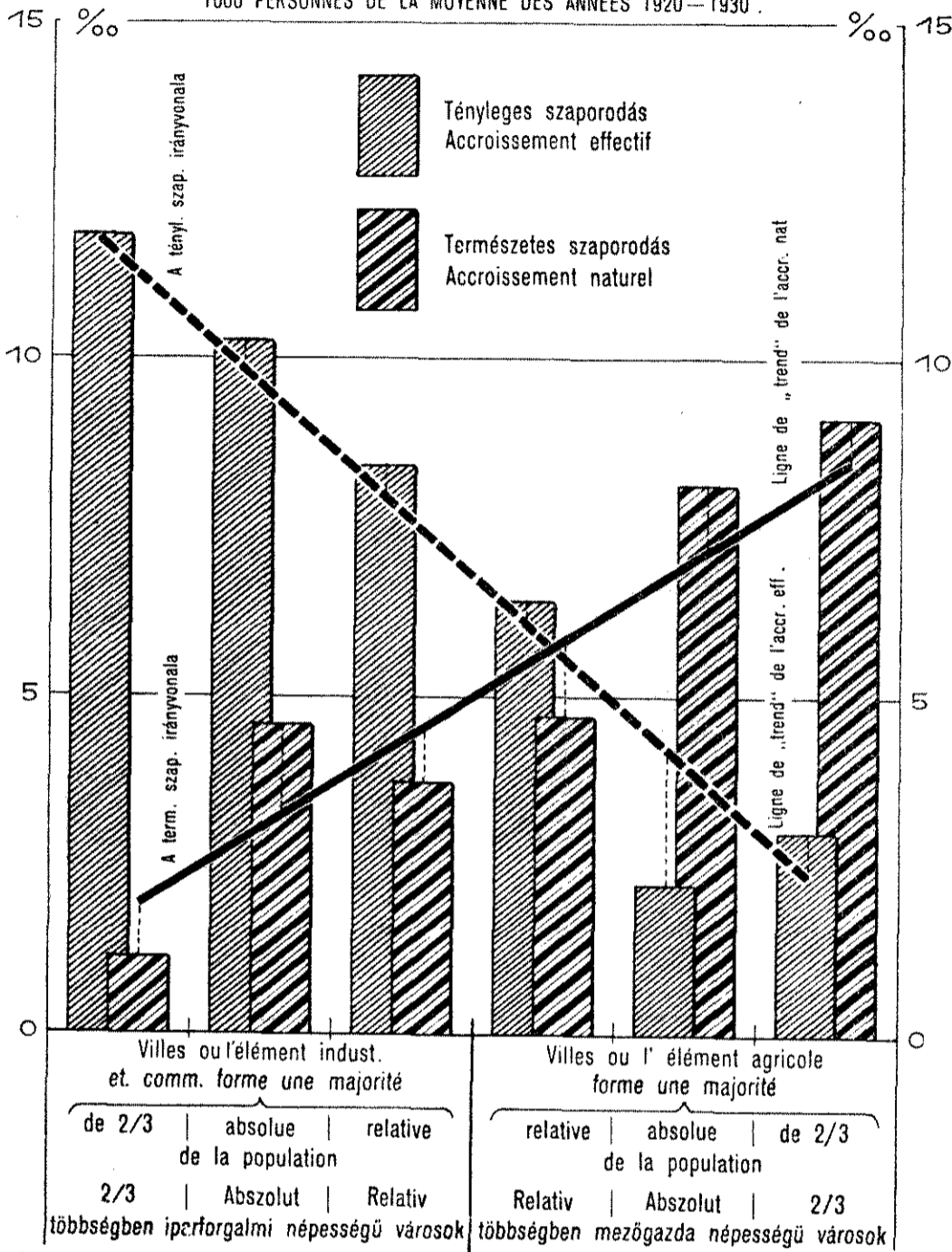

(3·8‰). A tényleges szaporodás aránya pedig a falvakban (8·5‰), a városbatódulás miatt, csak kétharmadrésze a természetesnek (12·6‰).

Fejtegetéseink azt igazolják, hogy szinte egész kulturális fejlődésünk kapcsolatos az iparosodással, ill. annak előrehaladásával. Az industrializáció foka, vagyis az iparos népesség aránya, a népmozgalomnak majd minden részében irányítóbb jelentőségűnek látszik, mint a műveltség terjedésének több más használatos jelzőszáma. Korunk kultúráját a technika fejlődése jellemzi, a gép és a gépi munka terjedése. Ez az, amit bármely fejlődési fokozatában az iparforgalmi népesség arányának színvonala jellemez. Ugyanezzel jár viszont az őstermelő népre eső hányad csökkenése, a népesség foglalkozásváltoztatása s az őstermelés háttérbe-szorulása is. Az urbanizálódás előrehala-

VII. A TERMÉSZETES ÉS A TÉNYLEGES SZAPORODÁS ALAKULÁSA
A MAGYAR VÁROSOKNAK AZ IPARFORGALMI NÉPESSÉG ARÁNYA SZERINT
KÉPEZETT CSOPORTJAIBAN AZ 1920—30. ÉVI ÁTLAGNAK EZER LÉLEKRE
ESŐ ARÁNYAI ALAPJÁN.

VARIATION DE L' ACCROISSEMENT NATUREL ET
EFFECTIF DANS LES GROUPES FORMÉS D' APRÈS L' ORDRE D' IMPORTANCE DU TAUX DE LA
POPULATION INDUSTRIELLE ET COMMERCIALE DES VILLES HONGROISES, SUIVANT LE TAUX POUR
1000 PERSONNES DE LA MOYENNE DES ANNÉES 1920—1930.

M. St. Sz. 1937.

R. H. de St. 1937.

dása is kapcsolatos az industrializációval, sőt jórészt éppen annak a következménye. Hiszen a gyárak, ipartelepek, kereskedések túlnyomó többsége éppen a városokban van. A városi élet vonja aztán maga után a modern kor emberének úgyszólván összes többi jellemzőjét, életmódjának megváltozását, gondolkodásának átalakulását, az egoizmus terjedését és bizonyos tekintetben (házasságkötésre való hajlandóság, vetélések, születési arány, öngyilkosság, stb.) a modern demoralizációt, a szabados világnézetek terjedését is. Mindezek következménye aztán, hogy az iparosodás előrehaladása, az élet ezernyi színes változást mutató körülményei közül elsőrendű fontosságúnak domborodik ki a népmozgalom alakulása tekintetében is. Az industrializációval a népmozgalom legkülönbözőbb számsorai — úgy a történeti idősorok, mint a területi, vagy a tárgyi sorok — igen lényeges, sőt irányító jelentőségű korrelációt mutatnak.

Szél Tivadar dr.

Magyarország lélekszámának és nyers népmozgalmi arányszámainak számítási módjai s alakulásuk 1930 óta.

Méthodes employées en Hongrie pour calculer le nombre des habitants, ainsi que les nombres proportionnels bruts du mouvement de la population, et variation des données depuis 1930.

Résumé. Afin de calculer annuellement le nombre de la population, la Statistique officielle hongroise prenait pour base, avant la guerre, l'accroissement dit naturel et $\frac{1}{10}$ de la différence migratoire de la décade précédente. A partir de 1930, on y a repris cette méthode, surtout parce qu'elle permettait d'obtenir, même pour les divisions territoriales, des données détaillées à peu près exactes. L'émigration ayant accusé une diminution extrême vers et depuis 1930, nous donnons, dans le tableau 1, pour le nombre de la population, en dehors des chiffres officiels dont nous venons de parler (1re série de données), des chiffres calculés seulement d'après l'accroissement dit naturel (2e série de données), et le résultat de nos calculs basés sur l'accroissement naturel et la statistique (probablement incomplète) des émigrants et des émigrés rentrés (3e série de données). Pour le milieu de l'année, le nombre des habitants a été établi également sur ces trois bases, et c'est d'après les trois séries de données ainsi obtenues qu'ont été calculés les nombres proportionnels du mouvement de la population. Ces derniers, on le voit par le tableau 2, ne diffèrent pas essentiellement.

*

A népesség számának a megállapítása a népszámlálások közé eső időpontokban a nemzetközi gyakorlatban nem történik egyöntetűen. A lélekszám évenkénti kiszámításánál a tényleges szaporodás egyik — normális körülmények közt fontosabbik — tényezőjének, az elveszületések és halálozások különbözetéből előálló természetes szaporulatnak figyelembevétele nem okoz komoly nehézséget.¹⁾ Lényegesen bizonytalanabb alapokon nyugszik a másik tényezőnek, a vándorlási egyenlegnek (nyereségnek vagy veszteségnek) a számbavétele. Míg ugyanis a születési és a halálozási mozgalom kimutatása Európa kultúrájaiban szinte tökéletesnek és hiánytalan-

nak mondható, a ki- és bevándorlások regisztrálása a teljességet csak ritkábban éri el. Újabban ugyan ezen a téren is szinte világszerte nagy javulás mutatkozik, mégpedig jelentős részben a vándorlási szabadság korlátozása, a bevándorlási gócpontok elzárkózása, más szóval az országhatáron átlépő lakóhelyváltoztatási mozgalom összezsugorodása (és egyben fokozottabb hatósági ellenőrzése) következtében. A nagy népességi leltározások tanuskodása szerint azonban a két népszámlálás közt valóban bekövetkezett vándorlások (pl. tízéves) egyenlege kisebb-nagyobb mértékben többnyire még ma is eltér a rendszeres vándormozgalmi adatgyűjtések évi végeredményeinek összegétől.¹⁾ Ez indokolja azután azt is, hogy a „kiszámított“ lélekszám megállapítása során a vándorlási mérleg figyelembevételénél napjainkban is nem egyszer becsléshez vagy nyersebb számítási módszerekhez kell folyamodni.

Magyarországon a hadüzenettől az 1930. évi népszámlálás időpontjáig a gyökeresen megváltozott viszonyok, az abnormis kényszervándorlási folyamatok (menekülés, kitasítás), legfőképpen pedig az országcsönkítés minden összehasonlítást meggátló mértéke következtében a vándormozgalom lélekszámalakító befolyásának figyelemmel kísérésére még hozzávetőlegesen sem volt támpontunk. Holott a háború előtt a kalkuláció a vándorlások legalább is nyers tekintetbevételével készült. A mód erre az volt, hogy a legutolsó népszámlálás által megrögzített lélekszámhoz a természetes szaporodásnak és az előző évtizedbeli (a vi-

¹⁾ Kisebb zavarok és pontatlanságok a természetes szaporodás számbavételénél is előfordulhatnak, és pedig részben fogalmi eltérések (pl. a jelenlevő népesség s a rendes lakosság fogalmi különbségei, a nem helybeli népmozgalmi esetek számbavétele, stb.) következtében.

¹⁾ Ez kisebb részben azzal is összefüggésben állhat, hogy az egyes népszámlálások pontossága és teljessége nem azonos, s a vándorlási egyenleg az egyik vagy másik népszámlálás összeírásai hiányait is magában rejtheti. Ugyanilyen befolyást gyakorolhat a vándorlási különbözet nagyságára a természetes szaporodás (és egyben az elveszületések és halálozások) számbavételének pontossága ill. pontosságának emelkedése is. Megfelelően kiépített népszámlálási szervezet és népmozgalmi adatszolgáltatás mellett országos végeredményben ennek a zavaró tényezőnek hatóereje rendszerint a minimálisra csökken.

lágháború előtt rendre vesztéses) vándorlási egyenleg egy évre eső részének (egytizedének) *különbözetét* kellett hozzáadni. Tagadhatatlan, hogy ez a számítás meglehetősen *merev*: nem számol a konjunktúrákkal és dekonjunktúrákkal, a sok rúgó által mozgatott vándorlások igen gyakori hullámverésével. A békés időszak folyamán valóban bekövetkezett kivándorlás azonban a statisztikailag számbavett itt nem részletezhető okokból annyira meghaladta,¹⁾ hogy azidőtájt egyedül a fenti út látszott járhatónak. Persze csupán a természetes népnövekedés alapján, vagyis a vándorlási veszteség hatásának kirekesztésével is készülhettek kiegészítő számítások, ezek azonban annál nagyobb hibaforrást nyitottak meg, minél messzebbre esett időpontjuk az egyedül kielégítően szilárd alapot alkotó legutolsó népszámlálástól. Hiszen a vándorlási láz magasabbra szökésének éveiben rendszerint még a vándormozgalom mérlegét legalább becslésszerűen figyelembevevő számítás is túl kedvező (túl magas) lélekszám- adatokat produkált.

Magyarország mai területén az összeomlástól *a legutóbbi népszámlálásig* a népesség kiszámítása megfelelő vándormozgalmi mérőszámok hiányában — mint említettük — *csak a természetes szaporodás alapján történhetett meg*; az eltérés a kiszámított és az 1930. évi népszámlálás által megállapított adat közt — az előbbi javára — meglehetősen jelentős (—73.902 fő, —0.9%) volt. Éppen ennek az eltérésnek, tehát az 1920—1930. évi vándorlási veszteség nagyságának ismeretében a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal *1930 után felújíthatta régi számítási rendszerét*. A számítás módja a világháború előttivel szemben nem változott meg; tehát pl. az 1931. évi lakosság szám megállapításánál az 1930-as népszámlálás országos végeredményéhez az 1931. évi természetes szaporodásnak (61.957) és az 1920—1930. évi vándorlási veszteség $\frac{1}{10}$ -ének (7.390) a különbözete (61.957 — 7.390 = 54.567) számított hozzá és a lakosságnak a következő esztendőök alatti továbbírásánál is az ily módon részben becslésszerűen megállapított évenkénti „tényleges szaporodás” szolgált alapul.

¹⁾ Ezt a be- és a visszavándorlás valóságos és kimutatott nagysága közt hasonlóképen az előbbi javára mutatkozó eltérés a Magyarország felé gravitáló vándormozgalom jóval szerényebb volta miatt távolról sem egyenlíthette ki.

A lélekszám megállapításának ez az 1930 óta újból bevezetett módja nem egészen rugalmas és a vándorlásokat illetőleg fikciókon nyugszik; kétségtelen, hogy nem egy érv szól a számítás e módozata *ellen*, bár más megfontolások a számításnak, ha nem is hibátlanságát, de legalább is *célszerűségét* támasztják alá. Ismeretes, hogy a kivándorlás üteme a háborút követően néhány évi külföldi munkakereslet után a huszas évek vége felé már erősen ellanyhult, sőt 1931 óta évente mindössze 799—1456 kivándorlót vesz számba a — kétségkívül nem mindig hiánytalan — útlevel-statisztika. A kivándorlóknak e kis számát a be- és visszavándorlók (teljesebbnek látszó) adata 1931 óta valamivel meg is haladja! Eszerint az ország lakosság száma a népszámlálás óta *egy árnyalattal a természetes szaporodást meghaladó mértékben növekedett volna*. Más adatok mérlegelése is arra látszik utalni, hogy a múlt évtizedbeli vándorlási veszteség egy évre jutó töredékét figyelmen kívül hagyó számítás¹⁾ a valóságtól nem járhat nagyon messze. Bizonyos óvatosságra int viszont az a tény, hogy általános nézet szerint 1920 és 1930 közt is inkább valamelyes vándorlási nyereségre lehetett számítani,²⁾ semmint veszteségre és mégis az utóbbi következett be. A sajnos nem teljesen sikerült és éppen ezért nem publikált 1935-ös népösszeírás is *az alacsonyabb, tehát a nyers vándorlási mérleget figyelembevevő számítás helyességét* (sőt még ennek is enyhe túlzottságát) *látszik igazolni*. Különös súllyal esik itt latba az is, hogy a Központi Statisztikai Hivatal nemcsak az országos végeredményeket állapítja meg, hanem *a törvényhatósági, városi stb. lélekszámokat* is kiszámítja. Budapest 1920 és 1930 közt csupán a természetes szaporulat, ill. fogyás alapján kiszámított s a tényleg bekövetkezett fejlődés helyett teljes stagnálásról tanuskodó (a Magyar Statisztikai Évkönyvben rendszeresen közzétett) adatai beszédes bizonyítékai annak, hogy ilyen térbeli részlet számítások esetében a külső vándorlások hatásán kívül az épen a város és a vidék

¹⁾ Bizonyos — pl. életkorévek szerinti — számításokat technikai okokból a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal is így végez el.

²⁾ A beáramlás az elszakított területről 1920 után is folytatódott és erősebb üteműnek látszott, mint a hamarabb beduguló kifelétődülés, valamint egyes vidékeken a tótoknak és kivált a szerbeknek és az oláhoknak az ill. utódállam javára való optálása s kivándorlása.

közt igen erőteljes belső népáramlásokat is felölelő *különbözeti adatok* (vándorlási egyenlegek) *figyelmén kívül hagyása igen nagy hibaforrásokat rejthet magában* (persze ennek ellenkezőjére is akadhat példa). Minthogy pedig a rendszeres ki- és visszavándorlási statisztika újjászervezett alakjában csak 1928 (ill. 1931) óta áll rendelkezésre, végső ítéletet ezen a téren természetesen csak az 1940. évi népszámláláskor, vagyis csak akkor alkothatunk, amikor *a két népszámlálás közé ékelődő egész időszaknak nyers végső vándorlási mérlegét az évről évre megállapított vándorforgalmi statisztika tízéves végeredményeivel egybemérhetjük*. Ezen az alapon ugyanakkor állapíthatjuk majd meg, hogy a lélekszám kiszámításánál a vándormozgalmi (útlevél-) statisztika eredményeit mennyiben és milyen korrektívumokkal hasznosíthatjuk a mai nyers módszer helyett vagy mellett. Addig legcélszerűbb, ha *a területi részletadatokra is kiterjeszkedő kimutatásoknál¹⁾ a békebeli rendszerhez alkalmazkodunk, az országos végeredményeket illetően* azonban a különböző számítási módokon elkészült *többféle adatsort párhuzamosan futtatjuk* s időről időre — pl. egy-egy speciális Szemle-beszámoló keretében, így a jelen alkalommal is — a népmozgalmi és egyéb arányszámításokat is a többféle alapon nyert lélekszámoknak megfelelő változatokban mutatjuk be.

A népesség számának megállapításánál a természetes szaporodáson kívül a vándorlási egyenleget becslésszerűen számbavevő *hivatalos módszer* (l. 1. tábla 1. adatsora) *mellett* a lakosság számának csupán *a természetes szaporodás alapján való módosítása* (l. 1. tábla 2. adatsora) alkothatja — mint említettük — az egyik kiegészítő adatsort. E számítás előnye, hogy könnyen és térbeli részletezésben is elvégezhető s kétségkívül hiteles és pontos népszámlálási és népmozgalmi adatokon alapszik; élenkebb vándormozgások idején tekintélyes hibaforrásokra vezető hátrányairól fentebb már volt szó. Néhány év óta a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal ki- és visszavándorlási statisztikája²⁾ is biztosabbá és teljesebbé vált (és egyben a külföldre irányuló és onnan jövő vándorhullám is meglehető-

sen elsímult): a csupán a természetes nép-növekedést szem előtt tartó — előbb említett — számítást tehát a *ki- és a visszavándorlás mérlegeredményei, vagyis a tényleg számbavett vándormozgalomnak* (tehát nem a „vándorlási különbözet“-nek) *a figyelembevételével továbbmódosíthatjuk* (l. 1. tábla 3. adatsora.). Tulajdonképpen elvileg ez az eljárás volna a leghelyesebb; nagy hibája azonban, hogy megfelelő *rendszeres belsővándorlási statisztika hiányában* a ropantul fontos területi részletadatok megállapítását csaknem teljesen kizárja; eredményeit egyébiránt az 1935-ös népösszeírás említett tapasztalatai szerint bizonyos óvatossággal kell fogadnunk. További — lényegtelenebb — hibája azután, hogy a Magyarországra jövő vándormozgalmak közül csak a visszavándorlások számbeli nagyságára lehet figyelemmel; *tulajdonképeni bevándorlási statisztikánk ugyanis nincs* s ezt a hiányt a lakhatási engedéllyel bíró külföldiek nyilvántartásai alapján sem pótolhatjuk.¹⁾ A Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság kimutatásai szerint ugyan a nyilvántartott külföldiek száma 1930 óta — főleg pedig 1930 és 1933 közt — több ezerrel megnőtt, azonban csaknem teljes egészében az ellenőrzés szigorítása (főleg a vidéki idegenellenőrzés rendszerének kiépítése s a régebbi idő óta, de eddig lakhatási engedély nélkül Magyarországon tartózkodó külföldiek engedélyváltása és nyilvántartásba vétele) következtében. 1930 óta a külföldi állampolgárok bevándorlása kivándorlásukat egy egészen szerény árnyalattal ugyan meghaladhatta, ez a többlet azonban szakértői vélemény szerint oly csekély maradt, hogy a lélekszám megállapításánál bizvást elhanyagolható.

Magyarország 1930 utáni lélekszámalkulásáról a fentiek értelmében háromféle számsort közölhetünk. Az 1. sz. összeállítás ezeken az alapadatokon kívül és ugyancsak a fent vázolt háromféle bázison a *népsűrűség* jelzőszámainak a pályafutását is bemutatja.

¹⁾ Pl. a Magyar Statisztikai Évkönyv, a Statisztikai Havi Közlemények és a hivatalos népmozgalmi kiadványok összeállításában (és a Szemle ezekhez csatlakozó jelzőtábláiban).

²⁾ Ez a statisztika csak a magyar állampolgárokra (magyar útlevéllel utazókra) terjedhet ki.

¹⁾ Még kevésbé alkalmas erre az új lakhatási engedélyek száma, egyrészt, mert nagyobb részük nem jelent bevándorlást, hanem csupán a régi lakhatási engedélyek megújítását, másrészt azonban azért is, mert viszont *a Magyarországból eltávozó (kivándorló) külföldiek számát egyáltalában nem ismerjük*; már pedig a lélekszámot helyesen csak a be- és kivándorló külföldi állampolgárok számának különbözete alapján módosíthatnók. Mindezeket a számokat egyébként a honosítások, visszahonosítások és elbocsátások s a magyar és külföldi állampolgárok közti házasságkötések száma is befolyásolja.

1. Magyarország népességének száma (kiszámított lélekszáma) 1930. óta.
Nombre (obtenu par calcul) des habitants en Hongrie, depuis 1930.

Év Années	A népesség száma — <i>Nombre, obtenu par calcul, des habitants</i>			Népsűrűség 1 km ² -re <i>Densité de population par km² d'après la</i>		
	a természetes szaporodás alapján és a vándorlási veszteség nyers figyelembevételével ¹⁾ <i>d'après l'accroissement dit naturel, compte tenu des chiffres bruts relatifs aux pertes par migrations</i>	egyedül a természetes szaporodás alapján <i>en ne tenant compte que de l'accroissement dit naturel</i>	a természetes szaporodás és a ki- és visszavándorlási statisztika adatai alapján <i>d'après l'accroissement dit naturel et la statistique des émigrants et des émigrés rentrés</i>	az 1. — 1re a 2. — 2e a 3. — 3e		
	k i s z á m í t v a			adatsor alapján <i>série de données</i>		
	1. adatsor <i>1re série de données</i>	2. adatsor <i>2e série de données</i>	3. adatsor <i>3e série de données</i>			
<i>Az — A la fin (31. dec.) de</i>	²⁾ 8,688.319			²⁾ 93·4		
1930. év	8,742.886	8,750.276	8,750.420	93·9	94·0	94·1
1931. év	8,783.919	8,798.699	8,800.259	94·4	94·5	94·6
1932. év	8,840.527	8,862.697	8,864.832	95·0	95·2	95·3
1933. év	8,898.367	8,927.927	8,930.840	95·6	95·9	96·0
1934. év	8,943.533	8,980.483	8,983.725	96·1	96·5	96·5
1935. év	8,991.179	9,035.519	9,038.671	96·6	97·1	97·1
1936. ³⁾						

¹⁾ Évenként az 1920—1930. évi vándorlási veszteség 1/10-ével számolva. ²⁾ Az 1930. évi népszámlálás végeredménye. ³⁾ Végleges eredmények.

Hat év alatt a természetes szaporodás összesen 347.200 lélek (4·00%) volt; ez évi átlagban 57.866 főnek, 0·67%-nak felel meg, tehát épen hogy csak *közepes* életritmusra mutat. A lélekszám a ki- és visszavándorlási statisztika figyelembevételével is igazán csak árnyalatilag emelkedett ennél nagyobb mértékben (a szaporulat öt év alatt így 350.352 főt, azaz 4·03%-ot ért el). Az 1. adatsor szerint, tehát a természetes szaporulat és a becslésszerű vándorlási egyenleg számbavételével kimutatott népességfejlődés hat év alatti üteme ennél lényegesen lassúbbnak látszik: szám szerint a tényleges szaporulat így csupán 302.860, évi átlagban 50.477 főre rúg s az arányszám hat év alatt is csak 3·49%-ot, egy évre átszámítva pedig 0·58%-ot tesz. Igaz viszont, hogy az immár kb. kilencmilliós mai Magyarország¹⁾ népsűrűségi hányadosa így is, bár lassan, de egyre jobban közeledik a százas határ felé.

E rövid cikk keretében említést érdemel még az is, hogy az *egyed-egy évek népmozgalmi arányszámainak kiszámítása rendszerint nem az évvégi, hanem az évközepi lakosság alapján történik*. A Központi Statisztikai Hivatal mindig az 1. sz. összeállítás 1. adatsorában szereplő évvégi számok *középarányosával* veszi egyenlőnek

az évközepére kiszámított népességi számot (az 1936. évközepi lélekszám tehát az 1935. és 1936. évvégére kiszámított lakosság összegének felével egyenlő). Ez a számítási módszer nemcsak abból az okból merev, mert az évvégi lélekszám ugyancsak kissé élettelen megállapításához símul, hanem azért is, mivel a *népszaporodásnak* (és a *vándormozgalomnak*) az egyes hónapokban sokszor elég elütő iramára, tehát *időszakos hullámválzására sincs tekintettel*. Az alábbi összeállításban ezért a *merev hivatalos adatsoron* (1. oszlop) kívül az 1. sz. tábla 2. és 3. adatsorának megfelelő, de az első félév természetes népszaporodási adatai (2. adatsor), ill. ezenkívül ki- és visszavándorlási adatai (3. adatsor) alapján, tehát a *szezonhullámzások figyelembevételével kiszámított adatokat is bemutatjuk*:

Év	A népesség száma ¹⁾		
	1. adatsor	2. adatsor	3. adatsor
1931.	8,715.602	8,717.244	8,716.922
1932.	8,763.403	8,778.024	8,778.812
1933.	8,812.223	8,824.645	8,826.609
1934.	8,869.447	8,897.645	8,900.277
1935.	8,920.950	8,954.422	8,957.586
1936. ²⁾	8,967.356	9,005.646	9,008.981

¹⁾ A népesség számának megállapítása az 1. sz. táblában lévő adatok alapján és a fentebb előadottaknak megfelelően — az első adatsorban egyszerű számtani művelet útján, a második adatsorban a január-júniusi természetes szaporodás, a harmadik adatsorban pedig a január-júniusi természetes szaporodás s ki- és visszavándorlás eredményeinek együttes számbavételével — történt.

²⁾ Végleges eredmények.

¹⁾ A 9 milliós határt hazánk népessége a 3. adatsor szerint már 1936 május első negyedének vége felé, a 2. adatsor szerint 1936 május vége táján (valószínűleg 26-án), az 1. adatsor szerint pedig valószínűleg 1937 március idusán lépte át.

2. Magyarország 1931—1936. évi népmozgalmi arányszámai a háromféle módon kiszámított évközepepi lélekszám alapján.

Nombres proportionnels, relatifs à 1931—36, du mouvement de la population en Hongrie, sur la base du nombre des habitants, calculé, d'après trois sortes de méthodes, pour le milieu de l'année.

Megnevezés, év <i>Spécification et années</i>	Ezer lélekre jutott <i>Proportion</i>			
	<i>házaságkötés des nouveaux mariages</i>	<i>éveszületés des enfants nés vivants</i>	<i>halálozás des décès</i>	<i>természetes szaporodás — de l'accroissement dit naturel</i>
	<i>pour 1000 habitants</i>			
1. A kiszámított lélekszám első (hivatalos) adatsora²⁾ alapján <i>D'après la première série de données (officielles) du nombre de la population, obtenu par calcul</i>				
1931	8·76	23·74	16·63	7·11
1932	8·12	23·45	17·93	5·52
1933	8·29	22·00	14·74	7·26
1934	8·89	21·91	14·55	7·36
1935	8·51	21·24	15·35	5·89
1936 ¹⁾	8·61	20·45	14·31	6·14
2. A kiszámított lélekszám második adatsora³⁾ alapján <i>D'après la deuxième série de données du nombre de la population, obtenu par calcul</i>				
1931	8·76	23·74	16·63	7·11
1932	8·11	23·41	17·90	5·51
1933	8·28	21·97	14·72	7·25
1934	8·86	21·83	14·50	7·33
1935	8·48	21·16	15·29	5·87
1936 ¹⁾	8·57	20·37	14·26	6·11
3. A kiszámított lélekszám harmadik adatsora⁴⁾ alapján <i>D'après la troisième série de données du nombre de la population, obtenu par calcul</i>				
1931	8·76	23·74	16·63	7·11
1932	8·11	23·41	17·90	5·51
1933	8·28	21·97	14·72	7·25
1934	8·86	21·83	14·50	7·33
1935	8·47	21·15	15·28	5·87
1936 ¹⁾	8·57	20·35	14·24	6·11

¹⁾ Végleges adatok. — ²⁾ Az alapul vett évközepepi lélekszám itt mindig a természetes szaporodás és a nyers vándorlási egyenleg alapján kiszámított előző és ugyanazon évvégi lélekszámok összegének fele. — ³⁾ Az alapul vett évközepepi lélekszám itt az egyik év június 30-a és a következő év június 30-a közt mindig a július—december + január—június havi természetes szaporodással emelkedik (ennél a számításnál tehát sem a vándorlási egyenleg, sem a ki- és visszavándorlási statisztika nincs figyelembevételre). — ⁴⁾ Az alapul vett évközepepi lélekszám itt az egyik év közepétől a másik év közepéig mindig a július—december + január—június havi természetes szaporodás és a statisztikailag tényleg számbavett ki- és visszavándorlás különbözetének egyenlegével emelkedik.

Az egy éven belüli időszaki hullámzások hatásának, az egyes évszakok elűtő népmozgalmának jellemzése céljából a 3. adatsort még a hivatalos gyakorlatnak megfelelően, vagyis nem az előző évvégi lélekszám és a január—június havi természetes népnövekedés s ki- és visszavándorlás alapján, hanem oly módon is kiszámítottuk, hogy minden évközepepi lélekszámot az 1. tábla 3. adatsorában foglalt két-két évvégi lakosság összegének felével vettünk egyenlőnek. Az így nyert adatok a következők: 1931: 8,719.369; 1932: 8,775.339; 1933: 8,832.545; 1934: 8,897.836; 1935: 8,957.282; 1936: 9,011.198. Ezeknek a számoknak a kis összeállítás 3. adatsorában sorakozó s az időszaki hullámzásokra is figyelő — tehát helyesebb — eredményekkel való egybevetése híven megmutatja, hogy ha felülőbb eltérés nem is mutatkozik, az évközepepi lakosság hivatalos számítási módszerének merevsége valamelyes hibaforrást mégis rejt magában. (Ez a hiba természetesen az 1. — hivatalos — adatsorban is benne rejlik és részben elég könnyen kiküszöbölhető.)

A különbség a kis összeállítás háromféle számításának végadatai közt ugyan nem túlságosan jelentékeny, mégis a népmozgalmi arányszámok is enyhe eltolódást mutatnak aszerint, hogy kiszámításuknál melyik lélekszámmegállapításból indulunk ki. Jól kiviláglik ez a 2. összeállításból, melynek első adatsorportja a hivatalosan közölt hányadosokat, a második és harmadik adatsorport pedig a fentiek értelmében módosított arányszámokat foglalja magában.

Fentebb már jeleztük, hogy a népmozgalmi arányszámok hivatalos adatközlése a térbeli részletadatok kiszámítási nehézségeire való tekintettel, de az előadott többi okból is a jövőben változatlanul a táblák első adatsorának ill. adatsorportjának megfelelően, vagyis a régi alapon fog elkészülni. A Szemlében azonban indokoltnak látszott, hogy röviden a lélekszám különböző számítási módjaival¹⁾ és e számítások eredményeivel is foglalkozzunk.

Thirring Lajos dr.

¹⁾ E számítási módzatoknak természetesen vannak még korrigálási, finomítási lehetőségei; ezek megvitatására és esetleg alkalmazására azonban nálunk csak az 1940. évi népszámlálás után kerülhet sor.

Az erdélyi iparosok és kereskedők nyelvismerete a régi Magyarországon.

La connaissance de langues des artisans, industriels et commerçants de Transylvanie dans la Hongrie d'avant-guerre.

Résumé. Le bruit court qu'en Roumanie, on voudrait faire passer aux artisans, aux industriels et aux marchands un examen de langue roumaine, pour éliminer ceux qui ne parlent pas cette langue.

Nous indiquons, par des documents statistiques, de quelle liberté jouissaient ces gens dans la Hongrie d'avant-guerre. Non seulement que les industriels, les marchands et les employés des entreprises privées n'y étaient pas obligés à parler hongrois, il y avait aussi, dans les exploitations minières et industrielles de l'Etat, ainsi que dans les services publics départementaux et municipaux, beaucoup d'employés ne sachant pas la langue de l'Etat, et qui n'étaient pas désavantagés à cause de cela. A la veille de la guerre mondiale, parmi les artisans et industriels de langue maternelle non hongroise, 56,0% ne parlaient pas la langue de l'Etat, et cette proportion représentait 40,3% pour les marchands. Ainsi donc, beaucoup d'artisans, d'industriels et de marchands ne savaient pas le hongrois.

La situation était un peu meilleure quant aux salariés industriels et commerciaux de langue maternelle non hongroise, appartenant pour la plupart aux jeunes générations, où ladite proportion était de 51,3% pour l'industrie et de 26,9% pour le commerce. On a même constaté, dans la dernière décade d'avant-guerre, une augmentation du nombre absolu des habitants ne parlant pas hongrois. Cette augmentation ne se serait pas produite si, comme certains prétendent, la Hongrie eût magyarisé de force ses nationalités.

Az erdélyi magyarság kálváriáján mindig újabb és újabb stációk keletkeznek: a magyarság gazdasági és fizikai tönkretételének módszerei úglátszik szinte kimeríthetetlenek. A legújabb hírek szerint már az önálló iparosokat és kereskedőket is nyelvizsgáknak akarják alávetni, hogy ezen a címen foszthassák meg létfeltételeiktől. Az még érthető és megokolható, ha a tanároktól és tanítóktól, továbbá a köztisztviselőktől követelik az államnyelv tudását. Feltétlenül szükségesnek tartjuk azt is, hogy a vasutasok és postások, akik a közlekedés szolgálatában állnak, ismerjék az állam hivatalos nyelvét, mert hiszen felsőbbségük parancsait és utasításait sem tudják megérteni és végrehajtani a hivatalos nyelv tudása nélkül. Még fokozottabb követelmény ez a tanároknál és

tanítóknál, akiknek tanítaniok is kell az államnyelvet. Nálunk Magyarországon is megvolt és megvan ez a követelmény már régóta, de a magyar állam sohasem hajtotta ezt végre olyan szigorúsággal és kegyetlenséggel, mint ahogy ezt Romániában teszik.

A Magyar Statisztikai Szemle 1935. évi 4. számában¹⁾ kimutattam, hogy a magyar állam milyen szabadelvűen járt el ebben a tekintetben nemcsak a vasutasokkal és postásokkal, hanem még a tanítókkal szemben is, mert még 1900-ban, tehát 21 évvel a magyar nyelvtudást megkövetelő törvény életbelépte után, ezerre rúgott azoknak a román tanítóknak a száma, akik még mindig nem tudtak magyarul. A vasutas és postás altiszti személyzet között pedig a népszámlálás adatai szerint még 1910-ben is 6.135 olyan akadt, aki nem ismerte az állam nyelvét és mégis az állami üzemek szolgálatában állott. Ezeknek a száma az utolsó évtizedben még növekedett is.

A magyar állam még csak nem is gondolt arra, hogy a magyar nyelvtudást az állami vagy törvényhatósági iparvállalatoknál és közüzemeknél kötelezővé tegye, még kevésbé arra, hogy a magánvállalatokban követelje meg a magyar nyelv tudását. Kenéz Béla egyetemi tanár a Pázmány Péter Tudományegyetem Kisebbségjogi Intézetében folyó évi február 22-én tartott előadásában is rámutatott arra, hogy magának az állami pénzverőnek munkásai között ötször annyi volt a német- és tótnyelvű, mint a magyar. Ehhez hozzá tesszük, hogy a 131 pénzverdei alkalmazott közül csak 68-an tudtak magyarul, tehát az összesnek alig több, mint fele. Vagy ott vannak az állami dohánygyárak, amelyek közül csak a selmecbányai dohánygyár adatát emeljük ki. Ennek a gyárnak 1910-ben 949 alkalmazottja volt, akik közül csak 299 volt magyar és csak 503 tudott magyarul.²⁾

Hasonló példákat tudunk felhozni a román uralom alatt levő területek állami vállalatairól és üzemeiről. Az állami sóbányák évszázadok óta nevelték a maguk munkásait és kifejlesztették ezt a foglalko-

¹⁾ M. Stat. Szemle 1935. 248. és köv. l.

²⁾ L. Magyar Statisztikai Közlemények 48. kötet, 988. és 990. l.

zást az erre a célra odatelepített munkásokban nemzedékeken keresztül; ennek ellenére még 1910-ben is akadtak a sóbányászok közül többen, akik nem tanulták meg a magyar nyelvet és emiatt semmiféle hátrányt nem szenvedtek. Így a marosújvári sóbányában 39, a vízaknaiban 27 (69 közül), a désaknaiban 25 munkás még 1910-ben sem tudott magyarul.¹⁾ Dohánygyár ezeken a területeken három volt, ú. m. Sepsiszentgyörgyön és Kolozsvárt, ahol a város maga is majdnem tiszta magyar lévén, természetes, hogy kevés magyarul nem tudó akadt a dohánygyári munkások között. Ellenben Temesvárt az 1593 dohánygyári alkalmazott közül 637 nem tudott magyarul, tehát az összesnek pontosan 40%-a, ami annál inkább jellemző, mert a város összes lakosságában akkor már csak 25·4% volt a magyarul nem tudó.²⁾ A magyar állam tehát a munkások megválogatásánál egyáltalán nem tekintett a magyar nyelvtudásra, mert különben több magyarul tudót is kaphatott volna a város lakosságából.

Olyan vidékeken, ahol a lakosság többsége nem magarnyelvű volt, az állami üzemek is túlnyomóan a környék lakosságából

vették munkásaikat és ilyen helyeken azután a magyar nyelvtudás is meglehetősen gyenge lábbon állott a munkások között. Így pl. a pusztakaláni vasgyár 445 munkása közül 207, a vajdahunyadi vasgyár 959 munkása közül 307 egyáltalán nem tudott magyarul.¹⁾ Pedig Vajdahunyad város is magyar többségű volt abban az időben és 4.520 főnyi lakosságából 3.573 tudott magyarul, vagyis majdnem 80%; ugyanakkor az ottani állami vasgyár munkásainak $\frac{1}{3}$ része nem ismerte az állam hivatalos nyelvét.

Ha az állami üzemekben és vállalatokban nem törődött a magyar állam azzal, hogy az alkalmazottak tudják-e a hivatalos nyelvet vagy sem, még kevésbé érdekelte az, hogy az önálló iparosok és kereskedők milyen mértékben bírják a magyar nyelvet. Erre vonatkozólag is nagyon érdekes adatokkal szolgálnak a háború előtti népszámlálások. Hogy csak a most román uralom alatt lévő területek adatairól beszéljünk, csupán a tulajdonképeni Erdélynek az utolsó két magyar népszámlálás szerinti adatait idézzük az önálló iparosokról és kereskedőkről.²⁾

É v	Keresők száma	E b b ő l								
		magyar		nem magyar		a nem magyarok közül magyarul				
		sz. sz.	0/0	sz. sz.	0/0	tudott		nem tudott		
				sz. sz.	0/0	sz. sz.	0/0			
Ö n á l l ó i p a r o s o k										
1900	43.619	21.451	49·2	22.168	50·8	8.838	39·9	13.330	60·1	
1910	54.741	27.728	50·7	27.013	49·3	11.877	44·0	15.136	56·0	
Ö n á l l ó k e r e s k e d ő k										
1900	8.182	4.515	55·2	3.667	44·8	2.145	58·5	1.522	41·5	
1910	11.551	6.634	57·4	4.917	42·6	2.934	59·7	1.983	40·3	

Mi a tanulság ebből a táblából? 1910-ben a tulajdonképeni Erdélyben (15 vármegye) az önálló iparosoknak 50·7%-a, a kereskedőknek pedig 57·4%-a vallotta magát magyar anyanyelvűnek. A *nem magyar anyanyelvű iparosok* közül azonban csak 44·0% tudott magyarul, ellenben 56·0% *nem ismerte az állam nyelvét*. Az önálló kereskedők között kedvezőbb volt a helyzet, mert a nem magyar anyanyelvűek 59·7%-a tu-

dott magyarul és csak 40·3%-a nem. Még érdekesebb az 1900. évi adatokkal való összehasonlítás. Kiténik ebből, hogy a magyarul nem tudók aránya csökkent ugyan bizonyos mértékben, ellenben abszolút számuk úgy az iparosok, mint a kereskedők között még növekedett is. Látszik tehát ebből, hogy a magyar államhatalom egyáltalán nem kötötte ki a magyar nyelv tudását, mert különben ez a folyamat nem következhetett volna be. Ha mutatkozott is bizonyos javulás a

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Közlemények 48. kötet, 1060., 1062. és 1074. l.

²⁾ Magyar Statisztikai Közlemények 48. kötet, 1058. lap, továbbá M. S. Közlemények. 42. kötet 29.* lap.

¹⁾ L. Magyar Stat. Közlemények 48. k., 1.068. l.

²⁾ I. Magyar Statisztikai Közlemények Új sorzat 15. kötet II. rész, (nyomtatásban, de kézirat gyanánt) 198. és 222. l., továbbá Magyar Statisztikai Közlemények 56. kötet, 550. és 574. l.

magyar nyelv terjedése tekintetében, azt maga az élet hozta magával, esetleg a szükségesség is, mert az önálló iparosok és kereskedők a főképp magyar jellegű városokban és a forgalmi központokban élven leginkább, szinte természetesen kényszerültek a magyar nyelv megtanulására. Hozzájárult ehhez az, hogy az idősebb nemzedéket fokozatosan a fiatalabb nemzedék vál-

totta fel, amely már az iskolában is behatóbban tanulta meg a magyar nyelvet. Megnyilvánult ez abban is, hogy az ipari munkások és a kereskedő segédek között, akik a fiatalabb nemzedékhez tartoztak, a magyar nyelvismeret kétségtelenül jobban el volt terjedve, mint az önálló iparosok és önálló kereskedők között. Az alábbi kimutatás szemlélteti ezt:¹⁾

É v	Keresők száma	E b b ő l								
		magyar		nem magyar		a nem magyarok közül magyarul				
		sz. sz.	0/0	sz. sz.	0/0	tudott		nem tudott		
		sz. sz.	0/0	sz. sz.	0/0	sz. sz.	0/0	sz. sz.	0/0	
I p a r i s e g é d s z e m é l y z e t.¹⁾										
1900	58.630	29.174	49·8	29.456	50·2	11.913	40·4	17.543	59·6	
1910	84.222	44.179	52·4	40.043	47·6	19.512	48·7	20.531	51·3	
K e r e s k e d e l m i s e g é d s z e m é l y z e t.¹⁾										
1900	6.951	3.762	54·1	3.189	45·9	2.052	64·3	1.137	35·7	
1910	9.374	5.400	57·6	3.974	42·4	2.906	73·1	1.068	26·9	

¹⁾ Tisztviselők nélkül.

A magyarul tudás arányai itt kétségtelenül kedvezőbbek, mint az önálló iparosok és önálló kereskedők között és a haladás is nagyobb ebben a tekintetben az előző népszámláláshoz képest. De még így is a nem magaryelvű ipari munkásoknak több mint fele nem beszélt magyarul Erdélyben, abszolút számuk pedig 3 ezerrel növekedett tíz év alatt. Ha igaz volna az erőszakos magyarosításnak és a magyar nyelv erőszakos terjesztésének a vádja, ez az eredmény bizonyára nem következett volna be.

A románok azt a vádat is hangoztatják minduntalan, hogy mi a románokat nem engedték az ipari és kereskedelmi pályákra és megakadályoztuk, hogy kiemelkedjenek a falusi földműves sorsból. A fentebbi táblákból látszik, hogy mennyire megsaporodtak tíz év alatt az iparosok és a kereskedők között a nem magyar anyanyelvűek és ezek között is — amint alább látni fogjuk — a román anyanyelvűek. A következő hasábon lévő adatok bizonyítják ezt.

Táblánkból megállapítható, hogy a román nyelvű iparosok és kereskedők száma milyen nagy mértékben megsaporodott Erdélyben a világháború előtt 10 év alatt nemcsak abszolút számban, de relative is a nem magyar anyanyelvű iparosok és kereskedők között, sőt éppen az ifjabb nemzedékben, a segédszemélyzet körében számuk még na-

Év	Nem magyar anyanyelvű keresők száma	Ebből román anyanyelvű	
		szám szerint	%
Önálló iparosok			
1900	22.168	11.872	53·5
1910	27.013	14.647	54·2
Önálló kereskedők			
1900	3.667	1.254	34·2
1910	4.917	2.000	40·7
Ipari segédszemélyzet			
1900	29.456	14.890	50·5
1910	40.043	23.861	59·6
Kereskedelmi segédszemélyzet			
1900	3.189	1.071	33·6
1910	3.974	1.625	40·9

gyobb mértékben nőtt, mint a magyar anyanyelvűeké.

Ezeket az adatokat csak annak a bizonyítására hoztuk fel, hogy a magyarság az államnyelv kérdését mennyire szabadelvű módon kezelte és hogy mennyire nem származott senkinek sem hátránya abból, ha magán vagy üzleti életében anyanyelvét használta, sőt abból sem, ha az államnyelvet nem tanulta meg. A magyar állam azokat a módszereket, amelyekkel a mai Románia a kisebbségek, különösen a magyarság gaz-

¹⁾ Források u. azok, mint az önálló iparosoknál és kereskedőknél.

dasági életét veszélyezteti s amelyekkel szinte lehetetlenné teszi megélhetésüket, egyáltalán nem ismerte. Pedig a kisebbségek védelmére csupán lelkiismerete köte-

lezte, nem pedig olyan szigorú nemzetközi szerződés, amelyet Románia, mikor a hatalom birtokába jutott, kötelezően aláírt.
Kovács Alajos dr.

● SZOCIÁLIS STATISZTIKA ●

Halálos kimenetelű balesetek 1936-ban.

Accidents mortels en Hongrie en 1936.

(Visszatekintéssel az utolsó 5 év adataira. — *Eu égard aux chiffres des 5 dernières années.*)

Résumé. En 1936, 2.313 personnes sont mortes en Hongrie victimes d'accidents. A cet égard, par rapport aux années précédentes, on observe une augmentation continue. Le nombre des accidents mortels prend d'année en année des proportions inquiétantes dans le groupe d'âges de moins de 10 ans; à partir de là, à l'exception du groupe de 21 à 30 ans où l'on observe une légère hausse, on voit diminuer le nombre des accidents mortels jusqu'à l'âge de 60 ans, et le rebondir ensuite. Au-dessous de 10 ans, le nombre des victimes de sexe masculin prédomine légèrement (59·8%), tandis que dans les autres groupes d'âges décennaux, le sexe masculin figure avec une proportion des quatre cinquièmes, et de nouveau avec deux tiers parmi les victimes de plus de 60 ans.

Près d'un tiers (29·5%) des accidents mortels survinrent dans le cercle de famille; une forte majorité des accidentés en bas âge y trouvèrent la mort. Les petits enfants sont victimes surtout d'ébouillantages, d'empoisonnements — en particulier par eau de Javel —, d'asphyxie (par oreillers) et de brûlures, et tout cela par la négligence des parents.

Pour la plupart des accidents mortels arrivés à des adultes à la maison, on a constaté des fractures et contusions, à la suite de chutes d'un lieu élevé (grenier, échelle, escalier, arbre, etc.), ainsi qu'en conséquence d'effondrements et éboulements d'objets.

De tous les accidents mortels, 28·6% ont eu lieu aux endroits réservés à la circulation; 16·4% sur des rivières, lacs et ruisseaux, ou à leur bord; 12% dans des ateliers, usines et mines; 9·5% dans des exploitations agricoles et forestières.

Les principaux genres de blessures mortelles se répartissent en 1936 comme suit: fractures et contusions (49·8%), brûlures et ébouillantages (9·7%), empoisonnements (6·5%).

*

A halálos kimenetelű balesetek száma évről-évre egyre emelkedik. 1936-ban már 2.313 ilyen végzetes eset történt, holott az előző két évben még csak valamivel 2.200 fölött, a még előbbi években 2.100 fölött, sőt alatt alakult a számuk, adatgyűjtésünk első éveiben meg éppenséggel csak a 2.000-et alig meghaladó, sőt jóval alatta maradó halálos balesetről adtunk számot.

A halálos balesetek számának eme fokozatosan emelkedő irányzatára nemcsak nyomatékosan kívánjuk felhívni a közfigyelmet, hanem az egyes esetek megvizsgálásánál szerzett tapasztalatok hasznosításával alábbiakban igyekszünk tájékoztatással szolgálni arra vonatkozóan is, hogy hol fakadnak föl azok a legfőbb bajforrások, melyek eltömése érdekében tenni lehet és múlhatatlanul tenni kell olyan intézkedéseket, melyek a fokozatos emelkedés elé gátat vetni, sőt a halálos kimenetelű balesetek számának apadását is eredményezni alkalmasak.

Belegyökeresedett az általános emberi felfogásba, hogy a balesetek a véletlen folytán, vagyis más szóval a nem kormányozható sors előre kiszámíthatatlan szeszélyes játékából szakadnak reánk. Ha ez valóban így volna, akkor rendkívül nagy szélsőségeket kellene tapasztalnunk, amikor az egyes eseteket a jellemző főbb szempontok szerint csoportosítva hosszabb időn keresztül vesszük megfigyelés alá. A vizsgálódás azonban homlokegyenesen ellentétes eredményhez vezet el, ahhoz nevezetesen, hogy a balesetek jelenségcsoportjaiban, megnyilvánulási formáiban évről-évre visszatérő szabályszerűség, mondhatni rendszer van. Azt jelenti ez, hogy a balesetek előidézésében nem a véletlen viszi a főszerepet, hanem bizonyos állandóan ismétlődő élet-

dasági életét veszélyezteti s amelyekkel szinte lehetetlenné teszi megélhetésüket, egyáltalán nem ismerte. Pedig a kisebbségek védelmére csupán lelkiismerete köte-

lezte, nem pedig olyan szigorú nemzetközi szerződés, amelyet Románia, mikor a hatalom birtokába jutott, kötelezően aláírt.
Kovács Alajos dr.

● SZOCIÁLIS STATISZTIKA ●

Halálos kimenetelű balesetek 1936-ban.

Accidents mortels en Hongrie en 1936.

(Visszatekintéssel az utolsó 5 év adataira. — *Eu égard aux chiffres des 5 dernières années.*)

Résumé. En 1936, 2.313 personnes sont mortes en Hongrie victimes d'accidents. A cet égard, par rapport aux années précédentes, on observe une augmentation continue. Le nombre des accidents mortels prend d'année en année des proportions inquiétantes dans le groupe d'âges de moins de 10 ans; à partir de là, à l'exception du groupe de 21 à 30 ans où l'on observe une légère hausse, on voit diminuer le nombre des accidents mortels jusqu'à l'âge de 60 ans, et le rebondir ensuite. Au-dessous de 10 ans, le nombre des victimes de sexe masculin prédomine légèrement (59·8%), tandis que dans les autres groupes d'âges décennaux, le sexe masculin figure avec une proportion des quatre cinquièmes, et de nouveau avec deux tiers parmi les victimes de plus de 60 ans.

Près d'un tiers (29·5%) des accidents mortels survinrent dans le cercle de famille; une forte majorité des accidentés en bas âge y trouvèrent la mort. Les petits enfants sont victimes surtout d'ébouillantages, d'empoisonnements — en particulier par eau de Javel —, d'asphyxie (par oreillers) et de brûlures, et tout cela par la négligence des parents.

Pour la plupart des accidents mortels arrivés à des adultes à la maison, on a constaté des fractures et contusions, à la suite de chutes d'un lieu élevé (grenier, échelle, escalier, arbre, etc.), ainsi qu'en conséquence d'effondrements et éboulements d'objets.

De tous les accidents mortels, 28·6% ont eu lieu aux endroits réservés à la circulation; 16·4% sur des rivières, lacs et ruisseaux, ou à leur bord; 12% dans des ateliers, usines et mines; 9·5% dans des exploitations agricoles et forestières.

Les principaux genres de blessures mortelles se répartissent en 1936 comme suit: fractures et contusions (49·8%), brûlures et ébouillantages (9·7%), empoisonnements (6·5%).

*

A halálos kimenetelű balesetek száma évről-évre egyre emelkedik. 1936-ban már 2.313 ilyen végzetes eset történt, holott az előző két évben még csak valamivel 2.200 fölött, a még előbbi években 2.100 fölött, sőt alatt alakult a számuk, adatgyűjtésünk első éveiben meg éppenséggel csak a 2.000-et alig meghaladó, sőt jóval alatta maradó halálos balesetről adtunk számot.

A halálos balesetek számának eme fokozatosan emelkedő irányzatára nemcsak nyomatékosan kívánjuk felhívni a közfigyelmet, hanem az egyes esetek megvizsgálásánál szerzett tapasztalatok hasznosításával alábbiakban igyekszünk tájékoztatással szolgálni arra vonatkozóan is, hogy hol fakadnak föl azok a legfőbb bajforrások, melyek eltömése érdekében tenni lehet és multhatatlanul tenni kell olyan intézkedéseket, melyek a fokozatos emelkedés elé gátat vetni, sőt a halálos kimenetelű balesetek számának apadását is eredményezni alkalmasak.

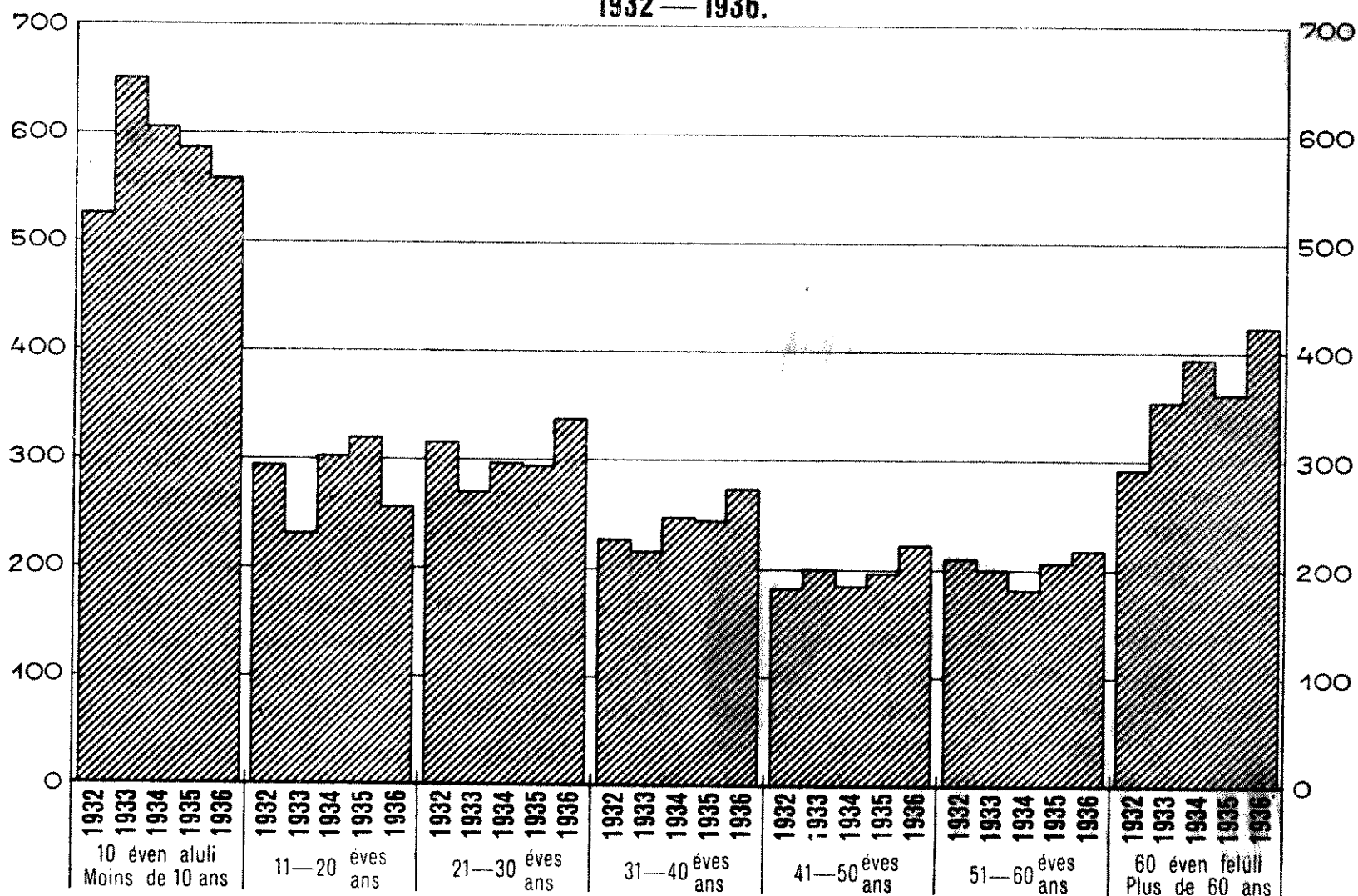
Belegyökeresedett az általános emberi felfogásba, hogy a balesetek a véletlen folytán, vagyis más szóval a nem kormányozható sors előre kiszámíthatatlan szeszélyes játékából szakadnak reánk. Ha ez valóban így volna, akkor rendkívül nagy szélsőségeket kellene tapasztalnunk, amikor az egyes eseteket a jellemző főbb szempontok szerint csoportosítva hosszabb időn keresztül vesszük megfigyelés alá. A vizsgálódás azonban homlokegyenesen ellentétes eredményhez vezet el, ahhoz nevezetesen, hogy a balesetek jelenségcsoportjaiban, megnyilvánulási formáiban évről-évre visszatérő szabályszerűség, mondhatni rendszer van. Azt jelenti ez, hogy a balesetek előidézésében nem a véletlen viszi a főszerepet, hanem bizonyos állandóan ismétlődő élet-

HALÁLOS KIMENETELŰ BALESETEK SZÁMÁNAK HULLÁMZÁSA 10 ÉVES KORCSOPORTONKINT

FLUCTUATION DU NOMBRE DES ACCIDENTS MORTELS PAR GROUPES D'ÂGES DÉCENNAUX

1932 — 1936.

M. St. Sz. 1937.

R. H. de St. 1937.

jelenségek közepette egyformán hibás helytelen magatartásunk, melynek azután a baleset egyenesen logikai következménye. A véletlen talán inkább abban játszik közre, hogy ilyen defektusaink ellenére sok esetben szerencsére még sem történik meg a baleset, vagy sikerül jelentéktelen sérüléssel megúszni a veszedelmet, melybe saját hibánkból keveredtünk, vagy másokat sodortunk.

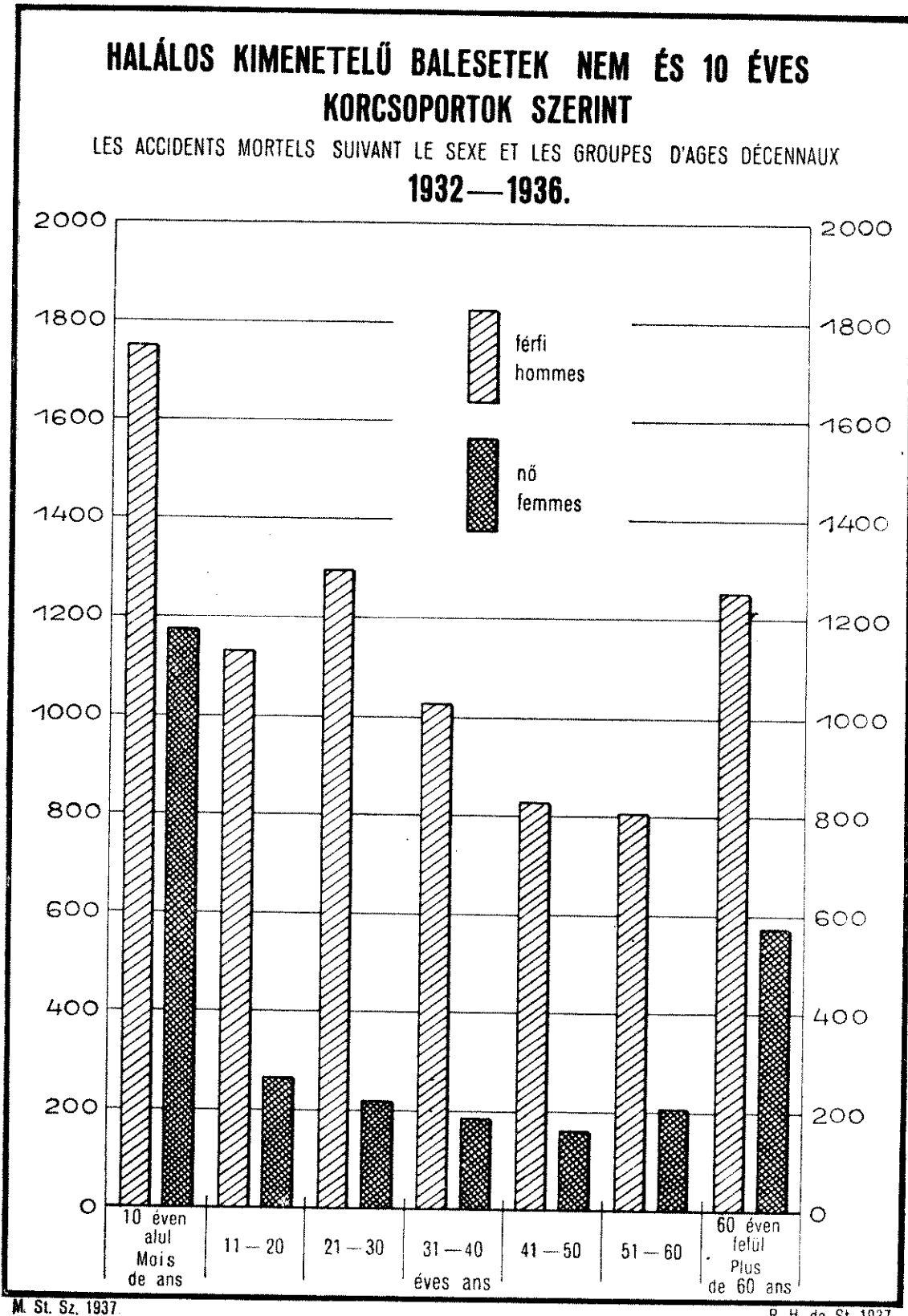
Csak egy pillantást kell vetni a legutolsó lustrum halálos baleseti áldozatainak tíz éves korcsoportjait feltüntető grafikonra s máris meggyőződhetünk arról, hogy a halálos balesetek ismétlődéseiben milyen szabályszerű irányzat uralkodik. Minden esztendőben két csoport magasodik hatalmasan a többiek fölé, az egyik a 10 éven aluliaké, a másik — ha kisebb mértékben is — a 60 éven felülieké. De még a többi 10 éves korcsoportok is évről-évre szinte pontosan azonos tömötségűek.

Kezdjük tehát meg az okok után való fürkészést mindjárt ebben a csoportosításban, ez majd el fog kalauzolni bennünket a többi okokhoz vezető ösvényekre is. Ki

kell küszöbölünk mindenekelőtt az itt felmerülhető olyanféle föltevést, hogy a tíz éven aluli és a 60 éven felüli korcsoportban azért olyan aránytalanul magas a halálos balesetek száma, mert a 10 éven aluliak az ország népességében is aránytalanul nagyobb számban vannak, mint bármely más 10 éves korcsoport népessége és a 60 éven felüliek nem is tíz éves korcsoportot alkotnak, hanem legalább is 4 évtized népessége van ott tömörítve. Bár a 60 éven felüliek között valóban 4 évtized népessége tömörül de ezek együttes lélekszáma is jóval kevesebb, mint — az 50—60 éves korcsoport valamivel alacsonyabb lélekszámától eltekintve — bármely más 10 éves korcsoporté. Az is igaz, hogy a népességben a 10 éven aluliak lélekszáma jóval magasabb minden más 10 éves korcsoport lélekszámánál, ellenben, ha az egyes korcsoportokban tömörült lélekszámhoz viszonyítjuk az ugyanazon korcsoport halálos balesetek által megtizedeltjeinek számát, akkor azt látjuk, hogy az első évtizedes lélekszámából és a 60 éven felüliek egybefoglalt 4 évtizedében élők közül a

Halálos kimenetelű balesetet szenvedett egyének egyes személyi viszonyai az 1936. évben.
Données sur les personnes ayant eu en 1936 un accident mortel.

Halálos kimenetelű balesetet szenvedett <i>Victimes d'accidents mortels</i>	Foglalkozási főcsoportok — <i>Grands groupes de professions</i>									
	Östermelés — <i>Production du sol</i>	Bányászat — <i>Mines</i>	Ipar, forgalom <i>Industrie, commerce, crédit, transports</i>	Közfoglalkozás és szabad fogl., védő, nyugdíjas, tőkepénzes <i>Services publics, professions libérales, défense nationale, retraités et rentiers</i>	Háztartásbeli <i>Femmes ne faisant pas de travaux salariés</i>	Tanuló, gyermek, csecsemő <i>Écoliers et autres enfants, y compr. les nourrissons</i>	Háziszléd — <i>Domestiques</i>	Egyéb — <i>Autres</i>	Ismeretlen — <i>Inconnus</i>	Összesen — <i>Total</i>
Összesen — Total	573	38	602	177	191	653	20	33	26	2.313
Életkora — Leur âge										
<i>Au-dessous de — 1 éven alul — an</i>	—	—	—	—	—	134	—	—	—	134
1—5 éves — <i>ans</i>	—	—	—	—	—	267	—	—	—	267
6—10 " " " " " " " "	4	—	—	—	—	153	—	—	—	157
11—15 " " " " " " " "	36	—	12	—	—	78	—	—	—	126
16—20 " " " " " " " "	31	3	61	—	16	19	1	1	2	134
21—30 " " " " " " " "	101	9	154	39	20	—	8	3	3	337
31—40 " " " " " " " "	85	12	126	25	22	—	1	1	2	274
41—50 " " " " " " " "	71	7	102	10	19	—	4	4	4	221
51—60 " " " " " " " "	77	5	71	26	32	—	3	1	2	217
<i>Au-dessus de — 60 éven felül — ans</i>	165	—	72	73	82	—	1	22	6	421
ismeretlen — <i>Age inconnu</i>	3	2	4	4	—	2	2	1	7	25
Családi állapota — Leur état matrimonial:										
nőtlen — <i>Célibataires</i>	71	10	126	57	27	653	16	11	3	974
házas — <i>Mariés</i>	418	28	425	75	106	—	2	9	4	1.067
elvált — <i>Divorcés</i>	9	—	13	2	1	—	1	—	1	27
özvegy — <i>Veufs</i>	74	—	33	41	57	—	1	11	3	220
ismeretlen — <i>inconnu</i>	1	—	5	2	—	—	—	2	15	25
Eltartott gyermekeinek száma <i>Nombre d'enfants à leur charge</i>										
gyermektelen — <i>accidentés n'ayant pas d'enfants</i>	364	15	399	134	140	653	20	30	20	1.775
Accidentés ayant										
1 gyermek — <i>enfant</i>	38	3	58	17	14	—	—	—	—	130
2 " " <i>enfants</i>	76	10	66	7	18	—	—	2	—	179
3 " " " " " " " "	43	4	36	5	7	—	—	—	1	96
4 " " " " " " " "	25	3	19	8	6	—	—	—	—	61
5 " " " " " " " "	12	3	13	2	3	—	—	1	—	34
5-nél több — <i>plus de 5 enfants</i>	15	—	11	4	3	—	—	—	—	33
ismeretlen — <i>inconnu</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	5	5
Egyéb eltartottja <i>Autres personnes à la charge des accidentés</i>										
feleség, férj — <i>épouse ou époux</i>	191	21	222	47	5	—	—	3	—	489
szülők (após-anyak) — <i>parents (beau-père et belle-mère compr.)</i>	25	4	22	4	3	—	1	—	—	59
egyéb — <i>autres</i>	4	1	5	—	1	—	—	—	—	11
Baleset esetén biztosítva <i>Accidentés assurés et non assurés</i>										
nem volt — <i>non assurés</i>	525	20	518	170	188	653	1	33	26	2.134
volt — <i>assurés</i>	48	18	84	7	3	—	19	—	—	179
ebből: — dont:										
m. kir. B. ü. min. alá tartozó bizt. int.-nél — <i>aux caisses d'assurance placées sous la haute autorité du ministère de l'Intérieur</i>	9	18	66	2	—	—	19	—	—	114
orsz. mezőgazd. munkáspénztárnál — <i>à la caisse générale d'ouvriers agricoles</i>	36	—	2	—	—	—	—	—	—	38
egyéb magánintézetnél — <i>à d'autres compagnies d'assurance</i>	3	—	16	5	3	—	—	—	—	27

baleset folytán elpusztultak arányai a többi korcsoportok viszonzszámai fölé messze kimagaslók. Más okai vannak tehát annak, hogy a két legszélső korcsoportban, az életre virradók és az élet alkonyát élők között oly aránytalanul sok a halálos baleseti áldozat. E két szélsőségben bizonyos közös vonás is föllelhető. A 10 évnél fiatalabbak — és közöttük kivált az 5 éven aluliak — összessége még egyáltalában nem, a legidősebb korcsoport népességéből pedig nagyrész már csak erősen csökkent mértékben ura saját cselekedeteinek, magatartásának. Cselekedeteikért, magatartásukért, mindezek következményeiért tehát másokat terhel a felelősség, azokat, akikre gondozásuk kötelessége hárul. A 10 éven aluliak korcsoportjával alább behatóan fogunk foglalkozni, mert hiszen

bőző kereseti, foglalkozási ágazatokban, amelyek nagy számában sokféle veszedelem leselkedik a gyakorlatlan kezdőre. Amíg nem sajátítja el a sebesen kattogó gépek bonyolult szerkezeteinek szédítő forgatagában a megfelelő magatartást, nyugodt, elővigyázatos mozdulatokat és nem szokik hozzá a sokszor kényelmetlen védőberendezések okvetlen használatához, sokkal jobban van kitéve a baleset veszélyeinek, mint gyakorlottabb, idősebb munkatársai. Kivált a férfi foglalkozásokra áll ez, amit igazol második grafikonunk, melyben a férfiakra és nőkre felbontva rajzoltuk meg az utolsó öt év 10 éves korcsoportonkinti halálos baleseti görbáját. Ez a grafikon továbbá még azt is megmutatja, hogy baleseti veszélyesség tekintetében milyen mélyreható különbségek

a halálos baleseti áldozatoknak több mint egy negyede kerül ki közülük; addig is tekintsünk át a többi korcsoportokon. A 11—20 éves korú áldozatok száma még a felét sem teszi a 10 éven aluli korban halálos balesetet szenvedettek számának, a következő korcsoportban, a 21—30 évesek között megint valamivel több az áldozatok száma, mint az előző korcsoportban. Innen kezdve a másik két korcsoportból fokozatosan kevesebb áldozatot szed a halálos baleset és a 41—50 évesek korcsoportja látszik a legjobban felvértezettnek a halálos balesetek veszedelmével szemben, sőt még majdnem ugyanolyan kedvező a helyzet az 51—60 éveseknél is s csak a 60 éven felülieknél szökik ismét a magasba a baleseti halálos áldozatok számoszlopa. A 10—től 60 éves korúakig tehát a fokozatosan javuló irányzat csak a 21—30 éves korcsoportban törik meg jelentősen. A 20 éves életkor körül foglalja el helyét az ember ugyanis a külön-

vannak a férfi és a női életpályák között a nők javára. Már a 10 évesektől kezdve egészen a hatvan évesekig minden 10 éves korcsoportban a halálos baleseti áldozatok négyötöde férfi és csak alig egyötöde nő. Amikor még nem differálódnak foglalkozás szerint a férfiak és nők, tehát a 10 éven aluli korban, akkor még megközelítőleg egyforma az arány a férfi és női áldozatok között, továbbá amikor már kevésbé jut szerephez a foglalkozásbeli elkülönülés, a 60 éven felüli korban az arány $\frac{2}{3}$ — $\frac{1}{3}$ körül alakul, vagyis erősen közeledik az egyensúlyi állapot felé. A legellentétebb az említett okoknál fogva a 21—30 éves korcsoportban a férfiak rovására, mert az ebből a korcsoportból szedett halálos baleseti áldozatok 85·5%-a a férfi és csak 14·5%-a a nő. Ebből azt a tanulságot lehet leszűrni, hogy az először munkába álló ifjú férfi nemzedék testi épségének megóvása érdekében fokozottabb gondot kell fordítani a balesetelhárító propaganda és a védőeszközök alkalmazásának eszközeivel, mint az idősebb munkáskategóriáknál.

Láttuk, hogy a legfiatalabb korcsoportban, a 10 éven aluliak közül szedi a halálos baleset legnagyobb évi véradóját, hiszen az utolsó lustrum halálos baleseti áldozatainak több mint egy negyede (26·6%) ebből az egyetlen korcsoportból kerül ki, nyomozunk tehát ezen a széles ösvényen tovább a bajforrások fészkei után. A 10 éven aluliak még nem üznek baleseti veszedelmektől megtüzdelt területeken kereseti foglalkozást, hol és milyen okból válnak tehát a baleseti halál ok könnyű prédájává? Adataink mindkettőre megadják a sok tanulságot magában rejtő választ. Az 1936. évi adatok szerint a 10 éven aluli korban halálos baleset következtében elpusztult 558 gyermek közül 367-et, vagyis kétharmadrészüket (65·8%-ot) otthonában ért utól a végzet. Ezeknek igen nagy többsége 5 éven aluli, sőt csecsemő, vagyis 1 éven aluli. Azon 10 éven aluli gyermekek közül, kiket nem otthonukban ért utól a baleseti végzet, két nagyobb csoportot lehet kiemelni, ugyanis 76-an vízbefultak (az összes 10 éven aluli baleseti áldozatok 13·6%-a), 55-öt pedig különböző járművek gázoltak el (további 9·9%). Ez utóbbi két halálnemnek inkább az 5—10 éves gyermekek estek áldozatul. Tekintve, hogy ezek a gyermekek iskolaköteles korban vannak, az iskolákban ilyen eseteknek a

gyermekek elé tárása és a hozzáfűzendő ismételt intelmek, sokat segíthetnének ezen az áldatlan állapoton. De térjünk vissza a családi otthonba, ahol a legtöbb halálos gyermekbaleset történik és férközzünk közelebb a balesetek okaihoz, kutassuk ki a tipikus eseteket, hogy a megelőzésre utat mutathassunk.

1936-ban a családi otthon keretei között, vagyis magában a lakásban, a lakás udvarán és pincéjében 694 halálos baleset történt. Ez az évi halálos balesetek 30·0%-a. A 694 ilyen halálos baleseti áldozat közül 46·4% volt 5 éven aluli; 6·5% volt 5—10 éves, tehát jóval több, mint felerészük (52·9%) 10 éven aluli gyermek, sőt erősen túlnyomórészt a legzsengőbb korú.

Micsoda állandóan vissza-visszatérő veszedelmeknek van tehát kivált a gyermek, de a felnőtt is kitéve otthonában?

A családi otthonban 1936-ban történt halálos balesetek a sérülés neme szerint:

	5 éven aluli	5—10 éves	10 éven felüli	együtt
Égés	29	10	34	73
Forrázás	112	3	4	119
Mérgezés	81	13	36	130
Fulladás	76	6	30	112
Törés stb.	20	9	170	199
Egyéb	4	4	53	61
	322	45	327	694

A gyermekeknél tehát első helyen áll a leforrázás. Ennek kétféle főtípusát árulják el az adatok. Az egyik, mikor a gyermek magára rántja az általa hozzáférhető helyről, asztalról, székről, de legkivált a takaréktűzhelyről a forró folyadékkal telt edényt, a másik, amikor a forró folyadékkal telt edényt a szülők, egyéb hozzátartozók a lakás vagy az udvar padlójára, földjére állítják le és a gyermekek úgy esnek bele a födetlen dézsákba, fazekakba, teknőkbe, tálakba.

A második helyen áll a mérgezés, még pedig főleg a lúgmérgezés (a felnőtteknél inkább alkohol- és gombamérgezés). Itt megint csak a lúgnak a gyermek által könnyen hozzáférhető helyen való gondatlan tartása a legfőbb oka a bekövetkezett katasztrófáknak.

A sorrendben harmadik a fulladás. A gyermekek megfulladása rendszerint háromféle okból szokott bekövetkezni, neve-

zetesen vizesgödörbe, vízgyűjtőbe stb. való beleesés, azaz vízbefulladás (31 eset), azután az ágyban, bölcsőben párnába fulladás vagy az ágy bölcső lécei közé szorulás (28 eset), végül a légsőbe került idegen test okozta fulladás (30 eset) következtében.

Az otthon történt elégs halálnemében is a gyermekek vezetnek leginkább, azért, mert szüleik minden elővigyázatot mellőzve a takaréktűzhely közvetlen közelébe helyezik őket melegedni és a kipattanó szikrától ruhájuk tüzet fog, vagy pedig a lakásban felügyelet nélkül hagyva az égő takaréktűzhelyről a tüzet kipiszkálják.

A törés, roncsolás halálneme a felnőttek között tizedel erősen. A közel 200 ilyen haláleset közül egy negyedrészt (53 eset) elcsúszás, botlás, szóval egyszerű elesés következménye volt, azután a létráról, lépcsőről való leesés (35 eset), magasból, különösen padlásról való leesés (34 eset) és fáról való leesés (11 eset) következik, 24 esetet tárgyak omlása, dülése, különösen helytelenül aláasott falak, kövek, homok, föld leomlása idézett elő; a lórúgás is 20 halálesetnek vált okozójává.

Mindezeknek ilyen részletekbe menő felsorolásával egyben már arra is rámutatunk, hogy hol és milyen okokból történnek főleg a halálos kimenetelű otthoni balesetek és szinte magától kínálkozik az esetek leírásánál a legmegfelelőbb mód, amelylyel gyakoriságuk ellen gátat emelni a legcélszerűbb.

A háztartás ebből a szempontból éppen úgy üzemnek tekinthető, mint bármely ipari üzem vagy műhely, míg azonban az utóbbiban a balesetek elleni védekezésre különféle védőberendezések kötelezők, magatartási szabályok irányadók és ellenőrzettek, pedig az ilyen műhelyekbe az ott dolgozókon kívül másnak rendszerint még a belépés is tilos; addig a háztartási üzemek — ahol az ott foglalatostkodókon kívül az egészen apró gyermekek raja is ott lábatlankodik — teljesen kiesnek mindenemű ellenőrzés alól, teljesen el vannak hanyagolva a baleseteket megelőzni hivatott fölvilágosító propaganda szempontjából, holott — amint az eddig felsorolt esetekből tapasztalhattuk — a halálos baleseti veszedelmeket egyenesen kihívó magatartás uralkodik bennük. Ne felejtjük el, hogy itt csak a halállal végződő esetek

vannak számba véve, ezeknek sokszorososa pedig, ami csak súlyos sérülést okozott és ami szerencsés körülmények közrejátszása folytán könnyű sérüléssel végződött, de az előidéző ok mögött mindig ott fenyegetett a halál csontkeze.

Az otthoni halálos balesetknél még egy érdekes szabályszerűsége akarunk rámutatni. Ha az utolsó öt év ilyen baleseteit a baleset színhelye szerint részletezzük, azt látjuk, hogy a lakás belsejében a férfiak és nők majdnem egyforma arányban estek áldozatul halálos balesetnek (1.145 férfi 50·5%, 1.125 nő 49·5%), a lakás udvarán, kertjében már a férfiak kétharmad (938 eset 67·5%), a nők egyharmad (452 eset 32·5%) arányban, a pincében történt halálos baleseti áldozatok között pedig a férfiak (75) négyötöd (79·8%), a nők pedig (19) egyötöd (20·2%) arányban szerepelnek.

Az udvaron, kertben, még inkább a pincében a férfiak a foglalkozásukkal egybekötött veszedelmek következtében vannak túlsúlyban a halálos baleseti áldozatok között, mert ezek a területek inkább a férfi foglalkozási területei a háztartásban. A lakás belsejében pedig azért van oly csekély különbség a férfi és női áldozatok között, mert ott túlnyomórészt a foglalkozástól független tömeg, a gyermekek nagy száma a halálos katasztrófák áldozata.

Az igen nagy számú gyermekbalesetek és a halálos baleseti veszedelmekkel oly zsufolt családi otthon baleseteinek részletes megbeszélése után vessünk egy pillantást a másik erősen kiemelkedő oszlopra, az öregek, a 60 éven felüliek baleseteire. Az öregek halálos baleseteinek, illetőleg a balesetek magas számának magyarázatául az esetekből azt olvashatjuk ki, hogy az öregek, akik hozzá voltak szokva hosszú életükön át, hogy veszedelmes helyzetekben testük, izmaik rugalmasságára, frissességére, mozgékonyosságára bízást számíthatnak, ebben a tudatban élnek és cselekszenek élemedett korukban is, pedig ilyenkor a test rugalmassága, fűrgesége már eler nyedt, nem engedelmeskednek az izmok, inak az ösztönszerű akaratnyilvánításnak. Ezért van az, hogy különösen a forgalmi eszközök előidézte halálos balesetek áldozatai között oly aránytalanul magas az öregek aránya, mint az a következő összeállításból látszik:

Halálos forgalmi balesetek 1936-ban.

	szám	%
10 éven aluli	55	9·7
11—20 éves	50	8·9
21—30 „	92	16·3
31—40 „	94	16·3
41—50 „	64	11·3
51—60 „	64	11·3
60 éven felüli	134	23·8

A forgalom és kivált a közúti közlekedés céljait szolgáló területek csaknem ugyanolyan mértékben veszélyes helyek, mint a családi otthon, utóbbiban történt ugyanis az 1936. évi halálos balesetek 29·5%-a, előbbi helyeken pedig 28·6%-uk. Nagy különbség van azonban a kettő között annyiban, hogy míg az otthoni balesetek túlnyomó részében a halálos katasztróféért nem az áldozatot magát terheli a felelősség, mert hiszen az egészen kicsi korú gyermek, hanem másokat, főleg az anyát, addig a forgalmi területeken túlnyomórészt maguk az áldozatok hívják ki maguk ellen a végzetet helytelen magatartásukkal. Főleg az autók veszedelmei az utaknak, 1936-ban is 160 halálos autóbaleset történt, holott csak 86 vasúti, 75 villamos és 74 lófogatú kocsis baleset. Érdekes ellenben, hogy az a már erősen elavult közlekedési mód: a ló és egyéb állat mint közlekedési eszköz szintén nagyszámú (85) halálos balesetnek vált okozójává. Igaz, hogy a mi autóbaleseteink az Amerikai Egyesült Államokéihoz hasonlítva, ahol évente több tízezerre rúg a halálos áldozatok száma, elenyészően csekély, de egyszer már rámutattunk¹⁾ arra, hogyha a népesség és az autók számához viszonyítjuk itt is, ott is az eseteket, vagyis viszonylagosan véve, nálunk rosszabb a helyzet. Mind a járművezetőink, mind a gyalogosaink sokkal kevésbé fegyelmezettek, mint Amerikában. Baleseti eshetőségek szemszögéből

¹⁾ Stud. 1937. évi 10-i száma.

nézve igen veszedelmes terület még a folyók, tavak, patakok felszíne és partjai, mert az 1936. évi halálos baleseteknek is 16·4%-a történt ezeken a helyeken. Csak ez után jön sorban az ipari üzemterület, gyárak, műhelyek, bányák területe (12·0%) és a mezőgazdasági üzemterület, mező, erdő (9·5%).

Összefoglalva az itt előadottakat mind az 1936. évi, mind az utolsó öt év halálos baleseti adatainak mélyébe való bepillantás után megállapíthatjuk, hogy az esetek túlnyomó többségében nem az elkerülhetetlen véletlennek, hanem a fegyelmezetlen, gondatlan magatartásnak, a felvilágosító propaganda teljes hiányának volt tulajdonítható a bekövetkezett katasztrófa. Különösen áll ez a nagyszámú gyermekbalesetekre. Külföldön is történtek már hasonló megállapítások, így például a bécsi wieden-i kórház bőrgyógyászati osztályának főorvosa feldolgozta az égési eseteket és arra a megállapításra jutott, hogy „a kárvallottak főképpen nők és — ijesztő nagy számban — ártatlan gyermekek. Az amerikai statisztikák szerint is az égéseknek 45 százaléka hat éven aluli gyermekeknél fordul elő. Ez az adat magában véve is elég volna ahhoz, hogy végre komoly ellenintézkedésekre gondoljunk“ fűzi hozzá végül a cikkíró. Hogy már most milyenek legyenek ezek a komoly ellenintézkedések, azokat az általunk közölt adatok és esetek részletekbe menő ismertetése után nem is olyan nehéz kitalálni. Legelsősorban a legszélesebb körre kiterjedő felvilágosító, nevelő propaganda volna sürgősen megszervezendő, amelyre minden rendelkezésre álló eszközt, rádiót, iskolát, iskolán kívüli népnevelést, napi sajtót stb. stb. ki kell aknázni. Legfontosabb azonban megkezdni, megindulni; az utat, amelyen haladni kell, maguk az itt feltárt adatok mutatják meg.

Mozolovszky Sándor dr.

• KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS •

Nemzetközi külkereskedelmi forgalom.¹⁾

Sorszám	O r s z á g	Bevitel — <i>Importations</i>				Kivitel — <i>Exportations</i>			
		1933	1934	1935	1936	1933	1934	1935	1936
		1, 0 0 0. 0 0 0 p e n g ő — p e n g ő s							
1	Nagy-Britannia	11.853	11.689	11.659	13.234	6.934	6.801	7.086	7.398
2	Amerikai Egy. Áll.	6.359	5.580	6.885	8.165	7.317	7.163	7.575	8.149
3	Németország	5.697	5.978	5.664	5.737	6.602	5.599	5.814	6.485
4	Franciaország	6.385	5.177	4.699	5.148	4.140	4.001	3.471	3.133
5	Kanada	1.646	1.786	1.863	2.154	2.413	2.639	2.828	3.471
6	Japán	2.171	2.272	2.362	2.647	2.092	2.156	2.391	2.578
7	Belgium és Luxemburg	2.352	2.178	2.099	2.415	2.237	2.152	1.950	2.258
8	Brit-India	1.634	1.618	1.683	1.551	2.058	1.916	1.970	2.288
9	Németalföld	2.786	2.387	2.151	2.193	1.672	1.636	1.551	1.603
10	Délafrikai Unió	958	1.175	1.290	1.477	1.733	1.363	1.650	1.850
11	Ausztrália	1.000	1.131	1.294	1.464	1.662	1.360	1.513	1.724
12	Argentína	1.309	1.116	1.176	1.151	1.633	1.453	1.570	1.702
13	Olaszország	2.231	2.240	2.180	1.450	1.800	1.527	1.464	1.275
14	Svédország	1.073	1.155	1.266	1.401	1.059	1.150	1.114	1.312
15	Brit-Maláj Allamok	779	934	912	999	823	1.096	1.111	1.239
16	Svájc	1.711	1.559	1.386	1.248	902	907	873	883
17	Cseh-Szlovákia	993	915	949	1.053	994	1.047	1.045	1.072
18	Dánia	1.035	1.001	955	1.042	980	901	901	995
19	Holland-Kelet-India	765	669	639	614	1.086	1.125	1.040	1.322
20	Brazília	783	708	763	835	995	981	918	1.086
21	Szovjet Unió	1.041	684	710	907	1.492	1.231	1.081	913
22	Kína	1.578	1.184	1.141	945	715	614	697	709
23	Spanyolország	923	943	966	.	738	674	644	.
24	Ausztria	730	726	768	794	491	540	569	606
25	Új-Zéland	380	423	476	588	620	627	590	758
26	Norvégia	630	630	683	769	528	492	500	569
27	Kórea	459	526	634	747	398	471	537	581
28	Lengyelország	527	512	552	642	616	626	593	656
29	Mexikó	310	316	382	417	461	608	707	742
30	Algír	916	802	637	619	882	589	585	524
31	Egyiptom	505	505	533	526	545	548	587	566
32	Mandzsúria	501	596	580	628	435	427	362	445
33	Ir szabad állam	666	666	616	661	360	313	326	369
34	Finnország	327	363	391	471	439	469	459	540
35	Magyarország	313	345	397	433	391	404	458	507
36	Kuba	200	250	322	348	356	367	432	522
37	Curaçao	344	356	377	410	446	371	416	453
38	Fülöp-szigetek	338	282	286	343	496	375	317	463
39	Venezuela	120	127	140	147	508	647	615	651
40	Románia	399	453	331	269	485	468	502	415
41	Formoza	210	218	256	287	285	309	341	380
42	Jugoszlávia	226	269	280	310	265	299	312	340
43	Csile	126	149	205	242	250	320	323	381
44	Görögország	275	281	340	370	172	175	226	229
45	Iran	155	149	156	177	396	431	377	400
46	Törökország	193	234	238	249	251	249	259	316
47	Ceylon	253	251	256	241	284	312	289	310
48	Francia Indó-Kína	204	205	202	201	228	238	291	339
49	Kolumbia	188	182	204	232	269	321	272	304
50	Portugália	397	308	348	300	139	142	140	156
51	Peru	86	135	149	164	216	237	253	284
52	Sziám	152	152	162	154	216	244	225	263
53	Uruguay	163	171	164	174	179	190	260	236
54	Bulgária	91	93	122	131	117	105	133	161
55	Lettország	99	103	110	117	89	93	107	130
56	Litvánia	82	79	73	88	93	84	87	109
57	Esztország	46	53	63	81	54	65	74	78
58	Egyéb államok	3.556	3.513	3.806	3.988	2.933	3.023	3.291	3.738
	Összesen	71.229	68.502	69.931	.	66.970	64.671	66.072	.
	Össz. Spanyolorsz. nélk.	70.306	67.559	68.965	74.148	66.232	63.997	65.428	70.966

Le commerce international.¹⁾

Beviteli (-) vagy kiviteli (+) többlet — <i>Excédent des imp. sur les exp. (-) ou des exp. sur les imp. (+)</i>				Összes forgalom <i>Commerce total</i>				P a y s					
1933	1934	1935	1936	1933	1934	1935	1936						
1,000.000 pengő — pengős				‰									
-	4.919	-	4.888	-	4.573	-	5.836	13.6	13.9	13.9	14.2	Royaume-Uni	1
+	958	+	1.583	+	690	-	16	9.9	9.6	10.8	11.2	États-Unis	2
+	905	-	379	+	150	+	748	8.9	8.7	8.6	8.4	Allemagne	3
-	2.245	-	1.176	-	1.228	-	2.015	7.6	6.9	6.1	5.7	France	4
+	767	+	853	+	965	+	1.317	2.9	3.3	3.5	3.9	Canada	5
-	79	-	116	+	29	-	69	3.1	3.3	3.5	3.6	Japon	6
-	115	-	26	-	149	-	157	3.3	3.3	3.0	3.2	Belgique et Luxemb.	7
+	424	+	298	+	287	+	737	2.7	2.7	2.7	2.7	Inde Britannique	8
-	1.114	-	751	-	600	-	590	3.2	3.0	2.8	2.6	Pays-Bas	9
+	775	+	188	+	360	+	373	2.0	1.9	2.2	2.3	Union Sud-Afric.	10
+	662	+	229	+	219	+	260	1.9	1.9	2.0	2.2	Australie	11
+	324	+	337	+	394	+	551	2.1	1.9	2.0	2.0	Argentine	12
-	431	-	713	-	716	-	175	2.9	2.8	1.9	1.9	Italie	13
-	14	-	5	-	152	-	89	1.5	1.7	1.8	1.9	Suède	14
+	44	+	162	+	199	+	240	1.2	1.5	1.5	1.5	Malaisie Brit.	15
-	809	-	652	-	513	-	365	1.9	1.9	1.7	1.5	Suisse	16
+	1	+	132	+	96	+	19	1.4	1.5	1.5	1.5	Tchéco-Slovaquie	17
-	55	-	100	-	54	-	47	1.5	1.4	1.4	1.4	Danemark	18
+	321	+	456	+	401	+	708	1.3	1.4	1.3	1.3	Indes Néerlandaises	19
+	212	+	273	+	155	+	251	1.3	1.3	1.2	1.3	Brésil	20
+	451	+	547	+	371	+	6	1.8	1.4	1.3	1.3	U. R. S. S.	21
-	863	-	570	-	444	-	236	1.7	1.4	1.4	1.1	Chine	22
-	185	-	269	-	322	-		1.2	1.2	1.2		Espagne	23
-	239	-	186	-	199	-	188	0.9	1.0	1.0	1.0	Autriche	24
+	240	+	204	+	114	+	170	0.7	0.8	0.8	0.9	Nouvelle-Zélande	25
-	102	-	138	-	183	-	200	0.8	0.8	0.9	0.9	Norvège	26
+	61	-	55	-	97	-	166	0.7	0.8	0.9	0.9	Corée	27
+	89	+	114	+	41	+	14	0.8	0.9	0.8	0.9	Pologne	28
+	151	+	292	+	325	+	325	0.6	0.7	0.8	0.8	Mexique	29
-	34	-	213	-	52	-	95	1.3	1.0	1.0	0.8	Algérie	30
+	40	+	43	+	54	+	40	0.8	0.8	0.8	0.8	Egypte	31
-	66	-	169	-	218	-	183	0.7	0.8	0.7	0.7	Mandchourie	32
-	306	-	353	-	290	-	292	0.7	0.7	0.7	0.7	État libre d'Irlande	33
+	112	+	106	+	68	+	69	0.6	0.6	0.6	0.7	Finlande	34
+	78	+	59	+	61	+	74	0.5	0.6	0.6	0.7	Hongrie	35
+	156	+	117	+	110	+	174	0.4	0.5	0.5	0.6	Cuba	36
+	102	+	15	+	39	+	43	0.6	0.5	0.6	0.6	Curaçao	37
+	39	+	93	+	31	+	120	0.6	0.5	0.4	0.6	Iles Philippines	38
+	388	+	520	+	475	+	504	0.4	0.6	0.6	0.6	Venezuela	39
+	86	+	15	+	171	+	146	0.6	0.7	0.6	0.5	Roumanie	40
+	75	+	91	+	85	+	93	0.4	0.4	0.4	0.5	Formose	41
+	158	+	30	+	32	+	30	0.4	0.4	0.4	0.5	Yougoslavie	42
+	124	+	171	+	118	+	139	0.3	0.4	0.4	0.4	Chili	43
-	103	-	106	-	114	-	141	0.3	0.3	0.4	0.4	Grèce	44
+	241	+	282	+	221	+	223	0.4	0.4	0.4	0.4	Iran	45
+	58	+	15	+	21	+	67	0.3	0.4	0.4	0.4	Turquie	46
+	31	+	61	+	33	+	69	0.4	0.4	0.4	0.4	Ceylan	47
+	24	+	33	+	89	+	138	0.3	0.3	0.4	0.4	Indo-Chine français	48
+	81	+	139	+	68	+	72	0.3	0.4	0.4	0.4	Colombie	49
-	258	-	166	-	208	-	144	0.4	0.3	0.3	0.3	Portugal	50
+	130	+	102	+	104	+	120	0.2	0.3	0.3	0.3	Pérou	51
+	64	+	92	+	63	+	109	0.3	0.3	0.3	0.3	Siam	52
+	16	+	19	+	96	+	62	0.2	0.3	0.3	0.3	Uruguay	53
+	26	+	12	+	11	+	30	0.2	0.1	0.2	0.2	Bulgarie	54
-	10	-	10	-	3	+	13	0.1	0.1	0.2	0.2	Lettonie	55
+	11	+	5	+	14	+	21	0.1	0.1	0.1	0.1	Lithuanie	56
+	8	+	12	+	11	-	3	0.1	0.1	0.1	0.1	Estonie	57
-	623	-	490	-	515	-	250	4.7	4.8	5.0	5.0	Autres pays	58
-	4.259	-	3.831	-	3.859			100.0	100.0	100.0		Total	
-	4.074	-	3.562	-	3.537	-	3.182	98.8	98.8	98.8	100.0	Total sans l'Espagne	

1) Société des Nations: Bulletin Mensuel de Statistique 1936. No 4, 5.

A Népszövetség közlése szerint a világ (Spanyolország nélkül) külkereskedelmi forgalma 1936-ban 145·1 milliárd pengőt tett az előző évi 134·4 milliárd pengővel szemben. A Népszövetség által aranydollárban közölt adatokat a hivatalos árfolyamon számítottuk át pengőre. Minthogy 1936-ban az árszínvonal emelkedett (aranyértékben 1929 = 100 alapon 42·0-ról, 44·0-ra), a külkereskedelem mennyiségének emelkedése valamivel kisebb mértékű, mint az értékadatoké. Míg ugyanis, ugyancsak 1929 = 100 alapon, a külkereskedelem aranyértékének indexe 34·7-ről 37·7-re emelkedett, mennyiségben 82·1-ről 85·5-re növekedett az index.

A havi, illetve negyedévi alakulást a tulsó hasábon levő összeállításunk szemlélteti.

A nagy kereskedő államoknál különösen a bevétel erős növekedése figyelhető meg. A vezető államoknak a forgalom nagysága szerinti sorrendje nem változott. Első helyen most is Nagy-Britannia áll, amelyet az Egyesült Államok követ, utána Németországgal és Franciaországgal. Említésreméltó,

	A külkeres- kedelem értéke	Az áralakulás	A külkeres- kedelem mennyisége
	1929 = 100 alapon ¹⁾		
1935. I—XII.	34·7	42·0	82·1
1936. I.	36·0	43·0	83·5
II.	34·7		
III.	37·0	43·5	83·2
IV.	36·0		
V.	37·0		
VI.	35·5	44·5	84·3
VII.	36·9		
VIII.	36·6		
IX.	39·0		
X.	40·3	45·5	90·8
XI.	40·3		
XII.	43·4		
1936. I—XII.	37·7	44·0	85·5

¹⁾ Spanyolország és Olaszország nélkül.

hogy az Egyesült Államok külkereskedelmi mérlege, amely nagy aktívummal szokott zárulni, 1936-ban passzívra vált. Egyébként az előző évvel szemben csak Japán, Esztország és Lettország mérlege mutat változást, az előbbi kettő aktívról passzívra, utóbbi passzívról aktívra változott.

A budapesti közúti forgalomszámlálások 1936-ban.

Résultats, pour 1936, des enquêtes sur la circulation de Budapest.

Résumé. En 1936, comme dans les années précédentes, la Police a fait à Budapest des enquêtes sur la circulation de véhicules. Ces enquêtes furent exécutées un des jours non fériés de chacun des 5 mois indiqués dans nos tableaux; elles eurent lieu entre 7 heures du matin et 9 heures du soir.

D'après les chiffres recueillis, la circulation des véhicules a, sur les points considérés, augmenté de 1·7 à 21·4%, à l'exception d'un seul endroit de la ville où elle a baissé en moyenne de 2·1%.

Parmi les véhicules comptés, c'est le nombre des automobiles destinées au transport des personnes qui accusait la plus forte augmentation par rapport à l'année précédente.

Les tableaux ci-dessous donnent des renseignements détaillés.

*

A Budapest székesfőváros utcáin közlekedő járművek forgalmának változását megfigyelő számlálások eredményei általában az utcai élet újabb élénküléséről tanuszkodnak. Az Államrendőrség Kerékpáros Osztályának tagjai által az erre a célra kijelölt helyeken végzett összeírás alkalmával ugyanis — a Ferenc József hidat kivéve — az összes pontokon több járó-

művet írtak össze, mint az előző évben. Az esetenként reggeli 7 órával kezdődő és este 9 óráig tartó idő alatt elvértve fordultak elő ugyan olyan alkalmak is, amikor az éppen megfigyelt napon az elmúlt évinél az összeírás helyén kevesebb jármű kelt át, de ez a forgalomnak általában felfelé ívelő irányát egyáltalán nem befolyásolta.

A forgalom alakulására bizonyos vonatkozásban az időjárási viszonyok is befolyással vannak. Ezért megemlítenünk tartjuk, hogy ebből a szempontból a helyzet az előző évvel csaknem teljesen meg egyező. Mindkét évben ugyanis a februári összeíráskor felhős, változékony idő volt 4° átlagos napi hőmérséklettel; a május, július és szeptemberi számlálás alkalmával pedig minden alkalommal napos volt az idő 20 (17), 27 (29), illetőleg 19 (21) fokos meleggel. Egyetlen esetben, a decemberi számláláskor uralkodott az 1935. évinél 1936-ban kedvezőbb időjárás, amikor permetező eső mellett — az előző év 2 fokot kitevő fagypontra alatti hőmérsékletével szemben — a napi átlagban 3 fok meleget mértek. Az időjárásnak ez a hatása a mondott időpontban a kerékpárok számában beállott erősebb mértékű növekedésben

A Népszövetség közlése szerint a világ (Spanyolország nélkül) külkereskedelmi forgalma 1936-ban 145·1 milliárd pengőt tett az előző évi 134·4 milliárd pengővel szemben. A Népszövetség által aranydollárban közölt adatokat a hivatalos árfolyamon számítottuk át pengőre. Minthogy 1936-ban az árszínvonal emelkedett (aranyértékben 1929 = 100 alapon 42·0-ról, 44·0-ra), a külkereskedelem mennyiségének emelkedése valamivel kisebb mértékű, mint az értékadatoké. Míg ugyanis, ugyancsak 1929 = 100 alapon, a külkereskedelem aranyértékének indexe 34·7-ről 37·7-re emelkedett, mennyiségben 82·1-ről 85·5-re növekedett az index.

A havi, illetve negyedévi alakulást a tulsó hasábon levő összeállításunk szemlélteti.

A nagy kereskedő államoknál különösen a bevétel erős növekedése figyelhető meg. A vezető államoknak a forgalom nagysága szerinti sorrendje nem változott. Első helyen most is Nagy-Britannia áll, amelyet az Egyesült Államok követ, utána Németországgal és Franciaországgal. Említésreméltó,

	A külkeres- kedelem értéke	Az áralakulás	A külkeres- kedelem mennyisége
	1929 = 100 alapon ¹⁾		
1935. I—XII.	34·7	42·0	82·1
1936. I.	36·0	43·0	83·5
II.	34·7		
III.	37·0	43·5	83·2
IV.	36·0		
V.	37·0		
VI.	35·5	44·5	84·3
VII.	36·9		
VIII.	36·6	45·5	90·8
IX.	39·0		
X.	40·3	43·4	
XI.	40·3		
XII.	43·4		
1936. I—XII.	37·7	44·0	85·5

¹⁾ Spanyolország és Olaszország nélkül.

hogy az Egyesült Államok külkereskedelmi mérlege, amely nagy aktívummal szokott zárulni, 1936-ban passzívra vált. Egyébként az előző évvel szemben csak Japán, Esztország és Lettország mérlege mutat változást, az előbbi kettő aktívra, utóbbi passzívra, utóbbi passzívra aktívra változott.

A budapesti közúti forgalomszámlálások 1936-ban.

Résultats, pour 1936, des enquêtes sur la circulation de Budapest.

Résumé. En 1936, comme dans les années précédentes, la Police a fait à Budapest des enquêtes sur la circulation de véhicules. Ces enquêtes furent exécutées un des jours non fériés de chacun des 5 mois indiqués dans nos tableaux; elles eurent lieu entre 7 heures du matin et 9 heures du soir.

D'après les chiffres recueillis, la circulation des véhicules a, sur les points considérés, augmenté de 1·7 à 21·4%, à l'exception d'un seul endroit de la ville où elle a baissé en moyenne de 2·1%.

Parmi les véhicules comptés, c'est le nombre des automobiles destinées au transport des personnes qui accusait la plus forte augmentation par rapport à l'année précédente.

Les tableaux ci-dessous donnent des renseignements détaillés.

*

A Budapest székesfőváros utcáin közlekedő járművek forgalmának változását megfigyelő számlálások eredményei általában az utcai élet újabb élénküléséről tanuszkodnak. Az Államrendőrség Kerékpáros Osztályának tagjai által az erre a célra kijelölt helyeken végzett összeírás alkalmával ugyanis — a Ferenc József hidat kivéve — az összes pontokon több járó-

művet írtak össze, mint az előző évben. Az esetenként reggeli 7 órával kezdődő és este 9 óráig tartó idő alatt elvértve fordultak elő ugyan olyan alkalmak is, amikor az éppen megfigyelt napon az elmúlt évinél az összeírás helyén kevesebb jármű kelt át, de ez a forgalomnak általában felfelé ívelő irányát egyáltalán nem befolyásolta.

A forgalom alakulására bizonyos vonatkozásban az időjárási viszonyok is befolyással vannak. Ezért megemlítendőnek tartjuk, hogy ebből a szempontból a helyzet az előző évvel csaknem teljesen meg egyező. Mindkét évben ugyanis a februári összeíráskor felhős, változékony idő volt 4° átlagos napi hőmérséklettel; a május, július és szeptemberi számlálás alkalmával pedig minden alkalommal napos volt az idő 20 (17), 27 (29), illetőleg 19 (21) fokos meleggel. Egyetlen esetben, a decemberi számláláskor uralkodott az 1935. évinél 1936-ban kedvezőbb időjárás, amikor permetező eső mellett — az előző év 2 fokot kitevő fagypontra alatti hőmérsékletével szemben — a napi átlagban 3 fok meleget mértek. Az időjárásnak ez a hatása a mondott időpontban a kerékpárok számában beállott erősebb mértékű növekedésben

1. Közúti járműforgalom 1936-ban. — *Circulation des véhicules en 1936 à Budapest.*

A forgalmi pont megnevezése <i>Points les plus fréquentés</i>	A reggel 7 órától este 9 óráig áthaladt járművek összes száma — <i>Nombre total des véhicules ayant traversé, entre 7 et 21 heures, les endroits énumérés</i>					
	1 9 3 6					1935
	II.	V.	VII.	IX.	XII.	évben a számlálási napok átlagában <i>moyennes p. les jours considérés</i>
	hó egyik napján <i>p. un jour des mois indiqués par chiffres romains</i>					
a) Utcakereszteződések — Carrefours						
Apponyi-tér — <i>Place Apponyi</i>	13.582	17.586	15.798	16.881	17.508	16 271 15.573
Andrássy-út, Vilmos császár-út, Gróf Tisza István-utca — <i>Avenues Andrássy et de l'empereur Guillaume, rue comte E. Tisza</i>	15.676	19.697	17.196	19 488	19.889	18.389 16.437
Baross-tér és Bethlen-utca — <i>Place Baross et rue Bethlen</i>	10.350	14.242	13.125	14.827	12.366	12.982 11.814
Berlini-tér — <i>Place de Berlin</i>	22.667	26.847	24.370	26.560	25.001	25.089 22.590
Calvin-tér — <i>Place Calvin</i>	19.883	25.093	23.117	25.643	21.849	23.117 21.692
Clark Ádám-tér — <i>Place Adam Clark</i>	11.177	13.081	13.359	13.608	12.621	12.769 10.517
Ferenc József-híd, pesti hídfő — <i>Pont François-Joseph, tête de pont de Pest</i>	12.049	15.573	14.342	16.377	13.648	14.398 14.098
Gellért-tér — <i>Place Gellért</i>	12.827	17.523	15.884	18.124	14.412	15.754 15.425
Kossuth Lajos-utca, Múzeum-körút, Rákóczi-út — <i>Rue Louis Kossuth, boulevard du Musée, avenue Rákóczi</i>	16.290	20.638	17.882	20.838	18.454	18.820 16.885
Margit-híd, pesti hídfő — <i>Tête du pont Marguerite, côté de Pest</i>	12.096	15.155	15.372	15.338	12.960	14.184 13.792
Nagykörút és Andrássy-út — <i>Grand boulevard et avenue Andrássy</i>	10.690	14.537	12.181	13.904	12.701	12.803 11.434
Nagykörút és Rákóczi-út — <i>Grand boulevard et avenue Rákóczi</i>	9.706	13.322	11.674	13.526	11.480	11.942 10.835
Nagykörút és Üllői-út — <i>Grand boulevard et avenue d'Üllő</i>	9.895	12.342	13.140	14.512	11.949	12.368 10.997
b) Hidak — Ponts						
Erzsébet-híd — <i>Pont Elisabeth</i>	9.622	11.442	11.846	13.121	10.850	11.376 9.064
Ferenc József-híd — <i>Pont François-Joseph</i>	9.839	12.803	11.544	13.641	10.860	11.737 11.994
Lánc-híd — <i>Pont de „chaînes“</i>	8.325	10.207	10.126	10.678	9.397	9.747 8.501
Margit-híd — <i>Pont Marguerite</i>	11.786	14.864	15.053	14.926	12.440	13.814 13.586

mutatkozik. Ez valószínűleg onnan ered, hogy az előző évben a fagypontra alatti hőmérséklet sikossá tette az útvonalakat s így többen nem akarván magukat az elcsúszás veszélyének kitenni, az utcai forgalomból elmaradtak.

Az utca összetalálkozások egyes pontjait nézve az eddig is legnagyobb forgalmú Berlini-térnél a májusi számlálás alkalmával találhatjuk meg a járművek legjelentősebb megsokasodását, ahol az előző évinél kereken 4.600-zal több különböző közlekedési eszköz került összeírásra. Ennek a számlálási napnak 26.847 járműve jelenti egyben az esztendő megfigyelés alá vont forgalmi pontjai között a maximumot is. Az elmúlt évben a legnagyobb forgalmat ugyancsak itt, azonban a decemberi összeírás alkalmával figyelték meg. A hidak között a legerősebb növekedés az Erzsébet-hídnél észlelhető, melyen az 1935. évben minden számláláskor tízezren aluli jármű kelt át; a tárgyalt évben viszont — az

A forgalmi pont megnevezése	Maximum ¹⁾		Minimum ¹⁾	
	Időpont: óra	Járműszám	Időpont: óra	Járműszám
a) Utcakereszteződések				
Apponyi-tér	12—13	1.419	20—21	854
Andrássy-út, Vilmos császár-út, Gróf Tisza István-utca	11—12	1.670	20—21	733
Baross-tér és Bethlen-utca	7—8	1.236	20—21	556
Berlini-tér	16—17	2.080	20—21	1.089
Calvin-tér	11—12	1.932	20—21	875
Clark Ádám-tér	13—14	1.128	7—8	650
Ferenc József-híd, pesti hídfő	12—12	1.149	20—21	589
Gellért-tér	17—18	1.259	20—21	695
Kossuth Lajos-utca, Múzeum-körút, Rákóczi-út	11—12	1.630	20—21	766
Margit-híd, pesti hídfő	18—19	1.159	20—21	758
Nagykörút és Andrássy-út	17—18	1.081	7—8	527
Nagykörút és Rákóczi-út	14—15	997	7—8	670
Nagykörút és Üllői-út	7—8	1.115	20—21	505
b) Hidak				
Erzsébet-híd	18—19	942	20—21	542
Ferenc József-híd	18—19	948	20—21	500
Lánc-híd	13—14	899	7—8	459
Margit-híd	18—19	1.133	20—21	729

¹⁾ Az öt számlálási nap átlaga.

2. Budapest fontosabb gócpontjainak 1936. évi átlagos járóműforgalma reggel 7 órától este 9 óráig a járóművek neme szerint.

Circulation moyenne des véhicules en 1936, entre 7 et 21 heures, sur les points les plus fréquentés de Budapest, suivant le genre des véhicules

A forgalmi pont megnevezése <i>Points les plus fréquentés</i>	Az év folyamán reggel 7 órától este 9 óráig átment <i>Véhicules ayant traversé, entre 7 et 21 heures, les endroits indiqués plus bas</i>								
	villamos kocsik <i>tramways électr.</i>	autóbuszok <i>autobus</i>	személy — autom. de ville et de tou- risme	teher — camions automobiles	motorkerékpárok <i>motocyclistes</i>	voitures hippo- mobiles ser- vant au trans- port de		lábhajtású kerékpárok <i>bicyclettes</i>	kézikocsik és talyigák <i>voitures à bras et tombereaux</i>
			szállító gép- kocsik	személy- nes		teher marchan- dises	szállító ló- fogatok		
s z á z a l é k b a n — %									
a) Utcakereszteződések — Carrefours									
Apponyi-tér — <i>Place Apponyi</i>	11.2	7.0	46.2	3.9	2.8	0.3	1.4	25.9	1.3
Andrássy-út, Vilmos császár-út, Gróf Tisza István utca — <i>Avenues Andrássy et de l'empereur Guil- laume, rue comte E. Tisza</i>	5.2	3.0	38.2	6.1	3.2	0.2	5.9	35.7	2.5
Baross-tér és Bethlen utca — <i>Place Baross et rue Bethlen</i>	18.6	2.7	24.0	7.3	3.3	0.4	9.2	31.4	3.1
Berlini-tér — <i>Place Berlin</i>	11.1	2.4	30.4	7.2	3.8	0.3	10.0	31.0	3.8
Calvin-tér — <i>Place Calvin</i>	12.6	2.6	23.6	5.4	2.8	0.2	9.3	39.8	3.7
Clark Ádám-tér — <i>Place Adam Clark</i>	—	11.3	63.5	7.9	4.3	0.2	3.0	9.0	0.8
Ferenc József-híd, pesti hídfő — <i>Pont François- Joseph, tête de pont de Pest</i>	8.9	2.3	25.4	6.5	3.3	0.2	16.7	33.3	3.4
Gellért-tér — <i>Place Gellért</i>	11.9	2.1	26.6	6.3	3.4	0.2	15.8	31.0	2.7
Kossuth Lajos utca, Múzeum-körút, Rákóczi-út — <i>Rue Louis Kossuth, boulevard du Musée, avenue Rákóczi</i>	16.2	1.7	28.5	5.2	3.1	0.3	6.6	35.9	2.5
Margit-híd, pesti hídfő — <i>Tête du pont Marguerite, côté de Pest</i>	12.8	3.3	27.6	4.0	2.6	0.2	13.4	32.6	3.5
Nagykörút és Andrássy-út — <i>Grand boulevard et avenue Andrássy</i>	5.8	6.4	70.8	8.0	6.7	0.3	0.5	1.3	0.2
Nagykörút és Rákóczy-út — <i>Grand boulevard et avenue Rákóczy</i>	20.4	5.6	53.6	8.8	6.3	0.6	1.3	3.1	0.3
Nagykörút és Üllői-út — <i>Grand boulevard et ave- nue d'Üllő</i>	13.2	2.9	20.0	6.8	4.0	0.2	8.3	41.0	3.6
b) Hidak — Ponts									
Erzsébet-híd — <i>Pont Elisabeth</i>	16.5	3.2	22.3	4.5	2.3	0.1	4.1	44.9	2.1
Ferenc József-híd — <i>Pont François-Joseph</i>	7.4	2.8	25.8	5.4	3.3	0.2	17.9	33.9	3.3
Lánc-híd — <i>Pont de „chaînes“</i>	—	13.5	73.9	8.0	4.4	0.2	—	0.0	—
Margit-híd — <i>Pont Marguerite</i>	13.2	3.4	26.3	4.1	2.6	0.2	13.7	32.9	3.6

egyetlen februárt kivéve — minden alkalommal tízezren felül járt a megfigyelt járóművek száma, sőt az 1936. évi szeptemberi összeírás 13.000-et meghaladó járóműről számol be. A hidak forgalmának növekedése szempontjából az előző évben eddig első helyen álló Margit-híd meglehetősen háttérbe szorult, mert az átépítési munkálatok miatt a járóműveknek a hídon való átkelése korlátozva volt. Még jelentősebb visszaesés mutatkozik a Ferenc József-hídon, ahol a lábhajtású kerékpárokból jóval kevesebb fordult meg, mint az előző évben.

Az utcai forgalomban megfordult járó-

művek nemét tekintve az egyes számlálási napokon a Berlini-tér négy járóműtípus szempontjából jelenti a maximumot. A tehergépkocsikból ugyanis a decemberi összeírás 1.987 darabot, a motorkerékpárokból pedig a májusi számlálás 1.187 járóművet vett itt számba; ezután a már elég ritka személyszállító lófogatokból is itt fordult meg a decemberi felvétel alkalmával az összes megfigyelési pontok között a legtöbb, számszerint 93 járómű. Ugyancsak a Berlini-téren írták össze december hó egyik napján reggel 7 órától este 9 óráig tartó megfigyelés alatt a maximumot képviselő 1.142 kézikocsit is. A villamosforgalom

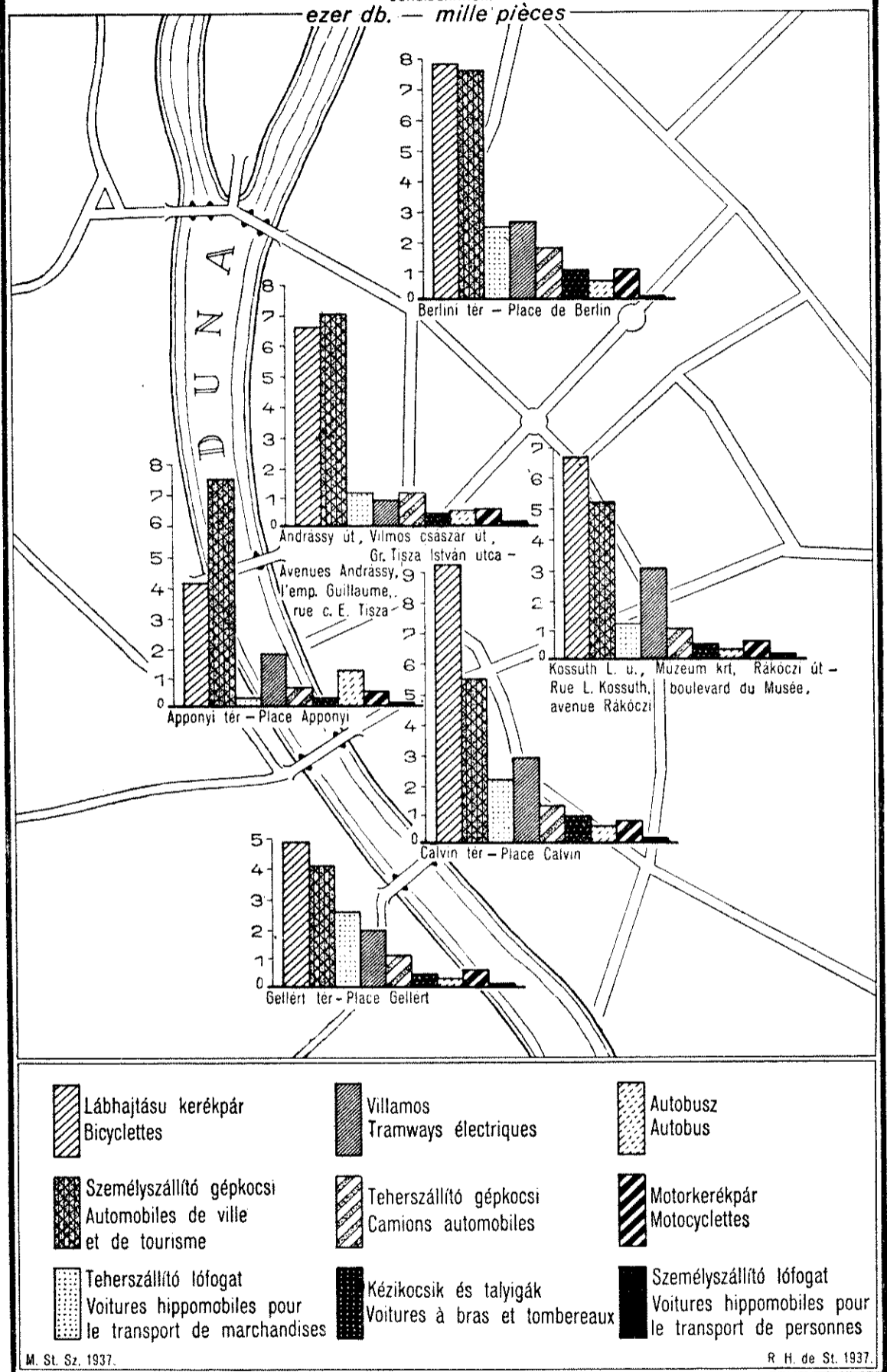
májusnak egyik kiragadott napján, 3.269 egységgel, a Kossuth Lajos-utca—Múzeum-körút és Rákóczi-út keresztezésénél volt a legnagyobb. Az autóbuszok legerősebb, 1.659 kocsiból álló forgalmát december hóban a Clark Ádám-téren figyelhették meg. Az utcai forgalomban legjelentősebb hányaddal szereplő személyszállító automobilo kból az 1936. évi forgalomszámlálás alkalmával a legtöbbet, még pedig 10.286 darabot, a Nagykörút és Andrassy-út keresztezésénél májusban írták össze. Végül a lábajtású kerékpárok között a legnagyobb számot a Calvin-téren a szeptemberi számlálás 10.423 darabból álló forgalma adja.

Az évi átlagos forgalmat nézve az utcai közlekedésben a villamosok, illetőleg az autóbuszok számát mindenkor a megállapított menetrend szabályozza. Új járatok bevezetése vagy a régiek beszüntetése ezért az egyes számlálási pontok forgalmának nagyságát, illetőleg járóművenkénti összetételét többé vagy kevésbé befolyásolja. A tárgyalt évben pl. a 7-es viszonylatban közlekedő autóbuszjáratok megindítása az Apponyi-tér, Baross-tér és Bethlen-u., Kossuth Lajos-u., Múzeum-körút és Rákóczi-út keresztezésénél, továbbá a Nagy-körút és Rákóczi-út találkozási pontjánál az összeírt autóbuszok számát megduzzasztotta. A másik menetrendszerűen közlekedő forgalmi eszköznél, a villamos évi átlagos forgalmánál az előző évihez viszonyítva ilyen változások nincsenek. Az utca képét jellemezve megemlítendő még, hogy a motoros járóművek állományuk gyarapodásával a közúti forgalomban is növekvő számmal szerepeltek. Vé-

BUDAPEST UTCÁINAK FORGALMI GÓCPONTJAI

NAPI FORGALOM 7—21 ÓRÁIG A SZÁMLÁLÁSI NAPOK ÁTLAGÁBAN.

POINTS LES PLUS FRÉQUENTÉS DES RUES DE BUDAPEST
CIRCULATION QUOTIDIENNE DE 7 A 21 HEURES, DANS LA MOYENNE DES JOURS PRIS EN CONSIDÉRATION.

gül ismét rámutathatunk arra, hogy — egykét egészen kivételes esettől eltekintve — a lábbal hajtott kerékpárok évi átlagban minden helyen megsokasodtak s számuk néhol igen erős mértékben emelkedett.

Befejezésül az összeírás eredményeit az időpont szempontjából tekintve megállapíthatjuk, hogy az utcakeresztezéseknél az

évi átlagos forgalom csúcspontjánál a nap délutáni óráiról a korábbi órákra némi eltolódás mutatkozik; a mélypont viszont az előző évvel csaknem teljesen megegyezően

az esti 8—9 óra közötti időre esett. A hidak forgalmi viszonyai ebből a szempontból mindenben az 1935. évihez hasonlóan alakultak.

V. J. dr.

◎ E G Y É B ◎

A könyvtermelés nemzetközi és hazai adatai.

Données internationales et hongroises sur la production du livre.

Résumé. Nous présentons dans le tableau 1 les données qui sont à disposition sur la production internationale du livre des 10 dernières années; elles ont été coordonnées d'après les résultats d'enquêtes publiés dans „Le Droit d'Auteur“, revue du Bureau de l'Union internationale pour la protection des oeuvres littéraires et artistiques. Nous en avons omis — dans le but de pouvoir indiquer la production littéraire proprement dite — ceux des imprimés qui ne comptent pas parmi les livres (compositions musicales, revues, illustrations).

Le tableau 2 présente la production du livre en Hongrie, telle qu'elle a été obtenue sur la base du dépouillement des données enregistrées dans la revue bi-mensuelle „Magyar Könyvészet“ de l'Association Hongroise des Éditeurs et Libraires.

Dans le tableau 3, nous exposons — fondée également sur les renseignements de la revue „Magyar Könyvészet“ — la production du livre à Budapest, qui diffère à beaucoup de points de vue de celle du pays entier.

*

Külföld.

A különböző államok könyvtermelésének adatait évről-évre a berni Nemzetközi Szerzőjogvédelmi Iroda gyűjti össze és teszi közzé a Droit d'Auteur c. folyóiratában. Mint ahogy a múltban is ennek a folyóiratnak közlése alapján mutatta be Szemlének olvasóinak a könyvtermelés nemzetközi adatait, ugyanúgy a Droit d'Auteur legújabb nemzetközi összeállításának alapján adjuk jelenleg is a külföldi könyvtermelésnek a legfrissebb eredményekkel kiegészített statisztikai táblázatát. De ahogy korábban is igyekeztünk az említett forrás adataiból a magyar adatgyűjtés módszere kívánta tiszta könyvtermelést megállapítani, ugyanúgy a legújabb rendelkezésre álló nemzetközi adatokat is csökkentettük — a lehetőséghez mérten — a szorosabb értelemben

vett könyvtermelésnél számba nem vehető zeneművekkel, térképekkel és képes ábrázolásokkal. Ha e miatt nemzetközi adataink nem is egyeznek pontosan a forrásunk adataival, évet-évről követő egyöntetű eljárásunkkal mégis meglehetősen megbízható áttekintést tudunk adni egy hosszabb időszak tiszta könyvtermelésének nemzetközi adatairól.

Az 1. számú táblázatunkban mutatjuk be a nemzetközi tiszta könyvtermelés utolsó 10 évre visszatekintő adatait, melyek azt mutatják, hogy az 1935. évben a könyvtermelés az előző évvel szemben *valamelyest növekedett. Bár az országok egy részében a válság óta mutatkozó könyvtermelés-csökkenés az utolsó évben is folytatódott, a legtöbb államban mutatkozó növekedés miatt végeredményben a világ könyvtermelése ismét emelkedni látszik. Legjelentősebben emelkedett a könyvtermelés az előző évvel szemben Romániában (21·8%), majd Németországban (11·3%), míg legnagyobb mértékben Franciaországban csökkent (14·4%). A táblázat adatai szerint Magyarországnál mutatkozó még nagyobbnak látszó csökkenés (17·1%) nem jelenti könyvtermelésünk komolyabb visszaesését. A nagymérvű csökkenést itt technikai okok idézték elő. Az 1935. év adatai felelnek meg itt u. i. hivebben a valóságnak, mert az 1934. év az adatgyűjtés forrásának megváltozási éve, mikor is a Corvina megszűnt könyvészeti rovata helyett könyvtermelésünk regisztrálását a Magyar Könyvészet vette át s ez indulása évében túlbuzgóan, sok restancia anyag lajstromozását tartotta feladatának. Így sok előző évi anyagnak az 1934. évi számokban való nagyobb mérvű szerepeltetése folytán ez év adata a feltehető valószínűségi könyvtermelést jóval meghaladja és ez az oka az utolsó — 1935. évi könyvtermelésünk látszólagos csökkenésének.

évi átlagos forgalom csúcspontjánál a nap délutáni óráiról a korábbi órákra némi eltolódás mutatkozik; a mélypont viszont az előző évvel csaknem teljesen megegyezően

az esti 8—9 óra közötti időre esett. A hidak forgalmi viszonyai ebből a szempontból mindenben az 1935. évihez hasonlóan alakultak.

V. J. dr.

◎ E G Y É B ◎

A könyvtermelés nemzetközi és hazai adatai.

Données internationales et hongroises sur la production du livre.

Résumé. Nous présentons dans le tableau 1 les données qui sont à disposition sur la production internationale du livre des 10 dernières années; elles ont été coordonnées d'après les résultats d'enquêtes publiés dans „Le Droit d'Auteur“, revue du Bureau de l'Union internationale pour la protection des oeuvres littéraires et artistiques. Nous en avons omis — dans le but de pouvoir indiquer la production littéraire proprement dite — ceux des imprimés qui ne comptent pas parmi les livres (compositions musicales, revues, illustrations).

Le tableau 2 présente la production du livre en Hongrie, telle qu'elle a été obtenue sur la base du dépouillement des données enregistrées dans la revue bi-mensuelle „Magyar Könyvészet“ de l'Association Hongroise des Éditeurs et Libraires.

Dans le tableau 3, nous exposons — fondée également sur les renseignements de la revue „Magyar Könyvészet“ — la production du livre à Budapest, qui diffère à beaucoup de points de vue de celle du pays entier.

*

Külföld.

A különböző államok könyvtermelésének adatait évről-évre a berni Nemzetközi Szerzőjogvédelmi Iroda gyűjti össze és teszi közzé a Droit d'Auteur c. folyóiratában. Mint ahogy a múltban is ennek a folyóiratnak közlése alapján mutatta be Szemlénk olvasóinak a könyvtermelés nemzetközi adatait, ugyanúgy a Droit d'Auteur legújabb nemzetközi összeállítását alapján adjuk jelenleg is a külföldi könyvtermelésnek a legfrissebb eredményekkel kiegészített statisztikai táblázatát. De ahogy korábban is igyekeztünk az említett forrás adataiból a magyar adatgyűjtés módszere kívánta tiszta könyvtermelést megállapítani, ugyanúgy a legújabb rendelkezésre álló nemzetközi adatokat is csökkentettük — a lehetőséghez mérten — a szorosabb értelemben

vett könyvtermelésnél számba nem vehető zeneművekkel, térképekkel és képes ábrázolásokkal. Ha e miatt nemzetközi adataink nem is egyeznek pontosan a forrásunk adataival, évet-évről követő egyöntetű eljárásunkkal mégis meglehetősen megbízható áttekintést tudunk adni egy hosszabb időszak tiszta könyvtermelésének nemzetközi adatairól.

Az 1. számú táblázatunkban mutatjuk be a nemzetközi tiszta könyvtermelés utolsó 10 évre visszatekintő adatait, melyek azt mutatják, hogy az 1935. évben a könyvtermelés az előző évvel szemben *valamelyest növekedett. Bár az országok egy részében a válság óta mutatkozó könyvtermelés-csökkenés az utolsó évben is folytatódott, a legtöbb államban mutatkozó növekedés miatt végeredményben a világ könyvtermelése ismét emelkedni látszik. Legjelentősebben emelkedett a könyvtermelés az előző évvel szemben Romániában (21·8%), majd Németországban (11·3%), míg legnagyobb mértékben Franciaországban csökkent (14·4%). A táblázat adatai szerint Magyarországnál mutatkozó még nagyobbnak látszó csökkenés (17·1%) nem jelenti könyvtermelésünk komolyabb visszaesését. A nagymérvű csökkenést itt technikai okok idézték elő. Az 1935. év adatai felelnek meg itt u. i. hivebben a valóságnak, mert az 1934. év az adatgyűjtés forrásának megváltozási éve, mikor is a Corvina megszűnt könyvészeti rovata helyett könyvtermelésünk regisztrálását a Magyar Könyvészet vette át s ez indulása évében túlbuzgóan, sok restancia anyag lajstromozását tartotta feladatának. Így sok előző évi anyagnak az 1934. évi számokban való nagyobb mérvű szerepeltetése folytán ez év adata a feltehető valószínűségi könyvtermelést jóval meghaladja és ez az oka az utolsó — 1935. évi könyvtermelésünk látszólagos csökkenésének.

1. Egyes államok könyvtermelése. — *Production du livre en quelques pays.*

O r s z á g P a y s	A megjelent könyvek száma — <i>Nombre des livres parus</i>										10.000 lélekre utolsó adat szerint <i>Pour 10.000 ha- bitants, d'après les données récentes</i>
	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	
1. Amerikai Egyesült Államok ¹⁾ — <i>Etats-Unis</i>	9.925	10.153	10.354	10.187	10.027	10.307	9.035	8.092	8.198	8.766	0·7
2. Belgium — <i>Belgique</i>	2.209	1.689	.	.	.	.	.	.	.	.	2·1
3. Brit-India — <i>Empire de l'Inde</i>	.	17.393	17.147	.	.	.	.	.	.	.	0·5
4. Bulgária — <i>Bulgarie</i>	2.760	2.379	2.775	2.595	2.696	2.407	2.488	2.077	1.901	1.785	2·9
5. Cseh-Szlov. — <i>Tchéco-Slov.</i>	4.720	.	.	6.864	.	.	7.233	6) 10.077	6) 9.958	6) 9.218	6·1
6. Dánia — <i>Danemark</i>	3.270	3.293	2.893	3.257	3.241	3.138	3.142	3.306	3.188	3.243	8·7
7. Esztország — <i>Estonie</i>	.	.	450	598	.	.	.	.	.	.	5·3
8. Franciaország ²⁾ — <i>France</i>	11.095	11.922	11.548	11.096	9.176	9.822	12.170	12.842	11.998	10.268	2·4
9. Japán — <i>Japon</i>	20.213	19.967	19.880	21.111	22.476	23.110	22.104	24.025	.	39.050	5·6
10. Kanada — <i>Canada</i>	3.161	2.889	.	.	.	.	.	.	.	.	2·8
11. Lengyelország ²⁾ — <i>Pologne</i>	.	.	.	4) 12.084	4) 12.274	4) 11.313	4) 9.695	4) 10.086	4) 11.348	.	3·4
12. Lettország — <i>Lettonie</i>	.	1.637	.	.	.	.	.	.	.	.	8·6
13. Litvánia — <i>Lithuanie</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2·0
14. Magyarország ²⁾ — <i>Hongrie</i>	3.644	3.879	3.438	2.982	3.403	3.169	2.842	2.563	3.920	3.246	3·6
15. Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	12.799	13.810	14.399	14.086	15.393	14.688	14.834	15.022	15.628	16.110	3·4
16. Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	4.822	4.835	5.006	5.259	5.496	6.041	5.598	5.463	5.829	6.118	7·3
17. Németország ³⁾ — <i>Allemagne</i>	30.064	31.026	27.794	27.002	26.961	24.074	21.452	21.601	20.852	23.212	5) 3·5
18. Norvégia — <i>Norvège</i>	1.204	1.238	1.155	1.425	1.607	1.593	1.817	1.831	.	.	6·4
19. Olaszország ²⁾ — <i>Italie</i>	5.283	5.687	5.962	6.829	9.426	10.067	10.199	10.428	10.344	10.484	2·4
20. Oroszország ²⁾ — <i>Russie</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	43.587	42.698	2·5
21. Palesztina — <i>Palestine</i>	.	368	417	.	.	.	.	.	.	.	4·0
22. Portugália ³⁾ — <i>Portugal</i>	1.379	967	1.322	1.199	2.162	2.709	2.228	3.079	3.149	.	4·4
23. Románia ³⁾ — <i>Roumanie</i>	.	.	.	.	4.292	4.594	3.988	4.025	4.550	5.698	3·0
24. Spanyolország ²⁾ — <i>Espagne</i>	2.134	2.184	2.180	2.322	2.427	2.436	2.448	3.194	2.566	3.246	1·3
25. Svájc — <i>Suisse</i>	1.823	1.909	1.922	2.009	2.095	2.049	2.444	1.967	1.965	1.952	4·7
26. Svédország — <i>Suède</i>	2.744	2.652	2.723	2.637	2.660	2.643	2.505	2.600	2.784	2.869	4·6
27. Uruguay	956	894	907	.	.	.	.	.	.	.	4·8

1) A külföldről behozott művekkel együtt. Azok nélkül 1926: 8.279, 1927: 8.799, 1928: 8.692, 1929: 8.393, 1930: 8.393. A későbbi évekből a részletezés hiányzik. 1929 óta kisterjedelmű füzetek nélkül, amelyek száma évente ezerre tehető. — *Y compris les ouvrages importés de l'étranger. Sans ces ouvrages-là, les données sont indiquées dans la deuxième phrase du texte hongrois de cette note. A partir de 1930, on n'a pas de chiffres détaillés. A partir de 1929, non compris les petites brochures, dont le nombre peut être évalué à mille par an.*

2) Megállapíthatóan zeneművek nélkül. — *Non compris les ouvrages de musique.*

3) Megállapíthatóan térképek, metszetek, stb nélkül. — *Non compris les cartes, gravures, etc.*

4) Ebből 4 lapon aluli füzet: — *Dont brochures de moins de 4 pages: — 1929: 8.994, 1930: 8.951, 1931: 8.547, 1932: 7.065, 1933: 7.332, 1934: 8.409.*

5) A Németországon kívül német nyelven megjelent könyveket is beleszámítva; a 10.000 lélekre eső arányszám ezért — amely csupán Németország lélekszáma alapján számított — nagyobb a valóságos arányszámnál. — *Y compris les livres de langue allemande parus à l'étranger. C'est pourquoi la proportion calculée pour 10.000 habitants, d'après la population de l'Allemagne, dépasse la proportion réelle.*

6) Zeneművekkel, míg 1932-ben és a korábbi években zeneművek nélkül. — *Y compris les compositions musicales (à partir de 1933).*

Természetesen ezek az adatok az egyes államok irodalom-kultúrájának színvonaláról s annak évről-évre történő változásáról megbízható képet nem adnak. Ezek az adatok az egyes államok könyvkultúrájáról csak a megjelent művek tárgya, terjedeleme és példányszám szerinti ismerete mellett tájékoztatólagosak igazán. Van rá remény, hogy a statisztikusok és a könyvtárosok nemzetközi szervezetének máris meglehetősen eredményt felmutató munkálkodása és együttműködése a nemzetközi összehasonlíthatóság szempontjából, meg az adatok értékének növelése miatt is, hamarosan a kívánatos egyöntetűséget fogja eredményezni az egyes országok könyvtermelési statisztikáiban.

A könyvtermelési arányszám, mely azt mutatja, hogy az egyes országok 10.000 lélekre hány könyv esik, sokkal beszédesebb a könyvtermelés nyers számánál. Ez arányszám szerint most is, mint az előző években is, Dánia áll az élen (8·7), Dániát követi

Lettország (8·6), majd Németalföld (7·3). Magyarország 3·6-os könyvtermelési arányszámával középhelyen áll; legkevesebb könyvet termel népszámához viszonyítva Brit-India (0·5), majd az Amerikai Egyesült Államok (0·7).

Magyarország.

Magyarország könyvtermelésének statisztikáját a Központi Statisztikai Hivatal 1934. óta a Magyar könyvkiadók és könyvkereskedők országos egyesülete által kiadott Magyar Könyvészet című bibliografiai folyóirat közlése alapján készíti. A korábbi évek könyvtermelési statisztikájára a fenti egyesület Corvina c. folyóiratának a Magyar Könyvészet megindulásakor megszűnt könyvészeti rovatát használta. Bár az újabb forrás a feldolgozás szempontjából teljesebbnek látszik, a könyvtermelési statisztika követelményeinek teljesen ez sem felel meg. Nem pedig azért, mert egyfelől minden igyekezete dacára sem sikeres a teljességre törekvése,

2. Magyarország könyvtermelése tárgy szerint a Magyar Könyvészet alapján.
Production du livre en Hongrie, par matières, d'après le „Magyar Könyvészet“.

T á r g y M a t i è r e s	Év — Années	Művek össz. — Ouvrages parus, au total				A z ö s s z e s m ű v e k b ű l — D o n t											
		szám szerint nombres		terjedelem szerint - suivant les pages contenues		ouvrages publiés			ouvrages de langue			eredeti — ouvrages originaux	más nyelvről fordított - traductions	első kiadás premières éditions	önálló művek (különleg. nélkül) ouvr. indépend. (sans les tirages à part)	48 oldalon felüli comprenant plus de 48 pages	
		mű Ouvrages	o/c	lapszám Pages	%	Budapest à Budapest	vidéken en province	külföldön à l'étranger	magyar hongroise	német allemande	egyéb autre						nyelvű
		száma - nombres				száma - nombres											
Általános és vegyes munka — <i>Ouvrages généraux et mixtes</i>	1934	206	5.3	36.370	5.9	167	32	7	179	21	6	206	—	200	206	179	
	1935	87	2.9	18.342	3.9	75	11	1	82	4	1	87	—	82	86	72	
	1936	118	3.5	24.496	5.1	96	17	5	109	3	6	114	4	116	117	98	
Bölcsélet — Philosophie . . .	1934	46	1.2	7.938	1.3	31	12	3	44	1	1	42	4	45	44	34	
	1935	46	1.4	6.855	1.5	37	6	3	42	2	2	41	5	44	35	33	
	1936	45	1.3	5.646	1.2	35	10	—	44	1	—	42	3	45	39	26	
Vallás — Religion	1934	353	9.0	45.397	7.4	216	135	2	334	3	16	306	47	330	346	220	
	1935	318	9.8	34.193	7.2	212	90	16	311	4	3	270	48	287	314	169	
	1936	384	11.3	39.295	8.2	257	115	12	375	6	3	338	46	363	380	201	
Társadalomtudomány, jog, köz- igazgatás — Sociologie, droit, administration publique . . .	1934	356	9.1	57.852	9.5	290	60	6	329	8	19	331	25	342	351	217	
	1935	324	9.9	48.784	10.3	251	56	17	313	5	6	313	11	308	304	204	
	1936	319	9.4	43.672	9.1	252	61	6	306	8	5	312	7	300	292	173	
Hadügy — Art militaire . . .	1934	42	1.1	9.254	1.5	32	7	3	40	2	—	40	2	39	42	37	
	1935	32	0.9	6.005	1.3	27	5	—	30	—	2	29	3	29	31	26	
	1936	32	0.9	6.348	1.3	22	9	1	32	—	—	32	—	26	32	23	
Tanfolyam, nevelés — Manuels scolaires; pédagogie	1934	295	7.5	39.233	6.4	231	62	2	273	11	11	291	4	235	291	225	
	1935	191	5.9	19.840	4.2	147	39	5	181	2	8	186	5	163	182	118	
	1936	216	6.4	23.818	5.1	156	58	2	211	2	3	214	2	190	201	129	
Közgazdaság, mezőgazdaság — Économie politique et agricul- ture	1934	200	5.1	25.774	4.2	159	41	—	191	5	4	196	4	195	197	125	
	1935	132	4.1	14.255	3.0	102	27	3	128	1	3	130	2	125	129	77	
	1936	184	5.4	21.794	4.5	146	38	—	177	4	3	184	—	173	175	90	
Ipar, kereskedelem, közlekedés - Industrie, commerce, transports et voies de communic.	1934	254	6.5	39.476	6.5	222	31	1	239	12	3	250	4	245	244	168	
	1935	186	5.7	27.879	5.9	161	20	5	178	4	4	184	2	177	163	121	
	1936	194	5.7	22.909	4.8	173	21	—	187	4	3	193	1	183	184	101	
Nyelvészet, irodalom — Lin- guistique et littérature	1934	187	4.8	26.632	4.4	107	69	11	164	6	17	185	2	174	179	123	
	1935	176	5.4	21.567	4.6	131	34	11	158	7	11	170	6	168	166	117	
	1936	144	4.2	15.688	3.3	91	46	7	128	3	13	141	3	134	121	80	
Természettudomány — Sciences naturelles	1934	103	2.6	13.199	2.2	74	28	1	89	11	3	99	4	97	101	60	
	1935	81	2.5	11.809	2.5	61	19	1	77	2	2	76	5	79	80	51	
	1936	68	2.0	5.586	1.1	50	17	1	63	5	—	65	3	67	62	25	
Technológia — Technologie . . .	1934	47	1.2	6.117	1.0	43	4	—	44	2	1	45	2	43	44	35	
	1935	36	1.1	3.263	0.7	32	4	—	35	—	1	36	—	34	34	20	
	1936	32	0.9	3.670	0.8	29	3	—	29	3	—	31	1	31	32	18	
Orvostudomány, közegészség- ügy — Médecine et hygiène pu- blique	1934	142	3.6	23.121	3.8	131	11	—	138	1	3	132	10	129	137	96	
	1935	106	3.3	13.997	2.9	80	25	1	104	2	—	102	4	99	105	61	
	1936	97	2.9	15.957	3.3	81	16	—	92	3	2	90	7	85	93	62	
Művészet — Arts	1934	115	2.9	11.546	1.9	89	18	8	104	6	5	114	1	109	114	69	
	1935	83	2.6	9.237	1.9	58	18	7	81	1	1	81	2	78	79	51	
	1936	72	2.2	6.801	1.4	61	9	2	71	—	1	68	4	70	71	41	
Sport, szórakozás — Sports; ouvrages récréatifs.	1934	69	1.8	7.127	1.2	61	8	—	66	1	2	68	1	66	66	40	
	1935	32	0.9	3.225	0.7	29	3	—	32	—	—	31	1	30	30	18	
	1936	43	1.3	5.033	1.1	33	9	1	41	2	—	42	1	41	42	32	
Szépirodalom — Belles-lettres . .	1934	1.021	26.0	192.208	31.5	898	103	20	1.016	3	2	595	426	977	1.021	929	
	1935	971	29.9	166.028	35.2	860	71	40	962	6	3	624	347	911	971	880	
	1936	1.075	31.7	180.656	37.7	948	96	31	1.069	4	2	643	432	1.027	1.075	975	
Ifjúsági irodalom — Ouvrages pour la jeunesse	1934	192	4.9	20.705	3.4	186	6	—	191	1	—	153	39	181	192	154	
	1935	128	3.9	13.766	2.9	118	9	1	128	—	—	96	32	122	128	105	
	1936	79	2.3	10.324	2.1	70	8	1	79	—	—	61	18	79	79	59	
Történelem, életrajz — Histoire; biographies	1934	175	4.5	28.183	4.6	128	43	4	162	4	9	161	14	167	171	125	
	1935	172	5.3	35.184	7.5	111	52	9	158	12	2	157	15	164	167	113	
	1936	162	4.8	27.690	5.8	118	38	6	154	2	6	145	17	156	159	105	
Földrajz, utazás — Géographie; voyages	1934	117	2.9	19.819	3.3	87	29	1	96	7	14	103	14	107	116	85	
	1935	145	4.5	18.023	3.8	122	19	4	142	2	1	130	15	136	110	88	
	1936	128	3.8	19.696	4.1	96	28	4	112	5	11	107	21	122	120	88	
Összesen — Total	1934	3.920	100.0	609.951	100.0	3.152	699	69	3.699	105	116	3.317	603	3.681	3.862	2.921	
	1935	3.246	100.0	472.252	100.0	2.614	508	124	3.142	54	50	2.743	503	3.036	3.114	2.324	
	1936	3.392	100.0	479.079	100.0	2.714	599	79	3.279	55	58	2.822	570	3.208	3.274	2.326	
%	1934	100	—	100	—	80.4	17.8	1.8	94.4	2.7	2.9	84.6	15.4	93.9	98.5	74.5	
	1935	100	—	100	—	80.5	15.7	3.8	96.8	1.7	1.5	84.5	15.5	93.5	95.9	71.6	
	1936	100	—	100	—	80.1	17.6	2.3	96.7	1.6	1.7	83.2	16.8	94.6	96.5	68.5	

3. Budapest könyvtermelése tárgy szerint a Magyar könyvészet 1936. évfolyama alapján.

Production du livre à Budapest, par matières, d'après le „Magyar könyvészet“, année 1936.

T á r g y M a t i è r e s	Művek összesen Ouvrages parus, au total				A z ö s s z e s m ű v e k b ű l — D o n t											
	szám szerint nombres		terjedelem szerint suivant les pages contenues		ouvrages de langue			eredeti — ouvrages originaux	más nyelvből fordí- tott — traductions	első kiadás premières éditions	újabb kiadás nouvelles éditions	önálló művek ouvr. indépendants	különnyomatok tirages à part	48 old. feletti - com- prenant plus de 48 pages	48 old. aluli - compr. moins de 48 pages.	
	mű Ouvrages	%	lapszám Pages	%	magyar hongroise	német allemande	egyéb autre									nyelvű
Általános és vegyes munka — Ouvrages géné- raux et mixtes	96	3.5	22.131	5.3	87	3	6	92	4	95	1	96	—	83	13	
Bölcselet — Philosophie	35	1.3	5.104	1.2	34	1	—	32	3	35	—	32	3	22	13	
Vallás — Religion	257	9.5	28.221	6.7	253	3	1	218	39	240	17	255	2	139	118	
Társadalomtudomány, jog, közigazgatás - Sociologie, droit, administration publique	252	9.3	38.845	9.3	245	2	5	247	5	234	18	238	14	144	108	
Hadügy — Art militaire	22	0.8	5.659	1.3	22	—	—	22	—	17	5	22	—	19	3	
Tankönyv, nevelés — Ma- nuels scolaires, pédagogie	156	5.7	19.225	4.6	153	1	2	154	2	133	23	146	10	98	58	
Közgazdaság, mezőgazda- ság — Économie politique et agriculture	146	5.4	17.839	4.3	140	3	3	146	—	136	10	137	9	76	70	
Ipar, kereskedelem, közle- kedés — Industrie, com- merce, transports et voies de communic.	173	6.4	21.452	5.1	166	4	3	172	1	162	11	162	11	94	79	
Nyelvészet, irodalom — Linguistique et littérature	91	3.4	12.950	3.1	81	1	9	88	3	81	10	83	8	61	30	
Természettudomány — Sciences naturelles	50	1.8	4.393	1.0	46	4	—	47	3	50	—	45	5	18	32	
Technológia — Technologie	29	1.1	3.510	0.8	26	3	—	28	1	28	1	29	—	16	13	
Orvostudomány, közegész- ségügy — Médecine et hygiène publique	81	3.0	13.795	3.3	78	1	2	74	7	69	12	78	3	54	27	
Művészet — Arts	61	2.2	6.430	1.5	61	—	—	57	4	60	1	60	1	40	21	
Sport, szórakozás - Sports, ouvrages récréatifs	33	1.2	4.204	1.0	32	1	—	32	1	32	1	33	—	26	7	
Szépirodalom - Belles lettres	948	34.9	165.797	39.5	942	4	2	526	422	906	42	948	—	893	55	
Ifjúsági irodalom — Ouvra- ges pour la jeunesse	70	2.6	10.086	2.4	70	—	—	52	18	68	2	70	—	58	12	
Történelem, életrajz — Histoire, biographies	118	4.4	23.362	5.6	115	—	3	102	16	113	5	115	3	82	36	
Földrajz, utazás — Géographie, voyages	96	3.5	16.742	4.0	87	2	7	81	15	92	4	89	7	68	28	
Összesen — Total	2.714	100.0	419.745	100.0	2.638	33	43	2.170	544	2.551	163	2.638	76	1.991	723	
%	100	—	100	—	97.2	1.2	1.6	80.0	20.0	94.0	6.0	97.2	2.8	73.4	26.6	

másfelől pedig az egyes évfolyamok nem kizárólag a megfelelő naptári év könyvtermeléséről számolnak be. Más szóval számos munkát egyáltalában nem regisztráltak és a regisztráltak között is sok az olyan, melyek a korábbi évben láttak napvilágot.

Mindezek dacára is jobb híján kénytelen a Hivatal egyelőre ezzel a forrással beérni és ennek a nem teljes forrásnak feldolgozását évről-évre megismételni, mert bár ez az anyag az évi könyvtermelés nagyságát nem is tükrözi teljesen vissza, könyvtermelésünk irányáról, viszonyairól és részletei-

ről, tehát a magyar könyvtermelés keresztmetszetéről, mégis kifogástalan képet nyújt.

A Magyar Könyvészet 1936. évi folyamában regisztrált könyvek feldolgozásának eredményét a korábbi két év eredményeivel együtt a 2. számú táblázatunkban mutatjuk be. E szerint 1936-ban a magyar könyvkiadók és könyvkereskedők közlönye 3.392 művet vett számba 479.079 oldalszám terjedelemben, míg a megelőző évben csak 3.246 művet 472.252 oldal terjedelemben. Feltételezve, hogy a Magyar Könyvészet teljessége mindkét évben azonos mértékű volt, az

utolsó év magyar könyvtermelése darabszám szerint 4·5%-os emelkedést mutat a megelőző évihez képest, amit a gazdasági helyzet bizonyos mértékű javulása indokoltta is tesz. A lapszám terjedeleme szerinti könyvtermelés emelkedése csak 1·4%, ami azt jelenti, hogy egy munka átlagos lapszám terjedelme 1936-ban valamivel kevesebb volt (141), mint az előző évben (145).

Az 1936. évi könyvtermelésben tárgyi megoszlás szerint nagyobb eltolódás sem a művek száma, sem azok terjedelme tekintetében nem mutatkozik a korábbi évekhez viszonyítva. Ezúttal is a szépirodalomra minden év könyvtermeléséből darabszám szerint aránylag kevesebb jut, mint terjedeleme szerint. 1936-ban a szépirodalom részesedése a művek darabszámából 31·7%, míg a terjedelméből 37·7%. A következő nagyságú szakcsoportokat mindkét vonatkozásban ez évben is a vallási és társadalomtudományi csoportok képviselik.

Az 1936. évi könyvtermelésnek 80·1%-át Budapesten, 17·6%-át vidéken, 2·3%-át külföldön, nagyobb részt a megszállt területeken adták ki. Ez utóbbi munkák azért számíthatók a magyar könyvtermeléshez, mert ezek főként Magyarországon hozattak forgalomba, vagy itt kerültek bizományi árusításra. A vidék részesedése az ez évi könyvtermelésben kis mértékben Budapest, nagyobb mértékben külföld rovására emelkedést mutat.

Táblázatunk szerint a könyvek nyelvi aránya jóformán változatlan maradt, a fordítások arányszáma azonban 15·5%-ról 16·8%-ra emelkedett, ami a szépirodalmi fordítások számának elég jelentős növeke-

désében leli magyarázatát. Csökkent valamivel ez évben az újabb kiadású művek és a regisztrált — tehát könyvkereskedői forgalomba került különlenyomatok száma is, az előbbi 6·5%-ról 5·4%-ra, az utóbbi pedig 4·1%-ról 3·5%-ra, a 3 ívnél terjedelmesebb művek aránya pedig évről-évre csökkenő tendenciát mutatva, 1936-ban könyvtermelésünknek csak 68·5%-át tette.

Abban a reményben, hogy Budapest könyvtermelési viszonyai érdeklődésre tarthatnak számot, feldolgoztuk a Magyar Könyvészet 1936. évi számaiban budapesti kiadásúakként regisztrált könyveket s feldolgozásunk eredményét — Szemlénkben ezúttal először — a 3. számú táblázatban mutatjuk be. A nélkül, hogy e táblázat adatait az országgal összehasonlítva részletesen elemeznők, felhívjuk a figyelmet arra, hogy bár Budapest könyvtermelése általánosságban meg is felel az országos könyvtermelési viszonyoknak, a részletekben mégis sok érdekes különbséget mutat, melyeknek fontosabbjaira rá is mutatunk. Érdekes pl., hogy míg Budapest az ország 1936. évi könyvtermelésében a művek száma szerint 80·1%-kal szerepel, addig ez évi könyvtermelésünk terjedelmének 87·6%-a esik Budapestre, ami azt jelenti, hogy a Budapesten megjelent könyvek átlaga 154 lap terjedelmű, szemben a 141 lapos országos átlagterjedelemmel. A nagyobb átlagos lapszámterjedelem vonja maga után azt is, hogy a Budapesten megjelent könyvek 73·4%-a 48 oldalnál terjedelmesebb, míg az országos arány e vonatkozásban csak 68·5%. Nagyobb a Budapesten megjelent magyarnyelvű könyvek aránya is az országos aránynál, (97·2% — 96·7%), de aránylag több fordított mű is lát napvilágot Budapesten, mint az országban (20·0% — 16·8%). *Gombás Géza dr.*

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.***Asztalos József dr.: Nagy-Budapest közoktatásügye.***Dr Joseph Asztalos: L'instruction publique dans le Grand Budapest.*

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos dr.*) 81. kötet, 1. szám. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques. (Rédigées par le Dr Louis I. Illyefalvi). 81e volume, numéro 1. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1936. 120 l. — p.

Asztalos József dr. új tanulmánya értékes láncszem abban a sorozatban, amelyet *Illyefalvi I. Lajos dr.* Budapest és környéke kérdéseinek, az országos jelentőségű Nagy-Budapest problémának statisztikai feltárása céljából nemrégén indított meg. E problémának a közoktatásügy tudvalévőleg egyik igen fontos és figyelemreméltó szakasza. Asztalos József dr. az idevonatkozó kérdések vizsgálatának kimondottan csak a statisztikai megalapozását tűzte — és tűzhette — ki céljául, miért is még az egyes fejezetekben elszórt tanulságok összefoglalásától is eltekintett. A világosan tagolt munkának értékes vonása, hogy szerző célkitűzéséhez híven a legmélyebbre: a legapróbb részletekig hatoló s csaknem teljes egészében a Központi Statisztikai Hivatal feldolgozásai alapján összeállított adatsoportosításokkal szórta tele tanulmányát és a gyakorlati tanulságok értékesítését az anyag tökéletes ismeretéről tanuskodó megjegyzésekkel s gondos adatinterpretációval igen megkönnyítette. Könyvének előnyös sajátossága még az is, hogy Nagy-Budapest adatait nemcsak Budapestre és környékére vonatkozó gyűjtőtelekben, hanem a székesfőváros 14 kerülete szerint — most többnyire elsőízben közölt — részletezésekben s a 22 előváros egyenkinti felsorolásával, ezenkívül pedig a környező megyei városok és nagyközségek külön összefoglalásával mutatja be; továbbá, hogy így csoportosított adatközléseit az országos végösszegekkel is kiegészítette; ezáltal egyrészt a központi agglomeráció országos súlyának mérlegelését tette lehetővé, másrészt Magyarország közoktatásügyi szerkezetének néhány területi alaptulajdonságára is rávilágíthatott. Könyvének adatai általában az 1934/35. tanévre vonatkoznak; a tanulmány ezenkívül visszatekintő adat-sorokban és a közoktatásügyi szervezet mai helyzetére és történetére is jellemző törvények, rendeletek s tények felsorolásában is bővelkedik.

Terünk nem engedi, hogy Asztalos művét részletekbe menő adatelemzésekkel ismertessük; munkájának csupán a *kereteit* mutathatjuk be. Beve-

zetésképpen a Nagy-Budapest-tervvel és a közoktatásügyi statisztikával nagy általánosságban foglalkozik. Igen hasznos fejezet sorakoztatja fel a közoktatásügyi statisztika értékeléséhez nélkülözhetetlen népességi adatokat; kiemelhetjük innen, hogy míg az ország egész népességéből Budapestre 11·6, környékére 4·8, együtt Nagy-Budapestre 16·4 % jutott, addig pl. a 6—11 éves lakosságból Budapestben mindössze 6·7, a szomszédos városokban és községekben 4·0, Nagy-Budapesten tehát 10·7% élt. Jó összefoglaló kép bontakozik ki a Nagy-Budapest tanintézetei c. fejezetből is. A vidék, a magyar falu kis iskolaegységeivel szemben a fővárosban — és részben környékén is — a nagyobb objektumok dominálnak. Ennek tudható be, hogy bár Magyarország összes tanulóinak és hallgatóinak 13·2%-a esett Nagy-Budapestre (u. m. 9·0% magára a székesfővárosra, 4·2% pedig az előváros-övezetre), részesedése a tanintézetekből mindössze 5·6 (Budapesté 3·6, a környéké 2·0)%; e számoknál jóval helyesebben tükrözi Nagy-Budapest közoktatásügyi szervezetének erejét, fejlettségét az a tény, hogy területére a tanszemélyzet országos létszámából 25·9% jutott, u. m. Budapestre 20·6, a környékre 5·3%. *Iskolafajonkint* természetesen mind a tanintézetek száma, mind az oktatószemélyzet lélekszáma, mind pedig a tanulólétszám meglehetősen elütő részesedési hányadokkal szerepel. Ez tűnik ki az összesítő táblákból, de még inkább az iskolanemek szerint tagolt és *mindennemű* részleteredményekre (pl. államsegély, iskolajelleg, alapítási év, tanerővel való ellátottság, előmenetel, egy iskolára ill. tanerőre jutó tanulósám stb.) is kiterjeszkedő további fejezetekből, melyek során a kisdedová, az elemi népoktatás, a tanoncképzés, a középfokú iskolaügy, a szakoktatás, a főiskolai hallgatószám, az emberbaráti intézmények és az iskolán kívüli népművelés viszonyain kívül a tankötelezettségnek és a tankötelesek beiskolázásának a kérdéseivel s a tanulók anyanyelv, vallás, kor és a szülők foglalkozása szerint való rétegződésével is megismerkedhetünk. A részletfejezetekből kitűnően Nagy-Budapest, sőt egyedül a környék közoktatásügyi helyzete is nagyban-egészben kielégítő, bár a székesfőváros és az elővárosok egybevetésében az utóbbiak — részben *természetszerűleg* — valamivel elmaradottabbnak mutatkoznak s elmaradottságuk a magasabb iskolafajokban aránylag nagymértékűre nő. *Hiányok* egyébként a főváros környékén az alsóbb és a középfokú iskolanemeknél is mutatkoznak, pl. a gazdasági és ipari szak-

oktatás terén, továbbá néhány település (mint Pestszenterzsébet) kisdedővó intézményeiben és az elemi iskolák Budapest környékén meglehetősen általános túlszűfoltságában (csak 6 előváros van elemi iskolai tanteremmel megfelelően ellátva); a polgári iskolák száma a fővárost körülölelő területen elég nagy, egyébként azonban a Budapest-környék a középfokú oktatás fejlettsége tekintetében a vidékhez áll közelebb, mint Budapesthez. Átfogó és előrelátó nagybudapesti iskolapolitika e hiányokon elég könnyen segíthetne; mindenestre örvendetes, hogy ehhez Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatalának most ismertetett közleményében *Asztalos* a statisztikai alapokat le-
 rakhatta.

Th. L. dr.

Mezőgazdaságunk üzemi eredményei az 1935- évben.

Les résultats de nos exploitations agricoles en 1935.

Az OMGE számtartásstatisztikai adatgyűjtése alapján.

D'après une enquête menée par la Société Nationale d'Agriculture de Hongrie sur la comptabilité agricole.

Budapest, 1937. 140 l. — p.

Magyarországon — úgy, mint minden más agrár-államban — az általános gazdasági helyzet fel-lendülésének legbiztosabb módja: a mezőgazdaság vásárlóképeségének emelése. Ez a cél azonban csak akkor érhető el, ha a gazdasági üzemek állandó jövedelmezőségének biztosításáról is gondoskodás történik. Enélkül a mezőgazdaság önmagát kénytelen emészteni, mert mind közterheit, mind adósá-gának szolgálatát csupán vagyonának állaga, vagyis csak a nemzeti vagyon állandó csökkentésé-vel tudja fedezni. Ennek érdekében tehát a mező-gazdasági üzemek jövedelmezőségének és termelési feltételeinek alakulásáról állandó tájékoztatásra van szükség. Ezt a tájékoztatást a gazdaságok rend-szeres számtartási feljegyzései szolgáltatathatják. Eb-ből a célból tűzte ki feladatául az Országos Ma-gyar Gazdasági Egyesület is egyrészt, hogy a mező-gazdasági számtartást a vidéki gazdasági akadé-miákkal kapcsolatban létesített számtartási köz-pontok felállításával a kisebb gazdák körében is elterjessze, másrészt pedig, hogy a már rendszeres számítást vezető gazdaságok számtartási feljegyzé-seinek értékes adatait statisztikailag feldolgozza s az így nyert eredményeket évről-évre oly módon tegye közzé, hogy a közölt adatokból azok az okok is megállapíthatók legyenek, amelyek az egyes gaz-daságok kedvező, vagy kedvezőtlen üzemi eredmé-nyeit előidézik.

Az OMGE-nek most megjelent „*Mezőgazdasá-gunk üzemi eredményei az 1935. évben*” című ki-adványa már 359 gazdaság részletes számtartási eredményeit tartalmazza. A múlt évi kiadvány még csak 302, az azt megelőző évi pedig csupán 201 gazdaság számtartási eredményeit foglalta össze.

Az adatszolgáltató üzemek mezőgazdasági területe kereken 222 ezer kat. hold volt, vagyis az ország mezőgazdasági területének 1,6%-át tette. Ez az arányszám még mindig alig mondható magasnak, de annak figyelembevételével, hogy az adatszolgál-tató gazdaságok kiválasztása fekvés és nagyság sze-rint lehetőleg arányosan történt, a kiadványban közölt eredmények mégis igen értékesnek és sok irányban hasznosíthatónak tekinthetők. Annak meg-ítélésére, hogy az adatszolgáltató gazdaságok a mí-velési ágak és a vetésterület megoszlása, továbbá a termésátlagok és az állatállomány nagysága te-kinetében milyen mértékben térnek el az átlagos gazdaságokétól, a kiadvány a M. kir. Központi Sta-tisztikai Hivatal által megállapított megfelelő átlag-számok feltüntetésével összehasonlító adatokat is közöl, ezzel is fel akarván hívni a figyelmet arra, hogy a rendszeres számtartás csak a jobban veze-tett gazdaságokban van elterjedve és a kisgazdák közül is csak a legkiválóbbak vállalkoztak a rend-szeres számtartás vezetésére és az adatok beszol-gáltatására.

A kiadvány első része a mezőgazdasági terme-lést befolyásoló tényezőket ismerteti. Így számszerű adatokat közöl a csapadékviszonyokról, az átlag-termésekről, a termények és termelőeszközök árai-nak alakulásáról, a mezőgazdasági kivitel helyzeté-ről, a hitelviszonyokról és a közterhekről.

A második rész a tulajdonképeni számtartási átlageredményeket tartalmazza. Az itt közölt adatok azt mutatják, hogy az adatszolgáltató gazdaságok vetésterületét tekintve, a gabonaneműek, valamint a kapásnövények aránya kissé visszaesett, a szántó-földi takarmánytermelésé ellenben emelkedett. De a gazdaságok állatállománya jóval meghaladta a tavaszi állatösszeírás adatai alapján kiszámított 100 kat. hold mezőgazdasági területre eső állatállományt.

A gazdaságokban fekvő összes tőke értéke az 1934. évihez képest valamelyest nagyobb-nak mutatkozott és egy kat. hold mezőgazdasági területre 885 pengőt jelentett. Az emelkedés túlnyomórészt a földek forgalmi értékének és a készletek értéké-nek növekedéséből állott elő.

Emelkedett az egy kat. hold mezőgazdasági területre eső *nyershozam* értéke is, amely 139 pengő volt az előző évi 125 pengővel szemben. Ez az emelkedés a növénytermelés nyershozamának nö-vekedésére vezethető vissza, mert az előző évinél kedvezőbb termés jobb áron volt értékesíthető, bár ezzel szemben az állattartásból eredő nyershozam értéke kissé visszaesett. Különösen szembetűnő ez a sertéstartásnál, amelynek a magas abrakárak és az alacsony sertésárak következtében 1935-ben ha-tározottan rossz konjunktúrája volt. Az adatszol-gáltató gazdaságok nyershozamuknak kereken 64%-át hozták piacra. Búzából 56%, rozsból 25%,

oktatás terén, továbbá néhány település (mint Pestszenterzsébet) kisdedővő intézményeiben és az elemi iskolák Budapest környékén meglehetősen általános túlszűfoltságában (csak 6 előváros van elemi iskolai tanteremmel megfelelően ellátva); a polgári iskolák száma a fővárost körülölelő területen elég nagy, egyébként azonban a Budapest-környék a középfokú oktatás fejlettsége tekintetében a vidékhez áll közelebb, mint Budapesthez. Átfogó és előrelátó nagybudapesti iskolapolitika e hiányokon elég könnyen segíthetne; mindenestre örvendetes, hogy ehhez Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatalának most ismertetett közleményében *Asztalos* a statisztikai alapokat le-
 rakhatta.

Th. L. dr.

Mezőgazdaságunk üzemi eredményei az 1935- évben.

Les résultats de nos exploitations agricoles en 1935.

Az OMGE számtartásstatisztikai adatgyűjtése alapján.

D'après une enquête menée par la Société Nationale d'Agriculture de Hongrie sur la comptabilité agricole.

Budapest, 1937. 140 l. — p.

Magyarországon — úgy, mint minden más agrár-államban — az általános gazdasági helyzet fel-
 lendülésének legbiztosabb módja: a mezőgazdaság vásárlóképeségének emelése. Ez a cél azonban csak akkor érhető el, ha a gazdasági üzemek állandó jövedelmezőségének biztosításáról is gondoskodás történik. Enélkül a mezőgazdaság önmagát kénytelen emészteni, mert mind közterheit, mind adósá-
 gának szolgálatát csupán vagyonának állaga, vagyis csak a nemzeti vagyon állandó csökkentésével tudja fedezni. Ennek érdekében tehát a mező-
 gazdasági üzemek jövedelmezőségének és termelési feltételeinek alakulásáról állandó tájékoztatásra van szükség. Ezt a tájékoztatást a gazdaságok rendszeres számtartási feljegyzései szolgáltatathatják. Eb-
 ből a célból tűzte ki feladatául az Országos Magyar Gazdasági Egyesület is egyrészt, hogy a mező-
 gazdasági számtartást a vidéki gazdasági akadémiákkal kapcsolatban létesített számtartási központok felállításával a kisebb gazdák körében is elterjessze, másrészt pedig, hogy a már rendszeres számítást vezető gazdaságok számtartási feljegyzéseinek értékes adatait statisztikailag feldolgozza s az így nyert eredményeket évről-évre oly módon tegye közzé, hogy a közölt adatokból azok az okok is megállapíthatók legyenek, amelyek az egyes gazdaságok kedvező, vagy kedvezőtlen üzemi eredményeit előidézik.

Az OMGE-nek most megjelent „Mezőgazdaságunk üzemi eredményei az 1935. évben” című kiadványa már 359 gazdaság részletes számtartási eredményeit tartalmazza. A múlt évi kiadvány még csak 302, az azt megelőző évi pedig csupán 201 gazdaság számtartási eredményeit foglalta össze.

Az adatszolgáltató üzemek mezőgazdasági területe kereken 222 ezer kat. hold volt, vagyis az ország mezőgazdasági területének 1,6%-át tette. Ez az arányszám még mindig alig mondható magasnak, de annak figyelembevételével, hogy az adatszolgáltató gazdaságok kiválasztása fekvés és nagyság szerint lehetőleg arányosan történt, a kiadványban közölt eredmények mégis igen értékesnek és sok irányban hasznosíthatónak tekinthetők. Annak megítélésére, hogy az adatszolgáltató gazdaságok a művelési ágak és a vetésterület megoszlása, továbbá a termésátlagok és az állatállomány nagysága tekintetében milyen mértékben térnek el az átlagos gazdaságokétól, a kiadvány a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal által megállapított megfelelő átlagszámok feltüntetésével összehasonlító adatokat is közöl, ezzel is fel akarván hívni a figyelmet arra, hogy a rendszeres számtartás csak a jobban vezetett gazdaságokban van elterjedve és a kisgazdák közül is csak a legkiválóbbak vállalkoztak a rendszeres számtartás vezetésére és az adatok beszolgáltatására.

A kiadvány első része a mezőgazdasági termelést befolyásoló tényezőket ismerteti. Így számszerű adatokat közöl a csapadékviszonyokról, az átlagtermésekről, a termények és termelőeszközök árának alakulásáról, a mezőgazdasági kivitel helyzetéről, a hitelviszonyokról és a közterhekről.

A második rész a tulajdonképeni számtartási átlageredményeket tartalmazza. Az itt közölt adatok azt mutatják, hogy az adatszolgáltató gazdaságok vetésterületét tekintve, a gabonaneműek, valamint a kapásnövények aránya kissé visszaesett, a szántóföldi takarmánytermelésé ellenben emelkedett. De a gazdaságok állatállománya jóval meghaladta a tavaszi állatösszeírás adatai alapján kiszámított 100 kat. hold mezőgazdasági területre eső állatállományt.

A gazdaságokban fekvő összes tőke értéke az 1934. évihez képest valamelyest nagyobbak mutatkozott és egy kat. hold mezőgazdasági területre 885 pengőt jelentett. Az emelkedés túlnyomórészt a földek forgalmi értékének és a készletek értékének növekedéséből állott elő.

Emelkedett az egy kat. hold mezőgazdasági területre eső nyershozam értéke is, amely 139 pengő volt az előző évi 125 pengővel szemben. Ez az emelkedés a növénytermelés nyershozamának növekedésére vezethető vissza, mert az előző évinél kedvezőbb termés jobb áron volt értékesíthető, bár ezzel szemben az állattartásból eredő nyershozam értéke kissé visszaesett. Különösen szembetűnő ez a sertéstartásnál, amelynek a magas abrakárak és az alacsony sertésárak következtében 1935-ben határozottan rossz konjunktúrája volt. Az adatszolgáltató gazdaságok nyershozamuknak kereken 64%-át hozták piacra. Búzából 56%, rozsból 25%,

burgonyából 44%, tejből 66%, sertésből 68% és baromfiból 53% került értékesítésre.

A gazdaságok *üzemköltsége* is emelkedett. Ez egy kat. hold mezőgazdasági területre 116·18 pengőt tett az előző évi 109·52 pengővel szemben. A költségek közül a munkaköltség a legjelentősebb, mert ez az összes üzemköltségnek 53%-át tette. A munkaköltség a természetben való szolgáltatások értékének emelkedésével nemcsak összegszerűen, hanem viszonylagosan is emelkedett. A dologi költségek közül a hozamot közvetlenül fokozó költség-tételek, így a trágyaszerek, vetőmagvak, takarmányok és ipari feldolgozásra szánt termények vásárlási költségei növekedtek a legnagyobb mértékben, míg a tökefenntartási költségek valamelyest visszaestek. Csökkentek — az adókat kivéve — az általános költségek is.

A kiadvány behatóan foglalkozik a *munkás- és munkabérvizonyok* kérdésével is és kimutatja, hogy a munkabéreknek 58%-a az éves alkalmazottakra, 12%-a a részes munkásokra, 15%-a szakmányosokra, 9·5%-a a napszámosokra, 5%-a a hónaposok bérére esett. A munkások foglalkoztatottságának mértékére vonatkozóan pedig arra utal, hogy az a tárgyalt évben egy kat. hold mezőgazdasági területre 29·5 redukált férfi munkanapot tett az előző évi 27·9 munkanappal szemben.

A gazdaságok átlagosan 23·39 pengő *tiszta hozamot* értek el az előző évi 15·61 pengővel szemben, ami a cselekvő tőkéhez viszonyítva 2·64%-os kamatozásnak felelt meg. Az adatszolgáltató gazdaságok 83%-a ért el tiszta hozamot, míg a veszteséges gazdaságok aránya 17% volt.

A gazdálkodók *mezőgazdasági jövedelme* kat. holdankint átlagosan 42·73 pengőt tett. Ez az összeg az, amely — nem számítva a gazdálkodó munkájának ellenértékét — mint egyéni jövedelem a gazda rendelkezésére állott.

Számítások találhatók a kiadványban arra vonatkozóan is, hogy a gazdaságok mekkora összeggel járultak a *nemzeti jövedelem gyarapításához*.

A közölt adatok azt mutatják, hogy kat. holdankint 96·17 pengő volt az a teljesítmény, amelyet a gazdaságok átlagosan a gazdálkodónak, a munkásoknak, a közületnek és a hitelezőknek együttesen szolgáltatottak.

Igen érdekesek a *készpénzforgalomra* vonatkozó kimutatások is. A készpénzbevételek nagysága mutatja ugyanis azt a vásárlóerőt, amely a mezőgazdaság részéről a piacon érvényesül. A készpénzbevételek az előző évhez viszonyítva nem mutattak változást és kat. holdankint 79·81 pengőt tettek, a készpénzkiadások ellenben némileg, 53·15 pengőről 54·85 pengőre emelkedtek. Az emelkedést az abrakvásárlásokra és a munkások élelmezésére fordított kiadásoknak növekedése idézte elő. A legnagyobb

kiadási tételt ez alkalommal is az adóra kifizetett összeg tette, amely a kiadásoknak 19%-a volt.

A kiadvány egészen újszerű és igen érdekes számítást közöl annak kimutatására is, hogy a különböző nagyságú üzemek területi arányukhoz képest *milyen mértékben vettek részt a piacra való termelésben*. A közölt adatok szerint a nagyüzemek a piacra való termelésben területi arányukon felül a szántóföldi termelés, valamint a sertéstartás és a juhászat terén részesedtek, míg a kisüzemek a gyümölcs- és szőlőtermelés, a kertgazdasági termelés, továbbá a szarvasmarhatenyésztés és a baromfitartás terén. A középüzemek pedig a főbb termények piacrahozatalában általában véve területi kiterjedésüknek megfelelő arányban szerepeltek. Említsre érdemes, hogy az összes termények piacrahozatalát tekintve, a nagyüzemek területi arányukat mintegy 2%-kal meghaladó mértékben, a kisüzemek pedig az ország mezőgazdasági területében elfoglalt arányuknál 2%-kal kisebb mértékben vettek részt.

Hasonló kimutatás szól arról is, hogy a különböző nagyságú üzemek *mily aránnyal részesedtek a kiadásokban*. A vonatkozó adatok szerint a nagyüzemek a készpénzmunkabérek tekintetében területi arányukat kétszeresen meghaladó mértékben szerepeltek, s területi arányukat meghaladó szerepet játszottak a vetőmag, műtrágya, abrak és ipari feldolgozásra vásárolt termények felhasználásában, valamint a tüzelő-, világító-, kenő- és növényvédő anyagok beszerzésében is.

A *kiadvány harmadik része a részletes számtartási eredményeket ismerteti* és ezzel kapcsolatosan bemutatja, hogy melyek voltak azok a természeti feltételek, termelési és szervezési eredmények, amelyek mellett a gazdaságok a legkedvezőbb üzemi eredményeket érték el, illetőleg, hogy azokban a gazdaságokban, amelyek négy éven át folyamatosan résztvettek az adatgyűjtésben, a szóbanforgó négy év milyen változásokat hozott létre a gazdálkodás rendszere és az üzemi eredmények tekintetében. Ezek szerint a legkedvezőbb üzemi eredményeket a sokoldalú termelést űző, de takarmányszükségletüket önmaguk fedező gazdaságok érték el, míg a veszteséges üzemek között elsősorban külterjes, a növénytermelés és állattartás ágazataiban alacsony teljesítményeket felmutató gazdaságok voltak találhatóak. De igen sok esetben a veszteséget az okszerűen ki nem használt munkaerő és a túlzott beszerzések okozták.

A kiadvány negyedik része 56 külön megvizsgált nagy- és középüzem *1935. évi értékesítési és beszerzési viszonyait hasonlítja össze az 1936. évi megfelelő adatokkal*. Ezekből az összehasonlításokból az tűnik ki, hogy amíg a gazdaságok a főbb termények eladásánál 1935-ről 1936-ra csak 16%-os értékemelkedést értek el, addig ugyanezeknek a

gazdaságoknak főbb üzemanyagbeszerzései (amelyek között azonban sok az évekre szóló beruházást jellemző építőanyag) 21%-kal emelkedtek ugyanezen idő alatt.

A kiadvány ötödik része német és francia nyelven ismerteti a főbb eredményeket.

A 140 oldal terjedelmű, tartalmas és igen sok vonatkozásban új kérdéseket feltáró kiadvány megjelenését és általában a számtartási adatgyűjtés megvalósítását a földművelésügyi minisztérium támogatása tette lehetővé, de elősegítették azt más közületek és testületek is. A statisztikai adatgyűjtés, valamint annak feldolgozása és irányítása az OMGE üzemstatisztikai bizottságának ellenőrzése alatt történt. Az adatgyűjtést a kisüzemekre vonatkozó adatok átengedésével értékesen támogatták a Műegyetem mezőgazdasági fakultása, a Mezőgazdasági Üzemi Intézet és a gazdasági akadémiák kebelében működő számtartási központok is. A kiadvány előszavát Mutschenbacher Emil dr. felsőházi tag, az OMGE ügyvezető igazgatója, mint az üzemstatisztikai bizottság elnöke írta, az adatgyűjtést és feldolgozást pedig Rege Károly dr., az OMGE főtitkára, bizottsági főelőadó és Witthen Béla, az OMGE titkára, bizottsági előadó irányította.

Konkoly Thege Gyula dr.

Karl Bell: Das Deutschtum im Ausland. Ungarn.

Dresden, 1935. 295 l. — p.

A világháború utáni németiség erős érdeklődéssel fordult a Németbirodalom határain kívül élő német kisebbségek felé. Fokozott mértékben áll ez a nemzeti szocialista államra, amely ideológiai alapját a német faji gondolatban találja meg. A könyvtárra menő német kisebbségi irodalom magyarországi vonatkozású műveinek azonban sajnos jórésze felületes megállapításaival, a helyzet félreismerésén alapuló, sokszor rosszindulatú és igazságtalan vádaskodásokkal csak arra lehet alkalmas, hogy a német kisebbséggel békésen együttélő magyar népben és közvéleményben felesleges módon visszatetszést, sőt bizalmatlanságot keltsen. A Bell szerkesztésében megjelent monográfiagyűjteményről megjegyezhetjük, hogy amikor csak német népi szempontokat tart szem előtt, tárgyilagosságra törekszik a magyarsággal szemben is, és ha egyes megállapításait nem is fogadhatjuk el, el kell ismernünk a két nép közötti hagyományos megértésre irányuló őszinte törekvéseit.

A munkát az elhunyt Bleyer Jakab sorai vezetik be, majd Maenner „Nach Ostland wollen wir reiten“ címmel hangulatos pillanatfelvételt készít a magyarországi németsegről és Magyarországról. A cikk statisztikai anyaga hozzávetőlegesen odavetett adatokból áll. Ezeknek a számoknak hibája, hogy szinte következetesen nagyobbak tüntetik fel a németiséget a valóságosnál. Így pl. a szerző

szerint (12. l.) a tolnai és baranyai dombokon közel 200 ezer német él, a valóságban pedig Tolnában 66.646, Baranyában 86.581. Pécsset is ide számítva a tolnai-baranyai németiség összes száma 157 ezer, ami elég messze van az 200 ezertől. Budapesten az 1930. évi népszámlálás nem 60 ezer, hanem mindössze 38 ezer német anyanyelvű lakost talált, Egerág községben (13 l.) nem 600, hanem 749 magyar és nem 300, hanem csak 109 német van, stb.

Karl Bell „Der deutsche Volksboden in Ungarn“ című értekezésében magvas történelmi áttekintésben ismerteti a magyarországi németiség településtörténetét, multját és jelen helyzetét. Szent István nemzetiségi politikájáról szólva a következőket mondja: „Die Grosszügigkeit in Anerkennung fremder Kultur erleichterte den Vorgang des Verschmelzens madjarisch-östlichen mit germanisch-westlichem Wesen... So entstand eine der Grundlagen des heutigen eigentümlichen minderheitlichen Empfindens der ungarländischen Deutschen, deren Bekenntnis zum Volkstum mit der unbedingt bejahenden Einstellung zum ungarischen Staat zusammentrifft.“ A magyarság ellen elhangzott sok alaptalan és rosszindulatú vád után, amelyet sajnós még német részről is többen hangoztattak, nagy elégtétellel olvassuk szerző őszinte, megfontolt szavait a magyar asszimilációról: „Der Bauer blieb deutsch; die in die sogenannte Gebildetenschicht aufsteigende Generation rückte leicht in das Madjarentum ein. Wo lagen die Ursachen? Als der schwäbische Bauer den Sieg über den Boden erfochten hatte, als er zu Hab und Gut gekommen war, entstand der Wille, die Nachkommen über das Kulturgut des Dorfes hinauswachsen zu lassen. Der wirtschaftliche Wohlstand führte zu dem Wunsch, an dem allgemeinen sozialen Aufstieg teilzunehmen. Der ungarische Staat gab Möglichkeiten dazu in reicher Fülle.“ (48. l.). „Besondere Werbekraft übte auf den sozial emporsteigenden jungen Deutschen die Besonderheit madjarischer Lebensart aus.“ (49. l.) A magyarországi németiség viszonyáról hazájához a következőket állapítja meg: „Das ungarländische Deutschtum kann in seinem freiwilligen Bekenntnis zum ungarischen Staatsgedanken, in seiner tiefen Verwurzeltheit mit seinem deutschen Volkstum Vorbild sein für eine mustergültige Lösung der Minderheitenfrage in Europa.“ (50. l.). Ami a cikk statisztikai vonatkozásait illeti, a 37. lapon közölt nemzetiségi térképhez hozzáfűzhetjük, hogy 1930-ban, tehát a könyv megjelenése szempontjából egyedül illetékes időpontban, Komárom-Esztergom megye tatai járásában a németiség aránya 16,5%, Zala megye balatonfüredi járásában 3,6%, Baranya megye siklói járásában 4,2%, Vas megye körmend-németújvári járásában az 1%-ot

gazdaságoknak főbb üzemanyagbeszerzései (amelyek között azonban sok az évekre szóló beruházást jellemző építőanyag) 21%-kal emelkedtek ugyanezen idő alatt.

A kiadvány ötödik része német és francia nyelven ismerteti a főbb eredményeket.

A 140 oldal terjedelmű, tartalmas és igen sok vonatkozásban új kérdéseket feltáró kiadvány megjelenését és általában a számtartási adatgyűjtés megvalósítását a földművelésügyi minisztérium támogatása tette lehetővé, de elősegítették azt más közületek és testületek is. A statisztikai adatgyűjtés, valamint annak feldolgozása és irányítása az OMGE üzemstatisztikai bizottságának ellenőrzése alatt történt. Az adatgyűjtést a kisüzemekre vonatkozó adatok átengedésével értékesen támogatták a Műegyetem mezőgazdasági fakultása, a Mezőgazdasági Üzemi Intézet és a gazdasági akadémiák kebelében működő számtartási központok is. A kiadvány előszavát Mutschenbacher Emil dr. felsőházi tag, az OMGE ügyvezető igazgatója, mint az üzemstatisztikai bizottság elnöke írta, az adatgyűjtést és feldolgozást pedig Rege Károly dr., az OMGE főtitkára, bizottsági főelőadó és Witthen Béla, az OMGE titkára, bizottsági előadó irányította.

Konkoly Thege Gyula dr.

Karl Bell: Das Deutschtum im Ausland. Ungarn.

Dresden, 1935. 295 l. — p.

A világháború utáni németiség erős érdeklődéssel fordult a Németbirodalom határain kívül élő német kisebbségek felé. Fokozott mértékben áll ez a nemzeti szocialista államra, amely ideológiai alapját a német faji gondolatban találja meg. A könyvtárra menő német kisebbségi irodalom magyarországi vonatkozású műveinek azonban sajnos jórésze felületes megállapításaival, a helyzet félreismerésén alapuló, sokszor rosszindulatú és igazságtalan vádaskodásokkal csak arra lehet alkalmas, hogy a német kisebbséggel békésen együttélő magyar népben és közvéleményben felesleges módon visszatetszést, sőt bizalmatlanságot keltsen. A Bell szerkesztésében megjelent monográfiagyűjteményről megjegyezhetjük, hogy amikor csak német népi szempontokat tart szem előtt, tárgyilagosságra törekszik a magyarsággal szemben is, és ha egyes megállapításait nem is fogadhatjuk el, el kell ismernünk a két nép közötti hagyományos megértésre irányuló őszinte törekvéseit.

A munkát az elhunyt Bleyer Jakab sorai vezetik be, majd Maenner „Nach Ostland wollen wir reiten“ címmel hangulatos pillanatfelvételt készít a magyarországi németsegről és Magyarországról. A cikk statisztikai anyaga hozzávetőlegesen odavetett adatokból áll. Ezeknek a számoknak hibája, hogy szinte következetesen nagyobbak tüntetik fel a németiséget a valóságosnál. Így pl. a szerző

szerint (12. l.) a tolnai és baranyai dombokon közel 200 ezer német él, a valóságban pedig Tolnában 66.646, Baranyában 86.581. Pécsset is ide számítva a tolnai-baranyai németiség összes száma 157 ezer, ami elég messze van az 200 ezertől. Budapesten az 1930. évi népszámlálás nem 60 ezer, hanem mindössze 38 ezer német anyanyelvű lakost talált, Egerág községben (13 l.) nem 600, hanem 749 magyar és nem 300, hanem csak 109 német van, stb.

Karl Bell „Der deutsche Volksboden in Ungarn“ című értekezésében magvas történelmi áttekintésben ismerteti a magyarországi németiség településtörténetét, multját és jelen helyzetét. Szent István nemzetiségi politikájáról szólva a következőket mondja: „Die Grosszügigkeit in Anerkennung fremder Kultur erleichterte den Vorgang des Verschmelzens madjarisch-östlichen mit germanisch-westlichem Wesen... So entstand eine der Grundlagen des heutigen eigentümlichen minderheitlichen Empfindens der ungarländischen Deutschen, deren Bekenntnis zum Volkstum mit der unbedingt bejahenden Einstellung zum ungarischen Staat zusammentrifft.“ A magyarság ellen elhangzott sok alaptalan és rosszindulatú vád után, amelyet sajnos még német részről is többen hangoztattak, nagy elégtétellel olvassuk szerző őszinte, megfontolt szavait a magyar asszimilációról: „Der Bauer blieb deutsch; die in die sogenannte Gebildetenschicht aufsteigende Generation rückte leicht in das Madjarentum ein. Wo lagen die Ursachen? Als der schwäbische Bauer den Sieg über den Boden erfochten hatte, als er zu Hab und Gut gekommen war, entstand der Wille, die Nachkommen über das Kulturgut des Dorfes hinauswachsen zu lassen. Der wirtschaftliche Wohlstand führte zu dem Wunsch, an dem allgemeinen sozialen Aufstieg teilzunehmen. Der ungarische Staat gab Möglichkeiten dazu in reicher Fülle.“ (48. l.). „Besondere Werbekraft übte auf den sozial emporsteigenden jungen Deutschen die Besonderheit madjarischer Lebensart aus.“ (49. l.) A magyarországi németiség viszonyáról hazájához a következőket állapítja meg: „Das ungarländische Deutschtum kann in seinem freiwilligen Bekenntnis zum ungarischen Staatsgedanken, in seiner tiefen Verwurzeltheit mit seinem deutschen Volkstum Vorbild sein für eine mustergültige Lösung der Minderheitenfrage in Europa.“ (50. l.). Ami a cikk statisztikai vonatkozásait illeti, a 37. lapon közölt nemzetiségi térképhez hozzáfűzhetjük, hogy 1930-ban, tehát a könyv megjelenése szempontjából egyedül illetékes időpontban, Komárom-Esztergom megye tatai járásában a németiség aránya 16,5%, Zala megye balatonfüredi járásában 3,6%, Baranya megye siklósi járásában 4,2%, Vas megye körmend-németújvári járásában az 1%-ot

nem éri el (185 lélek), hasonlóképen nem éri el az 1%-ot a kőszeg-felsőöri járásban sem (18 lélek). Kőszeg megyei város területe jóval kisebb a térképen feltüntetetténél és ugyanítt a németiség (1691 fő) a 20%-ot nem éri el. Felsorolt területek a térképen magasabb skálával vannak jelölve. *Bell* térképe tehát legalább is elavult. Más kérdés azután, hogy a való helyzetet illetően nem alkalmas-e a nemzetiségek ilyenén ábrázolása azok súlyának eltúlozására? Budapest és környéke például felelőtlenséggel szemlélőre a térképen tisztára német vidék benyomását kelti, jóllehet Nagy-Budapesten az 1,342.231 magyarral szemben csupán 3·8%-ot tesz az itt élő 54.236 német és ha az egész magyarországi németiség (479 ezer lélek) Budapesten és

környékén telepedne le, számukat az itt élő magyaroké még mindig majdnem háromszorosan múlná felül. A nagyváros népességének hatalmas súlybeli fölényét nem mérlegelő, vagy legalább is kellően ki nem domborító ilyen térkép statisztikai szempontból nem eléggé módszeres és joggal kifogásolható. (A kiválasztott skálabeosztás: 1—5%-os, 5—20%-os, 20—50%-os 50%-on felüli néparány módszertelen, sőt tendenciózusnak látszik.) Ugyanez vonatkozik a címlapon közölt térképre és a 36. oldalon levő ábrázolásra is. Hibás adatokat közöl az 52. oldalon levő kördiagram Magyarország 1910. évi nemzetiségi megoszlásáról. A helyes adatok a következők (zárójelben a diagram adatai):

	Magyarország	Horvát-Szlavonország	Magyar birodalom	<i>Bell</i> adatai
Magyarok	9,944.627	105.948	10,050.575	(9.938.134)
Németek	1,903.357	134.078	2,037.435	(1,903.357)
Tótok	1,946.357	21.613	1,967.970	(2,234.855)
Oláhok	2,948.186	846	2,949.032	(2,948.186)
Rutének	464.270	8.317	472.587	(464.270)
Horvátok	194.808	1,638.354	1,833.162	(1,833.162)
Szerbek	461.516	644.955	1,106.471	(1,106.471)
Egyéb	401.412	67.843	469.255	(—)

A kevésbé statisztikai vonatkozású következő cikkek során *Huber* „Deutschum in Westungarn“ címmel Sopron történetét tárgyalja, majd *Theodor Grentrup* „Schule und Kirche“ cím alatt a német kisebbség magyarországi kultúrviszonyaival foglalkozik. Beható részletességgel ismerteti a magyar kormányok iskolapolitikáját 1867 óta. A háború előtti Magyarországnak, amely minden nemzetiségnek egyformán adta meg az érvényesülés lehetőségeit, szól a szerző következő elismerése: „Es muss zunächst hervorgehoben werden, dass die Madjaren das Mittel der wirtschaftlichen oder politischen Benachteiligung der nichtmadjarischen Volksteile verschmähten. Das war sehr anständig. Besonders die ungarländischen Deutschen hatten in dieser Beziehung nie zu klagen... Sehr im Gegensatz zu der Praxis vieler anderer Länder in Vergangenheit und Gegenwart.“ (162. l.) És ha *Grentrup* kifogásolnivalót talál is a régi magyar nemzetiségi politikában, nem tagadja meg annak magas etikai színvonalától a tiszteletet: „So scharf auch immer die Budapester Regierung den madjarisierenden Kurs steuerte, so beugte sie sich doch dem höheren Recht der religiös-sittlichen Welt. Ehre einer solchen Gesinnung!“ (164. l.) Megjegyezzük még, hogy a magyarországi német népoktatás kérdése a könyv megjelenése után már nyugvópontra jutott azzal a miniszteri rendelettel, amelyet úgy a magyarországi német kisebbség, mint a nagynémet közvélemény is megelégedéssel fogadott. *Pukánszky* Béla „Deutscher Literatur-

einfluss in Ungarn“ címmel a német irodalom hatását ismerteti a magyar irodalomra, *Hartmann* „Deutsche Volkskunde in Ungarn“ című értekezésében a magyarországi németek erkölceit, népszokásait, népköltészetét, népviseletét ismerteti és foglalkozik a svábság településformáival, míg *Weidlein* „Die deutschen Mundarten Rumpfungarns“ cikkében a magyarországi németek tájszólásait tárgyalja.

Az előadott kisebb kifogásoktól eltekintve objektíven megírt, érdekes munkával itt sajnos csak röviden, még a statisztikai szempontokat sem merítve ki, foglalkozhattunk. Utalunk azonban néhány tanulmányra, amelyek Szemlénk hasábjain jelentek meg¹⁾ és több szempontból világítják meg a német nemzetiség viszonyait is.

Barsy Gyula.

¹⁾ *Kovács* Alajos: A nyelvismeret mint a nemzetiségi statisztika ellenőrzője. *M. Stat. Szemle.* 1928. évf. 1—32. l.; 133—156. l. —: Pécs lakosságának összetétele. 1928. évf. 349—374. l. —: A nemzetiségi statisztika problémája. 1929. évf. 73—94. l. —: Az 1930. évi népszámlálás fontosabb eredményei. 1932. évf. 811—826. l. —: A magyarság nyelvtudása. 1934. évf. 823—840. l. —: Az anyanyelvi statisztika megbízhatósága. 1934. évf. 1—4. l. *Földes* Béla: A kisebbségek és a nemzetiségi statisztika. 1931. évf. 225—239. l. *Thirring Gusztáv*: Sopron népességének fejlődése és összetétele. 1931. évf. 407—453. l. —: Kőszeg népességének fejlődése és összetétele. 1932. évf. 81—104. l. *Thirring Lajos*: Budapest népességének anyanyelvi és vallási megoszlása. 1932. évf. 459—467. l.

Dr. Leo Wilzin: Musikstatistik.

Logik und Methodik gesellschaftsstatistischer Musikforschung. — Schriften des Institutes für Statistik insbes. der Minderheitsvölker a. d. Universität Wien. Herausgegeben von Wilhelm Winkler. Reihe C. No. 1. Wien. Verlag von Franz Deuticke. 1937. 119 l. — p.

Ámbár a zene tipikusan tömegjelenség, a statisztikának mostoha gyermeke, de statisztikai megfigyelésre a dolog természetéből folyólag nem is igen alkalmas.

Wilzin tanulmánya a zenét választotta ki abból a célból, hogy kísérletet tegyen egy művészeti ág statisztikai módszerének kidolgozására. A tanulmány, kikapcsolva a zene fizikai természetű nyilvánulásait, a kérdést a társadalmi statisztika részeként tárgyalja.

A zene egyes nyilvánulásaiban már eddig is tárgya volt a statisztikának, azonban rendszerint a zenének csupán reprodukív oldala került számbavételre, így pl. a rádió-statisztikában, a filmstatisztikában. Azonban a zenésstatisztikának átfogó metodikáját még senki sem adta. Szerző ezt a hiányt kívánja pótolni. Felosztása hármas tagozódású:

1. A zenei termelés statisztikája. Ennek keretében a zeneműveket zenei formák (egyházi, drámai, egyéb világi művek), ütem, hangszer, hangnem szerint tagolja.

2. A reprodukció és fogyasztás statisztikája. Ennek felosztása: a) Házi zene (hangszer-, hangjegyfogyasztás, hangjegykölcsönzés, stb.). b) A házi zene és az árusított zene közt átmeneti típusok (egyházi, stb. zene). c) A zene mint áru (opera, operett, hangverseny, hangosfilmszínház, stb., mechanikus vagy konzervált zene, zenefogyasztó egyesületek.

3. A zenei műveltség statisztikája, a) zenei képzettség (színvonalkutatás), b) zenei képzés, (speciális oktatás, zenetanítás az iskolában, rádió a zenei képzés szolgálatában).

Ez a felosztás logikusnak látszik s szerző az egyes fejezetek részletproblémáit is ügyesen fogja meg.

A tanulmány alapos szakirodalmi felkészültségről tesz tanulságot. Mint kurióziomot említjük, hogy *Földes Béla*: „Megjegyzések a statisztika logikájához“ c., Szemlénkben megjelent cikkéből egy egész szakaszt magyar nyelven idéz, ami a külföldi irodalomban ritkaság.

Tekintve, hogy a kultúrstatistika metodikája a kairói Nemzetközi Statisztikai Kongresszus kezdeményezése után is igen hiányos, szerzőt csak dicséret illeti a parlagterületen végzett hasznos munkáért.

E. D. dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Annuaire international de statistique agricole*, 1935/6 et 1936/7. Institut International d'agriculture. Roma.

Assekuranz-Jahrbuch. 56. köt. Hrsg. von S. J. Lengyel. Wien. 1937.

Prospérité et dépression. Étude théorique des cycles économiques. Société des Nations. Genève. 1937.

Rapport épidémiologique annuel. Statistiques corrigées des maladies à déclaration obligatoire, 1935. Société des Nations. Genève.

Réduction de la durée du travail dans l'industrie graphique. Conférence internationale du travail. XXIII. session. Genève, 1937. Bureau International du Travail. Genève.

Unfallverhütungsvorschriften betr. Gerüste und Hebezeuge bei Hochbauarbeiten. (Nachtragsbericht.) Internationale Arbeitskonferenz. XXIII. Tagung. Genf, 1937. Internationales Arbeitsamt. Genf.

Year book of the American Bureau of Metal Statistics, 1936. American Bureau of Metal Statistics. New York.

Besse Lajos: Földadó. Részlet doktori értekezésből. 15 l. Budapest. 1936.

Bornyi József: A nagyipari tőke akkumulációs folyamata és politikai következményei. Részlet doktori értekezésből. 31 l. Budapest. 1936.

Buday, Kálmán: Peaceful Change and the Danubian Problems. 9 l. Budapest. 1936.

Hyde, Charles Cheney: The Revision of Treaties

and of Settlements Registered in Treaties. 10 l. Budapest. 1936.

Lemanus: Justice, Security and the League of Nations. 13 l. Budapest. 1936.

Nurkse, Ragnar: Internationale Kapitalbewegungen. 248 l. Wien. 1935. (Beiträge zur Konjunkturforschung. 8.)

Queenborough, Lord: Europe — the Next Stage. 7 l. Budapest. 1936.

Walker—Durost: Statistical Tables. Their structure and use. 76 l. New York. 1936.

Magyarország. (Hongrie.) — A Magyar gyár-iparosok országos szövetsége XXXV. évi jelentése az 1937. évi rendes közgyűléshez. Budapest.

A magyar királyi dohánygyedárúság statisztikája, 1935/6. Kiadja a magyar kir. dohánygyedár-ügyi központi igazgatóság. Budapest.

A magyar királyi iparfelügyelők tevékenysége az 1934. évben. Kiadja a m. kir. kereskedelemügyi miniszter. Budapest.

A székesfőváros közegészségügyi állapota 1936-ban. Budapest székesfőváros tisztii főorvosa. Budapest.

Az Országos mezőgazdasági kamara évi jelentése az 1937. évi közgyűlése elé. Budapest.

Jelentés a m. kir. államvasutak betegségi biztosító intézetének 1936. évi működéséről. Budapest.

Jelentés az Országos hitelvédő egylet 1936. évi működéséről. Budapest.

Jelentés Budapest 1936. évi idegenforgalmáról s az 1936. évi idegenforgalmának gazdasági ered-

Statistisches Jahrbuch deutscher Gemeinden, 1937. I. rész. Arbeitsgemeinschaft für gemeindliche Statistik. Jena.

Norvégia. (*Norvège.*) — *Annuaire statistique de la ville d'Oslo*, 1936. Bureau municipal de Statistique. Oslo.

Assurances de l'état contre les accidents des marins, 1934. Administration royale des assurances sociales. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 112.)

Élevage d'animaux à fourrure au 1er septembre 1936. Bureau central de Statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 115.)

Statistique du commerce de la Norvège, 1936. Bureau central de Statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 114.)

Olaszország. (*Italie.*) — *Censimento generale della popolazione*, 1936. II. köt. *Provincia*. 36. füzet: *Provincia di Bologna*. 40. füzet: *Provincia di Parma*. 43. füzet: *Provincia di Reggio nell'Emilia*. 44. füzet: *Provincia di Arezzo*. 45. füzet: *Provincia di Firenze*. 46. füzet: *Provincia di Grosseto*. 47. füzet:

Provincia di Livorno. Istituto centrale di statistica. Roma.

Movimento commerciale del Regno d'Italia, 1934. II. köt. Istituto centrale di statistica. Roma.

Popolazione residente e popolazione presente, secondo le categorie di attività economica, in ciascun comune del Regno. (Censimento generale della popolazione, 1936.) Istituto centrale di statistica. Roma.

Portugália. (*Portugal.*) — *Anuário estatístico de Portugal*, 1933. Direcção geral de estatística. Lisboa.

Svájc. (*Suisse.*) — *Statistisches Jahrbuch der Stadt Zürich*, 1936. Statistisches Amt der Stadt Zürich.

Untersuchungen über die Rentabilität der schweiz. Landwirtschaft, 1935/6. I. rész. Schweizerisches Bauernsekretariat. Bern.

Uruguay. — *Anuario estadístico de la República oriental del Uruguay*, 1934. 4., 6. rész. Dirección general de estadística. Montevideo.

Folyóiratszemele. — *Revue.*

Deutsches Statistisches Zentralblatt (29. évf. 1. sz., Lipcse—Drezda 1937, ném.). — Müller J.: Energiagazdasági statisztika. — Deneffe P. J.: A nyers, a tisztított és az igazi, illetőleg eszmei arányszám a születési és halálozási statisztikában.

Internationale Rundschau der Arbeit (15. évf. 2. sz., Berlin—Genf 1937, ném.). — Kitaoka J.: Japán törvény a végkielégítésekről. — Vermon H. M.: Az ember mint tényező a balasztelháritásban. — (3. sz.) — Kamii Y.: A gazdasági fellendülés Japánban, annak okai és szociális kihatásai. — (4. sz.) — Martin P. W.: A tervgazdaság jelenlegi állása. Az állam beavatkozása a gazdasági életbe és ennek következményei. — (5. sz.) — Raja S. K.: A kézműipar Indiában. — Grebler L.: A német munkaalkalom teremtés az 1932-1935. években I.

Journal of the Royal Statistical Society (99. köt. 3. sz., London 1936, ang.). — Gibbon G.: A helyi hatóságok kiadásai és bevételei. — Keynes J. M.: William Stanley Jevons élete és munkássága, mint közgazdásznak és statisztikusnak. — (4. sz.) — Stamp J.: Az árszint befolyása a magasabb jövedelmekre. — Greenwood: Angol halálozási arányszámok, a múlt, a jelen és a jövő. — (100. köt. 1. sz. 1937.). — Kennet of the Dene: A statisztika fogyasztói. — Rhodes E. C.: Egy üzletmenet statisztika szerkesztése. — (2. sz.) — Edge G. P.: A brit gyarmatok demográfiája. — Flux A. W.: Szemelvények a skandináv statisztika köréből. Töredékek egy jegyzőkönyvből. — Nagykereskedelmi árak 1936-ban.

Közgazdasági Szemle (61. évf. 5-6. sz., Budapest 1937, m.). — Navratil A.: Heller Farkas. — György E.: A mezőgazdasági hitelválság tanulságai. — Bikkal D.: Kereskedők és iparosok öreg-ségi biztosítása.

Mitteilungen des Hamburgischen Welt-Wirtschafts-Archivs (3. évf. 7. sz., Hamburg 1937, ném.). — A tengerek szabadságától a folyók szabadsága felé II. — (8. sz.). — A német cukorpolitika. — A kiskereskedelem fejlődése. — (9. sz.). — A német automobilgazdaság a fellen-

dülés negyedik évében. — (10. sz.). — A használt anyagok világkereskedelme. — (11. sz.). — A birodalmi pénzügyek a fellendülés alatt. — A Hamburgból kiinduló menetrendszerű hajójáratok fejlődése.

Népegészségügy (18. évf. 5. sz., Budapest 1937, m.). — Vajda E.: Miskolc környékének trachomaügye a háború után. — (6. sz.). — Petrilla A.: Egészségügy-mérlegünk 1936-ban. — Szél T.: Szeszfogyasztás és iszákosság. — (7. sz.). — Szél T.: Szeszfogyasztás és iszákosság. — Zemplényi J.: Az állami gyermekvédelem átszervezése. — (8. sz.). — Vágó K.: A „filléres“ gyermekvédelem lehetőségei a szegedi Átmeneti Otthon munkájának tükrében. — Biró B.: A prostitutio megrendszabályozása. — (9. sz.). — Hamar P.: A fogszuvasodás megelőzése az általános egészségvédelmi munka keretében. — Déri H.: Adatok a szarvasi járás egészségügyi viszonyainak ismeretéhez. — (10. sz.). — Kiss J.: A méhenkívüli terhesség gyakorisága és a születések számának csökkenése közötti összefüggésről.

Revue Internationale d'Agriculture (27. évf. 7. sz., Róma 1936, fr.). — Martinez E.: A kávétermelés és fogyasztás világproblémája II. — (8. sz.). — Vignerie P.: A hústermelés, -fogyasztás és -külkereskedelem Franciaországban. — Arcoleo J.: A jégbiztosítás Olaszországban. — Desmirean V.: A tojás világkereskedeleme. — (9. sz.). — Vignerie P.: A hústermelés, -fogyasztás és -külkereskedelem Franciaországban. — Kunkis V.: A mezőgazdaság gépesítése Lettországban. — (10. sz.). — Freund R.: Nemzeti statisztikák a mezőgazdaság eladósodottságáról: az Egyesült Államok felvétele és egy új svéd ankét. — A nemzetközi húskereskedelem. — (11. sz.). — Arcoleo F.: A kaucsukpiac nemzetközi szervezete. — Deslarzes J.: A mezőgazdaság Pendjab-ban (Brit India) az 1927/28—1932/33. években. — Gasser E.: A tejipar jelenlegi helyzete Belgiumban. — (12. sz.). — Deslarzes J.: Tanulmány az 1932/33. és az 1933/34. évi skóciai mezőgazdasági számtartási adatgyűjtés eredményéről. — Martinez E.: A mezőgazdasági termelés és a mezőgazdasági termékek kivitelének védelme néhány délamerikai államban. — (28. évf. 1. sz., 1937.). — Costanzo G.: A mezőgazdaság eladósodottsága. — Emanuel A.:

A gazdasági helyzet és a mezőgazdasági politika a gazdasági világválság alatt. — *Taussig St.*: A marha- és juhhús termelés a világpiac újabb fejlődési irányai szempontjából. — (2. sz.). — *Costanzo G.*: A mezőgazdaság eladósodottsága. — *Emanuel A.*: A gazdasági helyzet és a mezőgazdasági politika a gazdasági világválság alatt. — *Gasser E.*: A tejipar jelenlegi helyzete Lengyelországban. — (3. sz.). — *Costanzo G.*: A mezőgazdaság eladósodottsága. — *Deslarzes J.*: A számtartást vezető mezőgazdasági üzemek jövedelmezősége Michigan államban 1933-ban, 1934-ben és 1935-ben. — *Gasser E.*: A tejipar jelenlegi helyzete Bulgáriában. — (4. sz.). — *Costanzo G.*: A mezőgazdaság eladósodottsága. — *Emanuel A.*: A gazdasági helyzet és a mezőgazdasági politika a gazdasági világválság alatt.

Revue Internationale du Travail (35. köt. 1. sz., Genf 1937, fr.). — *Kamii J.*: Az ipari fellendülés Japánban, ennek okai és szociális kihatásai. — *Schindler E.*: A kézműipar Németországban. — A szabad idő akció Cseh-Szlovákiában. — (2. sz.). — *Martin P. W.*: A tervgazdaság jelenlegi állása. — *Djamalzadeh A. M.*: Irak gazdasági és szociális fellendülése. — A bevándorlás és a telepítés Braziliában, Argentínában és Uruguayban I. — (3. sz.). — *Riches E. J.*: A tervgazdaság és a mezőgazdasági munkabérek Új-Zélandban. — *Grebler L.*: A munkaalkalom teremtés Németországban az 1932-1935. években. — A bevándorlás és a telepítés Braziliában, Argentínában és Uruguayban II. — A munkafelügyelet Lengyelországban az 1928—1935. években.

Statistische Nachrichten (15. évf. 5. sz., Bécs 1937, ném.). — A középiskolák az 1935/36. iskolai évben. — A természetes népmozgalom 1936-ban. — A tartományok és Bécs város költségvetése 1937-ben. — A hajadonok, nőtlenek és özvegyek férjhezmenési, házasodási és megözvegyülési valószínűsége az 1933-1934. években. — Ausztria az 1936. évi olimpiai játékokon. — (6. sz.). — Az idegenforgalom Ausztria fontosabb idegenforgalmi helyein 1936/37. telén. — Az általános kereseti adó 1934-ben. — A részvénytársaságok üzleti eredményei 1935-ben. — A szeszesitalok fogyasztása 1936-ban. — A rádió Ausztriában 1936-ban.

Városi Szemle (23. évf. 2. sz., Budapest 1937, m.). — *Márffy E.*: A közháztartások gazdál-

kodása. — *Magyary Z.*: A közigazgatás legfőbb vezetése szervezési szempontból. — *Czakó I.*: Kulturális és szociális mozgalmak a dán közművelődés szolgálatában.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (46. évf. 1. sz., Berlin 1937, ném.). — A Birodalmi Statisztikai Hivatal munkássága 1937 elején. — Egy most folyó élelmiszer és élvezeti cikk fogyasztási statisztika alapjai. — Munkásháztartások számtartása. — A német tengeri halászat 1936-ban. — A német részvénytársaságok 1936-ban. — A magasabb iskolák a tartományok és a községek háztartásában. — A gondozó nevelés az 1935. költségvetési évben. — A létfenntartási költségek mérése. Az indexszámítás feladatai és gyakorlata. — A tengeri hal árak alakulása 1924-től 1936-ig. — A mandátumigazgatás alatt álló afrikai német gyarmatok pénzügyei a háború előtt és után. — A nemzetközi valutahelyzet 1936-ban. — Az oszt-rák államhitelezés a válság alatt és után.

Wirtschaft und Statistik (17. évf. 9. sz., Berlin 1937, ném.). — Közlekedésügyi beruházások az 1924-1935. években. — A zöldtakarmány és burgonya silosok és vermek 1936-ban. — A birodalmi vasutak személyforgalma 1936-ban. — A német belvízi flotta 1936-ban. — A községek kiadásai és bevételei 1935/36-ban. — A községek adósságai 1936 szeptember 30-án. — Az élelmi és élvezeti cikk kiskereskedelem vagyoni és tőkeviszonyai. — Az idegenforgalom a fontosabb idegenforgalmi államokban. — A társadalombiztosítás 1936-ban. — (10. sz.). — A német gazdasági élet 1937 első felében. — A tejtermelés és felhasználás 1936-ban. — A világkereskedelem 1936-ban. — A munkanélküliség a külföldön. — A német tartományok adósságai 1936 december 1-én. — A német városok népmozgalma 1936-ban. — A kötelező munkásbiztosítás 1936-ban. — (11. sz.). — Az építkezési tevékenység a Németbirodalomban 1936-ban. — A vámbevételek 1936-ban. — A mezőgazdasági termékek időszakos áringadozása. — A takarékpénztárak aktív üzletágai 1936-ban. — A forgalom, az üzemi kiadások és a nyereség az élelmi és élvezeti cikk kiskereskedelemben. — Nagy-Britannia államháztartása az 1935-1937. években. — A „Kraft durch Freude“ szervezet sporttanfolyamai. — Az erdő- és mezőgazdasági ingatlanok kényszerárverése 1936-ban.

◎ K Ü L Ö N F É L E ◎

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. — *Office Central Royal Hongrois de Statistique.*

A Központi Statisztikai Hivatal új alelnöke.

Le nouveau vice-président de l'Office Central de Statistique.

A Kormányzó Úr Ö Főméltósága Budapesten 1937. évi június hó 30. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére *Dobrovits Sándor* dr. miniszteri tanácsost az V. fizetési osztályban való meghagyása mellett a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal alelnökévé nevezte ki.

pozsonyligetfalvai *Dobrovits Sándor* dr. 1889. évi március hó 4-én született Pozsonyban. Közép-

iskoláit Pozsonyban, főiskolai tanulmányait a bécsi kereskedelmi akadémián, majd a budapesti Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem jogi fakultásán végezte, ahol az 1912. év februárjában államtudományi tudori oklevelet szerzett. Röviddel főiskolai oklevelének megszerzése után, 1912. évi március hó 30-án a Központi Statisztikai Hivatal szolgálatába lépett. A statisztika több ágazatában dolgozott, munkásságának legjelentékenyebb része azonban a hivatalos statisztikai szolgálat átszerve-

ügyminiszterium fogalmazási személyzetének létszámába pénzügyi titkárrá kinevezte, — a Kormányzó Úr Ö Főméltósága Budapesten 1937. évi június hó 30. napján kelt legfelsőbb elhatározásá-

val pedig a magyar királyi pénzügyminiszter előterjesztése alapján részére a miniszteri titkári címet és jelleget adományozta.

Nyugdíjazás és címadományozás. — *Mise à la retraite et promotions.*

A magyar királyi miniszterelnök a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal létszámában *Sajóhelyi* István miniszteri osztálytanácsost, *Bátay* János statisztikai főtanácsost, *Heidrich* Antal dr. statisztikai felügyelőt, *Mecseki* Alajos és *Szentesi* Edéné szül. *Wirth* Margit irodatisztekét, továbbá *Sebők* József és *Sass* Leóné szül. *Nádai* Gizella kezelőket nyugalomba helyezte.

Nyugalomba helyezésük alkalmából a Kormányzó Úr Ö Főméltósága a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére *Sajóhelyi* István miniszteri osztálytanácsosnak a miniszteri tanácsosi címet, *Bátay* János statisztikai főtanácsosnak pedig 40 évi közszolgálatát elismerésül a magyar királyi kormányfőtanácsosi címet méltóztatott adományozni.

Halálozás. — *Décès.*

Fazekas Saul (1897—1937) és *Szentiványi* István (1873—1937) kezelők személyében a magyar

királyi Központi Statisztikai Hivatalnak két derék, tevékeny tagja halt el rövid időközben.

A magyar hivatalos statisztikai szolgálat megszervezésének 70. fordulója.

Le 70e anniversaire du service de statistique officielle de Hongrie.

A magyar hivatalos statisztika történetében a legfontosabb időpontot az 1867. év, az elindulás, a megszervezés esztendője alkotja. A statisztika kormányzati és igazgatási, egyben tudományos és gyakorlati jelentőségének az illetékes magyar tényezők által való felismerésére és értékelésére fényes bizonyították, hogy a felelős magyar kormánynak először 1848-ban, majd másodszor a kiegyezés évében, 1867-ben történt megalakulását a magyar hivatalos statisztikai szolgálat megszervezése csaknem nyomban követte. Az első kísérlet a szabadságharc leverése miatt csak tiszavirágéletűnek bizonyult: a belügyminisztérium *Fényes* Elek vezetése mellett 1848-ban létrehívott statisztikai osztálya csupán alig egy évig állt fenn s az abszolutizmus idején — 1849-től 1867-ig — ismét osztrák szerv látta el a statisztikai szolgálatot. Közvetlenül a magyar alkotmányos élet megindulása: alig egy hónappal az 1867-es kormány megalakulása után¹⁾ azonban újból akció indult a hivatalos statisztikának Ausztriától való függetlenítésére.²⁾ A magyar hivatalos statisztikai szolgálat megalapítása napjának 1867 május 25-ét

lehet tekinteni, amikor is *Keleti* Károly a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium kebelében létesített statisztikai osztály főnökévé ki-neveztetett.

Az állami statisztikai szerv életében, mint említettük, az 1867. esztendő: a megszervezés éve ki-magaslóan a legfontosabb. 70 éves történetéből a következő időpontokat és eseményeket inkább csak a fejlődés egészen futólagos jellemzésére emeljük ki: 1871-ben a minisztériumi osztályból önálló intézmény lett, Országos m. kir. Statisztikai Hivatal címmel. 1874-ben született meg az első statisztikai törvény (1874. évi XXV. t.-c.), az 1897-ben hozott új törvénnyel (1897. évi XXXV. t.-c.) a magyar állam hivatalos statisztikai intézménye egyrészt lényegileg újjászerveztetett, másrészt a neve is a *mai névre* (M. kir. Központi Statisztikai Hivatal) változott; 1929-ben nemcsak a Hivatal, hanem az egész statisztikai szolgálat új törvénnyel (1929. évi XIX. t.-c.) korszerű szervezetet nyert.

A hetven esztendő alatt a magyar hivatalos statisztika vezetői (főnökei, igazgatói ill. 1929 óta elnökei) a következők voltak: *Keleti* Károly (1867—1892), *Jekelfalussy* József (1892—1901), *Vargha* Gyula (1901—1914), *Hajdu* László (1914), *Buday* László (1914—1920), *Szabóky* Alajos (1920—1924), *Kovács* Alajos (1924—1936); 1936 június 30. óta *Konkoly Thege* Gyula miniszteri osztályfőnök áll a Hivatal élén.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szaksztályülések. — *Séances de sections.*

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság 1937. évi szaksztályülésein

az 1936. évi külkereskedelmi forgalom végleges egységértékeit állapította meg. A szaksztályülé-

¹⁾ A miniszterelnök kinevezése 1867 február 17-én, minisztértársai kinevezése pedig 1867 február 20-án történt meg; *Keleti* Károly a földművelés-, ipar és kereskedelemügyi miniszter megbízásából már 1867 március 10-én benyújtotta emlékiratát a magyar statisztikai szolgálat megszervezéséről.

²⁾ Ily irányú törekvések nyomait már az előző esztendőkből megtalálhatjuk; hivatalos jelleget az akció azonban csak az 1867. év elején nyert.

ügyminiszterium fogalmazási személyzetének létszámába pénzügyi titkárrá kinevezte, — a Kormányzó Úr Ö Főméltósága Budapesten 1937. évi június hó 30. napján kelt legfelsőbb elhatározásá-

val pedig a magyar királyi pénzügyminiszter előterjesztése alapján részére a miniszteri titkári címet és jelleget adományozta.

Nyugdíjazás és címadományozás. — *Mise à la retraite et promotions.*

A magyar királyi miniszterelnök a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal létszámában *Sajóhelyi* István miniszteri osztálytanácsost, *Bátay* János statisztikai főtanácsost, *Heidrich* Antal dr. statisztikai felügyelőt, *Mecseki* Alajos és *Szentesi* Edéné szül. *Wirth* Margit irodatisztekét, továbbá *Sebők* József és *Sass* Leóné szül. *Nádai* Gizella kezelőket nyugalomba helyezte.

Nyugalomba helyezésük alkalmából a Kormányzó Úr Ö Főméltósága a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére *Sajóhelyi* István miniszteri osztálytanácsosnak a miniszteri tanácsosi címet, *Bátay* János statisztikai főtanácsosnak pedig 40 évi közszolgálatát elismerésül a magyar királyi kormányfőtanácsosi címet méltóztatott adományozni.

Halálozás. — *Décès.*

Fazekas Saul (1897—1937) és *Szentiványi* István (1873—1937) kezelők személyében a magyar

királyi Központi Statisztikai Hivatalnak két derék, tevékeny tagja halt el rövid időközben.

A magyar hivatalos statisztikai szolgálat megszervezésének 70. fordulója.

Le 70e anniversaire du service de statistique officielle de Hongrie.

A magyar hivatalos statisztika történetében a legfontosabb időpontot az 1867. év, az elindulás, a megszervezés esztendője alkotja. A statisztika kormányzati és igazgatási, egyben tudományos és gyakorlati jelentőségének az illetékes magyar tényezők által való felismerésére és értékelésére fényes bizonyították, hogy a felelős magyar kormánynak először 1848-ban, majd másodszor a kiegyezés évében, 1867-ben történt megalakulását a magyar hivatalos statisztikai szolgálat megszervezése csaknem nyomban követte. Az első kísérlet a szabadságharc leverése miatt csak tiszavirágéletűnek bizonyult: a belügyminisztérium *Fényes* Elek vezetése mellett 1848-ban létrehívott statisztikai osztálya csupán alig egy évig állt fenn s az abszolutizmus idején — 1849-től 1867-ig — ismét osztrák szerv látta el a statisztikai szolgálatot. Közvetlenül a magyar alkotmányos élet megindulása: alig egy hónappal az 1867-es kormány megalakulása után¹⁾ azonban újból akció indult a hivatalos statisztikának Ausztriától való függetlenítésére.²⁾ A magyar hivatalos statisztikai szolgálat megalapítása napjának 1867 május 25-ét

lehet tekinteni, amikor is *Keleti* Károly a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium kebelében létesített statisztikai osztály főnökévé ki nevezetett.

Az állami statisztikai szerv életében, mint említettük, az 1867. esztendő: a megszervezés éve ki magaslóan a legfontosabb. 70 éves történetéből a következő időpontokat és eseményeket inkább csak a fejlődés egészen futólagos jellemzésére emeljük ki: 1871-ben a minisztériumi osztályból önálló intézmény lett, Országos m. kir. Statisztikai Hivatal címmel. 1874-ben született meg az első statisztikai törvény (1874. évi XXV. t.-c.), az 1897-ben hozott új törvénnyel (1897. évi XXXV. t.-c.) a magyar állam hivatalos statisztikai intézménye egyrészt lényegileg újjászerveztetett, másrészt a neve is a *mai névre* (M. kir. Központi Statisztikai Hivatal) változott; 1929-ben nemcsak a Hivatal, hanem az egész statisztikai szolgálat új törvénnyel (1929. évi XIX. t.-c.) korszerű szervezetet nyert.

A hetven esztendő alatt a magyar hivatalos statisztika vezetői (főnökei, igazgatói ill. 1929 óta elnökei) a következők voltak: *Keleti* Károly (1867—1892), *Jekelfalussy* József (1892—1901), *Vargha* Gyula (1901—1914), *Hajdu* László (1914), *Buday* László (1914—1920), *Szabóky* Alajos (1920—1924), *Kovács* Alajos (1924—1936); 1936 június 30. óta *Konkoly Thege* Gyula miniszteri osztályfőnök áll a Hivatal élén.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szaksztályülések. — *Séances de sections.*

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság 1937. évi szaksztályülésein

az 1936. évi külkereskedelmi forgalom végleges egységértékeit állapította meg. A szaksztályülé-

seken a Bizottság elnökségét *Farkas János* dr. miniszteri tanácsos, h. elnök képviselte. A XXII. szakosztályülésen *Meszlényi Emil* dr. miniszteri titkár, a Bizottság titkára, a XXI. szakosztályülésen vitéz *Pap László* dr. miniszteri segédtitkár, a Bizottság titkára, a XIV. és XXIII. szakosztály ülésein pedig *Petrichevich-Horváth Miklós* br. dr. miniszteri fogalmazó volt az előadó.

A XXII. szakosztály ülése március hó 13-án folyt le *Stromszky Sándor* m. kir. udvari tanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak *Haidegger Ernő* dr., *Holitscher Pál* dr., *Perci Egon* kereskedelmi tanácsosok és *Láng Marcell*, *Reimann Andor* dr., *Szalay István* és *Wilhelm Gusztáv* szakértők.

Az elektrotechnikai ipar 1936. évi általános helyzetéről az elnök számolt be:

Az előző évekhez képest az 1936. évben a nyersanyagok árának állandó emelkedése, amelyek között vezető helyet foglalnak el a vörösréz, a pamut és a gummi, a termelést is megdrágították. Ennek ellenére az ipar figyelemmel volt a lakosság felvevőképességére és az árakat legalább ebben az iparágban egyelőre nem emelte. Ha ennek ellenére egyes gyártmányoknál, mint pld. a vezetékhanyagoknál végeredményben csekélymértékű ár-emelkedés mégis bekövetkezett, ez csak az ezen gyártási ágban már évek óta fennálló rézklauzula következménye, amelyet végeredményben azért léptettek életbe, hogy a rézár emelkedése következtében az ipart változatlan árak mellett károsodás ne érje.

Ami a forgalmi viszonyokat illeti, míg az 1934—1935-ös években a forgalmi emelkedés csak közel 5%-os volt, addig az 1936. évben az előző évhez képest 23%-os forgalmi emelkedés következett be.

Ez a forgalomemelkedés abban találja magyarázatát, hogy a közönség, a vállalatok stb. gyűjtött tőkéiket értékálló létesítményekbe, különösen házépítkezésbe igyekeztek befektetni.

Az árviszonyokat illetőleg a helyzet az iparra nézve nem volt kedvező, mert növekvő önköltségek mellett a régi árakon kellett eladnia, ami a haszon csökkenését és a tőkegyűjtés lehetőségét erősen befolyásolta.

A kábelgyártás 1936. évi helyzetéről *Wicar Reinhold* küldött be jelentést:

Az előző évben észlelhető javulás tartós volt ugyan, de foglalkoztatottságunk még mindig messze maradt azon mértéktől, melynél termelési képességünket 100%-ig kihasználhattuk volna.

A gyártási anyagok áraiban, a selymet kivéve, általános és eléggé jelentős drágulás volt észlelhető a múlt év folyamán, mely drágulás a kábelszakma alapanyagánál, a vörösréznél átlagban

16%-ot tett ki, míg a nem kevésbé fontos nyersgummi áraknál az áremelkedés majdnem 35%-ot ért el. A szigetelésre szolgáló papír árai kerekén 10%-kal, a pamutárak pedig 12%-kal emelkedtek az 1935. évi árakhoz képest. E gyártási anyagokban beállott áremelkedés a piac felvevőképességére való tekintettel a szigetelt vezetékek és ólomkábelek árainál nem érvényesített és egyedül csak a vörösréz okozta drágulás hárított át az eladási árakra a mindenkor érvényben volt a newyorki vörösréz-jegyzések alapján.

Már a múlt évben sikerült a Délafrikai Unió államaiban új piacot szerezni túlnyomórészt fémfélgyművekben. Ezen államokban az igen erős külföldi, nevezetesen angol, német és belga verseny ellenére, sikerült az elmúlt év folyamán összeköttetéseinket jelentősen kiépíteni, ami természetesen csak rendkívül nyomott árak mellett történhetett. Alapos reményünk van arra, hogy ezen exportunkat, tekintve gyártmányaink közkedveltségét, a jövőben sikerülni fog még jobban fejleszteni. A Palesztinába, Irakba és Szíriába irányuló (levanti) exportunk azonban a múlt év folyamán lezajlott és közismert gazdaságpolitikai mozgalmak következtében nem volt fejleszthető, sőt bizonyos visszaesést is tapasztalhatunk. Romániai exportunk a szigetelt vezetékek forgalmát illetőleg úgyszólván megszűnt, ami annak tulajdonítható, hogy a már korábban létesült romániai kábelipar jelentősen megerősödött, amely körülmény az ottani magas védővámok segítségével az odairányuló exportunkat megbénítja. Körülbelül ugyanezen helyzettel állunk szemben Jugoszláviában; itt nem új gyáralapítások, hanem a meglevők kifejlesztése és állami iparvédelmek következtében kivitelünk igen erősen visszafejlődött.

Az automobilipar 1936. évi állapotáról *Horovitz György* dr. jelentése nyújtott tájékoztatást.

A gazdasági krízisnek 1932-ben megállapítható mélypontja óta, amikor a magyar automobilipar fogyasztása a normális évek $\frac{1}{10}$ -ére apadt le, állandóan fokozódó javulás észlelhető. 1936-ban az eladások száma megközelítette a 3.000-t és ebből az új behozatal több mint 2.700 darabot tett ki, úgy hogy az elmúlt év eladásban az 1929. év eredményét majdnem elérte, behozatalban azt túl is lépte.

Figyelemreméltó azonban, hogy míg egy kocsi behozatali értéke 1929-ben 5.860 P-t tett ki, ez a darab-érték 1936-ban több, mint 50%-kal csökkent és 2.770 P-nek felelt meg. Ez részben a termelési költségek, azaz a 100 kg-kinti egységértékek állandó olcsóbbodási folyamatára, főképen azonban arra vezetendő vissza, hogy az importált kocsik 87%-a a kiskocsik kategóriájából került ki, még pedig 54%-a 8—14 q csukott kocsik tételéből, 1.030 kg átlagsúllyal, a fennmaradó 33% a 8 q-án

aluli csukott osztályból 685 kg átlagsúllyal. A piac felvevőképességének javulása elsősorban a jó terméssel és a gazdasági konjunktúra kedvező fejlődésével függ össze. A kiskocsik túlsúlya részben a kiskocsik luxusadómentességére, valamint az útdónak ezen kategóriában történt erős leszállítására vezetendő vissza, lényegében mégis azon alapul, hogy egész Európában a tömegkocsi a legszélesebb vevőrétegek kisebb anyagi erejéhez igazodik, viszont a modern autótechnika ezeket a modelleket is a szükséges teljesítménnyel és tartóssággal láthatja el. A tőkeszegény Magyarországon ez az irányzat fokozottan kedvező talajra talált és kiszorította a nagy amerikai kocsikat, amelyek ezelőtt az importnak több mint 50%-át tették ki.

Ebből a szempontból behozatalunkban a német és olasz automobilprodukciónak majdnem kizárólagosságot jelentő túlsúlyba jutott. Autóiparuk politikai és kereskedelmi megállapodások alapján, de a valutáris helyzet következtében is, további előnyökben részesült: az olasz ipar a hitelkamat visszatérítési prémiumokban, a német ipar a saját automobilipara által nyújtott exportprémiumban úgy, hogy az olasz és német relációkban a prémiumok a magyar vámterhet nagyjából ki-egyensúlyozzák. A 700 kg súlyon aluli kocsikra jelenleg elrendelt 24%-os vámmérséklés talán az angol kiskocsikra is hasonló, bár nem egyenértékű előnyt fog jelenteni.

A kiskocsik a motorkerékpárt is kiszorították, de ezen a téren a kis, könnyű és olcsó motorkerékpárokban állandó, bár korlátozott kereslet várható. A motorkerékpárok forgalmában ugyanis az elmúlt évben, 1935-höz viszonyítva, szintén 35%-os javulás mutatkozik, ami az automobil-eladásnak ugyanebben az időközben tapasztalt 55%-os emelkedésével párhuzamosnak látszik, de a 6 éven át tapasztalt visszaesés és stagnáció után még mindig csak az 1928. évi maximális forgalom 12½%-át eredményezte. A várható további javulásra vall, hogy a motorkerékpárok gyártásával foglalkozó legismertebb magyar vállalat avval az osztrák motorkerékpár-vállalattal karöltve akarja a gyártást újból fokozni, amely könnyű motorkerékpárjaival az 1936. évi összehozatalban ⅓-dal szerepelt.

Az elmúlt évben a magyar ipar teherkocsijai-val szintén kivette részét a javuló automobil-konjunktúrából. A teherkocsi-eladások száma 1935-tel szemben 183-ról 325 darabra, azaz 77%-kal emelkedett, mely eladási forgalomban — a behozatali korlátozásokból kifolyólag — a magyar származású kocsik 1935-ben 70·5%, 1936-ban 75·5%-kal szerepeltek, úgy, hogy a magyar teherkocsiipar-forgalma két év között 91%-kal emelkedett.

Ezekután a szakosztály rátért az elektrotech-

nikai cikkek és járóművek 1936. évi egységértékeinek megállapítására.

A XXI. szakosztály március hó 22-én tartotta ülését Gerliczy Béla m. kir. kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak Klemm Károly, Scheibler Ede, Schweitzer Henrik, Zimmer Tódor kereskedelmi tanácsosok és Aczél László, Chatelet Alajos, Herz Andor, Láng Marcell és vitéz Pécsváry-Hermann Miksa szakértők.

A gépipar 1936. évi helyzetét Aczél László ismertette:

A magyar ipari fejlődés 1936-ban az év egész folyamán állandónak mutatkozott. A gazdasági helyzet javulása minden egyes iparágazatban jelentkezett és így a gépipar is erősen megérezte a konjunktúra-lendületet.

A gépipar 1936-ban új gépek és iparcikkek készítését honosította meg, melyekből eddig jelentős behozatalunk volt. Különösen a textilgépipar fejlődött jelentősebben. A magyar gépipar többek között berendezkedett automata- és revolverszövszék, nyüstógép gyártására, továbbá textilgép-alkatrészek egész sorának előállítását kezdte meg, többek között azokat a gépeket és gépalkatrészeket is előállítja már, melyek a szövegép racionalizálásához szükségesek. Ezenkívül a magyar gépipar megkezdte kalanderek, konus felvető és lehangoló gépek gyártását és berendezkedett lengőcsapágyas fonóorsók gyártására is. Ugyancsak megkezdtek kender- és lentörő, valamint tiloló gépeknek, továbbá kócrázó gépeknek előállítását. Így tehát különösen a textilgépgyártás vett nagy lendületet 1936-ban.

A gépipar azonban egyéb gépek és készülékek gyártására is berendezkedett. Így dróthúzógépeket, légvédelmi padlásfülke-fonatókat, fagázüzemű traktorokat is készít már. Fel sem lehet sorolni mindazokat az új készítményeket, amelyek a gép-és műszeripar 1936. évi fejlődését jellemzik.

A gépgyártással kapcsolatban külön meg kell emlékezni a Ganz-gyár munkájáról, amely külföldön is mind nagyobb sikereket ér el. Alig volt a külföldön vasúttechnikai versenytárgyalás, amelyen ne jelentkezett volna sikeresen a Ganz-gyár. Sínautóbuszai, egyéb vasútfelszerelési anyagai nemzetközi viszonylatban technikailag és kivitelezés szempontjából a legmagasabb színvonalon vannak.

A mezőgazdasági gépipar termelése nem mutat fejlődést. Belföldön kicsiny volt a kereslet és csak az év vége felé mutatkozott a gazdák részéről újabb érdeklődés mezőgazdasági gépek iránt. A mezőgazdasági gépkivitel sem volt sokkal nagyobb, mint az előző esztendőben.

A gépek és készülékek behozatala elég jelentős volt 1936-ban és különösen Ausztriából jött be jelentős tételben gépipari áru, ami természetesen hazai iparunknak károsodást jelentett.

Ezekután a szakosztály a gépek és készülékek 1936. évi egységértékeinek megállapítását tárgyalta.

A **XIV. szakosztály** március hó 31-én ülésezett *Mössmer Pál* dr. m. kir. kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: *Fischl Simon*, *Kirschner János*, *Morvay Izsó*, *Steiner Ödön* kereskedelmi tanácsosok, valamint *Török István*, *Zombory Gyula* szakértők.

A len-, kender- és jutaipar helyzetéről *Morvay Izsó* számolt be. Előadta, hogy a szakosztályba tartozó rostanyagok között két olyat találunk, amely a hazai földben is megterem s ezért fokozottabb, gondosabb vizsgálatot igényelnek. E két termék a kender- és a lenkóró. A harmadik fontos rostanyag a juta, amely itthon nem terem és az ország szükségletét tengerentúlról fedezzük. Gazdasági viszonyaink alakulása és az egyes országok elszigetelődése mind nehezebbé teszik mindazoknak a nyersanyagoknak megszerzését, amelyekre a belföldnek feltétlenül szüksége van. Megcsonkított hazánk leromlott gazdasági helyzete kötelességünké teszi, hogy minden erőnkkel arra törekedjünk, hogy mindazt, amit idehaza termelni tudunk, igyekezzünk minél nagyobb mértékben hazai földből előteremteni. Nem kell félni, hogy feleslegek maradnak, mert ha lenből, vagy kenderből nagyobb mennyiségek állának rendelkezésünkre, mint amennyi a belföldi szükséglet, a felesleget mindkét rostból külföldön értékesíthetjük, amint ezt kenderexportunk is mutatja.

Lenből a belföldi termelés a legutóbbi években a szükségletet fedezni nem tudta, mert az ország két lenfonógyára, amely mintegy 13—14.000 finom fonóórsóval dolgozik, a termelt mennyiségnél nagyobb mennyiségeket igényel. A legutolsó négy évben lent 1933-ban 2.800 holdon termeltek, a termés 28 q-s átlag mellett, kb. 78.000 q kórót és mintegy 9.500 q rostot eredményezett. Az 1934. évben 3.450 hold termése, 12 q átlag mellett, kb. 42.000 q kórót és mintegy 5.000 q rostot, 1935-ben 4.400 hold termése, 12½ q átlag mellett, kb. 51.000 q kórót, 6.000 q rostot, 1936-ban 5.600 hold termése, 18 q átlag mellett, kb. 100.000 q kórót, mintegy 12.000 q rostot eredményezett. A lentermés csak 1933-ban volt kielégítő, amikor 28 q len termett egy holdon, az 1934. és 1935. évi 12 q-ás termés katasztrófális volt. Az 1936. évi 18 q-ás termése is a középtermés alatt maradt. Ezekből az adatokból látható, hogy a lennel bevetett terület az utóbbi években bár folyton emelkedett, mégis egyik év termése sem tudta a belső szükségletet fedezni, kivételre pedig gondolni sem lehetett. Mivel a szükségletet a termés nem fedezte, jelentékeny mennyiségeket kellett importálnunk. Az 1933. évben behoztunk 2.702 q lent, 3.919 q kócot, összesen 6.621 q-t. Az 1934. évben behozatalunk

lenből 6.176 q, kócból 6.387 q volt, összesen tehát 12.563 q-t tett, 1935-ben behoztunk 4.849 q lent és 3.921 q kócot, összesen 8.770 q-t, 1936-ban pedig a behozatal lenből 4.308 q-ra, kócból 6.439 q-ra, összesen tehát 10.747 q-ra rúgott. A lenbehozatal értéke az utolsó négy évben 2·2 millió, a kócbéhozatal értéke 1·5 millió pengőt, összesen tehát 3·7 millió pengőt tett. A lentermelés fokozására azért van szükség, mert ha az ország termése a szükségletet fedezni tudja, akkor nem kell minden évben tekintélyes összegeket a külföldnek fizetni egy olyan cikkért, ami itthon is megterem. Az 1936. évi lenbehozatal Hollandiából, Lengyelországból, Belgiumból és Anglián keresztül Oroszországból származott.

A gyárak a különböző hatóságokhoz intézett felterjesztéseikben reámutattak annak szükségességére, hogy a lentermelés fokoztassék. Ennek eredményeképpen az 1936/37. termelési évben az előző évi 5.600 hold helyett 7.500 holdon termelik a lent, csak hogy amíg 1933. és 1934. évben az állami hozzájárulás holdankint 50 pengő volt, addig az állam 1935-ben 40 pengőt, 1936-ban 35 pengőt, 1937-ben már csak 30 pengőt térít holdankint a kikészítőtelepeknek.

A lennek világszármazási ára az 1935. évben, az előző évi 34 aranyfonttól 57 aranyfontra emelkedett. Az 1936. évben az árak 54 aranyfonttól fokozatosan lemorzsolódtak, úgyhogy a len ára április hóban már 41 aranyfonton állott. Az 1936. év vége felé megindult általános fegyverkezés a nyersanyagok árát rohamosan emelte, a len ára is emelkedni kezdett úgy, hogy az év végére már ismét 53 aranyfonton volt. Az 1937. év februárjában 54—58 aranyfontot tett, március hó végére pedig már 60 aranyfont körül áll, ami a tavalyi 44½ aranyfont átlagárral szemben 35%-os emelkedésnek felel meg.

A külföldi államok lentermelésük emelése végett nagy erőfeszítéseket tesznek. Az 1936. évben legnagyobb területen Oroszország termelte a lent, ahol 2.050.000 hektáron vetették, Lengyelország 134.000, Litvánia 84.000, Lettország 68.000, Észtország 28.000 hektáron termelte. Nyugateurópában Hollandia 14.000, Franciaország 39.000, Belgium 21.000, Németország 44.000 és Írország 10.000 hektáron termelte. Közép- és Déle Európában Magyarország 3.000, Ausztria 2.000, Jugoszlávia 13.000, Cseh-Szlovákia 16.000, Románia 29.000, Bulgária 3.000 hektáron termelte. Az 1936. évben Európában összesen 2.600.000 hektáron termelték a lent. Lenrostból az 1936. évben a Keleteurópai államok 978.000 q-t, a Nyugateurópai államok 1.000.000 q-t, a Közép- és Déleurópai államok pedig 242.000 q-t termeltek. Oroszország egyedül 5.000.000 q-t termelt. Egész Európa lenrosttermése pedig 7.220.000 q-t tett. A közölt adatokból kitűnik, hogy Magyarország 3.000 hektár lennel bevetett

területe és 12.000 q rosttermése mennyire eltöri a többi országok lentermelési adatai mellett s hogy a lentermelés előmozdítása és emelése az országnak milyen fontos érdeke volna.

A lengyárok ezeken kívül arra törekednek, hogy a nemes lenanyag visszanyerje azt a helyét úgy a magánhasználatban, mint a közszállításoknál, amelyet egykor elfoglalt s amelyet megérdemel. A pamut csak azért tudott tért hódítani, mert olcsóbb s mert sikerült ráfogni a lenre, hogy hamarabb megy tönkre, mint a pamut. Németország és Cseh-Szlovákia valóságos harcra vívna, óriási propagandával a lenért. A cseh gyárok magyar nyelvű ismertető füzeteket bocsátottak ki tömegével, feltárva a lennek minden előnyét a pamuttal szemben.

Lenfonógyáraink az 1936. évben jól voltak foglalkoztatva, az üzemek a belföldi rostanyag hiányát külföldi lennel és lenkóccal pótolták. A lenfonalárak a jelentős évében, átlagban 5—6%-kal olcsóbbodtak. Szövőgyáraink közül azok, amelyek valamikor tisztán len- és kenderszöveteket gyártottak, a lennek a pamut által való kiszorítása folytán kénytelenek voltak más anyagból készült cikkek gyártására áttérni s a legnagyobbak közül egynéhány ma már gyapjú-, műselyem-, pamutcikkek stb. előállításával is foglalkozik.

Kendert az 1935. évben szerződés alapján 8.000, anélkül 3.000, összesen 11.000 holdon termeltek, az átlagtermés 35 q volt holdankint. Az 1936. évben a szerződéses terület 10.000, a szerződés nélküli 4.000 holdra tehető, összesen 14.000 holdat tett. A termés mennyisége pedig az előző évi 385.000 q-ról 560.000 q-ra emelkedett. A kender árának 1935. évi rohamos emelkedése a gazdaságközönséget termelésére ösztönözte. Emelte még az árakat az is, hogy a belföldi fonógyárok az abszolút háború következtében, Olaszországból nem hozhattak be kendert, s így kénytelenek voltak a magyar kendert felhasználni. A behozatal kenderből és kenderkócból az 1936. évben 11.987 q volt, 1 millió pengő értékben. A kivitel kenderből 14.889 q-t; kócból 20.230 q-t tett 2,5 millió pengő értékben.

A rostanyag belföldi ára az 1935. évi árakhoz viszonyítva kendernél mintegy 20%-kal, kócnál pedig 15%-kal emelkedett. A hazai kenderfonógyárok a szükségletet fedezni tudták és behozatal e cikkből alig volt. Kenderfonalból pedig jelentékeny kivitelünk is volt. A kivitel 1935-ben 13.700 q-t tett 2,6 millió pengő értékben. Az 1936. évben pedig 12.570 q-t vittünk ki 2,5 millió pengő értékben. Fejlődött a kenderfonalak gyártási módja is, mert ma már a gyárok a kenderrostokat egy új rendszerű kidolgozás segítségével oly finoman tudják osztani, hogy az így nyert anyagból még 40, sőt 50-es számú fonalakat is lehet fenni.

A jutaiparnak az 1936. év sem kedvezett. A belföldi fogyasztás 16—20%-kal kisebb volt az előző évinél. A nyersanyagárak nem változtak, a belföldi készáruárak pedig 5%-kal emelkedtek. A jutabehozatal az 1935. évben 112.825 q volt 3,6 millió pengő értékben, 1936-ban pedig 114.124 q-t tett 3,6 millió pengő értékben. Kivitelünk jutacikkekéből visszaesett, 1935-ben 39.730 q-t exportáltunk 2,4 millió pengő értékben, 1936-ban pedig 27.262 q-t vittünk ki 1,5 millió pengő értékben.

A jutagyárok termelési költségeik csökkentése s üzemek fenntartása érdekében kénytelenek voltak Amerikába irányuló exporthoz folyamodni, ami azonban majdnem semmi haszonnal nem járt.

Ezután a Bizottság áttért a len, kender és juta, az ezekből készült fonalak, szövetek, zsákok, ponyvák, zsinegek értékelésére.

A **XXIII. szakosztály** április hó 12-én ülésezett lovasi *Balogh* Gábor szakosztályelnök elnöklése alatt. Jelen voltak: *Castiglione* Henrik, *Chmura* László, *Lipp* Ernő, *Tieberger* Imre kereskedelmi tanácsosok, valamint *Bakányi* István, *Donáth* Sándor és *Genessy* Aladár szakértők.

Az optikai szakma helyzetéről *Chmura* László számolt be. Előadta, hogy az 1936. évben a látványos cikkek forgalma valamivel meghaladta az előző év forgalmát. Különösen a Németországból érkező finomabb szemüvegkeretektől emelkedett jelentékenyebben a behozatal. A belföldön készülő olcsó nikkel- és celluloid szemüvegkereteket főleg betegpénztári szállításoknál használják. A kész szemüvegbehozatal 1 q-ról 3 q-ra emelkedett. Jelentékeny emelkedést mutat az optikai műszerek és a fényképezőgépek behozatala is. Az optikai műszerek behozatala 10 ezer pengővel, a fényképezőgépek behozatala 88 ezer, a képvetítőkészülékek behozatala pedig 22 ezer pengővel emelkedett. A képvetítő készülékekből jelentékeny kivitelünk is volt, mintegy 42 ezer pengő értékben. A fényképezés terjedését jelzi a filmek behozatalának nagymérvű emelkedése, egy év alatt 66 ezer pengővel növekedett a film importértéke. Az üveglemezek értéke viszont 32 ezer pengővel csökkent. Sajnálattal állapítja meg, hogy a fényképezési papírkivitel az előző évi 359 ezer pengőről 256 ezer pengőre csökkent. A szakma az előző évben a forgalomnak némi élénkülését tapasztalta. Az árnyó nagyjában változatlan maradt, csak egyes cikkeknel volt némi olcsóbbodás, amit a kiélesedő verseny okozott.

Ezután a Bizottság áttért a műszerek, optikai és fényképezési cikkek, nemesfémek, drága- és féldrágakövek, díszműáruk, gomb- és tűáruk értékelésére.

Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Comité hongrois, au sein de la Société Hongroise de Statistique, de l'Union internationale pour l'étude scientifique des problèmes de population.

Résumé. A la deuxième réunion du Comité, tenue le 16 février 1937, après le discours d'ouverture de M. Charles Balás, président, M. Charles Kogutowicz lut sa conférence, intitulée: „Le système de l'enfant unique en Transdanubie“, dans laquelle il présenta les symptômes du système de l'enfant unique, envisagés au point de vue géographique. D'abord il fit connaître l'effet magique qu'exercent les milieux naturel et humain; ensuite il fit ressortir que ce phénomène, extrêmement compliquée dans ses causes et ses manifestations, n'est pas indétiqué avec le phénomène de la diminution européenne du nombre proportionnel des naissances. La conférence fut suivie d'une discussion soutenue, dans laquelle, outre le président, M. Charles Balás, MM. Alojs Kovács, Pierre Elek, Théodore Szél, Antoine Bodor, Étienne Kiss et Émeric Kovács ont pris la parole, auxquels M. Charles Kogutowicz donna une réponse.

A l'ordre du jour de la troisième réunion du Comité hongrois, tenue le 6 avril 1937 et présidée par M. Charles Balás, figura une conférence de M. Charles Schneller: „Le mouvement démographique en Hongrie dans le cadre européen“. Il rappela que jamais encore on ne soignait avec tant de succès la santé physique que de nos jours, tout en évitant d'avoir des enfants. Il a prouvé — recourant en partie aux standardisations — que le niveau favorable de la nuptialité en Hongrie existe toujours, mais elle diminue graduellement. La régression du nombre des naissances pour mille femmes mariées l'emporte même sur le fléchissement considérable du taux brut de la natalité en Hongrie, toutefois elle doit être attribuée — au moins en partie — aux décalages peu favorables qu'on observe dans la composition par âge des femmes mariées. Les proportions brutes et nettes assez élevées de la mortalité hongroise se sont cependant améliorées dans une mesure satisfaisante par rapport à la plupart des États européens. La communication a été suivie par les observations de MM. Théodore Szél et Norbert Kovács, auxquelles M. Charles Schneller a répondu point par point.

La quatrième réunion a été tenue le 27 avril 1937, sous la présidence de M. Charles Balás, président du Comité. M. Théodore Szél, dans sa conférence, intitulée: „Formation de villes et mouvement démographique“, fit allusion à l'importance, existant encore de nos jours, de la formation des villes; cette importance étant considérable au point de vue du mouvement démographique aussi. Les citadins, en effet, malgré le degré élevé de la proportion apparente des mariages contractés, se marient — d'après les standardisations — très tard. La diminution de la proportion des naissances dans les villes est en accord avec toutes les théories qui justifient la diminution de la natalité; les données hongroises mêmes prouvent que plus une ville a un caractère industriel et urbain, plus la proportion de la natalité est basse. Par contre, la mortalité — à l'exception des étrangers, décédés dans les hôpitaux — s'y améliore dans une forte proportion, parallèlement au degré de la formation des villes. Le président,

M. Charles Balás, formula quelques remarques au sujet de la conférence.

*

A Csoport második ülése.

A Csoport második ülése 1937 február hó 16-án zajlott le. Az ülésen a Csoport tagjai és meghívottak szép számban jelentek meg.

A Csoport elnöke: Balás Károly dr. megnyitójában rámutatott arra, hogy a Nemzetközi Népeségtudományi Unió f. évi július végi közgyűléséhez kapcsolódóan Párizs Nemzetközi Népeségtudományi Kongresszus színhelye is lesz. Kívánatosnak mondotta, hogy ezen a kongresszuson a Csoport tagjai lehetőleg minél nagyobb számban vegyenek — előadással is — részt.

Az ülésen Kogutowicz Károly dr. tartott nagy tetszéssel és érdeklődéssel fogadott előadást „A dunántúli egyke“ címen. Előadásában az általánosan elterjedt felfogásokkal és az eddig alkalmazott kutatási eljárásokkal szemben a geográfus szemüvegén keresztül tárta fel a magyarországi falusi egyke tüneteit. Elsősorban a természetes és emberi milió lenyűgöző hatását mutatta be. A magyar falu elfajult egykéje nem azonos a születések arányszáma európai visszaesésének jelenségével. A nyugateurópai és a magyar városokban is mutatkozó változásokkal szöges ellentétben áll az egyke erkölcsi járványa. Okaiban, megnyilvánulásaiban rendkívül bonyolult. Faji, erkölcsi, felekezeti és gazdasági okokon kívül sok egyéb oka is van. A földrajziak sem hanyagolhatók el. A sárközi és ormánysági egykének sokkal régebbi keletűnek kell lennie, mintsem általában gondolják. Torz hagyományok, erkölcstelenség, istentelenség és nem utoljára a falu társadalmi viszonyai az elsődleges okok. A gazdasági okok éppen ellenkezőleg hatnak, mint ahogy a távolállók hiszik. Ennek megvilágítására szolgál a sokgyermekes falusi családok viszonyainak ismertetése és a sok gyermek valódi titkának feltárása. Szükséges, hogy komoly, elfogulatlan részletkutatások világítsák meg jobban a helyzetet és ezért a statisztikai adatgyűjtés kiegészítésére is szükség van. Nem egyoldalú, laikus megvilágítások, hanem a legtárgyilagóssabb vizsgálat jelölheti meg az orvoslás módjait, mint azt lehetőségeik felsorolása is igazolja.

Balás Károly dr. elnök az értékes előadásért a Csoport köszönetét tolmácsolva hangsúlyozta, hogy a geográfia a demográfiának mindig nélkülözhetetlen bázisa volt; az előadás megmutatta, hogy ma is egyik fontos koeficiense.

Kovács Alajos dr. hozzászólásában előadónak

abból a megállapításából indult ki, hogy a baranyai egyke elsősorban a táj, a környezet, a sziget-szerű elzártág befolyása alatt keletkezett. Az ország más hasonló vidékeinek (Sárrét Biharban, Szabolcsmegye „szigeten“ épült községe) ugyanilyen szempontú alapos tanulmányozását is szükségesnek véli, mert ezek a területek a fejlődési akadályok ellenére sem egykések. Az egyke gyógyszerei közül a neveléstől vár sokat. 20%-on aluli élveszületési arányával ezidő szerint egész Baranya vm. az egykés határ alatt áll, de arányszámának újabb visszaesése enyhébb, mint az ország többi részein. Előadó kiemelte, hogy Baranya vm. egykés vidékein az élveszületési hányados a múlt század elején 37—42% volt; bár az előadásból kitűnőleg az arányszám magasságát az igen nagy csecsemő- és gyermekhalandóság teljesen lerontotta, úgy látja, hogy az egyke azidőtájt még nem lehetett általános. Figyelmet érdemel a környező vidékek viselkedése és az a körülmény is, hogy az egyke nemcsak az ormánysági református, hanem a szomszédos katolikus községekben is meghonosodott. Elsősorban erkölcsi betegségnek tartja az egykét; gazdasági hatás inkább csak időlegesen mutatkozik (dekonjunktúra idején kevesebb, fellendüléskor több élveszületés); egyébként is a jobb gazdasági helyzet (nagyobb parasztbirtok) tudvalevőleg károsan befolyásolja az élveszületési mozgalmat. Megemlíti, hogy a gazdasági cselédség körében a reformátusok házas termékenysége a legutolsó népszámlálás szerint valamivel magasabb a római katolikusokénál, mégpedig valószínűleg azért, mert jelentős részük az ország egyke által nem fertőzött keleti felén települt. *Konkoly Thege Gyula dr.*-nak a Csoport első ülésén elhangzott előadásából idézi, hogy a nyers élveszületési arány 1930 és 1935 közt országos végeredményben 25·4-ről 21·2-re esett le. A különbség 4·2%, vagyis az arányszám 16·5%-kal lett kisebb. Az 1935. évi kormegoszlást figyelembevéve, a csökkenés valamivel még nagyobb (a 20—39 éves női népséghez viszonyított adatok szerint 17%). Igazat ad az előadónak abban, hogy a gazdasági aránytalanságokon enyhítő újabb földosztás pillanatnyilag csökkentőleg hatna a születési mozgalmra; ha viszont a mai helyzet marad meg, a gazdasági cselédek gyermekeinek nagy része kiszorul az őstermelésből és előbb-utóbb mint városiak ipari proletár lesz egykés.

Elek Péter felszólalásában hangsúlyozta, hogy az ormánysági és a sárközi egykének különböző eredete van. Míg az Ormányságban a táj átalakulása kedvezőtlen volt és az élettér összeszűkülése valószínűleg megfojtotta a társadalmat (vagy életet), addig a Sárközben a táj átalakulásából konjunktúra származott. A túlhirtelen kedvező változás is tragikus következményekkel járt, mert a konjunktúrában támadt igényeknek a kevésbé jó viszonyok között való fenntartása a legszörnyűbb áldo-

zatot követelte a társadalomtól: az egykerendszert. A társadalomnak a millióval való viszonya mellett a nagybirtokok szerepét is figyelembe kell venni az egyke kialakulásánál; a nagybirtokok káros hatása mind a két vidéken érezhető, a nagybirtokoknak kétségtelenül szapora, de proletár népessége pedig továbbá társadalmi veszélyt jelent a jövőre nézve. Egészséges birtokviszonyok közti normális társadalmi fejlődésre éppen az előadásban sorakoztak jó példák, mégpedig az idézett két egykés vidékkel szomszédos területen. Ez a terület jobbra németek által lakott; de miért ne lehetne ugyanezeket az egészségesebb viszonyokat a magyar lakosság számára is megteremteni?

Szél Tivadar dr. szerint az előadás kevés statisztikai adat idézése mellett is jellegzetesen rajzolta meg a konzervatív dunántúli falusi egyke jellemvonásait, mint a nagyvárosi, mondhatni liberális egykének, a városi kevés gyermekes házasságok magas arányának ellenképét. A tudomány egész rendszerét ismeri azoknak az okoknak, amelyek az egykére és általában a születési arány csökkenésére vezetnek. Az ezen okkomplexumra vonatkozó mindegyik iskola megegyezik abban, hogy a születések gyérülését nem a faj romlása okozza, hanem a kevés gyermeket kívánó akarat. Az ok tehát nem a természeti, hanem a társadalmi tudományok keretébe tartozik. Az előadásban a pécsi klinikák s a dunántúli bábák szerepéről, nemkülönben a matrimoniális berendezkedésű egykés vidékek „banyáinak“ fogamzásgátló, vagy magzat-elhajtó szerepéről mondtak sem az okot, hanem csak a módot határozzák meg, ahogyan a gyermeket nem kívánó szülői akarat érvényesül. Az okkomplexum, amely miatt gyakori a gyermeket nem kívánó akarat, két részre oszlik: vannak 1. anyagi és 2. erkölcsi okok. Azzal a felfogással szemben, hogy a falusi egykének inkább csak erkölcsi okai volnának, hangsúlyozza, hogy a dunántúli egykéről azt szokták mondani, hogy ennek a „birtokmegosztástól való félelem az oka“. Tehát éppen anyagi a főok; *Brentano* elmélete szerint is anyagi az ok, amely bizonyos jólétben lévő életmódhoz való ragaszkodás miatt vezet kevés gyermekekre. A segítség útjainak megfontolásánál az egykés vidékek gyér lakottságát is szem előtt kell tartani. 50—60 lélek esik itt egy négyzetkilométerre, szemben az országos 96-tal. A földművelési technika fejlesztésével még ez a vidék is többet bír majd eltartani. Erre figyelmeztet Németalföld nagy népsűrűsége (270 lélek 1 km²-re) és az, hogy az angliai sűrűnlakottság (150 lélek négyzetkilométerenként) tulajdonképpen 300—400-at is jelent, ha a sziklás vidékek leszámításával csak a szántóföldhöz történik a viszonyítás. Gyarmati élelemből alakítanak ma angol és holland embert. Nem kell idegenkedni annak az olasz tervnek az elfogadásától, hogy Abesszíniában magyar kolóniák alakíttassa-

nak, amelyek idővel autonómiát kaphatnának. Afrikai szerves anyagból, afrikai szénből magyarok számára is lehetne életlehetőséget formálni. Olyan közszellem kialakítására kellene az egykés vidékeken törekedni, amely nem idegenkedik attól, hogy a földbirtokos fiát más pályára is nevelje, ne csak földbirtokosnak. Nemcsak az egykés vidékek, de egész Magyarország számára is további fontos lépést alkothat a részvétel abban az egész művelt Nyugat-Európát átható régi törekvésben, mely az exotikus területeket is fehér emberekkel törekszik benépesíteni. Ahogy a németek most Délamerikában, úgy a magyarság az új olasz telepítések kapcsán nyerhetne ehhez az amerikai kivándorlási kontingensen felüli lehetőségeket. Nem kell annyira félni a kivándorlástól; megfelelő formában utat és módot nyújthat a magyarság fejlesztéséhez és erősítéséhez is.

A következő felszólaló, *Bodor Antal dr.* arra kérte előadót, hogy ha az egyke egyik okát az Ormányságon a mocsarak lecsapolásában látja, világítsa meg azt is, hogy az a talajt és a termelési viszonyokat mennyiben alakította át? Az ugyancsak lecsapolt bihari Sárréten ugyanis sok jó rét szikes legelővé vált, de ott a nagyváradi piac közelsége enyhített a bajokon. Érdekes, hogy a tolnamegyei Sárközön a lecsapolás után pár évig bőven termő föld nagy jövedelme a parasztasszonyokat fényűző ruházkodásra, a rákövetkezett rossz esztendőket pedig egykésítésre vezették. A mezőgazdaságnak a világháborút követő nagymérvű konjunktúrája s utóbb bekövetkezett súlyos válsága sokban hasonló jelenségekre vezetett, a bihari Sárrét több községe azonban a trianoni határszélen gép-, pénz- és más ügynököktől megkímélve a konjunktúra idején kevésbé ment túlhajtásokba s így a mai válság súlyát könnyebben viseli. Református lakossága, amelynek természetes szaporodása az egykés Ormánysággal és Sárközzel szemben a háború előtt is magas volt, az utóbbi évtizedben még nagyobb születési többletet mutat fel s ez egyrészt életerejét igazolja, másfelől arra vezethető vissza, hogy a békekötés óta elvágott közeli Nagyvárad hatása erkölcsi téren kevésbé érvényesül. Emellett a népes bihari községek lakossága régidő óta keveredik egymással, az ormánysági apró falvak népe azonban ezer év előtt odatelepült néhány rokonsalád állandó összeházasodásából maradt fenn, életerejé idővel meggyöngült s az ottani nehéz gazdasági viszonyok közt egykére szokott, újabban pedig a szomszédos községekből hozott vökökkel igyekszik magát erősíteni. Megemlíti, hogy ez irányban beható családtörténeti kutatásra volna szükség; ezekhez a Falukutató Intézet Balatonfüreden már hozzákezdett.

Kiss István dr. hozzászólása során az anyagi helyzetnek az egykére való hatására adaléku az

említette fel, hogy 1936. nyara folyamán a Magyar Közigazságtudományi Intézet tatai járási felvétele alkalmával az egyik községben a plébánostól azt az információt nyerték, hogy a bányászok akkor egykésnek, ha van munkájuk, mert akkor a magzat-elhajtás költségeit tudják fedezni, ha nincs munka, akkor viszont van gyermekáldás. Az egyke okait megállapítani egyébként rendkívül nehéz feladat, mert — mint ismeretes — az egyik legfontosabb tényező a szülők akarati meghatározása, márpedig itt kianalizálni a hatókat úgyszólván lehetetlen; az egykének igen sok okozója, előidézője lehet. Ami az egyik legfontosabb okcsoportot: a gazdasági okokat illeti, rá kell mutatni arra, hogy az egyke ebből a szempontból nem más, mint a parasztság passzív rezisztenciája a kapitalizmussal szemben. A parasztban is megvan a család életszínvonalának a fenntartására irányuló törekvés. Az életszínvonalat nála a holdak, illetve az ökrök száma jelenti. Mivel megfelelő mennyiségű holdat szerezni nem tud, vagy nem is akar, mert az fáradságos, a legkönnyebb és legkényelmesebb eszközhöz fordul és csökkenti a gyermekszámot. Miután az egykét a földbirtokelaprózás ellen használják, az egyke elleni védekezés egyik igen régi jó eszköze a *lex Papia Poppaea*. Szükség van az örökösödési törvénynek olyan értelmű revíziójára, amely abban az esetben, ha az örökhagyónak csak egy gyermeke van, nem engedélyezi az egész vagyonnak, hanem csak egy hányadának az arra történő átörökítését, a többi pedig a sokgyermekes családok felsegélyezésére szolgáló alap javára foglalja le.

Az utolsó hozzászóló, *Kovács Imre* azt hangsúlyozta, hogy az egyke okainak hiábavaló kutatása helyett annak kialakulása vet arra fényt, hogy e szomorú társadalmi jelenség anyagi vagy pedig erkölcsi természetű-e. A kemsei egyke kialakulásánál például gazdasági okok voltak az elsők. A földesúri szolgáltatások megszüntetésének és a patriarkális gazdálkodásról a forgalmi gazdálkodásra való áttérésnek időpontja egymással összeesett s nagy megrázkódtatást jelentett a társadalom számára. Ahol régen házközösségben élő népes családok laktak, ott a hirtelen felmerült tulajdonjogi problémák egykésítésre vezettek. Mivel a paraszti társadalom nagy válságában teljesen magára volt hagyatva, ez az eltévelyedés meggyökeresedett: eszközei megfinomodtak, a parasztság erkölcsi világa pedig teljesen hozzáalakult. Így került át az egyke anyagi síkról erkölcsi síkra és vált gyógyítása lehetetlenné. Felszólaló nézete szerint a legcélszerűbb kihalásra hagyni ezt a társadalmat. Helyébe majd életerős törzset kell telepíteni.

A felszólalásokra adott válaszában *Kogutowicz Károly dr.* örömmel üdvözölte a fejtegetései nyomán felvetett gondolatokat. A táj jelentőségének

újabb hangsúlyozása után kiegészítésképpen utalt a városi egyke különleges alakulására s *Burgdörfer*-nek arra a megállapítására, hogy a városban ma már tulajdonképpen az a helyzet, hogy a szégyenebb lakosságnak kevesebb, vagy még kevesebb a gyermeke, mint a gazdagabbnak. Az egyke gyógyításának megkísérlésére még Kemsében is szükség van; kár volna ezt a régi magyar törzset egyszerűen kihalsra ítélni. A fejlődés menetéből úgy látja, hogy a baranyamegyei egyke nem annyira akaratí tényező következménye, hanem szinte társadalmi kényszeré, amely alól a megtámadott községek lakossága sehogysem tudja kivonni magát. A kemsei tanulmányt nagyon értékeli, de teljesebb helyzetkép megrajzolása céljából sok hasonló tanulmányra volna még szükség. A Kemsére vonatkozó megállapítással szemben egy 1822-ben írt munkát idéz, mely kimutatta, hogy Baranyában az egyes felekezetek születési gyakoriságában már azidőtájt óriási különbség volt s ha talán enyhébben is, de már akkor megvolt a baj.

Balás Károly dr. elnöki zárószavában a régi probléma újszerű és alapos feltárásáért elsősorban az előadónak, valamint a felszólalóknak is köszönetet mondott. A maga részéről úgy látja, hogy a napirenden szereplő nagy horderejű kérdéssel egyedül tudományos szempontokból és teljesen tárgyilagosan, minden előítéllettől mentesen kell foglalkozni. Az egyes okok keresgélése túlzott analízisra vezet; ennél sokkal fontosabb a szintézis. A végső cél mindenesetre a segítség módjainak megtalálása. Az eddigi gyógyítási eszközök eredménytelensége miatt sokszor kérdésesnek látszott, hogy van-e egyáltalában mód az egyke kiküszöbölésére. E módokat keresését ennek ellenére folytatni kell. Az örökjogi intézkedéseknek maga is fontos szerepet tulajdonít. A Csoport az egykeprobléma terén tovább fogja tevékenységét folytatni s munkájának eredményeit idővel emlékirat formájában szándékozik a kormányzat tudomására hozni.

A Csoport harmadik ülése.

A Csoport jól látogatott harmadik ülését 1937 április 6-án rendezte meg. Az ülésen a Csoport elnökének, *Balás Károly* dr.-nak felkérésére *Schneller Károly* dr. tartott nagyhatású előadást „*Magyarország népmozgalma Európai keretben*” címen.

Előadásában abból indult ki, hogy soha nem őrizték olyan sikeresen a fizikai egészséget és soha nem őrizkedtek annyira a gyermekáldástól, mint ezidőszerint. A fajok életére hosszabb idő szempontjából tekintve irracionális és éppen ezért csak látszólag takarékos embergazdálkodás nem minden országra egyenlő mértékben jellemző s ezért újabban kiéleződött a színvonal-különbség a szapora Kelet- és a már majdnem stagnáló Észak- és Nyu-

gateurópa között. Ez azután sok helyütt a népesség koreloszlásának sajátos deformációját eredményezi, ami ismét oly népmozgalmi jelenségeknek válik okozójává, amelyek — a mennyiségi és minőségi romlások mellett — a helyes összehasonlítás elé is nagyobb akadályokat s ezzel együtt szigorúbb követelményeket állítanak. A multtal szemben és az egyéb államokkal való összehasonlítás céljaira ugyanis az ú. n. „nyers” arányszámok ma még kevésbé alkalmasak, mint régente.

Magyarország népmozgalmának a részletektől tartózkodó vizsgálata során a következő fontosabb eredmények mutatkoznak:

A *házasodási hajlam* gyengülését csak kisebb mértékben lehet felelőssé tenni a népmozgalom visszaeső alakulásáért, bárha Magyarországon — több más állammal ellentétben — a házasságkötések tiszta arányszáma is kezd a multhoz mérten kedvezőtlenül alakulni. Az 1.000 lélekre jutó házassági szám tekintetében mindazonáltal az európai államok többsége kedvezőtlenebb helyzetben van, mint Magyarország, jóllehet újabban Dánia és főleg Németország is megelőzi Magyarországot az eddigi néhány országon kívül. Az 1.000 házasságképes korú (20—59 éves) és családi állapotú férfira jutó házasodási arány az utóbbi 10 év alatt 12%-kal, a (15—49 éves) nőké pedig 21%-kal romlott (1920/21-től 1930/31-ig). Különösen nagy a 25—29 éves férfiak házasodási valószínűségének a csökkenése (—27%). Ezzel szemben a 40 év körüliek és felüliek családalapítási valószínűsége csaknem tartja előbbi színvonalát, sőt a legfiatalabb korúaké ma nagyobb, mint akár 10 évvel ezelőtt, akár a régi békés években. Magyarország nuptialitásának kedvező színvonala a „tiszta” módszer szerint még kifejezettebbé válik. Azonban a multtal szemben az ezen arányszám tekintetében élvezett fölény (a többi nemzetekhez mérten) lemorzsolódóban van.

A „*bölcsők versenyében*” az egykor igen kedvező natalitású Magyarország újabban fokról-fokra lemarad s bár az európai államok nagyobb részében ezidőszerint még alacsonyabb a nyers születési arány, mint Magyarországon, a fejlődés iránya kevés jót ígér hazánkra nézve. A régi békés évekhez mérten az összehasonlítható 19 ország közül 12-ben kisebb mértékben csökkent a születési mutató, mint Magyarországon. Ha viszont csupán a legújabb fejlődést vesszük szemügyre, akkor csak Ausztria, Cseh-Szlovákia és Norvégia mutat még gyorsabb ütemű süllyedést a születések aránya tekintetében. A nagy háborút követő népszámlálás körüli születési arányt 1.000-nek véve a mostani magyar index csak 821, míg a jugoszláv index 919 és a romániai is 896. A nyers születési arány csökkenésénél (31·63—24·65) még nagyobb az 1.000

férjes nőre eső születések számának 10 évi csökkenése (185—135), míg a törvénytelen szülési valószínűség 21-ről csak 20-ra csökkent. A legfiatalabb nők megtartották régebbi termékenységüket, de már a 25—30 éves férjes nők szülési valószínűsége 33%-kal, a 30—40 éveseké 44%-kal és a 40—49 éveseké 57%-kal lett kisebb, mint amekkora volt közvetlenül a világháború után. A legtöbb külföldi államhoz mérten a magyar férjes nők termékenysége kedvezőtlenül alakul s hogy végeredményben a nyers születési hányados elég magas, sőt az 1.000 nőre jutó általános termékenységi arány sem kedvezőtlen, az arra vezethető vissza, hogy a nagyobb termékenységet mutató férjes nők részesedése (az összes nők sorában) jóval kedvezőbb Magyarországon, mint a külföldi államok többségében és amellet a törvénytelen születések gyakorisága (a nem férjes nők számához viszonyítva) is nagy. Újabban a nők általános termékenysége tekintetében bizonyos színvonal-kiegyenlítődés észlelhető Magyarország és a legtöbb nyugateurópai állam között — Magyarország rovására. A férjes nők termékenységének nagyarányú csökkenése azonban kis részben arra is visszavezethető, hogy a férjes nők kortagozódása kedvezőtlenebbé vált és így a standardizált születési hányados valamivel mégis kevésbé csökkent, mint a férjes (valamint az összes) nők szülési valószínűsége.

A *halandóság* 10 év alatti csökkenése igen jelentős: 21·29 ezrelékről 16·07 ezrelékre szállott le a mortalitás. Ennél nagyobb csökkenés a jelzett idő alatt csak Bulgáriában és Lengyelországban mutatkozott. Azonban hogyha a koreloszlás zavaró befolyását a standardizálással kiküszöböljük, akkor Németország és Ausztria is megelőzi a javulás mérve tekintetében Magyarországot. Még a megjavult halandóságú Magyarország is a kifejezetten kedvezőtlen mortalitású államok közé tartozik. Románia, Jugoszlávia, Spanyolország, Portugália és Görögország, valamint Franciaország azok, amelyekben a nyers halandóság még nagyobb, mint Magyarországon. A fejlődés iránya azonban Magyarországra nézve határozottan kedvező. 10 évvel ezelőtt még Franciaország és Görögország határozottan kisebb halandóságot mutattak és Jugoszlávia is csak körülbelül ugyanolyan színvonalon állott. A változásokban a kormegoszlás módosulásának is nagy szerepe van. De a standardizálást elvégezve is az tűnik ki, hogy Magyarország és az élen járó csoport közt a különbség — Magyarország javára — módosult. A nem elég egyenletesen javuló csecsemőhalandóság tekintetében az egyedüli Románia az, amelyik túlszárnyalja Magyarországot. De az 1—5 és az 5—19 évesek, nemkülönben a 20—39 évesek csoportjában a magyar halandóság viszonylag már sokkal jobb helyzetet foglal el. Az első említett korcsoportban Olasz-

ország, a fiatalokú produktívak halandósága terén Franciaország is Magyarországnál kedvezőtlenebb helyre szorul. A későbbi korcsoportokban újból romlik Magyarország relatív halandósága. Az utóbbi tíz év alatt különösen az 1—5 évesek és amellet az 5—19 évesek halandósága javult nagyon figyelemreméltóan. Előbbiek csoportjában csak Ausztria, Németország és Cseh-Szlovákia, utóbbiak sorában pedig csupán Németország mutat még nagyobb javulást, mint Magyarország.

Balás Károly dr. elnök köszönő szavai után Szél Tivadar dr. szólt hozzá az előadáshoz. Az elhangzott mélyenszántó fejtegetésekhez a következőket fűzte hozzá: 1. A házasságkötések arányszámának emelkedett színvonalában szerepe van a palingam házasságok gyakrabba válásának, annak, hogy az elválási arány emelkedésével a házastárs cserélgetése vált gyakoribbá és nem a házasságkötési hajlandóság javult. A születési arány csökkenésével a házasságra nem képes korosztályok aránya is csökkent s ma a házasságra képes korosztályok a népességben jobban kidomborodnak, mint régen. Ennek jelentőségére standardszámítással lehet rámutatni. A népszámlálások igazolják, hogy a 15 éven felüli népességben a házások aránya nem gyarapodik. A jólét a házasságkötési hajlandóságot nem fokozza; nagyvárosokban és belső kerületekben a házasságkötési arány az idegen házasulók révén magas, ú. n. látszatarány. 2. A születési arány standard számításának kevés eredményére megjegyzi, hogy itt ez a negatívum is igen értékes, mert rámutat arra, hogy a születések tényleg gyérülnek s nem csupán a kormegoszlás megváltozása az oka annak, hogy a nyers születési mutató Európaszerte visszafejlődik. Megemlíti, hogy Mayr már félszázaddal ezelőtt foglalkozott a szülési arányszám standardizálásának kérdésével. 3. A halandósági arány standardizálásánál helyesebbnek tartaná a svédországi kormegoszlás alapulvételét, mint a németalföldit. Ez utóbbit egyébként is csak előadó vitte be néhány évvel ezelőtt ugyanerről a kérdéstről írt munkájával a statisztikába. A vonatkozó régebbi számításokkal való egybevetések is megnehezülnek a németalföldi új alappal.

Kovács Norbert dr. két megjegyzéssel egészítette ki az előadást. Szerinte a standardszámítás bázisának a leghelyesebb Európát választani, mert csak így, az egészbe beállítva érvényesül minden hatótényező. Majd arra utalt, hogy a születési gyakoriság megcsappanásáról és országonkinti különbségeiről való ítéletalkotás előtt számos tényezőt (nagyobb népsűrűség, föld termőereje és a termő erő változása, fejenkinti nemzeti jövedelem, klíma, politikai tényezők, gazdasági erőforrások, gyarmatok, védett helyzet) kell figyelembe venni, mérlegelni, vagyis

egy magasabbrendű standardizálást kell elvégezni. Bár a magyar nemzet minden tagja várja és kívánja a jobb jövőt, a pillanatnyilag veszélyes ponton álló ország nehéz helyzetét sem szabad szem elől veszíteni. A nyers születési szám magasságának alapvető jelensége mellett a kultúra is nagy-súlyú tényező; sőt néha az emberanyagánál is nagyobb erőforrás. A nyugati államokban a születések csökkentése a gazdaságosság elvének uralmával is szoros kapcsolatban van.

Schneller Károly dr. válaszában megjegyezte, hogy a palingam- és protogam házasságok befolyását illetően egyetért az első felszólalóval, idő hiányában azonban ezekkel a részletekkel nem foglalkozhatott. Nézete szerint a standardizálás alapjául lehetőleg normális korösszetételű államot kell választani; ezért és mert a betegség fokát egészséghez, nem pedig betegséghez kell hozzámérni, Svédországnál jobb alapnak tekinti Hollandiát. Mégpedig annál inkább, mert legújabb tapasztalatok szerint a születési mozgalom bizonyos mérvű felfrissülésére, megújulására van mód és lehetőség, tehát a holland példa gyakorlatilag is helytálló lehet. Egyébként a magyar halandóság Svédországhoz mérve még kedvezőtlenebbnek mutatkoznék. Csecsemőhalandóságunk magasságának az élve- és halvaszületések bejelentési rendszerében fennálló eltérés és az időjárás csak részben lehet magyarázója; egyes években tapasztalt elég kedvező alakulása a jobb terméssel, jobb életmóddal is összefügg. A régi Magyarországról végzett korrelációs számítások szerint az orvoslétszámnak nincs oly döntő súlya a csecsemőhalandóság alakulásában, mint a szociális és gazdasági viszonyoknak. Az emberi kultúra nagy értékét elismeri, de mindennél fontosabbnak tartja, hogy az a nemzedék mindig elég népes legyen, melynek ezt a kultúrát tovább kell adni.

Szél Tivadar dr. Kovács Norbert dr. felszólalására kiegészítően még arra utalt, hogy az európai országok kormegoszlása nem kész adat, mint egy-egy országé, hanem tulajdonképpen csupán átlag; ha egyik vagy másik ország népszámlálásának megfelelő feldolgozása késik, ezt az átlagot is csak hosszabb késedelemmel lehet meghatározni; ezért nem volna helyes, hogy a halandósági arányok az európai országok népességének átlagos kormegoszlására értékeltesse át. Egyébként már Kőrösy megfelelt az ily ellenvetésre kimutatván, hogy a svéd alapra végzett átszámítás eredménye lényegileg ugyanaz, mint az összes európai országok népessége kormegoszlásának átlagára történő átszámításé. A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1895. évi berni ülésén részben ez okból határozott úgy, hogy a halandósági standardszámítások alapjául Svédország népességének kormegoszlása választassék.

Balás Károly dr. elnök zárószavaiban az előadónak rendkívül értékes és elmélyedő munkájáért ismételtelen köszönetét fejezte ki és egyúttal a felszólalóknak is köszönetet mondott.

A Csoport negyedik ülése.

A Csoport negyedik ülése 1937 április 27-én folyt le. Az ülésen Balás Károly dr. elnöki szavai után Szél Tivadar dr. tartott nagy anyagot előtáró előadást „Városképződés és népmozgalom” címen.

Előadásában mindenekelőtt arról emlékezett meg, hogy a városképződés jelensége ma is tovább tart; erre a legújabb népszámlálásbeli, népmozgalmi, munkásbiztosítási, munkanélküliségi stb. statisztikából számos bizonyíték említhető. A legkülönbözőbb államokból vett, szembetűnő gyarapodásról képet nyújtó számsorok mutatják a városi nép arányának növekedését, bármiképpen — akár a település jellege, közigazgatási minősége, lélekszáma stb. alapján — határoljuk is el a városi lakosokat a falvakétól. Érdekes azonban, hogy a rossz természetes szaporodású iparos városok inkább fejlődnek, mint a jobb vitalitású mezőgazdasági jellegűek s a városok egymásközi népcseréje is a mezőgazda városokból a jobban iparosított településformát jelentő iparos városok felé irányul. Jellegzetes újabkori tünete az urbanizálódásnak az is, hogy nem is annyira a városias mag, hanem inkább a nagy városokat gyűrűszerűen övező városszéli települések fejlődnek. Az országos népmozgalom szempontjából azonban az elővárosias övezet fejlődése is csak a városias sajátságok erősödését jelenti, mert ebben is többnyire a városias jellegzetességek mutatkoznak.

A városi nép későn házasodik, a népszámlálások szerint alacsony benne a házasok aránya. A nagyvárosok magas házasságkötési aránya csak látszatarány. Standard és más korrekciós számításokkal igazolható, hogy csupán kormegoszlási különbségek, a palingam házasságoknak városokban magas aránya és a nem városi lakos idegeneknek városokban gyakori volta emelik színvonalát a falvak fölé. Akár a magyar, akár a német vagy más országbeli városokat csoportosítjuk lélekszám-kategóriák szerint, jól kimutatható e jelenségeknek a városok növekedésével, a városképződéssel párhuzamos kifejlődése.

Az alacsony városi születési arány a natalitás csökkenését magyarázó minden elmélettel összhangban áll. A városi lakosság arányának gyarapodása az országok születés-mutatójára is csökkentő hatású; sőt még inkább azzá válik azért, mert a városok születésmutatója rohamosabban csökken, mint a vidéki népé. A városok közt is különbségek vannak, nemcsak a lélekszám-kategóriák, de a városias jellegű — vagyis iparforgalmi

és értelmiségi foglalkozású — nép aránya tekintetében. Nagy mezőgazda falusias városaink, pl. Hódmezővásárhely, a születési arány tekintetében is a falvakhoz állanak közelebb. Ahogy az industrializálódás előrehalad és a városias jelleg fejlődik, ahogy az urbanizálódás erősödik és a városok magasabb és magasabb lélekszámú kategóriáit vesszük szemügyre, a születési arány annál konziderációsabb, városiasabb, alacsonyabb színvonalú lesz. A törvénytelen születések aránya városainkban a házi cselédek és gyári munkások népszámlálásbeli százalékaival mutat magas korrelációt. A halvaszületések magas városi aránya a kórházak idegenszületéseivel, a többesek magas városi aránya a városi nők magasabb átlagos szülési korával függ össze, mert a többes születések aránya az anya korával nő.

A városi nép halandósága helyesen, tehát a kórházi idegen halottak beszámítása nélkül, a városképződéssel párhuzamosan még tovább javul. Ha standardszámítással a születési aránynak az urbanizációval járó csökkenésétől függetlenítjük a halandósági értékelést, kitűnik, hogy a városképződéssel fokozódó kultúra a városiasabb városi nép halandóságát a kormegoszlás állandósága esetén is javítja. Az erősebben iparosodott városi településformák különböző kategóriáiban ugyanez a jelenség látható. Ha az 56 magyar várost — a 11 tj. és 45 m. várost együtt — akár lélekszámkategóriák, akár az ipari népesség aránya szerint csoportosítjuk, az tűnik ki, hogy a városképződéssel csökken a csecsemő- és gyermekkori halálokok, a fertőző betegségek aránya; nemkülönben egyes

takaródiagnózisok, mint a veleszületett gyengeség és az aggkori végkimerülés is ritkábbakká lesznek a városképződés előrehaladásával. Ezzel szemben a városok ily felsorakoztatása esetén az is kitűnik, hogy a halálokok körében a vérkeringési szervek betegségei, a rosszindulatú daganatok, főleg a rák, a húgyivarszervi bajok és az öngyilkosságok aránya nő. A városképződésnek a közegészségügy és a halálteki statisztika alakulására való hatásáról a statisztikában további érdekes részletek állnak rendelkezésére.

Balás Károly dr. elnök előadó szociológiai irányban is elmélyedő munkájáért a Csoport köszönetét tolmácsolta. A maga részéről is úgy látja, hogy a születési gyakoriság csökkenésében a városodásnak nagy a része. Ez különösen azért igen nagyszűlyű jelenség, mert a propagatív erő gyengülése ma már a fehér faj legnagyobb problémája. A civilizáció élén haladó fehér faj arányának megcsökkenésén kívül a nyugati népek és a szlávok arányában is az előbbi kárára mutatkozik kedvezőtlen eltolódás. Mindezeknek a káros jelenségeknek a megváltoztatására még csak részleges eredményű példákat lehet találni. Az egész kérdés morális, szociálfilozófiai jellegű: megoldására tehát csak akkor nyílik mód, ha az egész civilizált társadalom a közérdeket veszi figyelembe s szaporodásának ütemét a közérdekű házasodási szám, valamint a közérdekű átlagos gyermekszám gondolata fogja irányítani. Ennek a gondolatnak előtérbehelyezése, propagálása nemzeti és általános kultúrszempontokból a Csoportnak s az Uniónak is egyik legfontosabb feladata lehet.

Személyi hírek. — Nouvelles.

A Magyar Tudományos Akadémia 1937 április hó 28-án tartott nagygyűlésén a Chorin Ferenc-jutalommal *Földes Béla* dr. b. t. t., v. minisztert, az Akadémia és a Magyar Statisztikai Társaság tiszteleti tagját tüntette ki a Magyar Statisztikai Társaság kiadásában megjelent „Statisztikai előadások. Új sorozat“ c. művéért. Ugyanakkor a Weiss Fülöp-jutalmat vitéz *Surányi-Unger Tivadar* dr. egyetemi ny. r. tanár, az Akadémia levelező tagja nyerte el „Magyar nemzetgazdaság és pénzügy“ c. munkájáért.

A Kir. Magyar Pázmány Péter-tudományegyetem 1937. június 8-án megtartott rektorválasztó ülése az 1937/38. tanévre az egyetem rektorává *Kenéz Béla* dr. m. kir. titkos tanácsost, az Országos Statisztikai Tanács elnökét, a Magyar Statisztikai Társaság tiszteleti tagját, a statisztika professzorát választotta meg.

A M. kir. József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem 1937 június hó 11-én lefolyt rektorválasztó ülésén gróf *Teleki Pál* dr. v. mi-

niszterelnök, m. kir. titkos tanácsos, a Magyar Statisztikai Társaság tiszteleti tagja választotta meg az 1937/38. tanévre rektornak.

Szászország. Országos statisztikai hivatalának új elnöke *Hoffmann G.* kormányfőtanácsos.

Mexikó. Az általános statisztikai igazgatóság vezérigazgatói székében a külügyi államtitkárrá kinevezett *Beteta R.-t Foglio F.* váltotta fel.

Dél-Rhodézia. Statisztikai hivatalának új vezetője *Burnet-Hurst A. R.*; eddig a hivatalt *Gibson T. G.* vezette.

Chemnitz. A város statisztikai hivatalának igazgatójává *Schöbel* professzor utódaként *Walch A.* neveztetett ki.

Bamberg. 1936 őszén újonnan szervezett városi statisztikai hivatalának első igazgatója *Böhm H.* lett.

Birkovic Miksa †. 1937 február 24-én Sarajevóban elhunyt *Birkovic Miksa* a jugoszláv statisztikai szolgálat nyugalmazott vezetője, a Nemzet-

és értelmiségi foglalkozású — nép aránya tekintetében. Nagy mezőgazda falusias városaink, pl. Hódmezővásárhely, a születési arány tekintetében is a falvakhoz állanak közelebb. Ahogy az industrializálódás előrehalad és a városias jelleg fejlődik, ahogy az urbanizálódás erősödik és a városok magasabb és magasabb lélekszámú kategóriáit vesszük szemügyre, a születési arány annál konziderációsabb, városiasabb, alacsonyabb színvonalú lesz. A törvénytelen születések aránya városainkban a házi cselédek és gyári munkások népszámlálásbeli százalékaival mutat magas korrelációt. A halvaszületések magas városi aránya a kórházak idegenszületéseivel, a többesek magas városi aránya a városi nők magasabb átlagos szülési korával függ össze, mert a többes születések aránya az anya korával nő.

A városi nép halandósága helyesen, tehát a kórházi idegen halottak beszámítása nélkül, a városképződéssel párhuzamosan még tovább javul. Ha standardszámítással a születési aránynak az urbanizációval járó csökkenésétől függetlenítjük a halandósági értékelést, kitűnik, hogy a városképződéssel fokozódó kultúra a városiasabb városi nép halandóságát a kormegoszlás állandósága esetén is javítja. Az erősebben iparosodott városi településformák különböző kategóriáiban ugyanez a jelenség látható. Ha az 56 magyar várost — a 11 tj. és 45 m. várost együtt — akár lélekszámkategóriák, akár az ipari népesség aránya szerint csoportosítjuk, az tűnik ki, hogy a városképződéssel csökken a csecsemő- és gyermekkori halálokok, a fertőző betegségek aránya; nemkülönben egyes

takaródiagnózisok, mint a veleszületett gyengeség és az aggkori végkimerülés is ritkábbakká lesznek a városképződés előrehaladásával. Ezzel szemben a városok ily felsorakoztatása esetén az is kitűnik, hogy a halálokok körében a vérkeringési szervek betegségei, a rosszindulatú daganatok, főleg a rák, a húgyivarszervi bajok és az öngyilkosságok aránya nő. A városképződésnek a közegészségügy és a halálteki statisztika alakulására való hatásáról a statisztikában további érdekes részletek állnak rendelkezésére.

Balás Károly dr. elnök előadó szociológiai irányban is elmélyedő munkájáért a Csoport közönetét tolmácsolta. A maga részéről is úgy látja, hogy a születési gyakoriság csökkenésében a városodásnak nagy a része. Ez különösen azért igen nagyszűlyű jelenség, mert a propagatív erő gyengülése ma már a fehér faj legnagyobb problémája. A civilizáció élén haladó fehér faj arányának megcsökkenésén kívül a nyugati népek és a szlávok arányában is az előbbi kárára mutatkozik kedvezőtlen eltolódás. Mindezeknek a káros jelenségeknek a megváltoztatására még csak részleges eredményű példákat lehet találni. Az egész kérdés morális, szociálfilozófiai jellegű: megoldására tehát csak akkor nyílik mód, ha az egész civilizált társadalom a közérdeket veszi figyelembe s szaporodásának ütemét a közérdekű házasodási szám, valamint a közérdekű átlagos gyermekszám gondolata fogja irányítani. Ennek a gondolatnak előtérbehelyezése, propagálása nemzeti és általános kultúrszempontokból a Csoportnak s az Uniónak is egyik legfontosabb feladata lehet.

Személyi hírek. — *Nouvelles.*

A Magyar Tudományos Akadémia 1937 április hó 28-án tartott nagygyűlésén a Chorin Ferenc-jutalommal *Földes Béla* dr. b. t. t., v. minisztert, az Akadémia és a Magyar Statisztikai Társaság tiszteleti tagját tüntette ki a Magyar Statisztikai Társaság kiadásában megjelent „Statisztikai előadások. Új sorozat“ c. művéért. Ugyanakkor a Weiss Fülöp-jutalmat vitéz *Surányi-Unger Tivadar* dr. egyetemi ny. r. tanár, az Akadémia levelező tagja nyerte el „Magyar nemzetgazdaság és pénzügy“ c. munkájáért.

A Kir. Magyar Pázmány Péter-tudományegyetem 1937. június 8-án megtartott rektorválasztó ülése az 1937/38. tanévre az egyetem rektorává *Kenéz Béla* dr. m. kir. titkos tanácsost, az Országos Statisztikai Tanács elnökét, a Magyar Statisztikai Társaság tiszteleti tagját, a statisztika professzorát választotta meg.

A M. kir. József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem 1937 június hó 11-én lefolyt rektorválasztó ülésén gróf *Teleki Pál* dr. v. mi-

niszterelnök, m. kir. titkos tanácsos, a Magyar Statisztikai Társaság tiszteleti tagja választotta meg az 1937/38. tanévre rektornak.

Szászország. Országos statisztikai hivatalának új elnöke *Hoffmann G.* kormányfőtanácsos.

Mexikó. Az általános statisztikai igazgatóság vezérigazgatói székében a külügyi államtitkárrá kinevezett *Beteta R.-t Foglio F.* váltotta fel.

Dél-Rhodézia. Statisztikai hivatalának új vezetője *Burnet-Hurst A. R.*; eddig a hivatalt *Gibson T. G.* vezette.

Chemnitz. A város statisztikai hivatalának igazgatójává *Schöbel* professzor utódaként *Walch A.* neveztetett ki.

Bamberg. 1936 őszén újonnan szervezett városi statisztikai hivatalának első igazgatója *Böhm H.* lett.

Birkovic Miksa †. 1937 február 24-én Sarajevóban elhunyt *Birkovic Miksa* a jugoszláv statisztikai szolgálat nyugalmazott vezetője, a Nemzet-

közi Statisztikai Intézet 1931-ben megválasztott reu-
des tagja. Birkovic korábban Bosznia-Hercegovina
tartományi statisztikai hivatalának volt főnöke s

mint ilyen a Monarchia statisztikusainak össze-
vetelein többször megfordult és szerzett magyar
kapcsolatokat is.

Összefoglaló helyzetjelentés. *Résumé de la situation en Hongrie.*

1937. május. — Mai 1937.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzótábla.
Rajzok a gazdasági jelzótáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

*Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.*

Résumé. Nous présentons les données relatives
au mois de mai 1937:

Le nombre des mariages contractés en mai
(9.816) dépassait considérablement le chiffre de
l'année précédente (8.535). Il y eut 15.141 enfants
nés vivants, moins qu'en mai 1936 (15.483).
Le nombre des décès (11.305) a accusé une augmen-
tation sur celui du mois de mai de l'année dernière
(10.840). L'accroissement dit naturel (3.836 unités)
a été inférieur à celui de mai 1936 (4.643). Pour
1.000 habitants, la nuptialité a représenté 12·8; la
natalité, 19·8; la mortalité, 14·8; l'accroissement
naturel, 5·0.

Le chômage a continué à diminuer; cela tenait
à des causes saisonnières et à l'amélioration de la
situation économique. Les syndicats ouvriers n'ayant
enregistré que 14.573 sans-travail, le nombre des
chômeurs a baissé de 8·5% par rapport à avril der-
nier et de 17% par rapport au chiffre de l'année
dernière.

Par suite de circonstances économiques favo-
rables, la production a progressé. Il est indubitable
cependant que cela a été due pour une grande part,
en certaines branches de la production, à la limi-
tation de l'importation. Pour des causes saison-
nières, la production de la houille a diminué de
12% et celle du lignite de 7·9%; toutefois, on y
voit un accroissement (+ 8·2% et + 13%) compara-
tivement aux chiffres correspondants de l'année
précédente.

La production du lignite accuse une améliora-
tion même par rapport au mois de mai 1928 et 1929.
Pour la production de la fonte à affiner, on
constate une forte augmentation (26%) par
rapport au chiffre de l'année dernière. La produc-
tion de fonte brute (près de 300 mille q) se rap-
prochait du maximum constaté (en 1929, 350 mille
q) ces dix dernières années.

Les importations (38·8 millions de pengős) ont
été égales à celles du mois de mai de l'année der-
nière où nous avons dû importer de grosses quantités
de maïs (pour 4·4 millions de pengős), tandis que
cette année, nous avons exporté une quantité notable

de maïs. — Les exportations, représentant 48·4
millions de pengős, ont dépassé de 16·6 millions
celles de l'année précédente. La balance commer-
ciale s'est soldée par un excédent de 9·6 millions
de p.; au mois de mai de l'année dernière, elle
accusait un déficit de 7 millions.

L'importation n'offre pas pour mai der-
nier un tableau favorable. Pour d'importantes
matières industrielles de base, on y voit une dimi-
nution de quantité. C'est du fait de hausses de prix
que les importations accusent une augmentation de
valeur par rapport au chiffre de l'année dernière.
Parmi les marchandises importées, on constate une
diminution extraordinaire pour l'huile minérale
brute (94%), une régression très considérable (34%)
pour la fonte brute, et des diminutions notables
pour le minerai de fer, les laines brutes ou cardées,
le coton brut, les pâtes à papier. Par contre, on y
voit une augmentation pour le jute brute, les fibres
artificielles, le caoutchouc brut, les peaux brutes, le
coke, les fils de soie artificielle.

L'exportation a fait des progrès notables,
dus surtout aux ventes de grains panifiables (où
l'on voit un fort accroissement au point de vue de
la quantité) et de bêtes à cornes (pour ces dernières,
l'exportation avait progressé dès avril dernier).
Quant à l'ensemble des produits exportés par l'in-
dustrie lourde, on constate également une augmen-
tation.

Depuis l'amélioration de la situation économi-
que, le trafic ferroviaire progressait continuelle-
ment. En mai dernier, la quantité des marchandises
y a monté, par rapport au mois de mai 1936, de
12·5%. Le nombre des wagons chargés de marchan-
dises a dépassé 100 mille, chiffre le plus élevé noté
à pareille époque pendant les 7 dernières années.
Pour le nombre de ces wagons-là, on voit,
comparativement à mai 1936, un accroissement de
10·6%. Le nombre des voyageurs transportés s'est
élevé à 6·7 millions, accusant une augmentation
très considérable par rapport à avril dernier (5·9
millions) et au mois de mai 1936 (5·8 millions).

En ce qui concerne le trafic postal, le nombre

közi Statisztikai Intézet 1931-ben megválasztott reu-
des tagja. Birkovic korábban Bosznia-Hercegovina
tartományi statisztikai hivatalának volt főnöke s

mint ilyen a Monarchia statisztikusainak össze-
vetelein többször megfordult és szerzett magyar
kapcsolatokat is.

Összefoglaló helyzetjelentés. *Résumé de la situation en Hongrie.*

1937. május. — Mai 1937.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzótábla.
Rajzok a gazdasági jelzótáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

*Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.*

Résumé. Nous présentons les données relatives
au mois de mai 1937:

Le nombre des mariages contractés en mai
(9.816) dépassait considérablement le chiffre de
l'année précédente (8.535). Il y eut 15.141 enfants
nés vivants, moins qu'en mai 1936 (15.483).
Le nombre des décès (11.305) a accusé une augmen-
tation sur celui du mois de mai de l'année dernière
(10.840). L'accroissement dit naturel (3.836 unités)
a été inférieur à celui de mai 1936 (4.643). Pour
1.000 habitants, la nuptialité a représenté 12·8; la
natalité, 19·8; la mortalité, 14·8; l'accroissement
naturel, 5·0.

Le chômage a continué à diminuer; cela tenait
à des causes saisonnières et à l'amélioration de la
situation économique. Les syndicats ouvriers n'ayant
enregistré que 14.573 sans-travail, le nombre des
chômeurs a baissé de 8·5% par rapport à avril der-
nier et de 17% par rapport au chiffre de l'année
dernière.

Par suite de circonstances économiques favo-
rables, la production a progressé. Il est indubitable
cependant que cela a été due pour une grande part,
en certaines branches de la production, à la limi-
tation de l'importation. Pour des causes saison-
nières, la production de la houille a diminué de
12% et celle du lignite de 7·9%; toutefois, on y
voit un accroissement (+ 8·2% et + 13%) compara-
tivement aux chiffres correspondants de l'année
précédente.

La production du lignite accuse une améliora-
tion même par rapport au mois de mai 1928 et 1929.
Pour la production de la fonte à affiner, on
constate une forte augmentation (26%) par
rapport au chiffre de l'année dernière. La produc-
tion de fonte brute (près de 300 mille q) se rap-
prochait du maximum constaté (en 1929, 350 mille
q) ces dix dernières années.

Les importations (38·8 millions de pengős) ont
été égales à celles du mois de mai de l'année der-
nière où nous avons dû importer de grosses quantités
de maïs (pour 4·4 millions de pengős), tandis que
cette année, nous avons exporté une quantité notable

de maïs. — Les exportations, représentant 48·4
millions de pengős, ont dépassé de 16·6 millions
celles de l'année précédente. La balance commer-
ciale s'est soldée par un excédent de 9·6 millions
de p.; au mois de mai de l'année dernière, elle
accusait un déficit de 7 millions.

L'importation n'offre pas pour mai der-
nier un tableau favorable. Pour d'importantes
matières industrielles de base, on y voit une dimi-
nution de quantité. C'est du fait de hausses de prix
que les importations accusent une augmentation de
valeur par rapport au chiffre de l'année dernière.
Parmi les marchandises importées, on constate une
diminution extraordinaire pour l'huile minérale
brute (94%), une régression très considérable (34%)
pour la fonte brute, et des diminutions notables
pour le minerai de fer, les laines brutes ou cardées,
le coton brut, les pâtes à papier. Par contre, on y
voit une augmentation pour le jute brute, les fibres
artificielles, le caoutchouc brut, les peaux brutes, le
coke, les fils de soie artificielle.

L'exportation a fait des progrès notables,
dus surtout aux ventes de grains panifiables (où
l'on voit un fort accroissement au point de vue de
la quantité) et de bêtes à cornes (pour ces dernières,
l'exportation avait progressé dès avril dernier).
Quant à l'ensemble des produits exportés par l'in-
dustrie lourde, on constate également une augmen-
tation.

Depuis l'amélioration de la situation économi-
que, le trafic ferroviaire progressait continuelle-
ment. En mai dernier, la quantité des marchandises
y a monté, par rapport au mois de mai 1936, de
12·5%. Le nombre des wagons chargés de marchan-
dises a dépassé 100 mille, chiffre le plus élevé noté
à pareille époque pendant les 7 dernières années.
Pour le nombre de ces wagons-là, on voit,
comparativement à mai 1936, un accroissement de
10·6%. Le nombre des voyageurs transportés s'est
élevé à 6·7 millions, accusant une augmentation
très considérable par rapport à avril dernier (5·9
millions) et au mois de mai 1936 (5·8 millions).

En ce qui concerne le trafic postal, le nombre

des correspondances, y compris les lettres recommandées, a peu monté. Celui des mandats-poste a notablement baissé, ainsi que le montant total de ces mandats. Pour le nombre des télégrammes et des conversations interurbaines, on voit une augmentation. Le nombre des postes téléphoniques principaux s'est élevé à 105.304, dépassant de 9.704 le chiffre correspondant de l'année dernière; celui des postes récepteurs radiophoniques a monté de plus de 16 mille.

Quant au nombre des véhicules à moteur en circulation, il s'est élevé à 30.638, se rapprochant du maximum (30.890) noté en septembre 1930; il a monté de 1.215 par rapport à avril dernier et de 3.057 (+ 11·1%) par rapport au mois de mai 1936. Le nombre des automobiles destinées au transport des personnes a monté à 12.529, dépassant de 723 le maximum noté ces derniers temps (en août 1930). En mai dernier, l'effectif des automobiles servant au transport des personnes s'éleva de 640 unités; celui des camions automobiles, de 94; celui des motocyclettes, de 414; depuis le même mois de l'année précédente, le nombre des automobiles pour personnes a monté de 2.223 (+ 21·6%); celui des camions, de 268 (+ 8·7%); celui des motocyclettes, de 328 (+ 3·3%).

Comparativement à avril dernier, le niveau des prix agricoles n'a pas changé. Celui des prix industriels a de nouveau monté. L'indice des prix de gros, accusant une augmentation due à la hausse des prix industriels, s'éleva à 95, montant de 1 point par rapport à avril dernier et de 9 points par rapport au mois de mai 1936. L'indice des prix industriels a monté à 129, dépassant de 1 point celui d'avril dernier et de 12 points celui de mai 1936. Quant à l'indice de la catégorie „agriculture et élevage“, lequel n'a pas varié depuis avril dernier, on voit une augmentation de 7 points comparativement au mois de mai 1936.

L'indice du coût de la vie, baissant légèrement, est descendu à 101·7. La diminution a été due à la baisse des vivres, supérieure à la hausse d'autres articles (vêtements, chauffage, éclairage). Cet indice-là a monté en mai dernier de 5·4 points par rapport au même mois de l'année précédente.

D'après les chiffres de la Banque Nationale, la circulation des billets de banque, ainsi que le portefeuille-effets, accusaient une régression comparativement à avril. L'encaisse métallique ayant augmenté, la proportion de la couverture métallique s'est améliorée.

Les dépôts en banque augmentaient peu ces derniers temps. En mai, ils se sont élevés à 1.421 millions de pengős, montant seulement de 9·4 millions par rapport à avril dernier et de 52 millions par rapport à mai 1936.

A la Bourse de Budapest, la baisse a continué.

L'indice d'actions y est descendu à 146·4 (—8·9 points); comparativement à mars dernier, il a baissé de plus de 39 points.

Il n'y eut que 47 nouvelles insolvabilités (25 de moins qu'en avril dernier, 2 de moins qu'en mai 1936).

*

Népmozgalom.

1937 májusában a népmozgalmi jelenségek közül a legfeltűnőbbben a házasságkötések száma alakult: a szokottnál erősebb házassági hullámot mutatott. Minthogy az előző májussal szemben az elveszületések száma megapadt, a halálozásoké pedig emelkedett, a természetes szaporulat elég lényegesen az előző esztendei alatt maradt.

Az 1937 május folyamán megkötött házasságok száma 9.816 volt, tehát csaknem 1.300-zal meghaladta az előző májusi számot (8.535). Az ezer lélekre számított házasságkötési arány (12·8) is igen magas szintet ért el. Az *elveszületések* száma viszont ezúttal is elég jelentősen elmaradt az előző évi mögött: mindössze 15.141 volt (ezer lakosra számítva 19·8), holott 1936 májusában még 15.483-at tett; igaz, hogy 1936 nyarán aránylag kevés új frigy létesült, ez azonban a születési mozgalom visszaesésének csak részleges magyarázója lehet. 1937 májusában nemcsak a natalitás volt kedvezőtlen, hanem a mortalitás is: az *elhaltak* száma az elmúlt májusi 10.840-nel szemben most 11.305-re nőtt s az ezer lakosra számított halálozási arány is 14·8-et ért el. Egyedül az 1—6 éves korú halottak száma (586) volt kisebb, mint egy évvel előbb (688), ezzel szemben a csecsemőhalottaké egy árnyalattal (2.088-ról 2.107-re), a 7 évnél idősebb korúaké pedig feltűnőbb mértékben (8.064-ről 8.612-re) megnagyobbodott. Száz *elveszületésre* május folyamán 13·9 egy évnél fiatalabb halott jutott. A *természetes szaporodás* a születési és a halálozási mozgalom kedvezőtlen alakulásának eredményeképpen megkisebbedett. Az ország lakossága az előző májusi 4.643 fővel szemben most csupán 3.836 lélekkel nagyobbodott meg, ez ezer lakosra számítva 5·0-es hányadosnak felel meg.

Munkapiac.

A kedvező gazdasági helyzet következtében, nemkülönben erős évszaki hatásokra a szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma jelentős százalékos arányban hanyatlott s május hó végén a munkanélküliek száma alig valamivel haladta meg az 1928. éví. A munkapiac tartós javulása és kedvező volta a tetőponti konjunktúrahelyzettel van szoros összefüggésben.

A szociáldemokrata és a keresztényszocialista szakszervezetek által nyilvántartott munkanélküliek száma, a gazdasági helyzet kedvező volta folytán és az erős évszaki behatásokra jelentős arányban hanyatlott. Május hó végén a szakszer

vezetek mindössze csak 14.573 munkanélkülit mutattak ki, 1.354-gyel kevesebbet (—8·5%), mint az előző hóban és 2.940-nel kevesebbet (—16·8%) mint a múlt év ugyanazon időpontjában. A válság lezajlása óta a május havi munkanélküliek száma ily alacsony még nem volt. A munkapiaci helyzet már erősen megközelíti az 1928. és az 1929. évi. Ezekben az években ugyanis május hó végén 14.230, illetve 14.053 ipari munkanélküli volt. A helyzet jobb megítélése végett megemlítjük, hogy 1932 május hó végén az összes munkanélküliek száma 29.757 volt. A szakszervezeti munkanélküliek száma tehát az elmúlt öt év leforgása alatt már közel 50%-kal hanyatlott.

A tárgyalt hó végén 12.509 férfi, az összes munkanélküliek 85·8%-a és 2.064 női munkanélküli volt. A férfi munkanélküliek száma az előző havival szemben 9·7%-kal, a nőké pedig 0·4%-kal csökkent. A munkanélküliek 57·2%-a Budapestre, 42·8%-a pedig a vidékre esett. Foglalkozás szerint csökkent a munkanélküliek száma az előző hónappal szemben az építőiparban 32·1%-kal, a szállodai és éttermi alkalmazottaknál 26·1%-kal, a sokszorosító iparban 6·1%-kal, a bőriparban 5·1%-kal, a vasiparban 2·7%-kal, az élelmezési iparban 1·8%-kal, végül a szellemi munkásoknál 0·6%-kal. Emelkedett a munkanélküliek száma a ruházati iparban 6·5%-kal és a faiparban 3·8%-kal az előző hónappal szemben. A munkakeresők közül májusban 29·7%, áprilisban 29·5% volt elhelyezhető. Budapesten száz munkahelyre 222, vidéken pedig 163 munkakereső esett. A munkához jutott munkakeresők aránya a fővárosban 33·6%, a vidéken pedig 22·4% volt.

Termelés.

Mind a barnaszén, mind a kőszén termelése aránylag magas szinten mozog, amiben a gazdasági viszonyok kedvező voltán kívül nagy része van a behozatali korlátozásoknak is. A barnaszéntermelés már magasabb, mint volt az előző konjunktúra tetőpontjának éveiben, 1928-ban és 1929-ben. Ugyancsak magas szinten mozog a vasérc és vassalak, nemkülönben a finomításra való nyers vas termelése is. A termelési adatokból tehát még egyáltalán nem lehet következtetni a konjunktúraforduléhoz való közeledésre, vagy pedig arra, hogy a konjunktúra tetőpontját már meghaladtuk volna.

A széntermelés rendes körülmények között májusban éri el mélypontját. Ezidőtől fogva azután évszaki behatásokra a termelés az év végéig fokozatosan emelkedik. Az idei május havi alacsonyan álló széntermelés tehát tisztára évszaki behatások eredménye. A kőszéntermelés 12·0%-os, a barnaszéné pedig 7·9%-os hanyatlást mutatott a megelőző havinhoz képest. A konjunktúrajavulás folytán a múlt évvel szemben azonban a kőszéntermelés 8·2%-kal, a barnaszéné pedig

12·9%-kal emelkedett. Mind a fekete-, mind pedig a barnaszén termelése aránylag magas szinten mozog, ebben azonban a kedvező gazdasági viszonyok mellett a behozatali korlátozásoknak is szerepük van. Különösen nagy szerepet játszik a behozatali korlátozás a barnaszéntermelésben, mely május hóban lényegesen magasabban állott, mint az előző konjunktúrafellendülés tetőpontjának éveiben, 1928-ban és 1929-ben. Az említett évek május havi barnaszéntermelése ugyanis csak 452 ezer tonna körül mozgott, szemben az idei 510 ezer tonnával.

A vasérc és vassalak termelése árnyalati, alig valamivel több, mint 2%-os hanyatlást szenvedett. A múlt évihez képest viszont már nagyobb arányú (—6·0%) hanyatlás következett be. A termelés azonban még aránylag magas szinten mozog, hiszen az előző ipari konjunktúra tetőpontjának évében, 1929-ben az átlagos havi termelés 21·5 ezer tonna volt, az idei május hóban pedig 21·5 ezer tonna vasércet termeltünk. Tekintettel arra, hogy az év eddig lefolyt időszakában a termelés változatlanul magas szinten állott, 1937 átlagos vasérctermelése meghaladhatja az 1929. évi. *Finomításra való nyers vasból* a tárgyalt hóban 0·5%-kal termeltünk kevesebbet, a múlt évvel szemben ellenben közel 26%-os gyarapodás mutatkozik. Jellemző a jelenlegi konjunktúraciklusban a nehézipar helyzetére, hogy a május havi közel 300 ezer q-s termelés, az 1929. évi közel 350 ezer métermázsa termeléstől eltekintve, az elmúlt tíz évben kimagasló volt. Az 1932. évi mélyponton álló május havi 37 ezer q-s termelésnek pedig már több, mint nyolcszorosát teszi.

Budapest székesfőváros *elektromos áramtermelése* a szokásos évszaki hanyatlás képét mutatja. A termelt áram mennyisége valamivel több, mint 26 millió kw. órát tett. Az előző havinál 4·4%-kal kevesebbet, a tavalyinál ellenben 2·8%-kal többet termeltünk. Az áramtermelés 1926 óta egyre jobban fokozódik. Az utolsó két esztendő törésmentes fejlődésében kétségtelen, hogy a javuló gazdasági helyzetnek is nagy része van. Hiszen a *motorikus célokra elosztott áram* mennyisége egyre nagyobb százalékos arányban emelkedik. Az ily célokra felhasznált áram mennyisége a tárgyalt hóban is kerekén 6%-kal emelkedett, a múlt évvel szemben pedig 13·3%-os növekedés jött létre. De a május havi idényszerű 8·4%-ot kitevő visszahanyatlástól eltekintve a *magánvilágítási célokra elosztott áram* mennyisége is több, mint 13%-kal nőtt a tavalyihoz képest. A május havi hanyatlásban az évszaki erők mellett nagy szerepet játszott az elektromos áramfogyasztók számának hanyatlása is. A hó végén Budapestnek összesen 258.208 áramfogyasztója volt, szemben

az előző havi 258.905-tel. Egy év leforgása alatt azonban az elektromos áramfogyasztók száma 7.165-tel emelkedett.

Kereskedelem és közlekedés.

A behozatalban erősen érezhető az ipari alapanyagok áremelkedése. Ezeknél az áruknál az import mennyiségi alakulása egyenetlen volt. A kiviteli oldal színvonalát az agrárcikkek fel emelték.

Az új gazdasági érában a vasúti forgalom eddig törésmentes fejlődést mutat. A javuló konjunktúra a kedvezőtlen idényszerű behatásokat lényegesen ellensúlyozza. Nemcsak a szállított áruk mennyisége, de az utasforgalom is jelentős százalékos arányú növekedést mutat a múlt évvel szemben.

Magyarország gépjárműállománya május folyamán olyan jelentős gyarapodást ért el, hogy az állomány megközelítette az 1930. évi tetőpontot. A személykocsik száma pedig újabb tetőpontot ért el.

Külkereskedelem. A május havi külkereskedelmi forgalom 38.8 millió pengős behozattal szemben 48.4 milliós kivitelt ért el s így 9.6 millió pengős kiviteli többlettel zárult. A múlt év májusában a behozatal ugyanekkora értékű volt, az export azonban 16.6 millió pengővel alacsonyabb, a kereskedelmi mérleg tehát a múlt évben 7 millió pengővel passzív volt.

A *behozatali* összérték mérlegelésénél mindenekelőtt tekintetbe kell venni, hogy tavaly 4.672 vg tengeri behozataláról is gondoskodni kellett, ami 4.4 millió pengővel rontotta mérlegünket. Az 1937. évi eredmények kialakításában ellenkező irányban hatott az áremelkedés, amely kisebb-nagyobb mértékben összes fontos behozatali cikkeinknél, közöttük a nélkülözhetetlen ipari alapanyagoknál növelte az import értékét. Mennyiség szerint a behozatal alakulása egyenetlen volt: egyes fontos nyersanyagaink helyenkint igen jelentékenyen nagyobb mennyiségben, mások viszont esetenként rendkívül lecsökkent mértékben szereztek be külföldről. A nyers és megmunkált fa tétele pedig (9.909 vg.) a 2%-os emelkedéssel körülbelül a tavalyi szinten mozgott. A textiliparban a műselyemfonalnál (34 vg.) 6%-os az emelkedés, a kisebb fontosságú nyers jutából ellenben (223 vg.) a tavalyi mennyiségnek több mint háromszorosát, a műrostokat is magukban foglaló műanyagokból pedig mintegy két és félszeresét hoztuk be. Visszaesett viszont a nyers pamut (234 vg.), nyers gyapjú (9.5 vg.), fésült gyapjú (6.7 vg.) mennyisége. Kedvezőtlenül alakult a nehézipari alapanyagok importja: a vasércnél (3.567 vg) 24%-os, a nyers és ócskavasnál (377 vg) 66%-os, a nyers fémeknél (215 vg) 14%-os a visszaesés. A koksziport (3.147 vg) 40%-os emelkedése mégis azt mutatja, hogy a kohóink foglalkoztatottsága nagyobb, mint a múlt évben volt. A pa-

pirosanyagnál (253 vg) 10%-os. a csökkenés, a nyers ásványolaj-import rendezése pedig Romániával csak a hó második felére következett be, úgy, hogy a májusban beérkezett 99 vg-os mennyiség csak 6%-a a tavalyi importnak. A nyers kaucsuknál már (34 vg) 57%-os, a nyers bőrnél (119 vg) 20%-os az emelkedés. A személyszállító autók importját (34.5 vg) 13%-kal emeltük.

Kivitelünkben a kenyérmagvaknál együttvéve 7.4 millió pengős emelkedés mutatkozik a múlt évvel szemben, amiből 4.5 millió pengő a búzánál, 2.9 millió pedig a rozsnál állott elő. Tengeriből 2.4 millió pengő értékűvel többet tudunk kivinni. A bükkönynél kereken 300 ezer pengő az emelkedés. A szántóföldi termények exportja mellett kedvezően alakult e hónapban az élő szarvasmarha külföldi eladása is, ami a vágó- és igásállatok tételénél 2 millió pengős bevételi többletet jelentett. Fegyelemre méltó a tollnál mutatkozó fél millió pengős emelkedés is. Mindezekkel a tételekkel szemben jelentékenyebb visszaesés csak a disznózsir és szalonnánál jelentkezett 1.3 millió pengő értékben. Az iparcikkek közül általában kedvező volt a mezőgazdasági ipar termékeinek az elhelyezése: ezek között malátából mintegy 400 ezer pengő értékűvel adtunk el többet a külföldnek. A nehézipar is kedvező eredményekkel zárhatta ezt a hónapot: a vasfélgyártmányoknál 880 ezer, a vasáruknál 440 ezer pengő, a gépek és készülékek tételeinél 860 ezer, a vasúti kocsiknál 240 ezer pengő a többlet a múlt évvel szemben, s a fontos tételek közül csupán az elektrotechnikai ipar cikkeinél mutatkozik 350 ezer pengős visszaesés. A kikészített prémőr kivitele is 430 ezer pengővel volt kedvezőbb a tavalyinál.

A *vasúti forgalom* 1934 óta törésmentesen fejlődik. Az idei első öt hónap eredményei kivétel nélkül magasabbak a múlt éviéknél. A februári idényszerű mélypont óta a szállított áruk mennyisége állandóan emelkedik s a tárgyalt hóban is közel 2%-os javulás jött létre, jóllehet a főszezontól még jó néhány hónap választ el bennünket. A múlt évvel szemben 12.5%-os javulás mutatkozik. A megrakott teherkocsik száma a tárgyalt hóban 100 ezer fölé emelkedett s az elmúlt hét esztendő legjobb májusi eredményét érte el. Az előző havihoz képest 4%-os, a múlt évvel szemben 10.6%-os növekedés jött létre. Öröndetes gyarapodást mutatott a szállított utasok száma is, mely 6.7 milliót tett, az előző havi 5.9 millió és a múlt évi 5.8 millióval szemben. A tavalyihoz képest a forgalom több mint 15%-os javulást mutat.

Postaforgalom. A tárgyalt hóban a közönséges és ajánlott levelek darabszáma meghaladta a 35 milliót, jóllehet az idényszerű behatásokra a megelőző havihoz képest 6.2%-os csökkenés mu-

Gazdasági jelzőtábla.*)

Megnevezés	Egység	1935	1936	1935	1 9 3 6							
		átlag <i>Moyennes</i>		dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	február <i>Février</i>	márc. <i>Mars</i>	április <i>Avril</i>	május <i>Mai</i>	június <i>Juin</i>	július <i>Juillet</i>	
Népmozgalom.¹⁾												
1	Házasságkötés	szám	6.253	6.357	5.595	5.388	9.200	4.089	5.251	8.535	4.838	3.174
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·5	8·5	7·4	7·1	13·0	5·4	7·2	11·2	6·6	4·2
3	Élveszületés	"	15.452	14.946	12.451	13.926	14.427	16.072	14.582	15.483	14.727	15.771
4	Élveszületés 1000 lélekre	"	20·9	20·0	16·5	18·3	20·4	21·2	19·9	20·4	20·1	20·8
5	Halálozás	"	11.304	10.580	10.571	10.312	11.071	11.983	11.046	10.840	10.102	10.704
6	Halálozás 1000 lélekre	"	15·2	14·2	14·0	13·6	15·7	15·8	15·1	14·3	13·8	14·1
7	Egy éven aluli elhalt	"	2.381	2.097	1.742	1.808	1.952	2.172	1.972	2.088	2.072	2.813
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	15·4	14·0	14·0	13·0	13·5	13·5	13·5	13·5	14·1	17·8
9	Gümőkórban elhalt	"	1.133	1.098	910	1.097	1.246	1.479	1.437	1.438	1.150	1.027
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·53	1·47	1·20	1·44	1·76	1·95	1·95	1·89	1·57	1·35
11	Természetes szaporodás	"	4.147	4.366	1.880	3.614	3.356	4.089	3.536	4.643	4.625	5.067
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·6	5·9	2·5	4·7	4·7	5·4	4·8	6·1	6·3	6·7
13	Kivándorolt	"	92	90	79	85	42	98	81	110	93	93
14	Visszavándorolt	"	119	83	117	169	131	52	99	86	65	57
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	928·4	951·0	968·4	1.012·9	1.013·3	1.031·8	1.025·4	1.027·1
Ebből:												
16	Férfi	"	—	—	584·7	597·0	607·6	643·4	650·6	664·5	665·9	672·7
17	Nő	"	—	—	343·7	354·0	360·8	369·5	362·7	367·3	359·5	354·4
Munkanélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	18.315	15.637	18.318	18.480	18.521	17.887	17.350	16.718	15.771	14.651
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	10.307	8.270	9.529	9.835	9.699	9.561	9.225	8.627	8.008	7.515
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	967	800	1.068	953	944	882	804	795	655	645
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	19.282	16.437	19.386	19.433	19.465	18.769	18.154	17.513	16.426	15.296
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:												
22	Munkahely	szám	14.985	16.426	14.655	16.339	14.973	18.937	17.559	17.902	15.534	15.379
23	Munkakereső	"	52.048	52.114	52.225	57.916	57.199	58.177	54.421	52.932	47.738	46.713
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	349	319	356	354	382	307	310	295	307	303
25	Munkaközvetítés	"	13.787	13.981	13.707	14.724	13.406	16.675	15.046	15.212	12.938	12.817
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	91·9	85·1	93·5	90·1	89·7	88·0	85·6	84·9	83·2	83·3
Felajánlott órabérek:												
27	Bádogos	Pengő	0·47	0·51	0·50	0·58	0·44	0·50	0·49	0·50	0·51	0·46
28	Asztalos	"	0·43	0·46	0·42	0·46	0·45	0·44	0·46	0·52	0·44	0·45
29	Szabó	"	0·38	0·39	0·36	0·36	0·38	0·39	0·38	0·36	0·47	0·40
30	Kőműves	"	0·50	0·56	0·50	0·54	0·40	0·60	.	0·58	0·57	0·56
31	Napszámos	"	0·30	0·31	0·29	0·30	0·33	0·27	0·30	0·32	0·32	0·30
32	Gyári munkásnő	"	0·19	0·20	0·18	0·21	0·23	0·19	0·19	0·21	0·23	0·22
33	Napszámosnő	"	0·28	0·27	0·30	0·25	0·30	0·26	0·30	0·26	0·25	0·27
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	685·7	689·0	719·9	699·5	680·6	684·8	654·5	626·1	652·2	659·1
35	Barnaszén	"	5.598·0	5.920·8	7.012·3	6.620·8	5.715·3	5.227·9	4.733·0	4.521·0	4.421·7	4.842·4
36	Vasérc és vassalak	"	160·3	233·0	181·6	266·1	225·7	223·6	280·1	228·6	241·5	259·2
37	Finomításra való nyers vas	"	154·9	255·2	169·6	241·2	249·5	266·7	300·2	235·8	262·4	227·6
38	Szesz	1.000 hl.	25·6	31·3	48·5	36·6	45·8	34·0	23·4	30·5	5·9	5·2
39	Cukor	1.000 q	97·4	119·9	14·0	0·0	0·0	0·0	0·1	0·1	0·0	0·0
Budapest szfv. Elektromos Művei:												
40	Vilamosáram	1.000 kw. óra	25.597	28.084	29.837	30.189	27.902	27.362	25.244	25.483	24.116	26.790
41	Motorikus célra elosztott áram ²⁾	"	11.128	12.782	11.617	11.334	11.462	11.460	12.081	11.937	12.299	12.239
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ²⁾	"	5.344	5.436	7.019	7.959	7.574	6.794	5.783	4.976	4.146	3.634
43	Egyéb célokra elosztott áram ²⁾	"	3.875	4.202	4.426	4.465	4.312	4.202	3.806	3.787	3.822	4.069
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	249.987	250.921	251.645	251.964	252.430	251.043	250.876	250.776

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32) — ¹⁾ Az 1936. év átlagai ideiglenes jellegűek. — ²⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ³⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

Tableau économique.*)

					1937					Unités	Désignation	
aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai			
Mouvement de la population.¹⁾												
5.057 6·7	5.612 7·6	8.010 10·5	11.181 15·2	5.950 7·8	7.237 9·5	6.017 8·7	5.129 6·7	5.444 7·4	9.816 12·8	nombre	Mariages	1
15.998 21·0	16.475 22·5	15.180 20·0	13.545 18·5	13.173 17·3	14.958 19·6	14.114 20·4	15.978 20·9	14.318 19·4	15.141 19·8	"	Mariages pour 1.000 habitants	2
10.452 13·7	9.537 13·0	10.571 13·9	9.467 12·9	10.876 14·3	11.468 15·0	10.832 15·7	11.805 15·4	11.163 15·1	11.305 14·8	"	Nés vivants	3
2.549 15·9	2.150 13·1	1.930 12·7	1.703 12·6	1.954 14·8	2.053 13·7	1.938 13·7	2.052 12·8	1.817 12·7	2.107 13·9	"	Nés vivants pour 1.000 habitants	4
879 1·16	812 1·11	844 1·11	839 1·14	933 1·23	1.129 1·48	1.151 1·66	1.386 1·81	1.426 1·93	1.422 1·86	"	Décès	5
5.541 7·3	6.938 9·5	4.609 6·1	4.078 5·6	2.297 3·0	3.490 4·6	3.282 4·7	4.182 5·5	3.155 4·3	3.836 5·0	"	Décès pour 1.000 habitants	6
85 51	124 61	89 69	106 72	69 79	85 37	56 46	110 55	106 38	141 41	"	Décédés au-dessous d'un an	7
										"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
										"	Décès par tuberculose	9
										"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
										"	Accroissement naturel	11
										"	Accroissement naturel pour 1.000 habitants	12
										"	Émigrés	13
										"	Émigrés rentrés	14
Marché du travail.												
1.053·4	1.052·2	1.063·5	1.048·3	997·7	1.001·8	1.045·3	.	.	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.	15
										"	Dont :	
694·3	693·3	703·9	693·1	637·3	638·5	669·7	.	.	.	"	Sexe masc.	16
359·1	358·9	359·6	355·2	360·4	363·3	375·6	.	.	.	"	Sexe fémin.	17
Chômeurs :												
13.690	12.876	12.838	13.815	15.044	15.640	16.148	15.878	14.984	13.637	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
7.368	7.083	6.965	7.323	8.025	8.251	8.786	8.697	7.933	7.405	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
747	710	699	841	923	969	1.012	1.011	943	936	"	Aux syndicats chr.-soc. de Budapest	20
14.437	13.586	13.537	14.656	15.967	16.609	17.160	16.889	15.927	14.573	"	Chômeurs syndiqués au total	21
Bureaux de placem, offic. et privés grat. :												
15.948	17.396	18.202	14.705	14.239	17.069	19.071	21.159	19.404	19.605	nombre	Offres d'emploi	22
48.221	50.166	50.655	50.371	50.863	54.407	56.192	56.782	53.865	50.273	"	Demandes d'emploi	23
302	288	278	342	357	318	294	268	277	256	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	24
13.161	14.155	15.097	12.229	12.313	14.686	16.097	17.403	15.910	14.917	"	Placements	25
82·5	81·3	82·9	83·1	86·4	86·0	84·4	82·2	82·0	76·1	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
Salaires horaires offerts												
0·53	0·52	0·50	0·51	0·53	0·52	0·55	0·53	0·57	0·60	pengős	Ferblantiers	27
0·46	0·45	0·46	0·46	0·46	0·47	0·44	0·44	0·51	0·53	"	Menuisiers	28
0·38	0·36	0·41	0·41	0·40	0·38	0·47	0·61	0·57	0·54	"	Tailleurs	29
0·62	0·56	0·58	0·59	—	—	0·56	0·60	0·60	0·59	"	Maçons	30
0·30	0·34	0·32	0·33	0·33	0·36	0·31	0·31	0·39	0·33	"	Journalliers	31
0·18	0·19	0·18	0·18	0·21	0·23	0·21	0·21	0·28	0·23	"	Ouvrières de fabrique	32
0·28	0·30	0·32	0·23	0·26	0·25	0·30	0·29	0·21	0·29	"	Journalières	33
Production.												
661·8	715·3	730·0	752·5	752·1	742·1	589·6	596·7	769·4	677·2	1.000 q	Houille	34
5.153·5	6.444·5	8.111·0	7.756·4	7.502·5	7.555·6	6.741·5	6.085·5	5.543·7	5.105·9	"	Lignite	35
200·2	252·5	214·7	193·2	210·1	197·6	196·7	250·4	219·8	214·8	"	Minerai de fer et scorie de fer	36
236·2	285·1	228·6	288·9	240·9	203·7	264·3	334·7	298·0	296·6	"	Fonte à affiner	37
9·3	15·2	27·0	65·3	77·6	63·1	71·0	41·1	27·2	.	1.000 hl	Alcool	38
0·5	13·5	487·4	862·8	74·1	—0·02	0·0	0·0	—0·11	—0·01	1.000 q	Sucre	39
Usines Electr. de la V. de Budapest:												
26.666	27.900	31.807	31.184	32.361	30.232	27.403	28.206	27.403	26.195	1.000 kwh	Energie électrique	40
15.380	13.925	14.059	14.062	13.149	12.892	11.686	11.819	12.771	13.522	"	Energie él. pour moteurs ²⁾	41
3.101	3.367	4.621	5.906	7.372	8.450	8.215	6.967	6.141	5.627	"	Energie él. distrib. pour l'éclairage privé ²⁾	42
4.102	3.985	4.494	4.560	4.819	3.995	3.806	3.719	3.537	3.635	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ²⁾	43
250.559	252.180	254.217	255.827	257.956	258.573	259.100	259.054	258.905	258.208	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932). — ¹⁾ Les moyennes relatives à l'année 1936 sont provisoires. — ²⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ³⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest.

Megnevezés	Egység	1935	1936	1935	1936							
		átlag Moyennes		dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:¹⁾												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	33·1	36·1	48·5	40·6	30·2	35·0	40·3	38·8	34·7	36·8
E b b ő l:												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	657·6	797·8	547·9	287·2	400·9	462·3	595·0	971·1	1.038·0	990·8
47		1.000 P	3.053	3.962	2.773	1.372	2.547	2.523	3.262	5.317	5.530	5.610
48	Szén	1.000 q	306	387·7	367·8	399·3	362·7	376·8	393·6	372·4	377·6	366·7
49		1.000 P	926	1.148	1.120	1.207	1.107	1.148	1.197	1.130	1.139	1.111
50	Papiros és papirosárak	q	54.651	69.490	67.764	93.722	52.302	61.903	93.216	62.483	60.942	61.373
51		1.000 P	1.705	2.015	2.108	2.656	1.623	1.736	2.616	1.706	1.864	1.978
52	Nyers pamut	q	20.338	23.986	28.719	28.224	13.896	21.854	26.944	25.976	21.540	28.397
53		1.000 P	2.153	2.475	3.174	2.801	1.427	2.210	2.763	2.622	2.238	2.824
54	Gépek és készülékek	q	4.215	5.899	5.580	3.450	5.130	8.325	4.105	5.595	3.890	5.888
55		1.000 P	976	1.458	1.345	1.157	1.032	1.646	1.185	1.532	1.176	1.173
56	Nyers bőr	q	11.048	11.434	10.760	10.642	10.670	11.716	11.478	9.975	9.269	13.293
57		1.000 P	1.480	1.795	1.537	1.561	1.560	2.025	1.750	1.404	1.527	2.219
58	Nyers dohány	q	902	976	905	2.494	732	577	1.385	591	3.478	513
59		1.000 P	286	337	315	960	315	243	525	174	1.061	143
60	Selyem és selyemfonál	q	2.492	2.995	3.748	2.945	2.325	3.217	3.290	3.322	2.384	3.414
61		1.000 P	956	1.058	1.408	1.013	812	1.206	1.176	1.230	892	1.214
62	Ásványolaj	1.000 q	145·0	214·9	277·5	243·7	120·9	117·1	272·4	163·5	167·3	249·6
63		1.000 P	874	1.251	1.732	1.453	710	688	1.640	1.061	1.053	1.409
64	Pamutszövet	q	539	613	661	285	430	535	471	544	599	723
65		1.000 P	399	393	456	193	314	381	393	466	425	433
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	38·1	42·2	51·4	34·9	41·2	38·0	32·9	31·8	37·3	40·7
E b b ő l:												
67	Szarvasmarha	drb	5.801	6.454	7.021	4.141	5.317	9.628	13.404	8.018	7.354	5.330
68		1.000 P	1.615	2.024	2.162	1.233	1.591	2.864	3.967	2.625	2.592	1.760
69	Baromfi	q	21.120	17.147	51.839	24.396	20.600	11.126	11.884	8.404	7.254	7.081
70		1.000 P	2.224	1.855	4.954	2.602	2.378	1.303	1.291	1.003	896	907
71	Búza	1.000 q	275·7	476·0	219·6	112·4	215·4	261·6	156·3	172·4	691·4	716·2
72		1.000 P	4.394	6.713	3.441	1.841	3.471	4.187	2.512	2.607	7.652	8.636
73	Liszt	1.000 q	44·0	45·2	39·2	8·6	8·4	31·0	34·9	50·2	31·5	65·8
74		1.000 P	921	837	899	197	194	640	521	776	505	931
75	Villamos gépek és készülékek	q	1.781	2.115	2.571	2.010	1.939	1.901	1.891	1.681	1.768	1.471
76		1.000 P	2.624	2.275	3.110	2.079	2.163	2.466	2.099	1.716	2.076	2.036
77	Sertés	drb	15.262	14.619	19.219	17.900	15.967	14.767	10.646	10.789	13.260	15.507
78		1.000 P	2.125	2.084	2.715	2.338	2.278	2.010	1.466	1.434	1.773	2.090
79	Prémbőr, kikészített	q	300	387	151	72	273	209	393	364	429	438
80		1.000 P	333	632	193	86	324	325	533	537	664	701
81	Tojás	q	6.880	5.778	3.929	8.612	9.019	10.371	12.749	12.475	3.984	1.216
82		1.000 P	649	505	558	1.216	771	729	938	914	288	86
83	Toll	q	2.181	2.343	2.536	1.697	2.862	2.556	2.598	2.945	2.114	1.972
84		1.000 P	878	863	1.168	695	976	1.062	945	1.094	701	623
85	Friss gyümölcs	1.000 q	15·4	48·7	0·3	0·1	0·1	*)	*)	1·1	36·0	156·4
86		1.000 P	477	1.214	16	4	1	1	**)	41	1.527	4.629
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 5·0	+ 6·1	+ 2·9	— 5·7	+ 11·0	+ 3·0	— 7·4	— 7·0	+ 2·6	+ 3·9
Vasúti forgalom:¹⁾												
88	Szállított áru ²⁾ ³⁾	1.000 t.	1.342	1.361	1.288	1.067	1.053	1.164	1.154	1.309	1.274	1.343
89	Árutonna-kilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	178·5	192·0	180·9	142·0	138·6	157·3	152·3	171·5	168·0	166·3
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	91.907	100.584	82.618	73.717	73.336	86.303	82.180	90.976	90.607	97.122
91	Szállított utas ³⁾	1.000	5.235·4	5.742·3	5.928·2	5.068·4	4.736·0	5.302·6	5.512·1	5.849·3	5.468·9	5.462·4
92	Utaskilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	163·5	180·0	173·7	138·6	129·5	145·0	176·4	187·2	191·0	196·6

*) 50 q-n alul. — **) 500 pengón alul. — 1) Az 1936. év átlagai ideiglenes jellegűek. — 2) Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — 3) Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek

					1937					Unités	Désignation	
aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai			
Commerces et transports.												
Commerces extérieur: 1)												
31·9	33·5	36·4	35·8	39·0	28·1	32·3	37·9	41·1	38·8	1,000.000 p	Importations totales	45
<i>D o n t :</i>												
885·5	945·7	968·9	1.128·2	899·4	486·7	522·0	630·7	888·5	990·9	1.000 q	Bois bruts et ouvrés	46
4.070	3.896	4.386	5.133	4.683	2.077	2.332	2.976	4.919	6.122	1.000 p	Charbon	48
335·9	384·3	440·3	460·0	382·8	416·8	423·5	419·3	501·3	460·8	1.000 q	Papier et articles en papier	50
1.020	1.173	1.306	1.329	1.124	1.218	1.214	1.205	1.423	1.308	1.000 p	Coton brut	52
58.826	58.224	71.396	76.441	83.051	62.978	54.201	71.439	73.954	59.515	q	Machines et appareils	54
1.756	1.646	1.994	2.131	2.471	1.753	1.550	2.069	2.277	1.979	1.000 p	Peaux brutes	56
19.287	23.657	24.866	24.772	28.419	21.377	20.736	24.459	23.160	23.390	q	Tabacs bruts	58
2.044	2.448	2.600	2.640	3.080	2.234	2.246	2.606	2.560	2.518	1.000 p	Soie et fils de soie	60
9.203	8.737	4.140	6.124	6.278	2.880	4.731	9.307	3.697	3.307	q	Huile minérale	62
1.881	1.824	1.306	1.714	1.899	931	1.253	1.740	1.236	1.003	1.000 p	Tissus de coton	64
9.721	8.330	11.916	13.102	17.094	17.547	17.211	13.223	13.239	11.936	q	Exportations totales	66
1.569	1.315	1.791	1.888	2.926	2.874	2.973	2.975	2.671	2.498	1.000 p	<i>D o n t :</i>	
616	499	658	—	170	—	2.970	1.249	1.053	2.947	q	Bêtes à cornes	67
216	175	146	—	88	—	1.070	490	316	1.128	1.000 p	Volaille	70
2.512	2.846	3.574	3.288	2.821	2.873	2.649	3.912	3.949	3.448	q	Froment	71
889	1.012	1.191	1.101	958	880	831	1.164	1.234	1.083	1.000 p	Farine	73
185·4	351·7	244·1	226·6	236·7	159·7	112·3	155·3	211·3	34·9	1.000 q	Machines et appareils électriques	75
1.029	1.949	1.357	1.270	1.391	859	606	908	1.614	287	1.000 p	Porcs	77
711	715	1.082	727	531	529	510	803	641	522	q	Pelleteries apprêtées	79
399	438	488	447	341	224	315	503	390	341	1.000 p	Oeufs	81
49·4	53·9	45·8	49·5	51·2	45·8	50·7	53·5	49·7	48·4	1,000.000 p	Plumes	83
5.570	5.155	3.121	5.235	5.175	7.649	8.504	9.683	10.699	14.693	tête	Fruits frais	85
1.834	1.642	991	1.618	1.576	2.689	2.854	3.238	3.655	4.970	1.000 p	Excédent des import. (—) ou des export. (+)	87
8.974	13.869	14.271	29.601	48.307	30.413	11.861	13.604	11.776	6.853	q	Trafic des chemins de fer: 2)	
1.164	1.572	1.486	3.090	4.565	3.016	1.150	1.208	1.267	790	1.000 p	Marchandises transportées ^{2), 3)}	88
818·7	931·8	605·7	599·9	429·8	517·9	440·5	465·7	483·1	416·2	1.000 q	Tonnes-kilom. ^{2), 3)}	89
11.716	14.296	8.633	8.370	6.635	8.640	7.864	8.308	8.593	7.125	1.000 p	Wagons chargés de marchandises ²⁾	90
40·2	48·9	68·9	63·1	90·5	28·1	32·3	25·5	101·2	35·0	1.000 q	Voyageurs transportés ³⁾	91
803	861	1.305	1.162	2.146	599	655	519	2.680	782	1.000 p	Kilomètres-voyageurs ^{2), 3)}	92
1.548	2.192	2.866	3.375	2.798	2.384	2.175	1.667	1.494	1.508	q		
2.028	2.700	3.175	3.217	2.867	2.621	2.566	1.481	1.640	1.371	1.000 p		
16.114	15.015	16.255	17.145	12.064	9.404	8.178	4.445	3.308	9.324	tête		
2.380	2.297	2.467	2.659	1.811	1.535	1.231	744	510	1.397	1.000 p		
678	688	744	371	150	73	322	562	592	475	q		
1.074	1.043	1.310	957	354	206	827	1.236	1.634	966	1.000 p		
2.231	2.758	1.678	1.697	2.541	7.843	13.658	27.000	18.769	14.831	q		
188	268	165	187	307	659	1.262	2.196	1.370	1.051	1.000 p		
1.642	1.559	2.481	2.754	2.932	2.035	3.794	3.316	2.945	2.903	q		
608	531	948	1.054	1.118	976	1.861	1.813	1.288	1.593	1.000 p		
185·8	136·4	53·2	14·7	0·8	1·7	0·9	0·3	0·3	1·6	1.000 q		
4.326	2.522	1.150	333	34	58	48	16	6	101	1.000 p		

*) Au-dessous de 50 q. — **) Au-dessous de 500 pengős. — 1) Les moyennes relatives à l'année 1936 sont provisoires. — 2) Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — 3) Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires.

M e g n e v e z é s	Egység	1935	1936	1935	1 9 3 6							
		átlag <i>Moyennes</i>		dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	február <i>Février</i>	márc. <i>Mars</i>	április <i>Avril</i>	május <i>Mai</i>	június <i>Juin</i>	július <i>Juillet</i>	
Postaforgalom:¹⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	33.740	37.149	40.382	34.797	34.569	39.811	36.586	34.948	31.903	35.424
94	Csomagküldemény	"	734·4	781·1	1.028·6	679·4	665·6	727·4	747·2	732·9	695·6	756·0
95	Postautalvány	1.000 db	814·0	836·5	893·8	820·9	812·8	771·9	845·1	817·1	753·0	862·0
96		1.000.000 P	72·2	78·1	78·8	61·7	81·7	58·2	71·3	80·8	60·9	77·5
97	Távirat	1.000 db	214·4	217·2	213·3	183·9	183·8	196·3	191·2	218·7	226·8	240·8
98	Helyközi beszélgetés	1.000	331·2	343·2	312·9	288·9	282·4	291·4	301·4	313·1	338·7	372·1
99	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	92.150	92.656	93.193	93.880	94.582	95.600	96.495	97.092
100	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	352.907	357.457	359.915	361.363	361.208	360.033	357.465	355.069
101	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	122.676	124.126	124.945	125.526	125.554	125.250	124.725	123.901
Gépjárművek:												
102	Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	12.529	12.409	12.590	13.050	13.626	14.031	14.408	14.518
103	Gépjárműállomány Magyarországon	"	—	—	25.087	24.575	24.783	25.509	26.731	27.581	28.311	28.697
E b b ő l:												
104	Személykocsi	"	—	—	8.915	8.691	8.803	9.231	9.842	10.296	10.707	10.937
105	Bérrautó	"	—	—	2.892	2.880	2.901	2.929	2.962	2.994	3.047	3.067
106	Autóbusz	"	—	—	536	534	531	534	548	563	581	578
107	Teherkocsi	"	—	—	3.064	2.960	2.973	2.995	3.021	3.066	3.113	3.128
108	Egyéb gépkocsi	"	—	—	675	667	673	679	706	713	715	724
109	Motorkerékpár	"	—	—	9.005	8.843	8.902	9.141	9.652	9.949	10.148	10.263
Benzinkutak forgalma:												
110	Kimért benzin	1.000 lit.	117·5	100·9	67·0	71·5	64·7	77·3	101·6	119·6	124·1	137·2
111	Kimért benzinszeszkeverék	"	1.542·8	2.118·8	1.207·0	1.426·8	1.373·9	1.698·6	1.893·8	2.251·2	2.447·6	2.678·5
Áralakulás.												
Nagykereskedelmi árindex:												
112	Összes áruk átlaga	1913 = 100	89·7	89·0	97	94	93	91	88	86	85	86
113	Mezőgazdaság és állattenyésztés	"	79·2	75·4	88	84	82	79	75	72	70	71
114	Gyarmatárúk	"	170·4	177·0	174	176	175	175	176	177	177	178
115	Malomipar és cukoripar	"	106·3	105·2	110	110	109	107	105	102	99	102
116	Egyéb ipar	"	110·3	117·3	114	115	116	116	116	117	116	117
117	Agrárrolló ³⁾	"	28·2	35·7	22·9	27·0	29·3	31·9	35·3	38·5	39·7	39·3
Megélhetési index:												
118	Összesen lakbérrel	1913 = 100	91·2	96·2	93·3	95·0	95·5	95·8	96·4	96·3	95·4	95·1
119	Összesen lakbér nélkül	"	92·7	99·4	95·5	97·7	98·3	98·8	99·6	99·4	98·2	97·8
120	Élelmezés	"	81·3	87·3	84·9	85·8	86·7	87·3	88·5	88·2	86·4	85·8
121	Ruházat	"	102·3	117·9	103·8	114·0	114·6	114·6	114·6	115·0	115·0	115·0
122	Fűtés, világítás	"	133·4	133·5	134·2	133·3	133·1	133·1	133·1	133·1	133·3	133·3
123	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:												
124	Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	17·02	16·84	18·45	18·33	17·93	16·90	16·08	14·88	14·83	15·00
125	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	13·44	14·00	16·20	15·75	15·45	14·45	13·70	12·08	12·05	12·10
126	0-ás liszt	P/kg	0·34	0·33	0·36	0·35	0·34	0·33	0·32	0·31	0·30	0·31
127	2-es „	"	0·33	0·32	0·35	0·34	0·33	0·32	0·31	0·30	0·29	0·30
128	6-os „	"	0·27	0·27	0·30	0·29	0·28	0·27	0·26	0·25	0·24	0·25
129	Tengeri, dunántúli származású	P/q	13·92	12·37	14·45	14·08	13·83	12·85	12·08	11·50	11·78	13·33
130	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·29	1·46	1·26	1·20	1·29	1·31	1·46	1·48	1·44	1·48
131	Borjú	P/kg élő súly	0·73	0·97	0·88	0·92	0·95	0·80	0·89	0·95	0·78	0·84
132	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	0·85	1·04	0·95	0·89	0·94	1·05	1·01	1·02	1·03	1·06
133	Sertézsír	P/kg	1·44	1·60	1·76	1·64	1·52	1·57	1·63	1·56	1·53	1·53
134	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·45	1·59	2·51	1·60	1·31	1·20	1·30	1·21	1·37	1·35
135	Borjúbőr	P/kg	1·65	2·17	2·05	2·15	2·15	2·15	2·00	1·95	1·95	1·90
136	Marhabőr	"	0·97	1·29	1·15	1·15	1·20	1·20	1·10	1·05	1·10	1·18
137	Nyers gyapjú	"	1·73	1·87	1·78	1·78	1·78	1·91	1·91	1·91	1·82	1·82
138	Nyers pamut, amerikai	"	1·73	1·91	1·86	1·85	1·84	1·82	1·84	1·88	1·96	2·01
139	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
140	Kőszén, porosz	"	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80

¹⁾ Az 1936. év átlagai ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bentfoglaltatnak. — ³⁾ A mezőgazdasági termékek és az ipari áruk közötti diszparitást jelzi.

					1937					Unités	Désignation	
aug. Août	sept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai			
Trafic postal :¹⁾												
33.609	40.237	41.373	37.353	45.180	36.928	34.493	45.947	37.370	35.036	1.000 unités	Correspondances ²⁾	93
701.5	831.5	914.9	807.6	1.113.7	711.1	705.6	844.9	706.3	736.5	"	Colis	94
826.7	821.2	955.8	772.9	978.4	799.3	799.0	859.4	843.8	800.3	1.000 unités	} Mandats-poste	95
91.0	83.5	101.0	68.5	101.5	66.9	75.1	78.0	78.5	77.9	1.000.000 p		96
254.1	238.0	241.8	211.5	220.0	201.3	188.3	218.4	212.2	243.8	1.000 pièces	Télégrammes	97
405.4	401.2	405.7	367.7	350.6	329.9	314.7	327.7	343.2	359.7	1.000	Conversations interurbaines	98
97.382	98.182	98.879	98.969	99.687	100.254	103.685	104.360	104.775	105.304	nombre	Postes téléphoniques principaux	99
354.456	354.596	357.054	361.343	365.354	371.198	374.164	376.088	376.569	376.563	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	100
123.846	123.548	124.590	126.230	127.540	129.593	130.553	131.388	131.629	131.946	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	101
Effectif des véhicules à moteur :												
14.844	14.457	14.281	14.201	14.017	13.727	13.825	14.308	14.885	15.485	nombre	Véhicules à moteur à Budapest	102
29.456	29.158	28.691	28.366	28.087	27.306	27.426	28.173	29.423	30.638	"	Véhicules à moteur en Hongrie	103
D o n t :												
11.354	11.321	11.164	11.026	10.910	10.633	10.763	11.213	11.889	12.529	"	Automobiles de ville et de tourisme	104
3.090	3.097	3.082	3.075	3.077	3.045	3.053	3.074	3.107	3.139	"	Autom. de louage	105
594	589	586	585	587	557	550	560	577	597	"	Autobus	106
3.222	3.248	3.287	3.299	3.276	3.162	3.166	3.186	3.240	3.334	"	Camions automobiles	107
728	722	730	723	725	724	727	735	747	762	"	Autres automob.	108
10.468	10.181	9.842	9.658	9.512	9.185	9.167	9.405	9.863	10.277	"	Motocyclettes	109
Distributeurs d'essence :												
158.2	135.1	92.0	69.4	59.9	55.4	49.3	71.7	83.2	.	1.000 l.	Essence débitée	110
2.867.6	2.623.5	2.393.1	1.972.6	1.799.1	1.666.9	1.578.4	1.827.7	2.145.2	.	"	Mélange d'essence et d'alcool débité	111
Mouvement des prix.												
Indice des prix de gros :												
86	87	91	89	92	96	93	95	94	95	1913 = 100	Moyennes pour l'ensemble des marchandises	112
71	72	77	74	78	83	78	80	79	79	"	Agriculture et élevage	113
179	178	178	177	178	177	177	175	172	172	"	Denrées coloniales	114
102	103	107	107	110	113	110	112	110	111	"	Minoterie et industrie sucrière	115
117	118	119	120	121	124	125	128	128	129	"	Autres industries	116
39.3	39.0	35.3	38.3	35.5	33.1	37.6	37.5	38.3	38.8	"	"Ciseaux agricoles" ³⁾	117
Indice du coût de la vie :												
96.8	97.0	97.4	96.6	97.7	101.4	102.2	102.1	101.8	101.7	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	118
100.1	100.4	100.8	99.9	101.3	106.2	107.2	107.1	106.7	106.6	"	Au total, non compris le loyer	119
87.5	88.0	88.1	86.7	88.5	93.2	93.6	93.4	92.6	92.2	"	Alimentation	120
121.4	121.2	122.7	122.7	123.9	133.9	136.9	136.9	136.9	136.9	"	Vêtement	121
133.3	133.5	134.4	134.4	134.4	134.4	136.0	136.4	137.1	138.5	"	Chauffage et éclairage	122
86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	"	Logement	123
Prix de gros :												
14.95	16.68	17.93	18.48	20.10	21.10	18.75	21.35	19.70	20.03	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	124
12.45	12.70	14.55	15.50	17.25	18.78	17.18	19.63	20.25	20.63	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	125
0.31	0.32	0.35	0.35	0.38	0.40	0.38	0.40	0.38	0.38	1 kg, en pengós	Farine No 0	126
0.30	0.31	0.34	0.34	0.37	0.39	0.37	0.39	0.37	0.37	"	" No 2	127
0.25	0.26	0.28	0.28	0.31	0.32	0.30	0.30	0.28	0.30	"	" No 6	128
12.95	12.45	12.63	9.83	11.10	13.05	11.15	11.93	11.25	11.65	1 q, en pengós	Maïs, de Transdanubie	129
1.62	1.61	1.59	1.51	1.51	1.54	1.64	1.65	1.65	1.74	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	130
1.09	1.11	1.07	1.03	1.16	1.22	1.13	0.98	0.96	1.11	1 kg de poids vif, en p.	Veau	131
1.11	1.09	1.06	1.08	1.14	1.24	1.23	1.21	1.18	1.08	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg	132
1.70	1.60	1.64	1.65	1.65	1.68	1.76	1.76	1.76	1.74	1 kg, en pengós	Saindoux	133
1.51	1.52	2.35	2.35	2.05	1.42	1.55	1.20	1.02	1.08	1 kg, en pengós	Oeufs frais à thé	134
1.95	2.15	2.40	2.60	2.65	2.78	2.78	2.83	2.80	2.70	1 kg, en pengós	Cuir de veau	135
1.25	1.45	1.55	1.55	1.65	1.75	1.70	1.75	1.75	1.65	"	Cuir de boeuf	136
1.82	1.84	1.85	2.01	2.04	2.04	2.04	2.15	2.17	2.17	"	Laine brute	137
1.89	1.98	1.91	1.96	2.03	2.07	2.06	2.31	2.09	2.09	"	Coton brut, américain	138
3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	139
6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	"	Houille, prussienne	140

¹⁾ Les moyennes relatives à l'année 1936 sont provisoires. — ²⁾ Y compris les lettres recommandées. — ³⁾ Indique la disparité entre les prix agricoles et les prix industriels.

Megnevezés	Egység	1935	1936	1935	1 9 3 6						
		átlag <i>Moyennes</i>		dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	február <i>Février</i>	márc. <i>Mars</i>	április <i>Avril</i>	május <i>Mai</i>	június <i>Juin</i>	július <i>Juillet</i>
141 Vörösréz	P/kg	1·00	1·25	1·20	1·20	1·20	1·20	1·20	1·15	1·15	1·20
142 Ólom	"	0·40	0·52	0·54	0·50	0·50	0·52	0·52	0·50	0·49	0·50
143 Ón	"	6·46	6·13	6·70	6·50	6·50	6·50	6·20	6·00	5·80	5·80
Pénz és hitel.											
144 Állami bevételek bruttó eredménye . . .	1,000.000 P	—	—	79·9	63·3	69·3	61·1	55·4	73·4	74·2	57·0
145 Állami kiadások bruttó előirányzata . .	"	—	—	63·6	65·7	62·4	60·0	64·1	60·2	60·4	66·3
Magyar Nemzeti Bank:											
146 Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	417·4	390·8	392·6	391·0	389·7	384·9	393·2	396·3
147 Leszámított váltók és előlegek	"	—	—	574·4	506·3	513·8	502·0	486·8	493·4	499·4	476·2
É r c k é s z l e t :											
148 Arany	1,000.000 P	—	—	78·9	78·9	78·9	78·9	78·9	78·9	78·9	78·9
149 Deviza és valuta	"	—	—	33·3	34·4	33·4	32·9	30·7	26·3	26·4	24·1
150 Összesen	"	—	—	121·2	125·8	124·7	124·5	122·2	116·7	116·1	112·7
151 Ércfedezeti arány	%	26·9	26·6	24·9	29·4	28·7	28·8	29·2	27·5	26·6	27·1
152 Leszámítolási kamatláb	"	4·25	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
153 Elsőrendű üzleti váltók kamattétele . . .	"	4·33-7·33	4·0-6·54	4-7	4-7	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5
154 Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3·33	3·0	3	3	3	3	3	3	3	3
155 Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2·33-2·33	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betéttállomány:											
T a k a r é k b e t é t :											
156 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	101·6	104·4	109·3	107·9	108·9	109·3	109·3	110·8
157 A PK. budapesti intézeténél ²⁾	"	—	—	525·6	529·2	528·3	526·7	527·3	577·2	593·2	593·3
158 Összesen ²⁾	"	—	—	627·2	633·6	637·6	634·6	636·2	686·5	702·5	704·1
F o l y ó s z á m l a b e t é t :											
159 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	50·9	44·2	43·8	43·5	43·3	45·0	46·1	42·3
160 A PK. budapesti intézeténél ²⁾	"	—	—	635·8	636·2	630·3	633·5	644·9	640·6	625·6	633·5
161 Összesen ²⁾	"	—	—	686·7	680·4	674·1	677·0	688·2	685·6	671·7	675·8
B e t é t e k e g y ü t t :											
162 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	152·5	148·6	153·1	151·4	152·2	154·2	155·5	153·1
163 A PK. budapesti intézeténél ²⁾	"	—	—	1.161·4	1.165·3	1.158·6	1.160·2	1.172·2	1.217·8	1.218·8	1.226·8
164 Összesen ²⁾	"	—	—	1.313·9	1.313·9	1.311·7	1.311·6	1.324·4	1.372·0	1.374·3	1.379·9
165 A 33 legn. vidéki pénzint. betétállománya	"	26·5	26·6	105·3	105·1	104·7	104·7	105·4	102·2	103·4	103·6
Tőzsde:											
166 Részvényindex ¹⁾	1926 = 100	98·6	130·6	104·7	109·7	115·4	115·3	115·4	118·5	121·7	127·2
167 Eladott részvény	szám	184.115	337.058	164.828	257.554	325.953	272.182	247.091	241.983	170.154	379.957
168 Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	10·9	25·4	12·5	19·4	27·0	19·3	17·4	19·3	13·1	25·5
Hitelbiztonság:											
169 Csőd ²⁾	szám	3	4	4	1	2	5	—	9	4	6
170 Magán- és kényszeregység ²⁾	"	62	59	84	121	52	55	59	40	50	45
171 Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz.	"	65	62	88	122	54	60	59	49	54	51
Ebből:											
172 Új fizetésképtelenség Budapesten	"	18	20	23	36	17	12	15	9	26	20
173 Magán- és kényszeregység laktíva	1.000 P	1.092	1.053	1.307	1.862	730	628	711	595	650	1.832
174 Magyarországon } passzíva	"	1.710	1.796	2.010	3.249	1.172	1.104	1.248	942	1.260	2.662
175 Magán- és kényszeregység laktíva	"	441	477	540	754	369	161	181	251	417	594
176 Budapesten } passzíva	"	689	849	823	1.335	537	342	354	361	856	1.067
177 Óvatolt váltók Magyarországon	szám	3.371	2.975	3.151	2.908	2.516	2.524	2.942	2.974	2.857	3.163
178 Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.721	1.505	1.339	1.520	1.374	1.254	1.665	1.704	1.382	1.667
179 Óvatolt váltók Magyarországon	szám	1.401	1.365	1.310	1.202	1.093	1.147	1.326	1.354	1.278	1.364
180 Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	857	824	714	663	797	667	1.008	1.013	783	862
Z á l o g h á z i f o r g a l o m :											
181 Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	227	245	222	257	233	246	254	256	255	259
182 Zálogfelvétel Magyarországon	1.000 P	4.745	4.942	4.562	5.082	4.662	4.949	5.029	5.189	5.200	5.110
183 Zalogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	215	241	225	225	220	240	229	244	217	237
184 Zalogkiváltás Magyarországon	1.000 P	4.583	4.897	4.808	4.890	4.629	4.680	4.525	4.881	4.508	4.807
185 Zalogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.215	1.247	1.261	1.267	1.293	1.305	1.343	1.365
186 Zalogálladék Magyarországon	1.000 P	—	—	25.647	25.840	25.872	26.142	26.646	26.954	27.646	27.948
187 Kényszerárverésre került Budapesten . .	tétel	6.872	7.779	4.823	9.658	6.751	7.871	7.769	7.812	7.266	9.305

¹⁾ Csak 18 részvény alapján számítva. — ²⁾ Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. — ³⁾ Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzügyi Központ kötelekébe tartozó budapesti pénzügyintézeteknél elhelyezett betétállományt jelzi.

					1937					Unités	Désignation	
aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai			
1·20	1·25	1·35	1·40	1·45	1·60	2·00	2·10	1·70	1·75	1 kg, en pengós	Cuivre	141
0·48	0·48	0·55	0·60	0·65	0·83	1·00	0·95	0·78	0·70	"	Plomb	142
5·80	5·80	6·00	6·20	6·50	6·50	6·80	7·80	6·80	6·80	"	Étain	143
Monnaie et crédit.												
74·1	69·4	74·8	85·1	85·3	64·5	75·4	62·7	58·6	.	1,000.000 p	Résultat brut des recettes de l'État . . .	144
67·1	62·0	67·3	64·1	66·6	70·5	67·5	60·1	65·3	.	"	Dépenses brutes de l'État (prév. budg.) .	145
Banque Nationale de Hongrie :												
410·2	417·4	427·4	402·2	436·4	414·6	418·3	417·1	435·3	420·6	1,000.000 p	Circulation des billets de banque . . .	146
505·1	512·5	507·7	507·8	535·1	474·8	461·8	450·8	421·0	405·2	"	Effets escomptés et avances	147
Encaisse métallique :												
78·9	78·9	78·9	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	1,000.000 p	Or	148
26·2	31·2	35·7	31·5	42·4	44·4	46·6	47·4	48·5	51·1	"	Devises et monnaies	149
112·5	115·9	119·8	122·4	132·6	138·0	140·8	141·1	141·9	144·9	"	Total	150
25·1	24·2	24·4	24·4	24·1	26·9	27·6	28·2	28·5	29·3	‰	Proportion de la couvert. métallique . .	151
4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	"	Taux d'escompte	152
4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	4-6·5	"	Taux d'effets de commerce de premier ordre	153
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois . .	154
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	"	Taux de dépôts à vue	155
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
112·0	112·4	107·7	109·1	107·6	113·2	119·5	118·3	119·2	120·6	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	156
591·9	589·2	572·7	576·0	602·7	602·5	605·1	605·1	605·6	604·6	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	157
703·9	701·6	680·4	685·1	710·3	715·7	724·6	723·4	724·8	725·2	"	Total	158
Dépôts en compte courant :												
44·1	45·4	48·0	49·7	52·0	46·5	50·0	47·5	45·1	51·0	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	159
634·5	641·3	647·4	643·0	630·9	628·4	637·0	637·6	641·7	644·8	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	160
678·6	686·7	695·4	692·7	682·8	674·8	687·0	685·1	686·8	695·8	"	Total	161
Ensemble des dépôts :												
156·1	157·8	155·8	158·9	159·6	159·7	169·5	165·8	164·2	171·7	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	162
1.226·4	1.230·5	1.220·0	1.218·9	1.233·5	1.230·9	1.242·2	1.242·7	1.247·4	1.249·3	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	163
1.382·5	1.388·3	1.375·9	1.377·8	1.393·1	1.390·5	1.411·7	1.408·5	1.411·6	1.421·0	"	Total	164
104·5	105·6	104·3	105·4	109·7	109·5	110·2	111·4	108·8	109·3	"	Dép. dans les 33 princip. établ. dec. de prov.	165
Bourse :												
136·4	138·7	155·1	153·9	160·0	170·7	183·3	185·5	155·3	146·4	1926 = 100	Indice d'actions ¹⁾	166
185.508	299.126	675.578	687.219	302.394	393.122	516.478	672.459	700.371	517.154	nombre	Actions vendues	167
13·7	25·2	51·6	46·0	27·7	33·0	41·0	42·6	44·7	32·9	1,000.000 p	Montant des livraisons et des acceptations	168
Sécurité du crédit :												
3	3	3	4	4	5	6	4	4	2	nombre	Faillites ²⁾	169
38	33	59	62	88	92	62	55	68	44	"	Concordats privés et judiciaires ²⁾ . .	170
41	36	62	66	92	97	68	59	72	47	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie . .	171
Dont :												
16	18	20	29	26	31	20	19	23	13	"	Nouvelles insolvabilités à Budapest	172
620	367	1.866	1.449	1.330	1.488	1.035	2.338	1.905	528	1.000 p	Concord. privés et judiciaires } actifs	173
1.317	747	2.835	2.425	2.592	2.674	1.677	3.013	3.212	917	"	en Hongrie } passifs	174
275	249	1.095	902	479	865	427	425	1.295	200	"	Concord. privés et judiciaires } actifs	175
526	524	1.525	1.623	1.143	1.531	692	879	1.877	407	"	à Budapest } passifs	176
3.124	3.249	3.317	3.108	3.013	2.748	2.499	2.757	2.738	2.865	nombre	} Lettres de change protestées en Hongrie	177
1.541	1.377	1.519	1.882	1.172	1.799	1.249	1.077	1.283	1.535	1.000 p	} Lettres de change protestées à Budapest	178
1.432	1.548	1.547	1.583	1.505	1.357	1.340	1.419	1.311	1.445	nombre	} Lettres de change protestées à Budapest	179
788	678	748	1.270	612	1.083	654	615	639	919	1.000 p	180	
Mouvement des monts-de-piété :												
235	234	244	238	233	262	232	249	265	265	1.000 reconn.	} Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	181
4.756	4.740	5.045	4.799	4.747	5.138	4.748	5.107	5.226	5.351	1.000 p	182	
241	256	293	240	247	227	220	255	241	243	1 000 reconn.	} Dégagem. " " " "	183
4.725	5.068	5.948	4.997	5.101	4.872	4.633	4.959	4.676	4.817	1.000 p	184	
1.359	1.337	1.288	1.287	1.273	1.307	1.139	1.313	1.337	1.359	1.000 reconn.	} Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	185
27.980	27.651	26.749	26.551	26.194	26.462	26.577	26.725	27.276	27.810	1.000 p	186	
7.539	9.277	8.464	7.348	4.289	9.452	8.810	7.260	7.478	6.979	reconnais.	Ventes par contrainte aux m.-d.-p. de Bpest	187

¹⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées en ce moment. — ²⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ³⁾ A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières.

tatkozik. A mult évvel szemben jelentkező javulás igen csekély. A postautalványok száma 5·2%-kal, azok összege pedig 0·8%-kal csökkent. A tavalyihoz képest 2·1, illetve 3·6% a hanyatlás. A táviratok, úgyszintén a helyközi beszélgetések száma nemcsak az előző havival, de a mult évvel szemben is emelkedést mutat. A hó végén 105.304 távbeszélő főállomás volt bekapcsolva, 529-cel több, mint az előző hónapban és 9.704-gyel több, mint egy évvel ezelőtt. A rádióvevőberendezések száma idényszerűleg igen csekély mértékben hanyatlott, a mult évvel szemben ellenben több mint 16 ezerrel nőtt s a hó végén 376.563-at tett.

Gépjárműállomány. Magyarországon az 1937. évi május hó végén összesen 30.638 gépjármű volt forgalomban, 1.215-tel (+4·1%) több, mint a megelőző hóban és 3.057-tel (+11·1%) több, mint egy évvel azelőtt. A gépjárműállomány örvendetes gyarapodásában igen nagy szerep jutott az évszaki erőknak is. A nyári hónapokban ugyanis az üzembehelyezések mindig igen erőteljesek szoktak lenni. Tekintve, hogy 1930 szeptember végén a gépjárművek száma 30.890-nel kulminált, az újabb gyarapodás folytán a tárgyalt hó végén ezt a tetőpontot erősen megközelítettük. A május havi gyarapodásból a személykocsik átlagára 640 esett s a hó végén már 12.529 személykocsi volt forgalomban, 723-mal több, mint volt az 1930. évi augusztus hóvégi tetőpont idején. Ezzel tehát a személykocsik állaga újabb tetőpontot ért el. A teherkocsik állaga májusban 94-gyel 3.334-re nőtt (+2·9%), a motorkerékpároké pedig 414-gyel 10.277-re emelkedett (+4·2%). Egy év leforgása alatt a személykocsik száma 2.233-mal (+21·7%), a teherkocsiké 268-cal (+8·7%), a motorkerékpároké pedig 328-cal (+3·3%) gyarapodott.

Áralakulás.

A mezőgazdasági termékek és az iparcikkek árfejlődése nem volt egyöntetű. Az előbbiek árban stagnáció, az utóbbiakéban ellenben növekedés mutatkozik. Az árszintek emelkedésében az egy év előtti állapothoz képest is lényeges eltérés jött létre. A megélhetési költségek indexe árnyalatilag csökkent, az egy év előtti állásához képest azonban jelentős arányú növekedés következett be.

Az átlagos nagykereskedelmi árnívó május hóban árnyalatilag emelkedett, mely a hivatalos árindex 1 pontos növekedésében jutott kifejezésre. A hó végén a nagykereskedelmi árindex 95-ön állott. Az egy év előtti állásához képest 9 pontos növekedés mutatkozik. A nagykereskedelmi árnívónak május havi emelkedését az ipari termékek drágulása idézte elő. Az „egyéb ipar“ indexe 1934 közepétől fogva előbb lassú, később pedig gyorsabb ütemben emelkedett és ez az emelkedés az év eddig lefolyt szakában is folytatódott. Az

„egyéb ipar“ indexe a hó végéig egy ponttal 129-re emelkedett, egy év leforgása alatt pedig 12 ponttal nőtt. A mezőgazdasági termékek áralakulása ellenben stagnációs képet mutat. A vonatkozó index változatlanul 79-en, az egy hó előtti szinten állott, a mult évihez képest pedig mindössze csak 7 pontos növekedés mutatkozik. A hó végén a mezőgazdasági termékek és az ipari áruk ára közötti diszparitás 38·8%-ot tett.

A megélhetéssel kapcsolatos költségek lemorzsolódása május hóban folytatódott. Ez azonban nem volt számottevő. A *megélhetési költségek indexe* a hó végén 101·7-en állott, az előző havi 101·8-del és a mult évi 96·3-del szemben. Az élelmezési költségek csoportindexénél a hanyatlás 0·4 pontot tett s az index a hó végén 92·3-en állott. A tavalyihoz képest ellenben 4 pontos növekedés mutatkozik. Igen figyelemreméltó az a növekedés, amely a ruházati cikkek árában egy év leforgása alatt bekövetkezett. A vonatkozó csoportindex az egy év előtti 115·0-ról 136·9-re emelkedett. Elég jelentős arányú növekedés mutatkozik a fűtési és világítási cikkek árában is. A számított csoportindex egy év leforgása alatt 5·4 ponttal 138·5-re emelkedett.

Pénz és hitel.

A jegyforgalom és a váltótárca állománya csökkent. A tavalyihoz képest azonban a gazdasági élet élénkülése folytán a jegyforgalom jelentős arányú emelkedést mutat. A Bank érckészlete, ha nem is lényegesen, de mégis növekedett és az ércfedezeti arány is javult.

Magyarországon a javuló konjunktúra ellenére a betétképződés még mindig igen lassú s inkább stagnációs képet mutat. Különösen feltűnő ez a stagnációs állapot a takarékbetétek állagánál.

Az a hanyatló irányzat, mely áprilisban a budapesti értéktőzsdén felülkerekedett, tovább tart s jelentős árfolyamhanyatlásokat idézett elő.

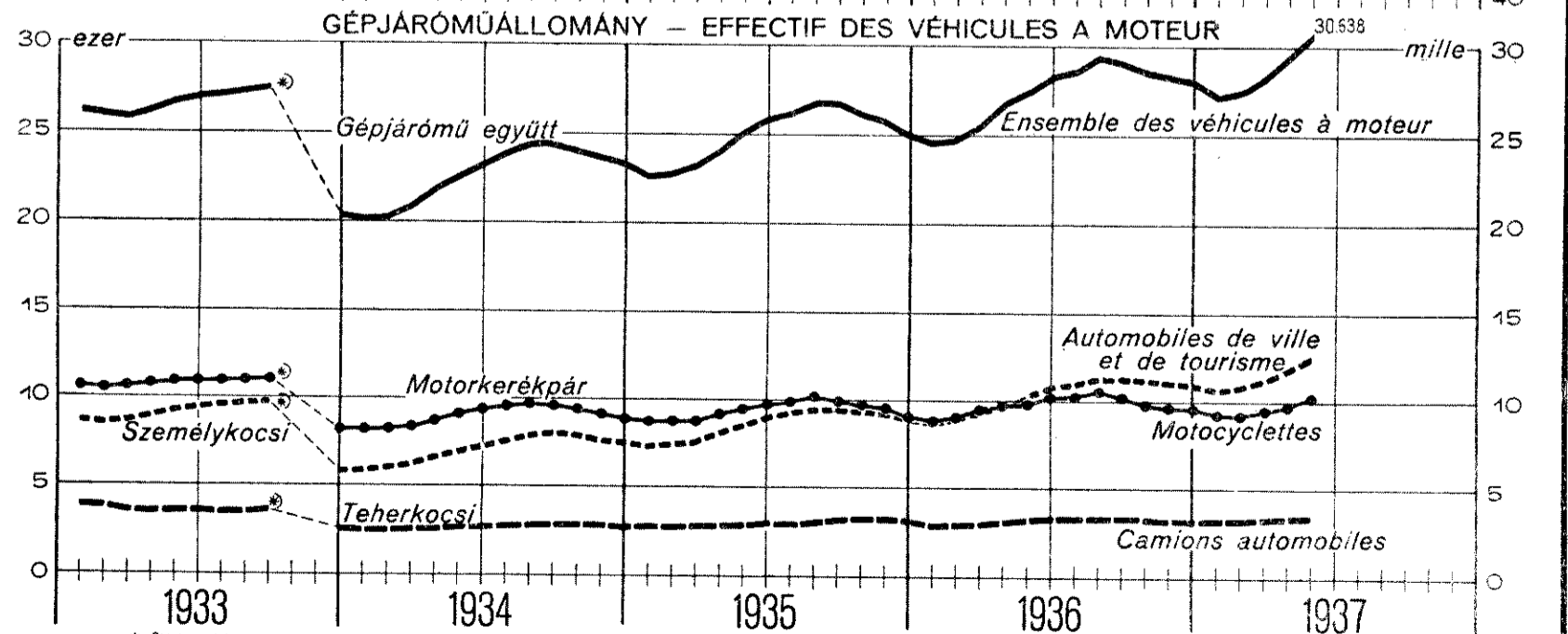
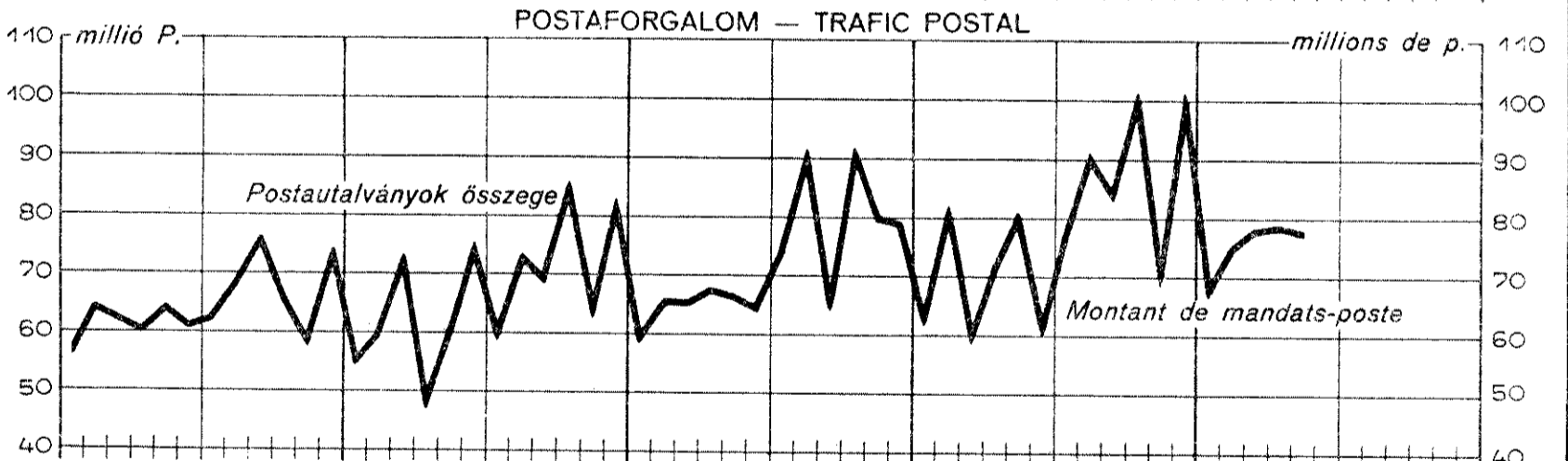
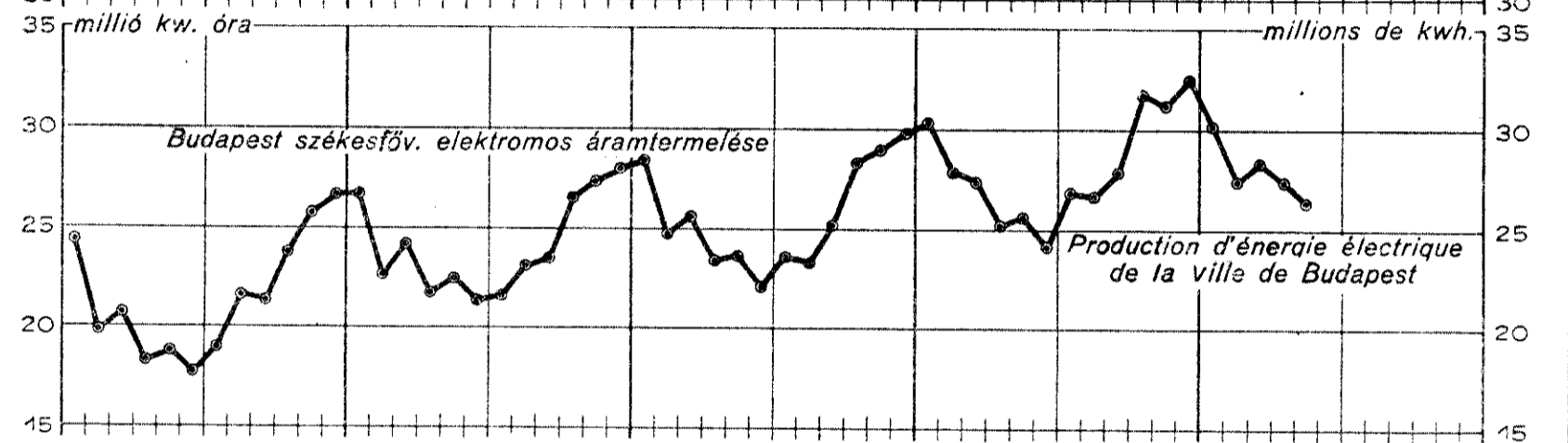
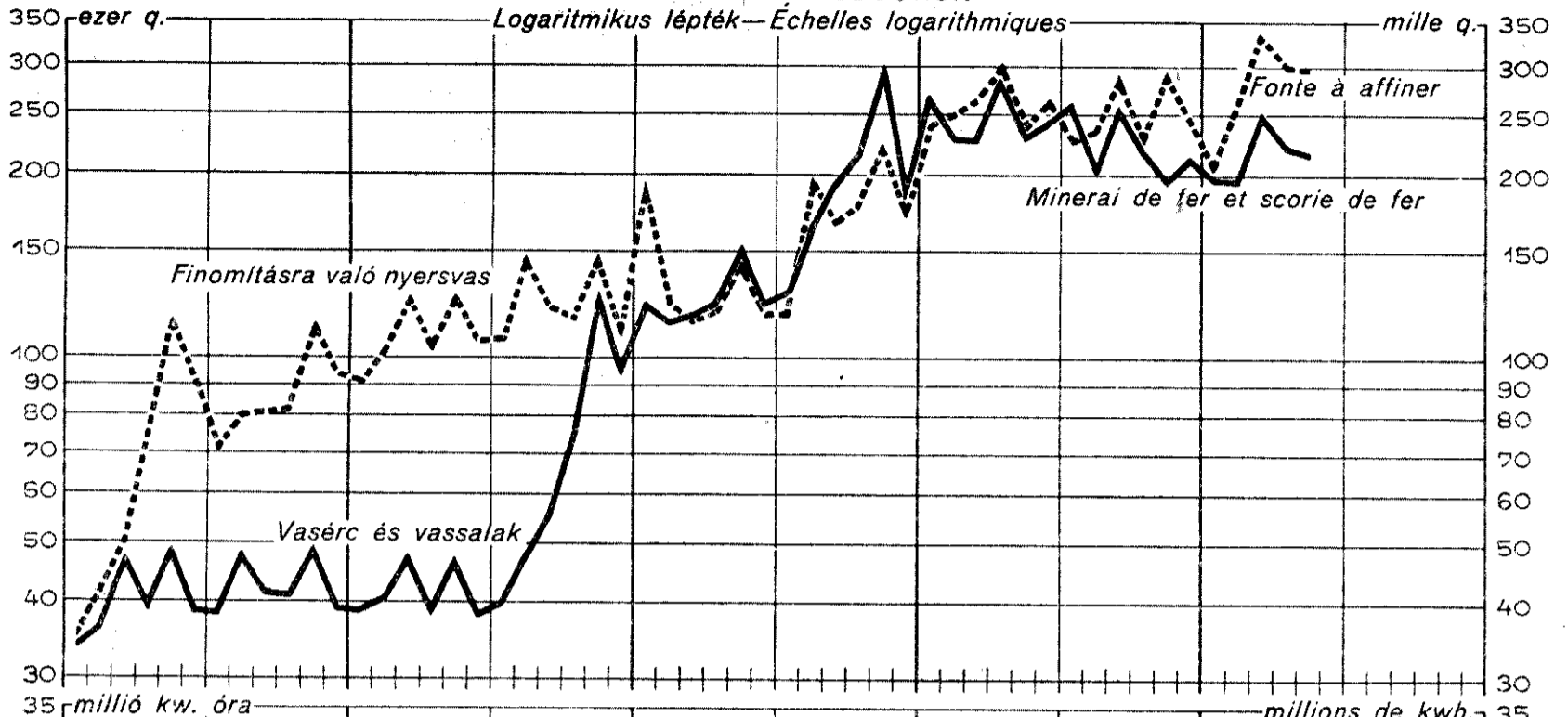
A hitelbiztonsági viszonyok május hóban lényegesen javultak, csak a váltóóvásoknál mutatkozik némi emelkedés.

Egy hó leforgása alatt a forgalomban lévő bankjegyek mennyisége jelentős arányban csökkent; e csökkenés közel 15 millió pengőt tett. A mult évihez képest azonban 35·7 millió pengős növekedés mutatkozik. A leszámított váltók és előlegek állománya ellenben nemcsak a megelőző havihoz, de a mult évihez képest is lényegesen hanyatlott. Május hó végén a leszámítolási állomány 405·2 millió pengőre rúgott, az előző havi 421 és a mult évi 493·4 millió pengővel szemben. A Nemzeti Bank érckészlete egy hó leforgása alatt 3 millió pengővel 144·9 millióra emelkedett és ezzel újabb tetőpontot ért el. Az ércfedezeti arány is örvendetes javulást mutat s a hó végén 29·3%-ot tett, az egy év előtti 27·5%-kal szemben. A kamattételek továbbra is változatlanul az előző havi szinten állottak.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

TERMELES — PRODUCTION

Betétállomány. A postatakarékpénztárnál és a Pénzügyi Központ kötelékébe tartozó budapesti pénzügyintézeteknél elhelyezett összes betétek állaga egy hó leforgása alatt mindössze csak 9·4 millió pengővel emelkedett és a hó végén 1.421 millió pengőt tett. A betétképződés tehát még mindig nem kielégítő. Egy év leforgása alatt a betétállomány mindössze csak 49 millió pengővel emelkedett. A május havi gyarapodásból a takarékbetétekre mindössze csak 0·4 millió pengő esett, a folyószámlabetétek állaga valamivel erősebb ütemben, 9 millióval gyarapodott.

Tőzsde. Az értéktőzsdei árfolyamokban március hóban létrejött kulminációs pont óta hanyatló irányzat kerekedett felül, mely május hóban is erősen éreztette hatását s további lényeges árfolyamsüllyedések következtek be. Az átlagos árfolyamnívó megfigyelésére szolgáló hivatalos részvényindex egy hó leforgása alatt 8·9 ponttal 146·4-re süllyedt. Március hóvégi tetőponthoz képest pedig már több, mint 39 ponttal áll alacsonyabban. A tőzsdei forgalom azonban még mindig elég élénk. Május hóban valamivel több, mint 517 ezer darab

részvény cserélt kezét, az előző havi 700 ezerrel és a múlt évi 242 ezerrel szemben. A szállítások és átvételek összege pedig kereken 33 millió pengőre rúgott s 11·8 millióval volt kisebb az áprilisinél.

Hitelbiztonság. A hitelbiztonsági viszonyok, az évszaki erőktől is támogatva, május hóban igen kedvezőek voltak. Mindössze 47 *fizetésképtelenségi eset* fordult elő, 25-tel kevesebb, mint a megelőző hóban és 2-vel kevesebb, mint tavaly. A *magán- és kényszeregyezségek* száma 24-gyel 44-re csökkent s a múlt évinél 4-gyel volt több. A magán- és kényszeregyezségek passzívája nem érte el az 1 millió pengőt sem. Áprilisban a passzívák összege 3·2 millió pengő volt. Mind az óvatolt váltók száma, mind azok összege ellenben emelkedett. Magyarországon május hóban összesen 2.865 váltó került óvatolásra, 127-tel (+ 4·6%) több, mint áprilisban, de 109-cel (— 3·7%) kevesebb, mint 1936 májusában. Az óvatolt váltók összegénél 252 ezer pengős (+ 19·6%) növekedés mutatkozik, a tavalyival szemben azonban 169 ezer pengős (— 9·9%) csökkenés jött létre.